

Эсэгэ ороноо, эхэ нютагаа эб хамта мандуулая!

БУРЯАД

БҮГЭДЭ АРАДАЙ СОНИН

ҮНЭН

1921 оной декабриин 21-һээ гарана

2011
оной
май
12
Четверг

№ 18 (21815)

Зунай эхин
харагшан могой
харын
9
гарагай
5

Манай сонин Россин хэблэлэй алтан жасада оруулагданхай

ИЛАЛТЫН ҮДЭРЭЙ ҮЗЭГДЭЛНҮҮД

Агуу Илалтын үдэр республика доторнай хаа хаанагүй тэмдэглэгдэбэ. Харин Улаан-Үдэдэ энэ дэмбэрэлтэ хайндэртэ зориулагдан хэмжээ ябуулганууд үни удаанай эхилэнхэй. Тус үдэрэй гол хэмжээнүүд майн 9-дэ болоо ааб даа.

Соведүүдэй талмай дээрэ сэрэгшэдэй парад хайндэрэй эхиндэ байгаа. Энээнине харахаа мянгаад хүн суглараа. Дайнай болон ажалай ветеранууде Ленинэй хүшөөгэй дэргэдэ хуулгахадань, тэдэ мүнөө үсын сэрэгшэдые зохидхоноор хараа.

36-даху армин Улаан-Үдын гарнизоной хүтэлбэрилэгшэ, генерал-майор Владимир Цилько парадые ударидан байна. «1418 үдэр манай арад зон баатаршалга гаргаа. Москва ба Ленинград хамгаалга, Сталинградтай тулалдаан, Курска дүхэриг гэхэн мэдээжэ тулалдаанууд манай омогорхохо зүйлнүүд гээшэ», - гээд генерал-майор хэлэбэ.

Улаан-Үдын гарнизоной суглуулагдамал хүгжэмэй оркестрын хүгжэм доро мянга гаран сэрэгшэдэй нэгэ

амьяр Россин гимн гүйсэхэдэнь һонирхолтой байгаа.

Тийгэжэ парадта десантникууд, артиллеристнууд, танкистууд болон бусад талын сэрэгшэд хабаадаба. Тэдээнэй дунда эдир кадедүүдэй алхалхадань, омогорхомоор байгаа.

Удаань хайндэрэй хэмжээ ябуулганууд Илалтын мемориальна комплексн хажууда үргэлжэлбэ. Эндэ 30 минутын хугасаа соо Улаан-Үдын уран хайханай коллективүүд дайнай үсын саг харуулжа шаддаа. Үндэр наһатайшууд энээнине нүдэнһөөнь уһа гоожуулан хараа. Юуб гэхэдэ, энэ хугасаа соо тэдэнэй нүдэндэ тэрэ үсын саг харагдаа ёһотой. Тэдэ дайнда ошоһоноо, фронтһоо бэшэг хүлэһэнэ, үдэр бүри ханаа зобоһоноо һанаадхиба.

Сугларашадые Буряад Республикын Президент-Правительствын Түрүүлэгшэ Вячеслав Наговицын амаршалаа. «Олон манай ветеранууд энэ хайндэрые маанадтай угтанагүй. Советскэ Союзай Герой Георгий Николаевич Москалевои хая наһа барахадань шаналмаар байгаа. Тиймэһээ үлэһэн наһатайшуула хаража, дүнгэжэ ябаха ёһотойди. Пүүлэй мэдээгээр, манай республикада 180 мянга гаран наһатайшууд, тэрэ тоодо 24 мянгаад ажалай болон дайнай ветеранууд ажаһууна. Гүрэмнай арга шадал соогоо туһалха гэжэ оролдоно. Бүхэ дайнай ветеранууде гэр байраар хангаха талаар ажал ябуулагдана. 2005 оной мартын 1-һээ мүнөөдэр болотор 3208 ветеран гэр байратай болоо», - гээд, Вячеслав Наговицын мэдүүлэе.

Арадай Хуралай Түрүүлэгшэ Матвей Гершевич үнэн зүрхэнһөө халуунаар амаршалаа. «Хэды үндэр наһатай болобошье, манай республикын хүгжэлтэдэ горитой эхэ хубита оруулжа ябанат. Танай ашаар залуушууд зүб харгыгаар хүмүүжүүлэгдэнэ», - гээд Матвей Гершевич тэмдэглэбэ.

Буряад Республикадахи Гүрэнэй федеральна инспектор Сергей Шилин, Гүрэнэй Дүүмын депутат Владимир Матханов, 8-даху нургуулийн 11-дэхи классай шаби Эржена Дамбаева гэгшэд хайхан амаршалгын үгэнүүдые хэлэбэ.

Дайнай ветеран Григорий Просолов сууга 273-даху стрелково дивизидэ алба хаһан байна. «Военкоматда орохоёо ээлжээтэ байдаг бэлэйди. Булта Эхэ гүрэнөө хамгаалха гэжэ оролдодог хэн», - гээд Григорий Просолов һанамжална. Тэрэ Белоруссине, Литвае дайсаднаа сүлөөлэлсэһэн намтартай. Фронтдо хоёр дахин шархатаа. Хэды тийгэбэшье гэртээ амиды мэндэ бусанандаа баяртай.

Александра Хацкевичэй оройдоол 18 наһатай байхадань, дайн эхилшоо бэлэй. «Тэрэ үедэ манай гэр бүлэ Сталинградта ажаһуудаг хэн. Немецүүдэй бомбодоходо эхэ аймшагтай байгаа. Тэндэ миний нэгэ аха, эжымни наһа бараа. Нүхэр басагадтаяа хамта фабрикада хүдэлжэ, шархатаһан хүнүүдтэ, сэрэгшэдтэ туһа хүргэхөө оролдогшо һэмди. Майн 9-ниие Сталинградтай талмай дээрэ угтаа һэм», - гээд, Александра Хацкевич нүдэнһөөнь нелбоһо дуһаан хөөрэнэ. Дайнай һүүлээр тэрэ Буряад Республика ерэжэ, хадамда гараад, табан хүүгэдтэй болоо.

Пайндэрэй үедэ сэрэгэй техникэ олоной анхаралда табигдаа. Сууга Т-72 гэхэн танк, «Шилка» гэхэн зенитнэ, БТР-80, самоходно гаубица болон бусад техникэ хүнүүдые олоор һонирхуулаа.

Үдэшэ орой Улаан-Үдын огторгойе артиллерийскэ салют ба үнгэтэ фейерверк шэмэглэе.

Борис БАЛДАНОВ.
Р-Н.БАЗАРОВАЙ фото-зурагууд.

ЭХЭНЭРНҮҮДТЭ БОЛОН

ХҮҮГЭДТЭ – ЭЛГЭН АНХАРАЛ

Һаяхана Улаан-Үдэдэ хүүгэдтэй болоһон эхэнэрнүүд бэлэгүүдые абаба. Тэдэниие Буряад Республикын Президентын болон Правительствын захиргаан «Эльф» гэхэн компанитай суг хамта эмхидхэе.

Республикын Президентын болон Правительствын захиргаанай хүтэлбэрилэгшын мэдээсэлэй политикын болон олонитэтэй холбооной талаар орлогшо Ирина Смоляк болон «Эльф» компаниин генеральна директор Вячеслав Алсаев хоер залуу эхэнэрнүүдые халуунаар амаршалаад, бэлэг сэлэгүүдые барьюулаа.

Бизнес-Леди гэхэн түб, Президентын болон Правительствын захиргаанай түлөөлэгшэд Байгалай жасатай хамта буян үйлэдэлгын акци үнгэргэнэ. Эндэ церебральна паралич үбшэнтэй хүүгэдтэ зориулагдан акци оролсоно.

- Тиймэһээ бидэ хотын магазинуудаар болон Правительствын байшан соо хайрсагууде табиһан байгаади. Удаань нэгэ үхибүүнэй эмнэлгэдэ мүнгэ суглуулаади. Мүнөө бидэ тус компанитай хүүгэдтэй болоһон эхэнэрнүүдтэ зориулан үнэтэй дисконтно карта, бэлэгэй сертификат, сээсүүдые болон хүүгэдэй хойноһоо ягаад харууһалхаб гэхэн жаахан номууде бэлэглэбэди, - гэжэ Ирина Владимировна хэлэбэ.

- Үнгэрһэн жэлдэ бидэ буян үйлэдэлгын жаса эмхидхэбди, тиймэһээ тус акци мүнөө үнгэргэжэ байнади, - гэжэ Вячеслав Алсаев хэлэбэ.

Энэ үдэр 9 эхэнэрнүүд иимэ бэлэгүүдые абаа. Энэ акци түхэрэн жэл соо үргэлжлүүлэгдэхэ, тиймэһээ хүүгэдтэй болоһон хэдэн эхэнэрнүүд бэлэгүүдые абаха.

Дарья СИБИРЯКОВА.
Р-Н.БАЗАРОВАЙ фото-зураг.

ВETERАНУУДАЙ УУЛЗАЛГА

Жэл бүхэндэ Росси гүрэмнай Илалтын үдэрые дэлгэрэнгыгээр тэмдэглэдэг. Манай Буряад орондошье олон уулзалганууд болоо. И. Калашниковай нэрэмжэтэ хотын библиотекэ соо Агууехэ дайнай үсын эхэнэрнүүдтэ зориулагдан литературно-хүгжэмэй үдэшэ үнгэрбэ. Эдэмнай үбгэдөө, үхибүүдээ, аха дүүнэрээ хүлэһэн гү, али өөһэдөөшье дайнда ябаһан эхэнэрнүүд гээшэ.

Агууехэ дайнай наһа бараһан ветерануудай һамгад, тэрэ үедэ ажаллажа байһан эхэнэрнүүд, «Единая Россия» гэхэн партиин түлөөлэгшэд, оюутад болон хурагшад тус үдэшэ суглараа.

Уран зохоолшо Нелли Коробенкова үхибүүн хаһадаа хараһан үзэһэнөө хөөрөжэ үгэбэ. Тэрэ хүшэр хүндэ сагта Улаан-Үдэдэ ямар байгаа, хүн зон ямараар хүдэлжэ байгаа гэхэн дурсалгануудаараа хубаалдаба.

- Танда, мүнөө үсын хүүгэдтэ, 1941-1945 онуудай дайнай үе, 1812 ондо болоһон дайн намдал алли, баһал холын болоһоно. Тиймэһээ энэ хэмжээ ябуулгануудта ябажа, хабаадалсажа байхадатнай эхэ баяртайб даа. Юундэб гэхэдэ, удаань хэдэн жэлэй үнгэрһэнэй һүүлдэ Агууехэ дайнда ябаһан амиды ветеранууде, эхэнэрнүүдые хараһан тухайгаа таанад хүүгэдтэ, ашанарнуудтаа хөөрөжэ үгэхэт, - гэжэ үгээсэ түгэхэбэ.

Энэ үдэшэ хурагшад дайнай үсын шүлэгүүдые уран гоёор уншаа, Россин Федерациин габыята артист Владимир Борисов дайнай үсын мэдээжэ дуунууде дуулажа, үдэһын гол герой-эхэнэрнүүдтэ бэлэг сэлэгүүдые барьюулаа. Мария Болембах, Нина Обожина ба бусад эхэнэрнүүд тэрэ үедэ боложо байһан элдэбын ушар тухайгаа, ягаад ажаһуужа байһанаа залуушуултай хубаалдаба.

Дарья СИБИРЯКОВА.

БГУ ШЭНЭ ЛАБОРАТОРИТОЙ БОЛОХО

Һаяхана Улаан-Үдэдэ Буряадай гүрэнэй университетэдэй шэнэ лабораторийн барилга эхилээ. Тэрэнэй пуури табилгын баяр ёһололдо Буряад Республикын Президент Вячеслав Наговицын, Арадай Хуралай Түрүүлэгшэ Матвей Гершевич, Буряад Республикын нуралсалай болоң эрдэм ухаанай министр Алдар Дамдинов, БГУ-гай ректор Степан Калмыков хабаадаа. Тус барилга 2013 оной ноябрь нарада

түгэсхэгдэхөөр хараалагдана. Шэнэ корпус соо арбан лаборатори байха. Бүхы дээрэ арбан дүрбэн мянган дүрбэлжөн метр газарыё барилга эзэлхэ. «Манай Правительствоын гол зорилго хадаа республикын экономика инновационно замда гаргалга болоно. Тиин иимэ лабораторинууд тон хэрэгтэй болоно», - гэжэ Вячеслав Владимирович тэмдэглээ.

ЭЛҮҮРЖҮҮЛГЭДЭ ДҮРБЭН МИЛЛИАРД ТҮХЭРИГ НОМОЛОГДОХО

Буряад Республика дотор «Ажабайдалай шанар. Элүүр энхэ» гэнэн проект бэелүүлэгдэжэ эхилбэ. Тус үйлэ ябуулгын эмхидхэлэдэ - «Единая Россия» гэнэн парти.

Проектын хэмжээндэ Буряад орондо больницануудай, поликлиникэнүүдэй байшангууд заһагдаха, эмшэдэй салин ехэ болохо, мүнөө үеын мэдээсэлэй системэнүүд оролсоно.

Эдэ бүхы хэмжээнүүдтэ хоёр жэл соо дүрбэн миллиард мүнгэн номологдохо. «Ажабайдалай шанар. Элүүр энхэ» гэнэн проектын гол зорилго - хүнүүдэй наһа утадхалга болоно. Программа гурбан һалбаринууднаа бүридэнэ:

материально-техническэ бааза дээшэлүүлгэ, мүнөө үеын системэ бэелүүлгэ, медицинскэ туһа хүргэлгын стандартнууд.

«Поликлиникэ соогуур электронно шэнэ регистра тура би болохо. Үбшэнтэнэй карточканууд баһал электронно болохо. Үбшэн хүнэй эмшэндэ ерэхэдэнь, тэрээн тухай мэдээсэл компьютерай экран дээрэ байха», - гэжэ Буряад Республикын Элүүрыё хамгаалгын министрствын таһагай хүтэлбэрилэгшэ Светлана Замбалова хэлэнэ.

Тус шэнэ программын бэелүүлэгдэхэдэ, эмшэдэй салин хорин зургаан процент ехэ болохо. Хүдөөгэй фельдшерскэ пунктнууд, поликлиникэнүүд,

хүүгэдэй больницанууд заһагдахаар хараалагдана. Медицинскэ түрүүшын туһа хүргэхэ пунктнууд нээгдэхэ. «Мүнөө үеын шэнэ системэнүүдэй бэелүүлэгдэхэдэ, поликлиникэ соогуур ээлжээн үгы болохо», - гэжэ «Единая Россия» партиин гэшүүд тэмдэглэнэ.

Мүнөө республика дотор тус проект бэелүүлхэ талаар ажалай бүлэг байгуулагдажа байна. Республикын аймагуудай захиргаануудтай харилсаа баталалгын ажал ябуулагдана. Дүрбэн миллиард түхэригэй зарим хубин республикада номологдоо.

ТҮЛБЭРИГҮЙ ИНТЕРНЕТ

Улаан-Үдэ хотын захиргаан ба Буряад Республикын Правительство «Создание площади Интернет в городе Улан-Удэ» гэнэн проект бэелүүлжэ эхилбэ.

Энээнэй ёһоор, манай ниислэл хотодо түлбэригүй Wi-Fi би болоо. Түрүүшын иимэ газар Кировэй үйлсэдэхи «Звезда» гэнэн фонтанай хажууда байгуулаа. Ноутбугтай, нетбугтай, телефонтой

ямаршыё хүн эндэ ерэхэ, түлбэригүй Интернет соо орохо аргатай болоо. Фонтанай хажуугаар далан метрын радиус соо Интернет барижа боломоор юм. Тэрэнэй скорость 2 Mbit/сек.

Эндэ республикын Правительствоын, Улаан-Үдын захиргаанай гэхэ мэтэ мэдээсэлэй сайт соо орохо аргатай байха. Тус проект майн 1-нээ сентябриин 30 болотор хүсэндөө байха.

ДЕПУТАТ БОЛОХО ДУРАТАЙ ГҮТ?

Һаяхана «Молодая Гвардия Единой России» гэнэн ниитын нэгэдэл «Молодежный праймериз-2011» гэнэн федеральна проект эмхидхээ. Тэрэнэй гол зорилго – залуу, бэлиг талаантай хүнүүдэй депутат болоходонь, туһа хүргэлгэ болоно.

«Конкурссын илагшад «Единая Россия» гэнэн партиин

хунгалтада хабаадажа, Гүрэнэй Дүүмын депутат болохо аргатай. 21-35 наһатай хабаадагшад элдэбын хэмжээ ябуулгануудыё үнгэргэхэ зэргэтэй. Жэшээн, залуушуулай үйлэ ябуулга, уулзалгануудыё, тиин видеохандаса буулгаха юм. Энээнһээ гадна тэрээнине дэмжэхэн мянгаад залуу хүнүүд байха

хэрэгтэй. Интернет соо хунгалта үнгэрхэ. Ямаршыё хүн еерынгөө дураар дуугаа үгэхэ аргатай», - гэжэ «Молодая Гвардия Единой России» гэнэн ниитын нэгэдэлэй түрүүлэгшэ, горсоведэй депутат Юлия Гыпылова хэлэнэ.

Тус проект тухай бүхы мэдээсэл www.mr2011.ru гэнэн сайт дээрэ байха. Бүхы хабаадагшад илагшадтай тоодо орохо шадаха аргатай. Залуушуул еерынгөө шадабари харуулжа, шадапыень журин гэшүүд сэгнэхэ.

Конкурссын дүнгүүд байгша оной июнь нара соо мэдэгдэхэ. Табан илагшад Гүрэнэй Дүүмын депутат болохо аргатай байха. Харин Дүүмын депутат болохо шадаагүйшыё наа, республикын элдэбын захиргаанай мэргэжэлтэд болохо арга тэдэндэ би.

«Мүнөө хадаа гурбан хабаадагшад байна. Тэдэнэр хэмжээ ябуулгануудыё үнгэргэжэ эхилээ. Интернет соо хунгалта үнгэрнэ. Үшөө эндэ хабаадаха дуратайшуулыё уринабди», - гэжэ Юлия Гыпылова тэмдэглэнэ.

ИЛАЛТЫН ҺАЙНДЭР - ГУСИНООЗЕРСК ХОТОДО

Илалтын һайндэртэ Сэлэнгын аймагай Гусиноозерск хотын гол талмай дээрэ заншалта митинг үнгэрөө. Эндэ хэдэн зуугаад хотын ажаһуугшад сулгараа.

Сэлэнгын аймагай толгойлогшын уялга дүүргэгшэ Татьяна Половинко, Сэлэнгын аймагай захиргаанай хүтэлбэрилэгшэ Вячеслав Цыбикжапов, Гусиноозерск хотын мэр Андрей Кудряшов амаршалгын үгэнүүдыё эндэ сугларһан ветерануудта, хотын ажаһуугшадта хэлээ. «Сэлэнгын аймагһаа хэдэн зуугаад хүнүүд дайнда ошоһон байна. Эдэнэй олонинь дайнай үедэ баатаршалга, зориг харуулжа, гүрэнэй элдэбын шагналтануудта хүртөө. Олонинь дайнаа гартээ бусажа ерээгүй», - гэжэ Сэлэнгын аймагай захиргаанай хүтэлбэрилэгшэ Вячеслав Цыбикжапов тэмдэглээ.

Гусиноозерскын гарнизонной сэрэгшэд жагсаалаар талмай дээгүүр ябажа, сугларагшадыё баярлуулба. Тэдэнэй һүүлээр хотын предпрятинуудай, хургуулинуудай, захиргаанай түлөөлэгшэд баһал талмай дээгүүр жагсаалаар ябаа.

«Мини үбгэн абамни дайнда ябаһан юм. Берлин хүрэтэр ябаһанаа ходо хөөрэдэг нэн. Иимэ зоригтой үбгэн абатай байһандаа ехэ баяртай байнаб», - гэжэ Дима Савельев хөөрэнэ.

Майн 9-дэ заншалта митингһээ гадна, Гусиноозерск хотодо элдэбын концерт нааданууд, эстафетэ, полевой кухни эмхидхэн байна. Үдэшын арбан нэгэн часта хотын ажаһуугшад, айлшад үзэсхэлэн үнгэтэ салют һайхашаагаа.

ЭРХИМ ТАМИРШАД ЭЛИРҮҮЛЭГДЭЭ

Һаяхана Сэлэнгын аймагай Гусиноозерск хотодо «Сэлэнгэ» гэнэн сонинной 80 жэлэй ойдо зориулагдаһан заншалта эстафетэ үнгэрөө.

«Манай заншалта мүрысөөндэ иимэ олон зонот хабаадажа байһандань тон баяртайбди. Илагшадтай тоодо орогшод түлбэригүйгөөр манай сонин хахад жэл соо абажа уншаха аргатай байха», - гэжэ «Сэлэнгэ» гэнэн сонинной ахамад редактор Василий Черных хэлэнэ.

«Эстафетэдэ ехэнхидээ үхибүүд хабаадана. Гусиноозерск хотын хургуулинуудай эдир тамиршаднаа гадна аймагай хүдөөгэй нотагуудай хургуулинуудай хурагшад ерээ. Жэшээн, Новоселенгинскын, Заозерно нотагай, Тохойн дунда хургуулин. Үшөө тиихэдэ хотын олон предпрятинууд, захиргаанайхид еерынгөө командануудыё табяа», - гэжэ Сэлэнгын аймагай нуралсалай управлениин дарга Заян Бадмаев хэлэнэ.

Мүрысөөн гурбан шатаһаа бүридэхэн байна. Түрүүшын шатада эгээл эрхим тамиршад гүилдэжэ, эгээл түргэнүүдынь элирээ. Эндэ Сэлэнгын аймагай Загустайн дунда хургуулин хурагшад түрүүлээ.

Хоёрдохи шатада ахамад классуудай хурагшад гүилдее.

Эстафетэдэ команда бүхэнһөө арбаад хүн хабаадаһан байна. Спортсмен бүхэн гурбан зуун метр гүйхэ ёһотой байгаа. Тиин эндэ Гусиноозерск хотын нэгэдэхи хургуулин тамиршад эгээл түргэн байгаа.

Тэдэнэй удаа эстафетын стартда Гусиноозерск хотын предпрятинуудай, захиргаанай команданууд гараа. Эндэ МЧС-эй, Гусиноозерск хотын захиргаанай, Сэлэнгын аймагай захиргаанай, аймагай захиргаанай нуралсалай управлениин, ГРЭС-эй команданууд байгаа.

Тамиршад бүхы шадалаа харуулжа урилдаба. Тиин МЧС-эй командын тамиршадыё булижа гараха шадалтай хүнүүд олдобогүй. Тэдэнэр түрүүшын хуурида гараа.

Эржена БАТОРОВА. Авторай фото.

ЭКОЛОГИИН АСУУДАЛНУУД ХҮҮГЭДЭЙ ҺАНАА ЗОБООНО

Газар дэлхэй – бултанаймнай нэгэ гэр гээшэ. Тиммэхээ һаяхана иимэ нэрэтэй конференци үнгэрбэ. Тэрэниё Буряад Республикын нуралсалай болон эрдэмэй министрствын нэмэлт нуралсалай гүрэнэй эмхи зургаан хурагшадтай республикын экологи-биологическэ түб эмхидхэн юм.

Тус конкурс бүхы республикын хургуулинуудай дунда урид үнгэрөө нэн. Нүүлэй һүүлдэ аймагай болон хотын конференциин илагшад Улаан-Үдэдэ сугларба. Буряад Республикын холын аймагуудай аяар 89 хүүгэд тус хэмжээ ябуулгада хабаадалсаха байһанаа, бороотой, саһатай муу үдэртэ тушаалдажа, холын аймагуудай айлшад ерэхэ аргай байшоо. Тимгээшыё наа, конференцидэ сугларһан хүүгэд

барандаа хэһэн, бэлдэхэн ажалнуудаараа танилсуулба.

Дунда болон ахалагша классуудай хурагшад архи, тамхи болон наркоманиин орёо асуудалнууд тухай хөөрөжэ үгөө. Харин үшөө арюун сэбэр уудаг унан тухай ехэ олон ажал хэгдэхэн байба. Жэшээ, «Хвосты» гэнэн далай соо ООО «Хоронхойн хадын компаниин» үлэгдэл тухай, Турунтаево тосхоной уужа болохо уһанай зэргэсүүлхэн анализ, ямар аргуудад гартээ уһа арилгадаг бэ гэжэ ба бусад олон ажалнууд хэгдэхэн байгаа. Тиммэхээ мүнөөдэр энэ орёо асуудалнууд хүүгэдэйшыё ханаа зобооно гэшээ.

Түрүүшын «Регионной экологи ба гидробиологи» гэнэн секцидэ эгээл ехэ ажал байгаа, мүн һүүлшын «Амиды юртэмсэ» гэнэн секцидэ

үсөөн сулгараа.

Олондо хабаатай удхатай ажалнууд олон байгаа, - гэжэ экологиин таһагай методист С.Т. Дондукова хэлэнэ. – Жэшээлхэдэ, «Собака бывает кусачей только от жизни собачьей» гэнэн Прибайкалийн

аймагай 4-дэхи классай Моисеева Дарьин ажал гэр байрагуй амитад тухай байгаа. Дарья ехэ ажал хээ. Турунтаево нотагтаа болон нэгэ хэды Улаан-Үдын газарнуудад бүридхэл хэжэ, удаань хүн зонһоо элдэб асуудалнуудыё хуража,

анкетировани хээд, түгэсхэл хэһэн байгаа. Тимгээд мүнөө Дарья листовконуудыё хээ болон гэр байрагуй амитадта питомник нээхэ ханаатайгаар аймагайнгаа гулваадаа гараха арга бэдэрхэ түсэбтэй.

С.Т. Дондуковагай хэлэхээр, Мухар-Шэбэрэй, Загарайн, Прибайкалийн аймагууд тус конференцидэ хододоо эдэбхитэйгээр хабаадалсажа байдаг, мүн байгша ондо тэрэнэй тоодо Хяагтын аймаг оролсобо.

Тус конкурссын дүнгүүдээр 24 хүүгэд шанда хүртэбэ. «Регионной экологи ба гидробиологи», «Хүнэй экологи», «Ургамалай экологи ба хүдөө ажахын ургамалнуудыё ургуулха эрдэм (растениеводство)», «Амитадай экологи», «Медицина ба хүнэй бэеын элүүр» ба «Амиды юртэмсэ» гэнэн бүхы зургаан номинацинуудта дүрбэдүрбэн хууринууд гаргагдаа.

Дарья СИБИРЯКОВА. Авторай фото-зурагууд.

ХҮДӨӨДЭ ОЛЗЫН ХЭРЭГ ХЭР ЭРХИЛЭГДЭНЭБ?

Манай республикада бага олзын хэрэг хүгжөөх шэглэлээр яһала ехэ хүдэлмэри ябуулагдана. Экономикын халбари бүхнөөр олзын хэрэг эрхилэгшэд олошоржо байнхай. Статистикын хорооной дүнгүүдшье энээнине гэршэлнэ, бодото байдалдашье харана гэшэбди.

«Буряад Республикын хүдөө нютагуудай мэдээсэлэй-методологическа түб» гэнэн автономно эмхи зургаан Хүдөө ажахын министерствын дэргэдэ байгуулагдаһаар олон жэл болонхой. Тэрэнэй таһагууд аймаг бүхэндэ бии. Хүдөөгэй ажаһуугшад эдэ таһагуудай мэргэжэлтэдтэ хандажа, туһаламжа абаха аргатай.

Ямаршье хэрэг эрхилхэгэбэл, саарһадансазүбөөр бүридхэн бэшэжэ, тушааха ажал гарадаг. Энэ талаар нэрлэгдэгшэ эмхиин хүдэлмэрилэгшэд хүдөөгэй ажаһуугшадта туһална.

ТҮМЭРШЭ ДАРХАШУУЛ БИИ

Жэшээлхэдэ, Хойто-Байгалай зүбшэлэлгын пунктда 2009 ондо Н.В.Заливина хандажа, заабари зүбшэл абаһан байна. Хүн зоние ажалаар хангадаг түбтэ хандажа, өөрын хэрэг нээхын тула тэрэ субсидийн гуримаар мүнгэ абаа. Хубийн олзын хэрэг эрхилхэ гэжэ бүридхэлдэ абтаад, хүүдинсэ нээхэ гэжэ бодоо. Техничко-экономическа талаар баримталжа хайнаар бэшээгүй һаа, гүрэн мүнгэ үгэхэгүй ха юм. Тиймэһээ тэрэниие зүбөөр бүридхэн бэшэхэ хэрэгтэнь «Буряад Республикын хүдөө нютагуудай мэдээсэлэй-методологическа түб» гэнэн автономно эмхи зургаанай Хойто-Байгалай аймагай таһагайхид туһалаа.

Хүн зоние ажалаар хангалгын түбэй зууршалгаар абаһан 58,8 мянган түхэригөөр ехэ ажалай урда орохогүйн тула, тэрэ хожомын республикын хэмжээндэ үнгэргэгдэһэн конкурсно хабаадаа. Эхилэн хүдэлжэ байһан олзын хэрэг эрхилэгшэд тэрэндэ хабаадаһан байгаа. Удхатай проект бэшэһэн Н.В.Заливина 300 мянган түхэриг мүнгэ субсидийн гуримаар бусаалтагүйгөөр абажа, гүрэнэй талаһаа ехэ туһаламжада хүртэһэн байдаг.

Хүүдинсэ нээжэ, түмэршэ дархашуулые хүдэлгэжэ, хүн зондо туһатай хэрэг ябуулжа эхилээ. Хэрэгтэй түхээрлэгнүүдые тэрэ мүнгэнһөө худалдажа абаа. Тийгэжэ заха холын Хойто-Байгалай аймагай ажаһуугшадтай эрилтэ хэрэглэмжнүүдые хангажа эхилээ. Элдэб янзын түмэрэй зүйлнүүдые эндэ дархалдаг болоо. Газаахи байра байдалаа, хашаа хорёогоо түмэрөөр дабтажа хэһэн угалзануудаар гоёохоооо эхилээд, түмэршэ дарханай элдэб янзын урлалнуудые мүнөө хэрэглэдэг болонхой.

Энээнһээ гадна нэрлэгдэгшэ аймагта промышленна предприятинууд үгы юм. Тиймэһээ хүн зондо булад түмэрөөр урлал хэхэ үйлэдбэри ябуулха гэшэ сагай эрилтэшье болоно гэшэ.

Паяын ерээдүйдэ энэ олзын хэрэг эрхилэгшэ үйлэдбэриесэ үргэдхэхэ түсэбтэй. Мүнөө дээрэ Хойто-Байгалай аймагта түмэршэ дархашуулые суглуулжа хүдэлдэг энэ предприятиин хэрэг урагшатай гэжэ тэмдэглэмээр.

АШАГТАЙШЬЕ, АЖАЛТАЙШЬЕ БАЙХЫН ТҮЛӨӨ

Тийхэдэ Прибайкалийн аймагта мяханай зүйлнүүдые буйлуулха, пельмен, бууза хэдэг багахан предприяти амжалтатай хүдэлжэ байнхай. Үдэр хоногой түргэн ошо-жо байһан сагта ажалтай хүнүүд бэлэн мурьны хаража, али яаралай сагта магазинһаа шанахаар болгогдоһон мяханай зүйлнүүдые худалдажа абаха дуратай болонхой гэжэ байдалнай харуулна. Иигэжэ Прибайкалийн аймагай ажаһуугша Роза Мкртчян ажаглажа, өөрын хэрэг эрхилхэ гэжэ бодоһон байна.

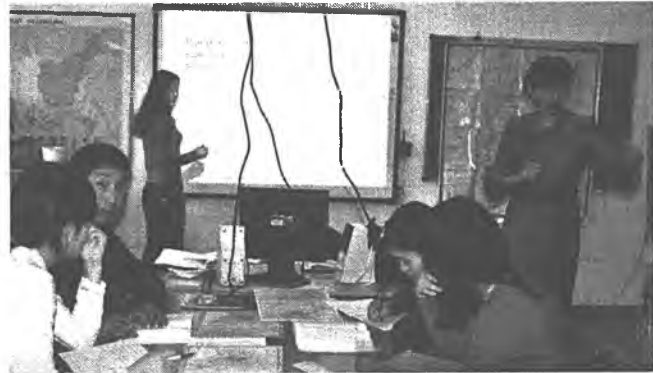
Үни удаан ажалгүй байһан энэ эхэнэр хүн зоние ажалаар хангадаг аймагайнгаа түбтэ бүридхэлдэ абтанхай байгаа. Ажалгүйшүүлэй тоо үсөөн болгохо зорилготойгоор гүрэнэй талаһаа тусхай программа абтажа, республикын болон аймагуудай дээрэ нэрлэгдэһэн албанда тэрэ бэелүүлэгдэжэ эхилээ. Өөрын хэрэг эрхилхэ дуратайшуулда тусхай комиссийн шийдхэбэрээр 58,8 мянган түхэриг үгтэдэг болонхой ха юм. Энэ эхэнэр тэрэниие хэрэглэхэ гэжэ шийдээ. Тийгэжэ «Буряад Республикын хүдөө нютагуудай мэдээсэлэй-методологическа түб» гэнэн автономно эмхи зургаанай Прибайкалийн аймагтахи таһагта хандажа, технико-экономическа баталамжые бэлдэжэ үгэхыень гуйһан байна. Саарһа дансыень бүтээжэ, дээрэ хэлэгдэһэн мүнгэн тэрэндэ үгтөө. Хоёр ажалшадые хүдлэлжэ, тэрэ хүдэлжэ эхилээ. Гансал үйлэдбэри ябуулха онһон түхээрлэгэ, хэрэгсэлнүүд дуталдажа, ажал үдэлмэридэнь хаад татаа. Тийгээдшье олзын хэрэг урагшатайгаар ябуулхын тула үшөө мүнгэн хэрэглэгдээ.

Ушар тиймэһээ олзын хэрэг эрхилэгшэдые дэмжэдэг аймагай түбтэ тэрэ хандаа. Гүрэнһөө урьһаламжа абаха мэдүүлгэ энэ түбтэ оруулаа. Нэгэ хэды сагай үнгэрһэн хойно зорһон хэрэгын бүтэжэ, энэ эхэнэртэ 450 мянган түхэриг энэ жасын туһаар гүрэнһөө урьһаар үгтөө. Гүрэнэй туһаламжын мүнгөөр талха элдэхэ, гурил хагшаха болон бусад хэрэгсэлнүүдые худалдажа абаа. Адагай захань мяха хүргэхэ, татаха хэрэгсэлнүүдые худалдажа абаха хэрэг гараа.

Энэ цех хүдэлжэ эхилхээр, хэдэн магазинуудые өөрингөө продукцияар хангана. Прибайкалийн аймагта ажаһуугшад тэдэнэй хэһэн амта шэмэ ехэтэй пельмен, бууза, котледүүд болон бусад мяханай зүйлнүүдые дуратайгаар худалдажа абадаг болонхой. Мяханай зүйлнүүдые үйлэдбэрилхэһөө гадна кафе нээнхэй. Бэлдэһэн эдеэнэйн шанар хайн мэдэхэ болоһон нютагаархидынь нишэ дуратайгаар ородог болонхой.

ҮҮЛТЭРТЭ МАЛ ҮСХЭБЭРИЛНЭ

Баунтын аймагай «Витимский» гэнэн хүдөө ажахын үйлэдбэрийн кооператив буряад үүлтэрэй моридые үсхэбэрилхэ лиценз гүрэнһөө абанхай. Гадна хальмаг үүлтэрэй эбэртэ бодо мал үсхэбэрилдэг. Энэ ажахые залуу бэрхэ, урагшаа ханаатай хүтэлбэрилэгшэ Виктор Юрьевич

Никулин толгойлдог. Энэ ажахыда 29 хүн хүдэлдэг. Гол түлэб буряад үүлтэрэй моридые үсхэбэрилгэдэ тэдэ ехэ ханалаа табина.

Ушарын гэхэдэ, Баунтын аймаг хадаа тайгын мурэн болохо Витим зубшанан бэлшээр ехэтэй дайда юм. Үбэлэй сагта газар дайдань ехэ саһаар бүрхөөгдэдэггүй хэн тулань адууһа малынь түхэрэн жэлэй туршада бэлшэдэг. Тиймэһээ ходо бэлшэжэ ябадаг мяханай мал харахадань, баһал таатай газар болоно.

2004 ондо энэ кооперативайхид Захаминай аймагһаа 31 толгой эмэ хашарагуудые, хоёр буха худалдажа абаһан байгаа. Энэнь хальмаг үүлтэрэй мал болоно. Мүнөө үень энэ үүлтэрэй мал үдэжэ байнхай. 744 толгой үнгэрһэн жэлэй дүнгөөр хүрэгтэнь тоологдожо байгаа. Мүнөө үедэ эмэ малынь түл түрээс үгэжэ байнхай.

Энэ кооперативта 473 толгой морид тоологдоно. Адууһа малаа гарза хоролтогүйгөөр үбһэ тэжээлээр дутаангүй ондо оруулжа байхын тула жэл бүри обёос, орооһо таридаг юм. Тийгэжэ тэжээлэй орооһотой байдаг. Жэл бүри тарилгын талмай эндэ үргэдхэнэ.

2009 онһоо эхилжэ нэрлэгдэгшэ хүдөө ажахын үйлэдбэрийн кооператив буряад үүлтэрэй моридые худалдадаг болонхой. Үнгэрһэн жэлдэ хальмаг үүлтэрэй 50 толгой эмэ хашарагуудые худалдаа. Тийгэжэ энэ ажахы өөртөө ашаг олзо оруулдаг юм. Ой тайга ехэтэй энэ газарта малай тоо толгой олошоруулгада шонууд хаалта хэхээ ханадаг. Энэ арьяатантай хүүлэй жэлнүүдтэ тус аймагта тэмсэл ябуулагдана. Ажахы гол түлэб мяха ехээр үйлэдбэрилдэг.

Энээнһээ гадна кооперативай жолоошод ашаа шэрэдэг ажалтай. Социальна хангалгын албанда хэрэгтэй шулуу нүүрһэ, түлэ шэрэжэ туһалдаг заншалтай. Тэрэшэлэн энэ ажахыда хабтагай татаха өөрын пилорама бии.

Романовка нютагайнгаа ниитын ажабайдалда хүдөө ажахын үйлэдбэрийн кооперативай ажалшад эдэбхитэйгээр хабаададаг. Республикын Хүдөө ажахын болон эдэе хоолой министерствын эмхидхэн үүлтэртэ малай харалгануудта хабаадажа, шангай нууринуудые эзэлдэг юм.

ДУРАСХААЛАЙ ДОХЁО

Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнда алдалан унагшадтай дурасхаал ёһолжо, майн 9-дэ бүхы орон дотор түмэр замаар ябаһан поезднууд нэгэ доро утаар татаһан дохёо үгөө. «Дурасхаалай агшам» гэнэн Бүхэроссийн хэмжээ ябуулгада Зүүн-Сибирин түмэр харгыда хүдэлдэг ажалшад хабаадаа.

Энээнһээ гадна Илалтын 66 жэлэй оёе хайндэрлэлгэдэ зориулжа, Зүүн Сибирин түмэр замшад «Ветеранда бэшэг» гэнэн үйлэ хэрэгтэ хабаадаһан байна. Тэрэнэй үедэ хургуулийн нурагшад дайнай 600 шахуу ветерануудта баяр хүргэһэн, тэрэ үеын үйлэ хэрэгүүд тухай ханалаа элэрхэйлхэн бэшэгүүдые бэшэжэ баруулаа. «Дурасхаалай долоон хоног» гэнэн апрелин 25-һаа майн 9 хүрэтэр үнгэргэгдэһэн хэмжээ ябуулгын үедэ

Илалтын хайндэрөөр амаршалгануудые, бэлэгүүдые дайнай 250 ветерануудта Зүүн Сибирин түмэр замшадтай ветерануудай соведэй үүсхэлээр баруулагдаа.

АРИГ СЭБЭРЭЙ ТҮЛӨӨ

Хэжэнгын аймагта пластик амһартанууд, целлофан мэшээгүүд, саарһанай үлэгдэлнүүд тала дайда бузарлажа, хийдэжэ ябахаяа болихонь хаш. «Бизнес-старт» гэнэн конкурсын ёһоор, ажаһуудалай голодоһонуудые болбосоруулха проектые нютагай залуу олзын хэрэг эрхилэгшэ Максар Тушинов хамгаалаа.

Гүрэнһөө үгтэһэн субсидийн мүнгөөр УАЗ түхэлэй автомашинна худалдажа абаад, тэрэнээ бог суглуулха болгожо онһожоруулаа. Үлэһэн мүнгэндөө пластик дараха пресс абаа. Аймагай түбтэ пластик амһартануудые, полиэтилен, саарһа тушаан абаха пунктнуудые эмхидхэлгэдэ туһалыг гэжэ номон зүблэлэй захиргаанда тэрэ хандаһан байна. Суглуулһан богоо прессээр даража, саашань болбосоруулхыень тэрэ хото город асардаг болохо юм.

СЭНГҮҮД ЯМАР БЭ?

Статистикын хорооной нүүлэй мэдээгээр, шара будаагай сэн 1 түхэриг 33 мүнгөөр, шара кофроной зүйлнүүдэй—37 мүнгөөр, зарим овочой—1 түхэриг 20 мүнгөөр хямдараа. Харин тийхэдэ Шэтэдэ макаронной зүйл-

нүүдэй сэнгүүд нэмээ ха. Зүгөөр үхэрэй, гахайн мяханай тушенкын сэн 90 мүнгөөр, Харин саахарай сэн—1 түхэриг 12 мүнгөөр доошолоо. Эрхүү хотодо үхэрэй, гахайн мяханай тушенкын сэн 1,3 процентээр дээшлээ. Тийхэдэ ургамалай тоһоной - 1 түхэриг 4 мүнгөөр, хапуусын - 97 мүнгөөр нэмээ. Харин тахяагай үндэгэн 3 түхэриг 32 мүнгөөр үнэгүй болоо. Эрхүү хотодо шэниисын талханай, барайгаарай, морхообой сэн нэгэ бага доошолоо гэжэ тоо баримтанууд харуулна. Улаан-Үдэдэ АИ-92 түхэлэй бензинэй сэн дунда зэргээр 10 мүнгөөр дээшлээ. Шэтэдэ—дунда зэргээр 32 мүнгөөр нэмээ. Эндэ сольаркын сэн 29 мүнгөөр үнэтэй болоо. Эрхүүдэ 39 мүнгөөр АИ-92 түхэлэй бензин, 41 мүнгөөр сольаркын сэн дээшлээ.

ХАБАРАЙ АЖАЛ ЭХИЛБЭ

Манай республикада хабарай тарилгын хүдэлмэринүүд эхилбэ. Баунтын, Ахын аймагһаа бэшэ тээ хүрһэтэ газараа, мүн паар хахалжа, элдүүрилжэ эхилээ. Майн табанай байдлаар гурба мянга дүрбэн гектарта паар, 2500 гектарта тарилга хэхэ газар хахалагдаад, 5700 гектарта культиваци хэгдээд байна. Бүхыдөө республика дотор 53600 гектар талмайда паар хахалагдаа юм. Харин 75 мянган гектар талмайда мүнөө хабартаа ажахынууд газар хахалха, 48 мянган

Үдэрэй һонин

гектарта культиваци хэгдэхэ. Зэдын, Кабанскын, Сэлэнгын, Мухар-Шэбэрэй, Хориин, Тарбагатайн аймагуудта шэниисэ тариха эхилэнхэй.

Бүхы аймагуудаар хабарай тарилгада жэгдэрэн орохо үе оронхой. Гэбэшье майн эдэ үдэрнүүдтэ ороһон саһанһаа боложо, Зэдын, Захаминай, Кабанскын, Сэлэнгын, Прибайкалийн болон бусад аймагуудта газар элдүүрилхэ ажал хойшолуулагдаад байна. Тэнгэрийн сэлмэхэдэ, хабарай тарилгын хүдэлмэри үргэлжлүүлэгдэхэ юм.

Энэ хуудана
Эльвира ДАМБАЕВА бэлдэбэ.

Засагай дээдын зургаануудта

БҮРЯАДАЙ ПРАВИТЕЛЬСТВО: ҮДЭР ҮДЭРЭЙ ҮЙЛЭ ХЭРЭГҮҮД

2011 оной майн 3 - 9

Майн 3-да Буряад Республикын Президент-Правительствын Түрүүлэгшэ Вячеслав Наговицын Правительствын гашуудтай, гүйсэдхэхы засагай зургаануудай хүтэлбэрлэгшэдтэй түсэблэлгын зүблөө үнгэргөө; эрхэтэдтэй хубиинь асуудалнуудаар уулзаа; предпрятинуудта налогуудай талаар хүнгэлэлтэнүүдые үзүүлэгэ, республикын дэбисхэр дээрэ жодагдаһан шононуудай түлөө мунгэ түлэлгын дүрим мэтын асуудалнуудаар хүдэлмэрийн зүблөөнүүдые үнгэргөө.

Майн 4-дэ Вячеслав Наговицын Мухар-Шэбэрэй аймагаар албан хэрэгээрэ ябаа.

Майн 5-да республикын толгойлогшо БГУ-гай баригдажа байһан нуралсалай-лабораторийн корпусой нуури табилгада хабаадаа; аймагуудай болон хотонуудай МСУ-нуудай толгойлогшодтой видеоконференци эмхидхээ; РБ-гэй Арадай Хурал айюиниин сессийн хэлсэлгэдэ 2011 оной бюджетдэ хубилалтануудые оруулалга, эрэмдэг бээтэй хүнүүдые гэр байраар хангалга, Корей Республикада Буряадай инвестиционно проектүүдэй презентаци эмхидхэлгэ, Росси-Энэдхэг-Хитадай зүблөө үнгэргэлгэ, Буряадай Россиин бүридэлдэ ороһоор 350 жэлэй ойн баяр бэлдэн үнгэргэлгын талаар федеральна эмхидхэлэй хорооной зүблөөндэ материалнуудые хаража үзэлгэ мэтын асуудалнуудаар зүблөөнүүдые хүтэлбэрлөө.

Майн 6-да Буряадай Президент Муяын аймагай Таксимо нууриндахи хүүгэдэй сэсэрлигэй нээлгын баяр ёһололдо хабаадаа.

Майн 9-дэ Вячеслав Владимирович Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агуухэ дайнда Илалтын 66-дахы ойн баярта зориулагдаһан парадта, митингдэ болон Илалтын дурасхаалай хүшөөдэ сэсэг табиха ёһололдо хабаадаа.

Буряад Республикын Правительствын Түрүүлэгшын Нэгэдэхы орлогшо Иннокентий Егоров үнгэргэшэ долоон хоногто Буряадай Президентын бүхы зүблөөнүүдтэ хабаадаа; РБ-гэй гүйсэдхэхы засагай зургаануудтай түсэблэлгын зүблөө, «Бүгдэ буряадуудай соёл хүгжөөлгын эблэл» гэхэн регионууд хоорондын олоониин хүдэлөөнэй сьезддэ бэлдэлгын талаар хүдэлмэрийн бүлэгэй зүблөө хүтэлбэрлөө; республикада хүүгэдэй сэсэрлигүүдые барилга, 2010 ондо нютагай өөһэдын хүтэлбэрийн зургаануудай социальна-экономическа хүгжэлтын программа бээлүүлһэнэй дүнгүүд, Агуухэ Илалтын һайндэр тэмдэглэлгэ, Яруунын болон Баунтын аймагуудта социальна инфраструктурын объектүүдые барилга мэтын асуудалнуудаар хүдэлмэрийн зүблөөнүүдые үнгэргөө.

Экономическа хүгжэлтын талаар Буряад Республикын Правительствын Түрүүлэгшын орлогшо Александр Чепик РБ-гэй Президентын, РБ-гэй Правительствын Түрүүлэгшын Нэгэдэхы орлогшын хүтэлбэрлэн бүхы зүблөөнүүдтэ хабаадаа; РБ-гэй Правительствын экономика бүлэглэлэй түсэблэлгын зүблөө, Инвестиционно ажал ябуулгын талаар РБ-гэй Президентын дэргэдэхы соведэй зүблөө үнгэргөө; РБ-гэй муниципальна байгууламжануудай толгойлогшодтой ойн түймэрнүүдһээ һэргылэлгын болон тэмсэлгын асуудалнуудаар зүбшэн хэлсээ; коммерческэ эмхинүүдэй түлөөлэгшэдтэй уулзаа.

Социальна хүгжэлтын талаар Буряад Республикын Правительствын Түрүүлэгшын орлогшо Баир Бальжировай залан хүтэлбэрлэдг министрствэнүүд болон албан зургаануудта иимэ хэмжээ ябуулганууд үнгэргэдөө; РБ-гэй Элүүрье хамгаалгын министрствын аттестационно комиссин, Эмшэлгын ажал ябуулгада зүбшөөрэл үгэлгын болон аптеканүүдэй ажал ябуулгада зүбшөөрэл үгэлгын талаар комиссинуудай, Буряад Республикын Соёлой министрствын Коллегиин зүблөөнүүд; Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агуухэ дайнда Илал-

тын 66 жэлэй ойн баярта зориулагдаһан «Дайнай үеын дуунууд» концерт болон «Цирк галнуудаа носооно» гэхэн һайндэрэй программа; «Буряад үнэн» Хэблэлэй байшангай шанда хүртэхын тула хүнгэн атлетикээр мурьсөөн; Советскэ Союзай Герой Д.Жанаевай дурасхаалда зориулагдаһан бүхэ барилдаагаар республиканска мурьсөөн; Советскэ Союзай Герой В.Борсоевой дурасхаалда зориулагдаһан хүнгэн атлетикээр урилдаан; хүнгэн авиацияр «Байгалай кубок» гэхэн нээмэл мурьсөөн.

Инфраструктура хүгжөөлгын талаар Буряад Республикын Правительствын Түрүүлэгшын орлогшын уялануудые дүүргэшэ Владимир Рубан РБ-гэй Президентын хүтэлбэрлэн бүхы зүблөөнүүдтэ хабаадаа.

Тус бүлэглэлэй министрствэнүүд болон албан зургаануудта «Үнэгүй болон һайн гэр байра» гэхэн үндэһэн проект бээлүүлгын болон ипподром нэһбэн шэнэлэлгын хүдэлмэрийнүүдэй ябасын хойноһоо хинаа; республикын элшэ хүсэһэй байгуулгын хүдэлмэрийе саг үргэлжэдэ шалгаа; 2011 ондо республикын аймагуудта зайн галаар хангалгын утаһа таталгын захил бэлдээ; ажаһуушадые транспортоор шэрэхэ эрхэдэ хабаатай хэлсэһэнүүдэй эрилтэнүүдэй бээлүүлгэ шалгаа; ЖКХ-гай һалбарыда өөрын гуримшуулгатай эмхи байгуулга талаар асуудал дээрэ хүдэлмэрилөө.

РБ-гэй Правительствын Түрүүлэгшын орлогшо Анатолий Лехатиной толгойлогдог Россиин Федерациин Президентын дэргэдэхы Бүрин этигэмжэтэ түлөөлэггэтэ эмхи зургаанда иимэ асуудалнуудаар ажал ябуулагдаа; Буряадай Россиин бүридэлдэ ороһоор 350 жэлэй ойн баяр бэлдэн үнгэргэлгын талаар эмхидхэлэй хорооной зүблөөндэ бэлдэлгэ, РБ-гэй Правительствын федеральна засагай зургаануудта бэшэмэл хандалганууд дээрэ хүдэлмэрилгэ, РБ-гэй Президент В.В.Наговицынай федеральна засагай зургаануудта уулзалгануудые бэлдэлгэ, республикын хүдөө ажахын үйлэдбэрлэгшэдые дэмжэлгын субсидинуудые үгэхэ тухай нэмэлтэ хэлсээн, Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агуухэ дайнай ветерануудые хүндэлэлгын үдэшэ үнгэргэлгэ.

РБ-гэй Правительствын Түрүүлэгшын орлогшо - Буряад Республикын Президентын болон Правительствын Захиргаанай Хүтэлбэрлэгшэ Петр Носков РБ-гэй Президентын түсэблэлгын зүблөөндэ, Захиргаанайнгаа дайнай болон ажалдай ветерануудые хүндэлэлгын баяр ёһололдо, Агуухэ Илалтын митингдэ хабаадаа; Захиргаанай байгуулгын һалбаринуудай хүтэлбэрлэгшэдтэй хүдэлмэрийн зүблөө, Ажалдаа бээз абажа ябаха эрилтэнүүдые сахилгын болон арсалдануудые гуримшуулгын талаар комиссин зүблөө эмхидхээ.

Захиргаанай байгуулгын һалбаринуудта РБ-гэй ажаһуушадай социальна хамгаалгын министр Н.Н.Хамагановагай хабаадалгатай брифинг үнгэргөө; Мэдээсэлгын политикын болон олоонитэтэй холбоонуудай талаар РБ-гэй Президентын болон Правительствын Захиргаанай Хүтэлбэрлэгшын орлогшо И.В.Смолягай, РФ-гэй Федеральна Суглаанай Федерациин Сөведэй гэшүүн В.Б.Малкинай туһалагша М.М.Николаевагай пресс-конференцинуудые эмхидхээ; Байгалай мэдээсэлгын форум, Агуухэ Илалтын 66 жэлэй ойн баярай хэмжээ ябуулгануудые, Хойто зүгэй үндэһэн бага арадуудай түлөөлэгшэдтэй семинар бэлдэлгэдэ хабаадаа; РФ-гэй арадай ажахы эмхидхэхын тула хүтэлбэрлэгшэдые бэлдэлгын программаар һураха ажахын субъектүүдтэй хүтэлбэрлэгшэдые шэлэн абалга эмхидхээ...

Буряад Республикын Президентын болон Правительствын Хэблэлэй албан.

БҮРЯАД РЕСПУБЛИКЫН АРАДАЙ ХУРАЛАЙ ТҮСЭБЛЭ ҺЭН ХЭМЖЭЭ ЯБУУЛГАНУУД

2011 оной майн 10 - 13

I. БҮРЯАД РЕСПУБЛИКЫН АРАДАЙ ХУРАЛАЙ ТҮРҮҮЛЭГШЭ М.М.ПЕРШЕВИЧЭЙ ХҮТЭЛБЭРИ ДОРО ҮНГЭРГЭГДЭХЭ ТҮСЭБЛЭЛГЫН ЗҮБЛӨӨН
10.05 9.00 Бага танхим

II. ХҮДЭЛМЭРИЙН ЗҮБЛӨӨНҮҮД БҮРЯАД РЕСПУБЛИКЫН АРАДАЙ ХУРАЛАЙ ХОРООНУУДА
Буряад Республикын Арадай Хуралай Бюджетэй, налогуудай болон сан жасын талаар хороон (түрүүлэгшэ Ц.Д.Э.Доржиев)

«Россиин Федерациин налогууд болон татабари суглуулбаринууд тухай хууляар Россиин Федерациин субъектнүүдтэй бүрин этигэмжэдэ дамжуулагдаһан Буряад Республикада налогово гуримшуулгын зарим асуудалнууд тухай» Буряад Республикын Хуулида хубилалтануудые оруулха тухай» Буряад Республикын хуулин түлэб тухай
11.05 10.00 каб.231

Буряад Республикын Арадай Хуралай Гүрэнэй Байгуулалтын, нютагай өөһэдын хүтэлбэрийн, хуули ёһоной болон гүрэнэй албанай асуудалнуудай талаар хороон (түрүүлэгшэ А.С.Скосярская)

«Буряад Республикада муниципальна һунгалтануудта һунгуулин байгуулгануудые хэрэглэгын дүй дүршэл болон арга боломжнууд» асуудалаар «дүхэриг шэрээдэ» бэлдэлгэ тухай
10.05 10.00 каб.323

«Россиин Федерацида нютагай өөһэдын хүтэлбэри эмхидхэлгын юрэнхы дүримүүд тухай» федеральна хуулида хубилалтануудые оруулха тухай» 521279-5 дугаарай федеральна хуулин түлэб тухай
11.05 15.00 каб.323

«Россиин Федерацида нютагай өөһэдын хүтэлбэри эмхидхэлгын юрэнхы дүримүүд тухай» федеральна хуулин 38-дахы статьяда болон «Россиин Федерацида муниципальна албан тухай» федеральна хуулин 1-дэхы статьяда хубилалтануудые оруулха тухай» 519847-5 дугаарай федеральна хуулин түлэб тухай
13.05 10.00 каб.323

Буряад Республикын Арадай Хуралай Газарай асуудалнуудай, аграрна политикын болон эд хэрэглэлгын дэлгүүрэй талаар хороон (түрүүлэгшэ В.А.Павлов)

«Хүдэлсэһэй зөөрийн гүрэнэй кадастр тухай» федеральна хуулида хубилалта оруулха тухай» 514748-5 дугаарай федеральна хуулин түлэб тухай
10.05 10.00 каб.119

«Россиин Федерациин Налогово кодексын хоёрдохи хубида нэмэлтэнүүд болон хубилалтануудые оруулха тухай» 513321-5 дугаарай федеральна хуулин түлэб тухай
11.05 10.00 каб.119

«Буряад Республикада эд хэрэглэлгын кооперациин байдал болон хүгжэлтын арга боломжнууд тухай» асуудалаар «дүхэриг шэрээдэ» бэлдэлгэ тухай
12.05 14.00 каб.119

«Буряад Республикада хүдөө ажахын үйлэдбэрийе гүрэнэй талаһаа дэмжэлгэ тухай» 2005 оной октябрийн 13-ай 1282-III дугаарай Буряад Республикын Хуулида хубилалтануудые оруулха тухай» Буряад Республикын хуулин түлэб тухай
13.05 10.00 каб.119

Буряад Республикын Арадай Хуралай Регионууд хоорондын холбоонуудай, яһатануудай асуудалнуудай, залуушуулай политикын, нийтин болон шахан мүргэлэй нэгэдэлнүүдтэй талаар хороон (түрүүлэгшэ В.Р.Булдаев)

«Физическэ культура болон спорт тухай» Буряад Республикын Хуули бээлүүлгын ябаса тухай
10.05 10.00 каб.212

Буряад Республикын Арадай Хуралай болон Саха (Яхад) Республикын Гүрэнэй Суглаанай (Ил Тумэн) хоорондо харилсаа холбоонууд тухай хэлсээн тухай
10.05 15.00 каб.212

«Россиин Федерациин музейнүүдтэй жаса болон Буряад Республикын дэбисхэр дээрэ музейнүүд тухай» Буряад Республикын Хуули бээлүүлгын ябаса тухай» асуудалаар «дүхэриг шэрээдэ» бэлдэлгэ тухай
13.05 11.00 каб.212

Нүүмэл хүдэлмэрийн зүблөөнүүд:
«Физическэ культура болон спорт тухай» Буряад Республикын Хуули бээлүүлгын ябаса тухай» асуудалые Буряад Республикын Арадай

Хуралай Зүблэлэй зүблөөндэ бэлдэлгэ тухай
11.05 Ивалгын аймаг
«Россиин Федерациин музейнүүдтэй жаса болон Буряад Республикын дэбисхэр дээрэ музейнүүд тухай» Буряад Республикын Хуули бээлүүлгын ябаса тухай» асуудалаар «дүхэриг шэрээдэ» бэлдэлгэ тухай
11.05 Улаан-Үдэ хото

Буряад Республикын Арадай Хуралай Социальна политикын талаар хороон (түрүүлэгшэ А.Т.Стопичев)

1. «Россиин Федерациин Пенсионно жасада, Россиин Федерациин Социальна страхованин жасада, Уялгата медицинскэ страхованин федеральна жасада болон уялгата медицинскэ страхованин территориальна жасануудта страховоной түлбэринүүдые тоололгын болон түлэлгын асуудалнуудта хабаатай Россиин Федерациин хуули ёһоной актуудта хубилалтануудые болон нэмэлтэнүүдые оруулха тухай» 527917-5 дугаарай федеральна хуулин түлэб тухай

2. «Россиин Федерацида эрхэтэдэй элүүрье хамгаалгын үндэһэ нуури тухай» 534829-5 дугаарай федеральна хуулин түлэб тухай

3. «Үхибүүһнээ амяараа ажаһуудаг гэртэ-хилине хүүгэдые гэр байраар хангаха талаар нэмэлтэ гаргашануудые дажа абалсахын тула хабаадуулха зорилготойгоор Россиин Федерациин Гэр бүлын кодексын 86-дахы статьяда хубилалтануудые оруулха тухай» 514367-5 дугаарай федеральна хуулин түлэб тухай

4. «Хүүгэдтэй гэр бүлэнүүдые гүрэнэй талаһаа дэмжэлгын нэмэлтэ хэмжээнүүд тухай» федеральна хуулида хубилалтануудые оруулха тухай» федеральна хуулин түлэб тухай

5. «Салин түлбэрийн эгээл бага хэмжээн тухай» федеральна хуулин 1-дэхы статьяда хубилалта оруулха тухай» 534866-5 дугаарай федеральна хуулин түлэб тухай

10.05 14.00, 14.10, 14.20, 14.30, 14.40 каб.218
Нүүмэл хүдэлмэрийн зүблөөн:
«Нуралсал тухай» Буряад Республикын Хуули бээлүүлгын ябаса тухай
12-13.05 Хуралханай аймаг

Буряад Республикын Арадай Хуралай Экономическа политикын, байгаалин нөөсөнүүдые ашаглалгын болон оршон тойронхые хамгаалгын талаар хороон (түрүүлэгшэ В.Г.Ирильдеев)

«Буряад Республикын дэбисхэр дээрэ байгаалин аюулгүйе хангаха тухай» Буряад Республикын хуулин түлэб тухай
10, 12.05 10.00 каб.203

«Буряад Республикада байгаалин саг үргэлжын шалгалта тухай» Буряад Республикын хуулин түлэб тухай
11, 13.05 10.00 каб.203

1. «Буряад Республикын экономикын инновационно хүгжэлтые хууляар хангалга» асуудалаар парламентын хэлсэлгэнүүдтэ бэлдэлгын ябаса тухай

2. «Буряад Республикада эд бараанай (хангалгануудай) сэнүүдые (тарифуудые) гүрэнэй талаһаа гуримшуулга болон хиналга тухай» Буряад Республикын хуулин түлэб тухай
11.05 14.00, 15.00 каб.203

1. «Буряад Республикын гүрэнэй мэдээсэлгын нөөсөнүүд тухай» Буряад Республикын Хуулида хубилалтануудые оруулха тухай» Буряад Республикын Хуулин түлэб тухай

2. «Буряад Республикада автомобилин болон хотын зайн галаар ябадаг пассажирска транспорт тухай» Буряад Республикын Хуулида хубилалтануудые оруулха тухай» Буряад Республикын хуулин түлэб тухай
12.05 14.00, 15.00 каб.203

III. «ДҮХЭРИГ ШЭРЭЭ»
Буряад Республикын Арадай Хуралай Гүрэнэй байгуулалтын, нютагай өөһэдын хүтэлбэрийн, хуули ёһоной болон гүрэнэй албанай асуудалнуудай талаар хороон (түрүүлэгшэ А.С.Скосярская)

Буряад Республикада муниципальна һунгалтануудта һунгуулин байгуулгануудые хэрэглэгын дүй дүршэл болон арга боломжнууд
12.05 14.00 Бага танхим

IV. ЭРХЭТЭДЫЕ ХҮЛЭЭН АБАЛГА
Ц.Э.Доржиев – Буряад Республикын Арадай Хуралай Бюджетэй, налогуудай болон сан жасын талаар хорооной түрүүлэгшэ
10.05 14.00-17.00 каб.118/235

В.Г.Ирильдеев – Буряад Республикын Арадай Хуралай Экономическа политикын, байгаалин нөөсөнүүдые ашаглалгын болон оршон тойронхые хамгаалгын талаар хорооной түрүүлэгшэ
11.05 14.00-17.00 каб.118/211

ДҮЛЭТЭ ЖЭЛНҮҮДЭЙ БААТАРНУУДАЙ НЭГЭН

Байгша оной майн 14-дэ Захаминай аймагай Дүтэлүүр нютагта аймагай хүдөө ажахын үйлдбэрийн габьяата хүтэлбэрилэгшэдэй нэгэн, Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агуухэ дайнда хабаадажа, Эсэгэ ороноо хамгаалгын дайнай I шатын орденоор шагнагдаһан, Ленинэй орденго Гомбо Гармаевич ЦЫДЫПОВЭЙ шанда хүртэхын түлөө дүрэ булалдалгын болон бүхэ барилдаагаар мұрысөөн үнгэргэгдэхэн. Шадалтай шандааһантай барилдааша хүбүүднай, Г.Г.Цыдыповэй нэрэмжэтэ шанда хүртэхын түлөө шармайга!

шангаар гү, али курорт ошожо амарха путёвкоор урмашуулдаг бэлэй.

1970-аад онуудаар тэрэнэй хүтэлбэри доро нэрлэгдэгшэ колхоз ехэ хүгжэлтэ туйлаһан түүхэтэй. Тэрэ үеэр оньһожоруулагдаһан һу наалин фермэ ашаглалгада тушаагдаа. Энэ фермын байдалаар, ажал хүдэлмэрээр һонирхожо, нютагай зон ходо иишэ ердэг заншалтай болоһон юм. Үнээдэй наали оньһожоруулагдажа, тэрэ үеын үбгэд, хүгшэдые ехэ гайхуулһан байдаг.

Республика дотор мал шахан таргалуулгын фермнүүдые эмхидхэжэ эхилхэдэнь, энэ түрүүлэгшэ шэнэ хэрэг нэбтэрүүлхэ гэжэ ехэ ябуулга хэһэн намтартай. Хантури гэжэ газарта иимэ фермэ байгуулагдаа. Энэ шахан таргалуулгын фермэдэ эршүүлэй бригада хүдэлдэг байһан. Сагайнгаа ерэхэдэ, тобир тарган мал гүрэндэ тушаагдадаг байгаа. Г.Г.Цыдыпов олон үггүй, даруу зантай байбашье, ажал хүдэлмэридөө бүхы зүрхэ сэдхэлээрээ һаналаа табидаг, хүдэлдэг мэргэжэлтэдтэ эрилтэ ехэтэй байгаа. «Зоотехник гү, али малай эмшэншье байг, өөрынгөө һалбарин эзэн байха ёһотой. Малай турабал, таанадаһаа шангаар асуухабди», - гэжэ тэрэ хэлэдэг байһан гэжэ нютагаархидын һанан дурсадаг. Иимэ шанга эрилтэтэй хүтэлбэрилэгшэтэй хүдэлһэн М.М.Гонгорова, Н.Г.Соктоева, Ц.Х.Л.Гомбоева, Б.Н.Б.Аюев, Ц.Раднаев болон бусад 60-аад онуудай һүүлээр, 70-аад онуудаар ажал хүдэлмэридөө ехэ амжалта туйлаһан габьяатай.

Гомбо Гармаевичай оролдог-гоор колхозой нуга сабшалангай таряанай полиин ургаса жэлһээ жэлдэ дээшэлээ. Нютагтань нуга сабшалан найжаруулха бригада байгуулагдаа. Шэнэ газар хахалагдажа эхилээ. Залуу мелиоратор Илья Доржиев Монголһоо үбһэ, Борьёоһоо холоомо зөөхөөэ болихо гэжэ ехэ оролдолго тэрэ үедэ гарһан гэдэг. Тиигэжэ газарай хурьһэндэ наг шэбхэ оруулха, нуга сабшалан уһалха хүдэлмэри эршэмтэйгээр ябуулагдаа. Энээнэйнь ашаар колхознигууд ороһоо таряанай һайн ургаса хуряжа абадаг, тала дайдаарнь үбһэ ногооной томо сомонууд һархалдажа эхилээ. Өөрынгөө хэрэг һайн

мэдэхэ, бэрхэ хүтэлбэрилэгшэ Г.Г.Цыдыповэй габьяа эндэ тон ехэ байгаа һааб даа.

1960 гаран онуудаар колхоздо паар ехээр хахалдаг болоһон түүхэтэй. Энээнэй ашаар ороһото ургамалнуудай баян ургаса хуряжа абадаг, таряанай үрэншье горитой хэмжээндэ нөөсэлдэг болоһон юм. Үглөөнэй 6 сагта колхозой түрүүлэгшэ поли дээрэ гү, али нэгэн гээ һаа, фермэ дээрэ ерэнхэй, ажал хүдэлмэрээ хаража, шалгажа ябадаг заншалтай байһан юм. Удаань тэжээлэй ургамалнуудые, хартаабха ехээр таридаг болоо. Нү ехээр һаахын тула тэжээлэй түбһэтэ ургамалнуудые тарилгада Г.Г.Цыдыпов ехэ анхарал табиһан байна. Шэмэтэ тэжээлэй ашаар колхоздо үнээдые гурба дахин һаадаг болоһон байгаа.

Энэ ажахы тэрэнэй хүтэлбэри доро ходо түрүүшүүлэй тоодо ородог, хоёр табан жэлэй түсэбүүдые уридшалан дүүргэһэн байха. Шэн габьяата ажалынгаа түлөө түрүү колхозой түрүүлэгшэ Гомбо Гармаевич Цыдыпов Ленинэй орденоор шагнагдаһан юм.

Удаань дүй дүршэлтэй хүтэлбэрилэгшэ Дүтэлүүрэй хүдөөгэй совет толгойлоо. Тэрэнэй удаа Дүтэлүүрэй совхозой директорээр хүдэлөө. Наһанайнгаа амаралтада гаратараа дайнай болон ажалай ветеран энэ тушаалда хүдэлһэн намтартай.

Дайнай инвалид, ажалай ветеран наһанайнгаа амаралтадашье гараад, нам гэжэ гэртээ һуугаагүй, үшөө 10 жэлдэ совхозой лугомелиоративна отрядта хүдэлһэн габьяатай. Гушаад жэлдэ хүдөө ажахыда хүдэлөөд, наһанайнгаа амаралтада гарахадань, тэрээндэ нуга сабшалан найжаруулха хүдэлмэридэ хүдэлхыень дурдханаһан байна. Аймаг дотор эгээл түрүүлэн байгуулагдаһан лугомелиоративна отрядта 20 хүн тэрэ үедэ хүдэлдэг байгаа. 11 трактортай, шагтагалагдадаг техникэтэй энэ отрядтай ажалшад үбэл зунгүй, амархые мэдэнгүй хүдэлдэг байһан юм. Үбэлэй сагта нуга сабшалан, таряалангай газарта наг шэбхэ зөөхэ, һургааг бэлдэхэ, хабартаа нуга сабшалан хорёолхо, һүүлдэнь уһалха, олон жэлэй ногоо тариха гэхэ мэтэ. Энээнһээ гадна намарай сагта паар хахалха, силос хуряжа хүдэлмэри луговодууд дүүргэдэг байһан.

Тэдэнэй оролдосотой хүдэлмэрийн ашаар гектар бүриһөө 16-17 центнер үбһэ ажахыда хурядаг болоһон байна. Хожомын лугомелиоративна отрядтай гэшүүдые подрядтай гуримда оруулжа хүдэлгэһэн юм. «Подрядтай эрилтын ёһоор, манда 520 гектар сабшалангай газар, 300 гектар үлүүтэй хахалһан газар үгөө һэн», - гэжэ тэрэ үедэ Г.Г.Цыдыпов һанан дурсадаг һэн. Һайн хүдэлдэг хүнүүдые урмашуулха аргануудшье һанагдаа, эмэлтэ тулбэри хараалагдаа. Луговодууд подрядтай гуримаар хүдэлһэн түрүүшынгээ жэл нуга сабшалангай гектар

бүриһөө 24,6 центнер ургаса хуряжа абаһан байдаг. Нуга сабшалан найжаруулха хүдэлмэрийн ябуулагдахаһаа урид сабшалангай га бүхэнһөө оройдоол 7 центнер ургаса абадаг байгаа. Залуушуулые хүтэлжэ, энэ хүдэлмэриие Гомбо Гармаевич зүбөөр, ашаг үрэтэйгөөр эрхилжэ шадаһан габьяатай. Дүй дүршэл ехэтэй тэрэнэй хүтэлбэри доро лугомелиоративна отрядтай ажалшад тэжээлэй ургамалнуудые таридаг болоһон юм. Эдэ ургамалнуудые тариха газарта гамгүйгөөр наг шэбхэ зөөжэ хаядаг һэн. Тиигэжэ совхозой 156 ажалшадтай 12,2 мянган центнер үбһэ хуряжа абахада, 20 хүнһөө бүридэһэн лугомелиоративна отряд 10,6 мянган центнер үбһэ ногоо нэгэ жэлдэ хуряжа, ехэ сууда гараһан юм. Энээндэнь тэрэниие толгойложо ябаһан дайнай болон ажалай ветеран Г.Г.Цыдыпов ехэ габьяатай байгаа.

Тэрэ үедэ ажахынуудай хоорондо, мүн тиихэдэ ажахы доторшье ажалай мұрысөөн ехэ хүгжэнхэй байгаа. Наалишад, малшад, трактористнуудһаа гадна луговодууд хоорондоо мұрысэдэг һааб даа. Нэгэ жэлдэ Дүтэлүүрэй совхозой луговодуудые Харацайн совхозой Николай Сокольниковой толгойлодог отряд дүнгүдээрээ ажойла гараһан юм. Энээндэнь Гомбо Гармаевич Цыдыпов голхороогүй, баясаһан байдаг. Ушарын гэхэдэ, тэрэниие халажа хүдэлхэ залуушуулай ургажа ябаһанда тэрэ ехэ баясаһан, баяр талархалаа нютагайхидта мэдүүлһэн байдаг. Өөрын отрядта 30 наһа хүрөөдүй залуу хүбүүд ехэ олон хүдэлдэг байгаа. Тэдэниие ажалай дүршэлдэ хургаха, хожомоо нютагаа һалбаруулан хүгжөөхэ бэрхэ ажалшад болгохо гэжэ тэрэ ехэ хүсэл оролдолго гаргадаг байһан юм.

Фронтовик, совет үеын партийна хүдэлмэрилэгшэ, хүдөө ажахын бэрхэ хүтэлбэрилэгшэ Гомбо Гармаевич Цыдыповэй дайшалхы болон ажалай габьяа гүрэн турын талаһаа үндэрөөр сэгнэгдэнхэй. Тэрэ орден медальнуудаар, Хүндэлэлэй грамотануудаар шагнагдаһан байдаг. Гомбо Гармаевич союзна удха шанартай персональна пенсионер байгаа. Иимэ хүнүүд үсөөн байдаг ха юм даа.

Гомбо Гармаевич наһанайнгаа хани нүхэртэй хамта хоёр үхибүүдые хүмүүжүүлжэ, ажабайдалай үргэн замда гаргаа. Александр хүбүүниинь отставкада гараһан полковник, Зоя басаганиинь бүхы наһаараа эмшэлэлгын газарта медсестрагаар хүдэлөө.

Дайнай болон ажалай ветеран, бэрхэ хүтэлбэрилэгшэ ябаһан Гомбо Гармаевич Цыдыповые нютагайнь зон һайханаар дурсан һанажа ябадаг. Хархис дайсаднаа Эхэ ороноо хамгаалалсаһан, дайнай һүүлдэхи жэлнүүдтэ байдалыень хүгжөөн мандуулха гэжэ залууһаа эхилжэ, бүхы наһаа зориулһан хүн гэшээ.

**Энэ хуудаһа
Эльвира ДАМБАЕВА
хэблэлдэ бэлдэбэ.**

Гомбо Гармаевич Цыдыпов Захаминай бусад түрэлтэнэй захиргаанай бүридэлдэ урдань ородог байһан Дабаан гэжэ тосхондо 1918 ондо түрэнһэн намтартай. Совет арадай Илалтын 55 жэлэй ойн баярые угтахэ гэжэ хэды хоног үлөөд байхада, 82 наһа хүрөөд, тэрэ наһа бараһаһан юм.

1938 ондо Улаан Армиин ээргэдэ сэрэгэй албанда Г.Г.Цыдыпов татагдаһан бэлэй. Алас Дурна зүгтэ морин сэрэгтэ тэрэ алба хээ. Дайнай эхилхын урда тээ сэрэгэй албанһаа табигдажа, Сахир нютагта НКВД-гэй аймагай таһагай инспекторээр хүдэлөө. 1941 оной ноябрь нарада һөөргөө морин сэрэгэй частьда эльгээгдэжэ, Москва хотые дайсаднаа хамгаалгын дайн байлдаанда хабаадаһан юм.

1942 ондо дайсадай добтолгые тогтоожо, манай сэрэгшэд Смоленск руу ошоһон шэглэлээр фашистнуудые намнажа эхилһэн түүхэтэй. Эдэ байлдаануудай үедэ Гомбо Цыдыпов хүндөөр шархатаад, госпитальдо ороо. Удаан аргалуулаһанайнгаа һүүлээр дайн байлдаанһаа табигдажа, нютагаа бусаа.

Тиигэжэ 1942 оной һүүлээр Хужарай сельсоветэй түрүүлэгшээр, сельпогой түрүүлэгшээр, налогой агентээр хүдэлһэн байна. Дайнай дүүрэхэдэ, «III Интернационал» гэхэн колхозой таряан ажалай бригадын звеное толгойлоо. 1949 оной ноябрь нарада партино-ажахын хүдэлмэридэ тэрэниие оруулһан байна.

Тэрэнэй удаа Г.Г.Цыдыпов «Победа» гэхэн колхозой түрүүлэгшээр 20 жэлдэ хүдэлөө. Үнгэрһэн зуун жэлэй жара гаран онуудаар энэ колхоз хадаа аймагайнгаа түрүү ажахынуудай нэгэн байһан юм. Мал ажалай продукци тушаалгаар түсэбөө ходо үлүүлэн дүүргэдэг һэн. Эдэ жэлнүүдтэ нэрлэгдэгшэ ажахы дамжуулгын Улаан Тугаар хоёр дахин шагнагдаһан, харин түрүүлэгшэнь бүхы республика дотороо суурхажэ эхилээ.

Партийна хүдэлмэрилэгшэ, залуу коммунист ехэ даруу абари зантай, хүбэлгэн ухаатай, хүтэлбэрилхы шадабари ехэтэй хүн байгаа. Нютагай зон ехэ бодолтойгоор ажахы эрхилдэг Гомбо Гармаевич Цыдыповые ехэ хүндэлдэг байһан. Колхозой түрүүлэгшээр хүдэлжэ эхилхэдэ, ажалай журам гансата шагнагдаһан юм. Тэрэнэй удаа ажалшадтай ажаһуудалай болон хүдэлмэрийн эрхэ байдал найжаруулха гэжэ колхоздо барилгын бригада эмхидхэһэн байна.

Тэрэнэй түрүүлэгшээр хүдэлжэ эхилһэнһээ хойшо колхозой гэшүүдэй байдал һайн тээшээ хубилжа, хамтын ажахын адууһа

малай тоо толгой олошоржо эхилээ бэлэй. Энэ хугасаада нютаг дээрэнь ехэ барилга эрхилэгдэһэн, 150 һууритай соёлой байшан, эхин һургуули, колхозой конторо баригдаһан, колхозой ажалшадшье шэнэ гэрнүүдые толложо эхилһэн юм. Энээнһээ гадна малай байра байдал шэнээр түхээрэгдэжэ эхилһэн түүхэтэй. Эбэртэ бодо малай дал, хорёо, хонидой байранууд, 400 толгой һаамхай малай фермэ болон бусад түхээрэгдээ бэлэй.

Дороһоо ургажа ябаһан залуу үетэндэ колхозой түрүүлэгшэ ехэ һаналаа табидаг байгаа. Бур-Сахирай буусаһаа хүршэ Сахир тосхондо «Победа» колхозой ажалшадтай үхибүүд эрдэм номдо һурадаг байһан. Хабар, намартаа үхибүүд ябагалдаг, зариманиинь велосипедээр хүрэхэ ошодог һэн. Харин хүйтэнэй сагта Бур-Сахирай багашуул хүршэ тосхондо ажаһуудаг түрэлнүүдтэ, танилнуудтаа байжа хураха баатай болодог һэн.

Түрүүлэгшэ Г.Г.Цыдыпов үхибүүдые машинаар зөөхэ гэжэ шийдхэбэри абаһан юм. Ашаанай машинада хушалта хээд, үбэлэй сагта хурагшадые шэрэдэг болоо. Хабарай тарилгын эхилхэдэ, үхибүүдые шэрэдэг машинашье сүлөөгүйдэжэ, багашуул баһал велосипедээр һуруулиаа ошодог бэлэй. Намар болоходо, баһал багашуул ябагалда, үгы һаа өөрынгөө унаагаар Сахир ошодог һааб даа. Колхозой түрүүлэгшэ һуруулиин амаралта болоходо, хурагшадта үбһэндэ гаража гү, али хонидой нооһо хайшалжа, мүнгэ олохо арга олгодог байгаа. Аха классай хурагшад бүхэли зундаа хонин ажалда хамһалсадаг заншалтай һэн.

Һуруули дүүргэхээе байһан үхибүүдэй дунда тэрэ идхалгын хүдэлмэри ябуулдаг байгаа. Нютагайнгаа үхибүүдые хүдөө ажахын мэргэжэлтэй болгохо гэжэ тэрэ ехэ оролдодог байһан. Иимэ үхибүүдтэ колхозһоо стипенди үгэдэг һэн.

Уданшьегүй ажахы шэнэ автобустой боложо, үхибүүд ехэтэ баярлаа. Юуб гэхэдэ, сентябриин 1-һээ эхилээд, һуралсалай жэлэй дүүрэтэр автобусоор хүргүүлжэ, һуруули ошодог болоо ха юм. Дунда һуруули дүүргээд, колхоздо хүдэлхэ дуратайшуулда Гомбо Гармаевич ехэ анхарал хандуулдаг байгаа. Тэдэнэй дураар ажал оложо үгэдэг, гэр байраар туһалдаг, һайхан үгөөр дэмжэдэг хүн байһан гэшээ.

«Победа» гэхэн колхоздо бэрхэ хүдэлдэг хонишод, наалишад, механизаторнууд олон байгаа. Тэдэнэй түрүү дүй дүршэл сэгнэжэ, ондоо фермэнүүдтэ нэбтэрүүлхэ гэжэ оролдодог байһан юм. Ажалай түрүүшүүлые колхозой правлени мүнгэн

СЕВЕР БУРЯТИИ НА БИРЖЕ КОНТАКТОВ

На заключительном заседании Биржи контактов «Вся Бурятия» на суд экспертов и гостей Биржи представили свои инвестиционные площадки северные районы Бурятии: Баргузинский, Муйский, Курумканский, Северобайкальский, а также город Северобайкальск. Экспертами выступили генеральный директор ООО «Бизнес Право» Леонид Иванов, генеральный директор ООО «Белая Юрта» Евгений Металыников, генеральный директор ООО «Байкалсофт» Иван Худяков, генеральный директор ООО «Эм-Центр» Петр Шаблин, руководитель отдела кредитования Сбербанка Сергей Хармакшанов, заместитель директора филиала ОАО АКБ «Росбанк» в г. Улан-Удэ Владимир Будеев.

И.о. главы Курумканского района Евгений Вячеславович Эрдыниева начал с хорошей динамики инвестиционных вложений в районе - в 2010 году рост объема инвестиций к 2007 году составил 290 процентов, при этом малый бизнес обеспечил более 84 процентов. Согласно инвестиционной программе в этом году планируется дать старт реализации 22 проектов.

Район делает ставку на рекреационный потенциал, рост туристского потока - сегодня он составляет почти 7 тысяч человек в год, привлекают которых минеральные термальные источники, великолепная природа.

На бирже представлены такие инвестплощадки как СПА-курорт Гарга. «Гаргинский термальный источник вошел в «Семь чудес Бурятии». Вода извергается из трещин скал на склоне долины реки на высоте около 100 метров. Вода источника образует неповторимые узоры из минеральных отложений. Показания для лечения на источнике Гарги имеют более 35 заболеваний - болезни костно-мышечной системы, болезни гинекологические, кожи, последствия травм периферической нервной системы... Кроме того, расположенная в живописной долине реки Гарга база отдыха может стать идеальным промежуточным пунктом для туристских маршрутов - конных, пеших, рыбалки и охоты» - говорит Эрдыниева.

На площадке в 6,25 га предлагается курортная застройка - коттеджный поселок, отель, юрточник летний комплекс, СПА-салон. Проект предполагает отопление зданий геотермальным способом, строительство водозаборного сооружения. Плюсы - здания, расположенные на территории инвестиционной площадки, находятся в муниципальной собственности, их остаточная стоимость - 6 тысяч рублей, сохранены сети теплоснабжения.

Другая инвестплощадка расположена в полутора километрах от эвенкийского села Алла, у трассы Улан-Удэ-Курумкан-Улюнхан, рядом с проселочной дорогой на базу отдыха «Алла». Здесь администрация района планирует этнотуристический эвенкийский комплекс «Звезды бикит», который позволит увязать туристические потоки вокруг Аллинского аршана, сел Алла, Кучигер, Умхей. В комплекс войдут визитный центр, музей, этнографический центр - чумы, другие эвенкийские постройки. Для туристов организуют национальные игры и шаманские обряды, конные прогулки. Плюсы - в соседнем селе Дырен действует эвенкийский центр «Юктэ», известный изготовлением сувениров и вокально-хореографическим ансамблем «Велика», краеведческий музей.

Третий проект связан с развитием придорожного сервиса в самом райцентре, через который проходит весь турпоток и где из 12 объектов общепита только один придорожный. При въезде в Курумкан, недалеко от АЗС, предлагается под придорожный комплекс - гостиницу, кафе, СТО - площадка, откуда, как уверяют, открывается великолепная панорама.

Муйский район славится богатейшим природным и минерально-сырьевым потенциалом. Из 51 разведанных на его территории месторождений 21 - золота, 20 - строительных материалов и сырья для их производства, 2 - нефрита, 2 - агрокимического сырья, 1 - олова. По сути, весь район - это огромная инвестиционная площадка, а администрация «готова принять любые предложения потенциальных партнеров, любые инвестиционные предложения, не противоречащие стратегическому плану развития Муйского района» и обещает всестороннюю поддержку и содействие.

На Бирже контактов замглавы Муйского района Елена Ткаченко представила проекты освоения Молодежного месторождения хризотил-асбеста и Мохового месторождения олова, а также строительства кирпичного завода на базе Мукельского месторождения глины и лесоперерабатывающего комплекса. Для завода выделен участок в 2,5 га, имеется ТЭО, для ЛПК - площадка в 37 га в промзоне Таксимо с подъездной автодорогой, железнодорожными подъездными путями на расстоянии 1,5 километра, рядом - ЛЭП 220 кВ, имеется возможность подключения к объектам инфраструктуры.

Заметное оживление на Бирже вызвало предложение по заготовке и переработке дикоросов. «По данным Муйского лесхоза, ежегодно можно заготавливать от 30 до 50 тонн ягоды в урожайные годы. 92 процента общей площади ягодников занимает брусничник, 7 - голубика. Значительная часть населения занимается заготовкой дикоросов для себя и с целью реализации», - говорит замглавы.

В соседнем Баргузинском районе более половины территории находится в прибрежной полосе Байкала, Забайкальский природный национальный парк, полуостров Святой Нос, Баргузинский и Чивыркуйский заливы, Баргузинская долина, минеральные источники - все они привлекают в район больше 30 тысяч туристов в год. Из них более тысячи - иностранцы.

«Если на протяжении многих лет основным местом, где концентрировались туристические объекты, считалось село Максимиха, то сейчас мы выводим турпоток в долину, богатую как культурными памятниками, так и памятниками природы.

Центром такого развития будет реализация проекта «Чивыркуй», который предполагает современный уровень размещения и обслуживания гостей. Сегодня район может предложить более 35 разработанных маршрутов различного направления - религиозного, охотничьего, оздоровительного, спортивного. Мы предлагаем инвестировать в перспективную отрасль - туризм», - заявила на Бирже Ольга Подобашина, начальник отдела экономики администрации Баргузинского района.

Итак, в Чивыркуйской зоне экономического благоприятствования туристско-рекреационного типа предлагается площадка в селе Адамовское под туристический комплекс - в 900 метрах Байкала, 2 километрах - от Национального парка, 1- от поселка Усть-Баргузин и в 500 метрах от магистрали Улан-Удэ-Курумкан. На участке в 25 га разместятся гостиничный комплекс с подземной автостоянкой, рестораном, кафе быстрого обслуживания, аквапарком, тренажерным залом, магазином сувениров, спортивные и детские площадки, также спорткомплекс, пирс. Строительство будет поэтапным. На первом этапе в 2011-2012 годы - строительство Дома рыбака в селе. На втором этапе в 2012-2014 годы - строительство коммуникаций за счет федерального бюджета. Строительство гостиничного комплекса, спорткомплекса, пирса, дорог. Третий этап - 2014-2020 годы - проведение рекламной кампании, создание бренда «Чивыркуй», запуск ЗЭБ ТРТ «Чивыркуй».

В администрации района надеются увеличить количество туристов к 2020 году до 100 тысяч, создать 2 тысячи новых рабочих мест.

Еще одна ЗЭБ ТРТ находится в Северобайкальском районе. Концепция комплексного развития территории зоны включает инвестиционный проект «Многофункциональный экокурорт «Побег в чистоту Байкала», направленный на строительство рекреационной инфраструктуры от премиум до эконом класса на участках, прилегающих к озеру Байкал. Предусмотрено поэтапное введение земельных участков под инвестиционные проекты. Так, на первом этапе 13 участков свяжут друг с другом тремя радиальными маршрутами, при этом каждый из них может функционировать отдельно.

Евгений Анатольевич Дьяков, и.о. первого заместителя главы администрации района, представил эти площадки - под строительство на источнике Дзелинда СПА-отеля на 100-150 номеров в сочетании с развитием в 1,5 километрах стилизованной рыбацкой деревни на реке Верхняя Ангара; строительство на берегу озера Ирканы, около села Кумора, туркомплекса «Верхнеангарский острог» и охотничьей заимки,

конфермы, а на озере Лукуй - охотничьей заимки на 1-3 домика для пользования гостями Куморы и озера Ирканы; рядом с селом Байкальское, на берегу Байкала, туркомплекса «Лударь»; в местности у источника «Солнечный» - мотеля, в изгибе Онкочанской губы - базы отдыха, возможно, высокого уровня комфорта. На Слюдянских озерах, в 30 километрах от города Северобайкальска, вошедших в «Семь чудес Бурятии», - базы отдыха локального значения с домиками среднего и низкого уровня, спортивно-оздоровительного комплекса.

Стоит напомнить, что резиденты ЗЭБ ТРТ в первые пять лет освобождаются от налога на имущество и получают льготы по налогу на прибыль, а также муниципальные власти предоставляют льготы по земельному налогу и арендной плате за пользование земельными участками. Строительство инфраструктуры планируется за счет средств республиканского бюджета.

Также были предложены площадки по разработке Чульфонского месторождения кварца, Холоднинского месторождения свинца и цинка и Чайского месторождения меди и никеля.

Северобайкальский район связан регулярным железнодорожным беспересадочным сообщением с Москвой, Красноярском, Новосибирском, Иркутском, транзитными поездами с Кисловодском и Тындой. Летом действуют дополнительные поезда в Адлер, Новосибирск, Саратов. Из Нижнеангарска регулярное авиасообщение с Улан-Удэ и Иркутском. Водное сообщение с Иркутском с июля до середины сентября осуществляется «Кометой». С компанией «Истланд» подписано соглашение о создании транспортной маршрутной сети «Большое Байкальское кольцо», которое свяжет порт Байкал-Ольхон-Турка-Усть-Баргузин-Нижнеангарск. Также возможно организация регулярных авиарейсов компании «Ангара» по маршруту Иркутск-Нижнеангарск.

Город Северобайкальск - наиболее развитый населенный пункт на севере Бурятии и в целом по трассе БАМ. В компактном, утопающем в зелени, с развитой социальной инфраструктурой городе проживает 25 353 человек. Это город железнодорожников - 27 процентов работающих горожан трудятся на дороге, а в торговле - 26,5, образовании - 7,8, строительстве - 6,6. Крупных промышленных предприятий нет.

Для ускоренного развития экономики города наиболее перспективной отраслью признается туризм, а также пере-

работка и производство с целью замещения завоза товаров.

На Бирже представлены 7 проектов в рамках ЗЭБ ТРТ, в трех километрах от города, - международный отель «Тыя», экопоселок «Иксай», сафари-парк, сеть отелей коттеджного типа «Байкальская набережная», туркомплекс «Сенюгда», Спа-отель, этнопарк, горнолыжная база «Большая медведица».

Кстати, на предлагаемом для строительства горнолыжного спортивно-оздоровительного комплекса месте в предгорьях главного Байкальского хребта, в 30 километрах от города и 4 - от горячего источника Гоуджеки, 15 лет действует детская горнолыжная база с первой в Бурятии буксировочной канатной дорогой БКД-700.

Председатель комитета по экономике и инвестиционной политике Северобайкальска Владимир Анатольевич Бардаханов предлагает купить два вездехода на воздушной подушке «Арктика» и организовать водное сообщение между Северобайкальском и основными портами Байкала. Требуется 50 млн. рублей на вездеходы, строительство пунктов стоянки, обслуживания, инженерную инфраструктуру. Срок окупаемости - 2,5 года. Город готов взяться за этот проект самостоятельно.

Срок окупаемости цеха по утилизации ТБО на такую же сумму 7 лет.

Планируется привлечение средств ФЦП «Охрана озера Байкал и социально-экономическое развитие Байкальской природной территории».

Проект комплекса по производству сельскохозяйственной продукции объединяет пять самостоятельных проектов - тепличное хозяйство, свиноводство, производство комбикормов, восстановленного молока и птицефабрику на 5 тысяч голов. Под них предлагаются свободные земельные участки, ранее использовавшиеся совхозом «Тыйский» и в настоящее время пустующие, производственные помещения, обеспеченные автомобильными и подъездными путями, с техническими условиями для подключения к тепло- и электроснабжению, водоснабжению и электричеству.

Администрация готова рассмотреть вопрос о налоговых льготах, а также о льготах при аренде муниципального имущества.

Организаторы Биржи контактов «Вся Бурятия» благодарят всех участников цикла 2011 года за плодотворное сотрудничество. Работа по формированию инвестиционного портфеля сельских районов Бурятии продолжается.

Людмила ОЧИРОВА.

РАННЕЕ «ЛЕТО» БАЙКАЛА

Летний сезон на Байкале начнется раньше обычного. Тёплый апрель привел к раннему таянию льда на Байкале. Уже сейчас, по данным космического мониторинга, юго-западное побережье озера, от Култук до севера Ольхона, свободно ото льда, тогда как в прошлом году лед начал таять во второй половине мая. Погодные условия создают условия для продления летнего туристического сезона – в мае.

По словам руководителя отдела организации туров компании «Байкальские приключения» Ольги Цыбиной, в мае на Байкале прекрасное время для экскурсионных туров и коротких пеших походов, с проживанием в теплых комфортабельных номерах гостиниц или каютах корабля.

Так, программа «Майский Байкал», разработанная туроператором, предлагает гостям посетить музей Листвянки и архитектурно-этнографический комплекс «Гальцы», погулять среди «танцующих деревьев» бухты Песчаной и проехать вдоль Кругобайкальской железной дороги. К тому же, посетители Байкала в мае ждут живописные пейзажи. «В мае косогоры покрыты мириадами первоцветов, расцветает багульник, а на море посверкивают последние белоснежные льдины», - говорит Ольга Цыбина.

«Мы второй год пропагандируем отдых на Байкале в мае, - говорит Ольга Цыбина, - и наблюдаем рост интереса к этому времени посещения Байкала. Сегодня проданы путевки в первый заезд группового майского тура, набирается вторая группа».

Лед на Байкале обычно начинает вскрываться у мыса Большой Кадильный (район Кругобайкальской железной дороги), ледоход на Байкале проходит в течение всего мая и заканчивается в начале июня на крайнем севере озера. Как сообщает пресс-служба МЧС, навигация вдоль западного побережья Байкала открывается 15 мая. Это даёт возможность туроператорам уже с середины мая проводить прогулочные и экскурсионные заезды в Листвянкинской бухте, вдоль Кругобайкальской железной дороги и в бухту Песчаную.

Алексей ВЕРХОЗИН.

Одна из семейных традиций бурят - почтительность, уважительность, доброжелательность. Это обычаи почитания родных мест, знание родословной, поклонение духам хозяев гор и рек. Мы живем в селе Ехэ - Цакир Закаменского района. История нашей семьи записана в летописи родословной, которая хранит записи нескольких поколений. А берет она начало с Обоо Монголова, выходца из тюркского рода урянхай Монголии. Наш род сэнтигэн был переселен с западной части озера Байкал в Закамну для охраны южной границы России с Монголией. Обоо Монголов за заслуги в оказании помощи при проведении русско - монгольской границы получил от российских властей почетное звание «князь», а также грамоту, по которой его роду было представлено право охоты по Большому Хамар - Дабану.

У нас большая семья, где есть бабушка с дедушкой, родители и мы, внуки. Дом построен еще прадедом, а дед, как младший сын, жил со своими родителями, почитая их, радуя внуками. Ведь в народе говорят, что младшему сыну завещают хранить огонь родного очага. Этот завет предков, передаваясь из поколения в поколение, дошел и до нашей семьи - семьи Бальжановых. Любовь к своей малой Родине, почитание хозяев гор и рек, знание легенд и преданий о них - все это сопровождает нас с детства. Каждое утро мой прадед начинал с

В обращении к Федеральному Собранию Президент РФ заострил внимание на необходимости эффективной государственной политики в отношении детей.

Одна из проблем, требующая безотлагательного решения, - проявление жестокости и насилия к детям. Решить эту задачу только силами правопорядка, усилением правовой ответственности за совершенные преступления невозможно. Необходимо привлечение к проблеме внимания гражданского общества и использование различных каналов, имеющих возможность влиять на ситуацию.

Одним из таких каналов является телефон доверия.

Анонимность, возможность обратиться в любой момент и получить квалифицированную консультацию и еще многое другое делают эту службу эффективным видом помощи прежде всего в кризисных ситуациях. Дети нередко оказываются в зоне риска. Телефон доверия может оказаться для ребенка единственным каналом, по которому он может сообщить о нарушении своих прав, особенно в случаях, когда у него потерян контакт с родителями или когда родители и являются источником проблемы, в том числе в случаях жестокого обращения и сексуальных домогательств. Диапазон проблем - от конфликтов в семье и школе до попыток побега из дома и самоубийства.

В настоящее время в России действует около 300 служб экстрен-

ТЕЛЕФОН ДОВЕРИЯ

ной психологической помощи, оказывающих консультативную помощь детям. Это службы различной ведомственной принадлежности, в том числе есть службы, работающие при некоммерческих организациях. Часть служб специализируется на определенном круге проблем, например, наркологическая помощь или помощь детям с расстройствами психики. Как правило, действующие службы имеют территориальную локализацию и работают с жителями города или района.

Одна из причин совершаемых преступлений, проявления насилия к детям - отсутствие в российском обществе противодействия жестокому обращению с детьми.

Проведенное в 2009 году Институтом социологии РАН социологическое исследование подтвердило, что половина родителей практикует телесные наказания детей и только 14 % родителей знают, что они могут быть наказаны за жестокое обращение с ребенком. Родители не в полной мере осознают свою ответственность за пренебрежение потребностями ребенка, за его безопасное поведение, оставляют детей без присмотра, в том числе на улице,

где они нередко становятся жертвами насилия.

Выведение проблемы насилия, жестокого обращения с детьми в семье из зоны молчания, артикуляция проблемы по каналам СМИ, привлечение внимания к ней специалистов, родителей, детей дает возможность посмотреть на жизнь по-другому, в том числе и осознание поступков, фактов как проявления насилия. Это с неизбежностью должно породить вопросы, проблемные ситуации, необходимость в консультациях, помощи. Детский телефон доверия станет действенным механизмом оказания помощи детям и родителям в вопросах, связанных с проявлением жестокости и насилия.

Звонок по телефону можно воспринимать не только как сигнал о психологическом конфликте, но также и о социальном неблагополучии, о прямом нарушении прав ребенка.

Залог оказания помощи по телефону доверия - информированность населения, прежде всего детей, о существовании такой службы и ее возможностях.

В Бурятии телефон доверия работает под номерами 8-800-2000-122, 8-800-350-25-25. Звонки принимаются круглосуточно, бесплатно с любого телефона, анонимно и конфиденциально. Защита детей - не только в наших руках, она и в наших телефонах.

Бутидма ЗЫДРАБЫН.

АВТОБУС ПО МАРШРУТУ №108 ХОДИТ КАЖДЫЕ ПОЛЧАСА

Для удобства верующих маршрут 108, курсирующий между Иволгинским дацаном и дацаном на Верхней Березовке, начал ходить через каждые полчаса, с семи часов утра до 19-ти часов вечера.

ОСУЖДЕН ЗА ОХОТУ НА МАЛЫХ ЛЕБЕДЕЙ

Житель Улан-Удэ Сергей Чернигин осужден за незаконную охоту на малых лебедей, занесенных в Красную книгу России. Как сообщает прокуратура Бурятии, на птиц он охотился в сентябре 2010 года в местности «Будашан» на озере Торма Иволгинского района.

Там же из охотничьего ружья «Сайга 12 С» с оптическим прицелом Чернигин застрелил одного малого лебедя. Находившиеся недалеко от места охоты граждане сообщили о случившемся в милицию.

Суд приговорил охотника к штрафу в размере 2500 рублей, а также, удовлетворив иск прокурора района, взыскал сумму ущерба - 28756 рублей.

НИКТО МАСТЕРОМ НЕ РОДИТСЯ, ВСЕМУ НАДО ПОУЧИТЬСЯ

У нашего народа в семейном воспитании большое значение и особое внимание уделяется традициям и обычаям. Я учусь в Колледже традиционных искусств народов Забайкалья, который находится в селе Иволгинск. После окончания школы я, не задумываясь, выбрала этот колледж. Именно здесь готовят народных мастеров, знающих и почитающих обычаи и

традиции предков, уделяется большое внимание психологической, исследовательской работе. Каждый год мы защищаем творческие проекты по различным темам. Совсем недавно у нас проходила Неделя словесности. В ее рамках мы представляли свои проекты. Мой проект, над которым я работала в течение нескольких месяцев, назывался «Традиции моей семьи».

поклонения хозяину горы Баян - Согто, продолжают эту традицию мои дед и отец, прося благополучия всем живущим на земле.

Воспитанный человек обязан знать свой родной язык - вот эту истину я запомнила с малых лет. Слушая легенды и улигеры, как не полюбить язык предков? Особенно, если их рассказывала моя бабушка Пылжид, знаток песен, благопожеланий, легенд.

Традиции гостеприимства имеют свои ритуалы, которые строго соблюдаются в нашей семье. Встреча и проводы гостей, обмен приветствиями и взаимными вопросами, поддержание беседы в зависимости от возраста гостя, подача традиционных блюд, одаривание подарками - все эти тонкости этикета прививаются нам с детства.

«Никто мастером не рождается, всему надо поучиться» - любит говорить моя бабушка Пылжид.

гобелены, сувениры, изделия, выполненные в технике фелтинг, батик, стилизованная одежда, блюда национальных кухонь.

С раннего детства мы приобретаем к традиционным видам занятий под непосредственным руководством родителей, бабушек, дедушек. Я знаю, что юноши должны владеть 9 науками настоящего мужчины - это охота, стрельба из лука, борьба, верховая езда, кузнечные работы, плести бич, вить пути-треножки, умение ломать одним ударом остистую кость позвонка крупного рогатого скота, а девушки - 7 талантами женщины (оказывать родителям почтение речами, угощением, мягкой постелью, умение воспитывать детей хорошими людьми, вести дом, хозяйство, поддерживать семейный очаг, ухаживать за домашними животными, готовить молочные блюда, принимать гостей, быть умелой портной). В нашем колледже изучению этих традиций уделяется большое внимание. Мне все это интересно, поэтому я занимаюсь не только в фольклорном ансамбле, но и в кружках декоративно-прикладного искусства. Во время празднования Сагаалгана мы разыграли на сцене обряд катания войлока. Это было познавательное и красивое представление. Студенты, пришедшие на этот праздник, получили массу впечатлений. Мне нравятся занятия в кружках, где я могу не только узнать новое, но и поделиться тем, что знаю.

С.БАЛЬЖАНОВА.

ВСТАНЬ НА КОЛЕСА СО СБЕРБАНКОМ!

В праздничные дни на площади Революции прошла выставка-продажа автомобилей. Байкальский банк Сбербанка России совместно с автосалонами «Байкал моторс», «Бурят моторс» и автоцентром «Стрела» представили автомобили компаний Nissan, Opel, Renault, Ford, и Chevrolet. Выставка европейских автомобилей проходит уже во второй раз и, похоже, становится доброй традицией для горожан.

Пока, в нашем, традиционном «японском» регионе, европейские марки - всё-таки, скорее, исключение, чем правило, однако ситуация начинает меняться, ведь присутствие на рынке официальных дилеров - это не только возможность приобрести авто без пробега, но и сервисное, и гарантийное обслуживание.

Партнерский проект Сбербанка с автодилерами Улан-Удэ предоставляет возможность горожанам приобрести новые автомобили 2011 года в рассрочку - банковские ставки сегодня значительно упали и приобрести автомобиль стало гораздо удобнее - все кредиты, предлагаемые Сбербанком, теперь без комиссии. Об этом на открытии говорил начальник отдела по работе с предпринимателями и партнерами Байкальского Банка Сбербанка России Николай Халмаганов. Пользуясь случаем, он поздравил ветеранов и горожан с праздником Великой Победы.

В программу выставки были включены презентации нового модельного ряда европейских автомобилей эконом- и бизнес-классов. Все желающие могли не только посидеть в салоне и оценить новинки, но и пройти тест-драйв.

Горожанам была также предложена возможность покатаются на велосипедах и роликовых коньках под лозунгом «Встань на колеса со Сбербанком!»

СБЕРБАНК СНИЗИЛ СТАВКИ

Сбербанк в очередной раз снизил процентные ставки по ряду потребительских кредитов и по кредитам на покупку нового автомобиля. «Это действительно беспрецедентное событие и является продолжением последовательной политики банка по улучшению условий розничного кредитования» - заявила управляющая Бурятским отделением Сбербанка Татьяна Басова на пресс-конференции с журналистами республиканских СМИ.

Напомним, что в течение 2010 года банк трижды снижал ставки по кредитам, а в феврале 2011 ввел новую линейку кредитных программ.

Пресс-конференция проходила в видео-формате, помимо журналистов из Бурятии в ней приняли участие журналисты Иркутской области и Забайкальского края, которые имели возможность задать вопросы заместителю председателя правления Байкальского банка Сбербанка России Михаилу Шевцову. Он рассказал о новых условиях кредитования, в частности, минимальная ставка по потребительским кредитам в Сбербанке теперь составит 15,3% годовых, максимальная сумма кредита - 1,5 млн. рублей, сроки кредитования увеличатся до 5 лет, а сроки рассмотрения заявок снизятся до 2-х дней.

Наиболее серьезные изменения коснулись условий автокредитования. На автокредит, предоставляемый по технологии «Кредитная фабрика», утверждена ставка 10,9% годовых, в то время как раньше эта цифра могла доходить до 16,5%.

В ходе пресс-конференции также подведены некоторые итоги деятельности Байкальского банка Сбербанка России и обсуждены новые проекты, в частности, инициатива Бурятского отделения Сбербанка по выпуску памятных монет из драгоценных металлов, посвященных 350-летию присоединения Бурятии к России.

Макс ДАШИЕВ.

Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агуухэ дайнда совет арад болон гэдэнэй Зэбсэгтэ Хүсэнүүдэй илалта туйлаһаар 66 жэлэй ойдо зориулагдаһан баяр ёһолол майн 9-дэ Забайкалийн хизаарай Агын Буряадай тойрогой Саг үргэлжин түлөөлэлгэтэ эмхиин байшан соо болобо. Ульгэр домогто Агын үргэн талын элдэб нютагуудһаа Улаан-Үдэдэ ажаһуудаг дайнай болон ара талын ажалай ветеранууд сугларһан байгаа. Орден, медальнуудаа ялгарууһан хүнүүд эдэнэй дунда олон. Эдэнэй нюур шарай баяраар халина, зариманайн харасада гүнигай мэдэрэл үзэгдэнэ. Тээд яахаб даа. Манай ороной бүхы үеын хүнүүд «нюдөөрөө уһа гүйлгэн», энэ хайндэрые тэмдэглэдэг гэшэ.

Нүр жабхаланта аялга хүгжэм эздэлнэ. Агын тойрогһоо Буряад Республикада байдаг Буряад үргэлжин түлөөлэлгэтэ эмхиин хүтэлбэрлэгшэ Батацырен Дашибалов энэ уулзалгы нээхэдэе, Забайкалийн хизаарай Правительствын Түрүүлэгшын орлогшо, тойрогой Захиргаанай хүтэлбэрлэгшэ Сокто Бальжинимаевич Маживай зүгһөө дайнай гал дүлэн соогуур гараһан алдарт сэрэгшэдэе, ара талада шэн габьяатайгаар ажаллагшадаа, эндэ сугларагшадые Агуу Илалтын 66-дахи жэлэй ойгоор халуунаар амаршалаад, элүүр энхэ, хүнгэн сарюун, бурхантай буянтай ябахыень үрээбэ. 1418 үдэр, хоног соо үргэлжэлһэн дайнда Агын тойрогһоо 5860 хүн хабаадаад, эдэнэй хахадын дайнай талмай дээрһэнэе бусажа ерээгүй. Тэдэнэй алдар соло

хэтэдэе мүнхэ, ара талын шэн габьяата ажалшадай орууһан хубита мартагдашагүй!

Урда ойн баярһаа хойшо энэ дэлхэйһээ халижа, бурхандаа ошоһон Хандама Дашиевна Анандаева, Дондок Боролдоевич Найданов, Бата-Мүнхэ Пурбуевич Пурбуев, Дамби-Нима Цырендашиевич Цырендашиев гэгшэдэй дурасхаалые сугларагшад минута соо дуугай байлгаар ёһолбо.

Энэ жэлдэ 50 жэлэйнгээ алдарт оёе хайндэрлэхээе бэлдэжэ байһан Буряадай телевидениин буряад дамжуулгануудай редакцин ахамад редактор Баяр Дамбаринчинов энэ уулзалгы хүтэлбэ.

Ага найман эсэгийн нютагаархидай эблэлэй түрүүлэгшэ, сүлөөтэ барилдаагаар Буряадай суглуулагдамал командын гүрэнэй тренер, уласхоорондын классай спортын мастер Жамса

Лхамажапов Илалтын хайндэрөөр нютагайхидаа гүн сэдхэлһээ амаршалхадаа, юртэмсэ дэлхэйн бүхы хайн хайханиие хүсөөд, таанадтаа доро дохинобди!

сэрэгэй комиссариадай дарга байһан Ц.-Д.Г.Гармаев, капитан зиндаатай сэрэгшэ-геолог А.И.Абидаев, Зүүн Сибириин гүрэнэй искусство ба соёлой академиин философиин кафедрин ахалагша багшаар хүдэлһэн Ц.Ц.Цыренжапова, Агын тойрогой хүндэтэ эрхэтэн,

Россиин Федерациин искусствын габьяата ажал ябуулагша композитор Б.О.Цырендашиев, Үбэр-Аргалиин Калининай нэрэмжэтэ колхозой түрүүлэгшээр арба гаран жэлдэ ажаллаһан

Агуу Илалтын 66 жэлэй ой

НУГАРШАГҮЙ ЭРЭЛХЭГ ЗОРИГ

Илалтын үдэрөөр амаршалнабди! – гэжэ мэдүүлбэ. Майн 9 хадаа илагша арадай нугаршагүй эрэлхэг зоригой хүлдэ болоно бшуу.

Удаань Ага нютагаһаа гарбалтай, дайнай болон ара талын ажалай ветеранууд: хэлэ бэшгэй эрдэмэй доктор Д.Г.Дамдинов, Далайн-Сэрэгэй Флодой I рангын капитан, Улаан-Үдэ хотын Октябрьска районой

Ж.Б.Базаров, Буряадай арадай уран зохёолшо Д.О.Эрдынеев, багшын ажалай ветеран С.Д.Гармаева болон бусад үгэ хэлэхэдэе, дурсалгануудаа хөөрэхэн, нютагайхидаа Илалтын ээлжээтэ ойн баяраар амаршалһан байгаа. Багшын ажалай 85-тай ветеран Цыбик Цыденовна эрэлхэг зоригтойгоор дайралдаһан, шэн габьяатайгаар ажаллаһан наһанайнгаа нүхэр Будажаб Рыгзыновичэй баатар габьяа, үнэн шударгы ажал хэрэг тухай дулааханаар дурсаба. Амаршалгын үгэ хэлэхэйнгээ хүүлээр үндэр наһатай эрдэмтэн Дашинама Галданович «Уняарган манараад...» гэжэ дуратай дуугаа сугларагшадта бэлэглэбэ.

Нүүлээрнэ методист-багша РСФСР-эй арадай гэгээрэлэй отличник Галина Гомбоевна Ешижамсоева түрүүтэй хонгёо найхан хоолойтой ажалай ветеранууд дайнай үеын дуунуудай эхин бадагуудые (попурри) хойно хойноһоонь хангюурдажа, нэръемэ альга ташалгаар утгадаа.

Улаан-Үдын хүгжэмэй ба искусствын колледжын нурагшад Саян Цымпилов, Баярма Батоцыренова (морин хуур), Буряадай оперно театрай дуушад Бэлигма Ринчинова, Баяржаб Дамбиев, Бадма Гомбожапов гэгшэд уянгата найхан дуунуудаа сугларагшадта бэлэглэжэ, сэдхэлдэнь сэсэг тариһан, сээжэдэнь зула бадарууһан байха юм.

Баярай хайндэрэй түгэсхэлдэ Агын тойрогой Түлөөлэлгэтэ эмхи, нютагайхидай эблэл «Алтарганын түүхэ-бэшэг» гэжэ фото-альбом (2008), мүн «Гомбожаб Цыбиковэй, Жамсо Тумуновай нэрэмжэтэ» эблэлэй ниигэмэй хэблэлэй проектээр барлагдаһан «Буряад романий антологи» гэхэн табан боти номуудые дайнай болон ажалай ветерануудта бэлэг болгон бариба.

Аман эдэе бэлдэжэ, нютагаархидаа сайлууһан, хүндэлһэн «Буряад кухнийн» (даагшань Дарижаб Дашибалова) хүдэлмэрлэгшэдтэ, олзын хэрэг

эрхилэгшэд Мүнхэ Тободоржиев, Цырендоржо Батоев, Сэсэг Цыренова, Баясхалан Паламов, Владимир Дагбаев гэгшэдтэ, мүн хайндэрэй түгэсхэлдэ дайнай болон ажалай ветерануудые түлөөһөгүүгөөр гэртэнь хүргэхэн «Манай такси» гэжэ эмхиин хүтэлбэрлэгшэ Хүнхэр нютагай Баатар Дугаровта ехэ баяр баясхалан хүргэнэбди.

Иигэжэ Агуу Илалтын 66 жэлэй ой баярай оршон байдалда үнгэржэ, сугларагшадтай сэдхэлдэ мартагдашагүй дурасхаал үлөөбэ.

Бата-Мүнхэ ЖИГЖИТОВ,
Радна-Нима БАЗАРОВ,
журналистууд.

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ:
Д.Г.Дамдинов; Бэлигма Ринчинова; наһажаал дуушад; Ц.-Д.Г.Гармаев; Ж.Б.Базаров; Саян Цымпилов.

«ГЕРМАНИ МАНДА ДОБТОЛОО...»

Манай Сталинай нэрэмжэтэ колхозой үбһэнэй нэгэ звено Орбонтодо, колхозойнгоо түбһөө 20-ёод модонной зайда оршодог хэн. Бригадаһаа үдэр бүри гү, али үнжөөд 12-той хүбүүн Санька Рябов хазаар морёор звеногой үдэр бүрийн үбһэ хуряалганай мэдээ правленидэ абаашадаг хэн.

Энээнэй урда гэдэргээ бусажа ерэхэдэе, моринойнгоо гэшхэдэлээр байрадаа хүрээжэ ерэдэг наа, мүнөөдэр урдынхидаа оробол эртэшэг, моринойнгоо оодороогоор балгаандаа туласа гүйлгэжэ ерээд: «Германи манда дайгаар оробо» гэжэ дуулгаба. Бригадир Абдай баабай, 50 гаран наһатай: «Нёдондо тэнгэри баруун-хойноһоо дэмы улайгаагүй юм хэн байна», – гэжэ хэлэжэ байхань ханагдана. Энэл үдэртөө Доржиев Бальжинима, баһа эмээл морёор, 13-тай хүбүүн. Үбһэнэй звенонуудаар колхозой правлениин зүгһөө

элдэб захяа тараадаг манай бригадын 7 залуу хүбүүдэй список-саарһа асараа хэн. Тэдэнэй тоодо минии аба Будаев Батамүнхэ байлсаа.

Бидэндэ, 2 бухалшан хүбүүдтэ, учётчик Аюр Тучинов хоёр тэргэ мори түхөөржэ, албанда мордохо хүбүүдые түб нууриндаа асараа нэмди. Минии аба дайнда түрүүлэн татагдагшадта тудалдажа, хожом Сталинградай тулалдаанда унаа хэн даа. Бригададамнай эдихэ хоолнай гэнтэ хасагдашоо хэн даа. Шэниисын хилээмэ эдихээе болёобди. Колхознай шэниисын таряагаа 20-ёод тэргэ морёор, шоосоор хэгдэхэн, утань 2 метр болохо хэн хадаа, үргэниинь одноколко-хоёр мөөртэй тэргын хэмжээгээр лярта хэжэ, 20-ёод мэшээг орохо хэн ха, үдэр хүнигүй 50 модонной зайда Бүлюутын станци абаашадаг болоо хэн. «Всё для фронта» гэхэн урйагаар эрхим хайн моридоо Бүлюутын станци туужа

ошоод, товарна вагонуудта ашажа, бэшэ ажахынуудай моридоор манай нютагай нэгэ хүбүүн фронтдо абаашалдаһан юм. Колхозоймнай гансахан полуторка ГАЗ гэгшэ бэлэй гү, гүүртэнүүдһээ эрхим томо үхэрнүүдээ Бүлюутэ абаашаад, саашань Улаан-Үдэ мяханай комбинатда абаашадаг нэмди. Бригадын үбһэшэдэй хоол обёосой гурилаар бариһан бутархай хилээмэн, энэл гурилаар шанагдаһан саламат, сүсэгийгүй хүнэй шалхамаг, үбдэжэ нэрбэгдэхэн зоболго мяхан хаа-яхан. Хүтэлбэрлэгшэ Абдай баабаймнай тоо бүридхэгшэ Аюртаа ажалаа даалгаад, маанадаа ангай мяхаар хооллуулха гэжэ агнуури ехээр хэдэг болоо хэн. Үдэшэнһөө үглөөгүүр болотор шабар шабха соо гүрөөһэ хүлээжэ нууха, үдэрын хада уулануудай ара-үбэрөөр агнажа, үдэрэй 2-3 гүрөөһэдые асардаг хэн. Тэрэ үедэ браконьёрнууд байгаагүй, ан гүрөөл ехэ олон байгаа даа.

Звенодо 50-60 хүнүүд ажалладаг хэн. Энэ олон зондо нэгэ гүрөөһэн хаанашье хүрэхэгүй. Гурбан гүрөөһэ нэгэл шанадаг хэн. Шабар дээрэ Абдай баабаймнай нэгэтэ томо хоёр буга унагаажархиһан юм. Бугын мяха нэгэн доро эдихэгүйш. Голой эрьвэдэ гүнзэги нүхэ малтажа, нэгэ-хоёр үдэрэй туршада хадагалдаг хэн. Намар тээшэ, август нарада хэн, бидэ хургуулидаа ошоодүй байгаабди, Абдай баабаймнай хүдөөгэй гахай удаа удаагуур хоёрые мухарюулжархиһан юм. Иигэжэ Абдай баабаймнай үбһэшэдөө хойтошье жэлнүүдтэ ангай мяхаар садхажа байгаал даа. Ехэ буянтай үбгэн. Номгон даруу зантай үбгэн юм хэн. Маанадаа ходо магтажа байха, магтуулхааршые хайнаар хүдэлдэг нэмди.

Ким БУДАЕВ,
дайнай ба ажалай ветеран.

На конкурс «Символ девяти знамен»

МОЯ РОДОСЛОВНАЯ

О ГЕНЕАЛОГИЧЕСКОЙ НАСЛЕДСТВЕННОСТИ БУРЯТ

Народы Центральной Азии на протяжении около 1500 лет (с V по XX вв) постоянно ощущали этническое своеобразие каждого народа в разной степени. В то же время в период мирного эволюционного развития обществ разных народов Центральной Азии складывались узы дружбы и родственного взаимоотношения между ними. Таким образом, постепенно завязывались корни родства и брачных отношений между тюрко-монголо-маньчжуроязычными народами. Недаром между родственными тюрко-монгольскими народностями сложилась тенденция подчеркивания общности наследственных физических признаков монгольской расы, например, национальную расовую окраску лица и тела: кара// хара «смуглый, ...черный ... и нередко в именах людей: тюрк. кара калпаки, карачаевы, караимы, карлуки и т. д., монг. кара монгол, кара-китайцы, хара-кытайцы «кидани» и т. д. - калм.Эренджен Хара-Даван «Эренджен Смуглолицый Даван», бур. Хараев «Смуглолицый» и др.

Российские генетики неоднократно публиковали результаты генетических связей бурят на предмет их родственных связей с другими народами и присутствия гена Великого Чингисхана и т.д. Однако участники исследования считают, что на сегодняшний день генофонд бурят - белое пятно на карте Евразии... Особым направлением исследования станет степень взаимопроникновения бурят и хамниган (очень правильно подчеркнута, хотя мы родственные племена по киданям - по мнению Д.Д.) (Секретная история бурят станет явной. Александр Махачкеев. «Информ Полис». 5.VIII.2009 г.).

Из походжений бурят известно, как наши гены (а значит, и наши предки) мигрировали хотя бы по своей Евразии. С киданьского периода совместного проживания тюрков, монголов, в частности, ононских хамниган в IX-XII вв. вспоминается в шаманских призываниях эхиритов, булагатов, хонгодоров, ашибагатов и др.: «хамниган ехэ баабайнай, урянхай ехэ иибимнай» «наш предок хамниган, наша прародительница урянхайка» (тюрк. вава, вав «отец», глава), evci, evlig..., «женщина») (Д.Т.С. с. 76, 189). В работе Ц.Б.Цыдендамбаева «Бурятские исторические хроники и родословные» написано: «Хори-туматы представляли союз племен, состоящих из туматов-тюрков, занимающих ведущее положение в союзе и хоринцев протомонгольского происхождения, находившихся в зависимом положении. Галзуты протомонгольского ядра хоринцев заняли главенствующее положение в племени, когда тюркоязычные племена утратили свое былое господство в Центральной Азии... еще в киданьское время, а именно: галзуты, шарайты, гучиты, хуасаевцы, кубдуть, поздняя хоринская группа из (тюрков) харганаевцев: харганаевцы, худаевцы, хальбинцы, бодонгуть, батанаевцы и цагановцы».

В результате контактирования бурятских племен с кетскими и тюркскими племенами в южно-сибирских лесах после перехода в Прибайкалье в XIII в. бурятский язык под влиянием кетского языка принял фарингальный h вместо обшемонгольского согласного: с бур. ухан, монг. ус и т.д. На протяжении нескольких сот лет буряты тесно контактировали с кетами и от смешанного брака у нижнеудинских бурят сохранились кетские этнонимы, напр. нижеуд. котоб, кетск. котты; бур. нижеуд. коршон (хара, сагаан, йанта), кетск. коршун и др. (Дамдинов Д.Г. Об одной особенности согласного h в бурятском языке. Исследования по фонетике языков и диалектов Сибири. Новосибирск, 1986, с.107-116).

У бурят потомки от смешанного брака с русскими, украинцами, цыганами, кавказцами обычно называются карьмами, харьмами (от монг. харим «черной, народный, инородный»), а также почти в том же значении с отгенокм клички и прозвища слово «забайкальский гуран» (от монг. гуран «косуля» - переноси, «чаевник» от рождения, как бурят).

По исследованиям японских генетиков в крови японцев наряду с другими обнаруживаются элементы крови бурят. Поэтому японцы писали в газете «Правда Бурятии» в 1993 г.: «Японцы и буряты - братья».

Хори бурятский этноним хуасай является этнонимом, заимствованным у китайцев, подобных слов с началом хуа кит. «цветок». Имеются, например, кит. Хуанди «император», хуанли кит. «календарь», хуацяя кит. «эмигранты из Китая», хуаргар хор. «рыжеватый, выгоревший; бледный».

К нашему стыду, в наше время молодые буряты (24 процента, может и больше) не признают свой национальный язык, родным языком считают русский язык.

Уг гарбалаа, буряад хэлээ тоохогуй хэмши?

Буряад нютаг орондоо хүндэгүйгөө ухаалдя гүш?

Буряад нэрэгүй, шуна мяханай түрлөө алдаһан, тэрэнээ ойлгоногуйш,

Буряад хэлээ, заншалаа алдаһан, тойлбордоһон,

Буряад арадайнгаа нэрэ хухалһан, орхидоһон,

Буряадшуу шуһаншһни, дэгүүр һанааншһни эрыоутээл, ойлгыш!

Дашинима ДАМДИНОВ,
ветеран войны и труда.

...И ДРЕВО РОДА ЦВЕТЕТ И ПЛОДОНОСИТ

Что же означает слово «род»? Это группа людей, связанных родственными узами, происходящих от одного предка. А слова, образованные от корня «род»? Родня, родичи, родина, родник, рожать, недород, урожай, народ, родственники, родители, родовой, родимый, родоначальник, родословная....

Наша родословная, или, как говорилось раньше, родословие - это последовательный перечень поколений людей твоего рода. Дано ли нам наяву видеть, как распускает листья и тянет ветви к небесам, и цветет, и плодоносит древо жизни - это наше семейство, продолжающее рост, озирающее божий свет, глубоко уходящее корнями в прошлое, как в мать сыру землю.

У старых людей о древе жизни свои домыслы и сказания. Они пронизаны светом, таинственностью. Мол, у всякого свое древо жизни. Его корни, его ствол. Следует нравственно трудиться, духовно питаться, чтобы крепок и силен был двой род, чтобы множилась и не истощалась.

Память о предках... Наши бабушки часто повторяли: «Не нами заведено, а дедами». А что напоминает о наших предках? Конечно, дом, хозяйственные постройки, фотографии, предметы быта, сделанные руками наших дедов.

Мои предки были участниками всех исторических событий России: коммунарами, воевали в Великой Отечественной войне, восстанавливали народное хозяйство, а также среди них были раскулачены Петрунов Я.В., Петрунов П.Б., его отец Булсунай Совинович и другие. Репрессированные: мой родной дед Петрунов Забоган Забхаевич (умер от истощения в Магаданской области), его братья: Петрунов Сунду Совинович, Петрунов Федор Булсунаевич.

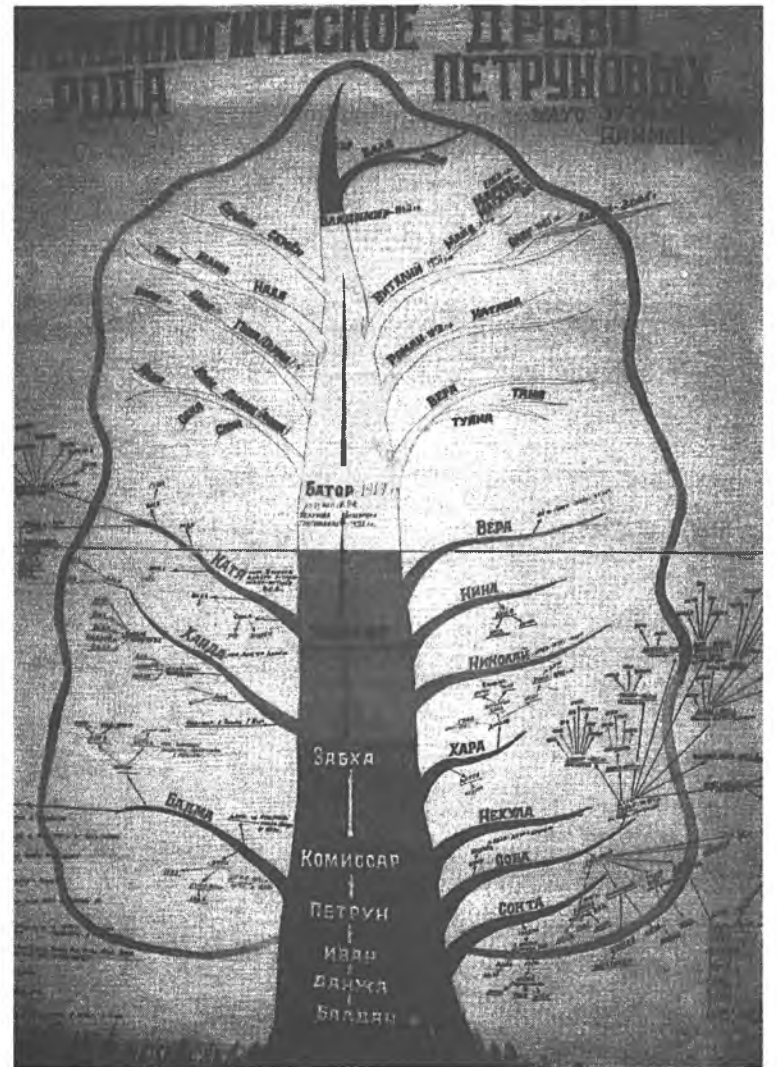
Участниками Великой Отечественной войны являлись мой отец, младший сержант Петрунов Борис Забоганович, 1942-1945гг.

Лейтенант Петрунов Эрдэни Сундуевич (1924 г.р.) погиб в Порт -Артуре в 1945 году.

Петрунов Дарма Евдокимович (1910 г.р.) погиб в Бородино в 1941 году.

Майор Петрунов Шагдыр Данилович (1910 г.р.) погиб на китайской границе во время Великой Отечественной войны.

Рядовой Петрунов Гарма Данилович (1915г.р.) погиб под Ленинградом, станция Мга в 1943 году.

Сержант Петрунов Сергей Прокопьевич (1924 г.р.) закончил ИВАТУ, участвовал в войне с Японией.

Петрунов Самсон Галданович служил в Красной Армии в годы Великой Отечественной войны, умер в 1953 году в с. Зоны.

Петрунов Матвей Васильевич погиб на Западе, сведений нет.

Петрунов Ханхал Булсунаевич (1901 г.р.), участник Великой Отечественной войны.

Исследования ученых показывают, что наши предки непосредственно влияют на наше физическое развитие. При исследовании генов выяснилось, что каждое поколение вносит свой вклад в это дело. Сильнее всего влияет пятое колено- это деды и бабки прабабок.

Мы многих ошибок могли избежать и жить гораздо лучше, если бы никогда не забывали, что каждый из нас - звено в цепи поколений. Наши лучшие поступки окрыляют детей и внуков, наши просчеты ложатся на них тяжким бременем. Ведь они наследуют не только цвет наших глаз, волос, но и историю нашей жизни.

Когда мы прочитали в газете о проведении литературного конкурса «Символ девяти знамен», посвященного 350-летию вхождения Бурятии в состав Российского государства, решили принять участие. Тема проблемная и очень актуальная.

Сердце вдруг охватило такое волнение... Было ощущение, как будто наши старики и старушки «подсели» за наш стол и стали нам рассказывать быль: о крестьянском труде, об участии в войнах, годах репрессии и т.д.

Самое главное, что, если мы забудем свои корни, глубоко ушедшие в родную почву, то грош нам цена. Мы, как песчинки малые, потеряемся во Вселенной, и некому будет о нас вспоминать.

Мы думаем, что этот уникальный проект сплотит не только семью, но и республику, нашу многонациональную Россию! Благодаря этому мы будем, надеюсь, добрее, чище, будут прочными родовые отношения и родственные связи.

Нам были память и любовь даны,
Чтоб сердцам ушедшим поклониться,
И, может статься, будут неполны
Без этих строк истории страницы.

Виталий ПЕТРУНОВ,
отличник Российской милиции,
майор в отставке.
Светлана МАТХАНОВА,
отличник народного просвещения РФ,
ветеран педагогического труда.

«Юнэн тугай хүлдэ» гэхэн конкурсно

САХЮУР БУУГАЙ ХАРЮУ

ДАРБАЛАА ХАРЮУГАА АБАБА

Нэгэтэ манай Ториин голой Жарганта нютагайхин-залуушуул ба хоёр наһатай үбгэд хамтараад, гүрөөнэ үргээхээ агнуурида гарабад. Үргээлгэ хэдынгээ урда тээ ойн заханда суглараад, агнуури тухайгаа хэлсээ, буунуудаа шалгажа харая гэлсэбад.

1920-ёод гаран оной үеэр: ород-япон дайнай, дэлхэйн нэгэдэхи дайнай, Октябриин хубисхал ба дотоодын (граждан) дайнай нүүлээр манай хасаг сэрэгшэ албатан яһатанда элдэб шалтаг ялтагаанаар шэнэ элдэб янзын гоё-гоёхон буунууд бии болоһон байгаа. Омог залуушуул буунуудые зэргэлүүлжэ газарта табихадань, Агбаан Аюша хоёр үбгэдтэ хуушанай сахюур буу (кремневко) байба. Гоё-гоё берданка (система Бердана), трехлинейкэ (винтовка Мосина) ба ондоошье шэнэ буунуудтай залуушуул мэргэншье, түргэншье ба холошье буудадагынь найрхалдана.

Хоёр үбгэдэй хуушанай бууе аминдань табяад, нэгэ залуунь тэдэндээ дээрэлхэнэ: «Энэ ямар муу буунууд гэшэб? Ангышье алахагүй, юумэшь онохогүй!» - гэнэ. Агбаан Аюша хоёр үбгэднай гаанан тамхияа аалиханаар хорон, бодолго болонод досоогоо: «Түргэн горхон адагтаа хүрэдэггүй. Эдэнэрнай ямараар хүрхэйтэнэ гэшэб!».

Уданшьегүй гурбан залуушуул үргээлгэ хэхээс өөдөн нэгэ эхэ үдхэн ойн узуур тээшэ ошобод. Бэшэниинь тодхуулда угтажа нуухаяа ойн эхинэй үбэр ба шэлэ тээшэ морёороо шогшуулбад. Хоёр үбгэднайшье гологдон

хоёр хуушанай буунуудаа абаад тодхуулда, нууринда нуулсахааа уруу дуруушаг моридоо галгюулбад. Унишье болонгүй үргээшэдэй бархирха, хүхирхэ дуулдажа, дороһоо өөдөө дуунь дүтэлжэ эхилбэ. Үргээшэдэй талаһаа айһан, шохордон арбаад гүрөөһэд таран, энэ тэрээгүүр тодхуулда нууһан ангуушадта харайлдан гарабад. Үнөөхи залуушуулымнай түргэнөөр буудадаг буунууд зай забһаргүй нээржэ эхилшэбэд. Тэрээн хоорондуур хоюулан дүтэ нууһан үбгэдэй сахюур буунуудай дуун нэгэ-хоёр дахин «пяс-пус» гэжэ тодоор гараба.

Аюша Агбаан хоёрой буудаһан газараа харахааа ошоходонь, нэгэ томо гэгшын гуран унашоод хэбтэбэ. Хоюулан арай гэжэ дааж тэрэ гүрөөһээ нэгэнэйнгээ мориндо ганзагалаад, суларһан залуушуулдаа ошохо: «Бидэ, үбгэд, муу яндан буугаараа буудаһан ангаа абаад гэртээ харихамнай, харин таанар мэргэн сайн буунуудаараа буудаһан гүрөөһэдөө абаарайгты», - гэжэ хэлээд, гэр тээшэ моридоороо шогшуулбад.

Харин залуушуул юушье харюу хэлэжэ шадангүй, амаа ангайлгаад лэ үлэбэд. Юундэб гэхэдэ, олон буудаһан газарнуудаа хаража үзэн гэхэдэн, нэгэшье буудууһан гүрөөһэн үгы байба. Нүүлээрн тэдэн үшөө хэдэн нуури газар өөһэдөө үргээжэ үзэбэд, харин нэгэшье гүрөөһэ алаагүй, оройһон уруу-дуруу гэр гэрээрэ тарабад.

Энэ үнэн болоһон нургаалтай ушарые манай нютагай зон домог болгон хөөрэлдэжэ байдаг.

Манай Ториин голой Жарганта нютага Байдагтан угай Байдукоев Бадмажап гэжэ хүн хоридохи зуун жэлэй түрүүшын хахадта байһан байгаа. Хүн зоной дунда тэрэ «Дарбалаа» гэжэ суута нэрэтэй байгаа.

Дарбалаа түргэн хүбэлгэн ухаантай, хурса хэлэтэй, тэрэнэ найруулан шүлэг мэтээр хэлэдэг байһан. Хүнүүдэй хэлэгшээр эрдэмтэй бол поэт, уран зохёолшоншье боломоор хүн болохо байгаа гэлсэдэг. Тээд Дарбалаа хулгайша байгаа, тэрэ үеын Ториин голой зоной зугаагаар «Жаргантын жаран хулгайшадтай» тоодо ородог һэн. Түргэн ухаантай байһан дээрһэнэ тэрэ түрмэдэ ехэ ородоггүй, мултаржа шаддаг һэн.

Дарбалаа тухай олон болоһон уршагта ябадалнуудай нэгыень танай анхаралда дурадханаб.

Нэгтэ Дарбалаа өөрынгөө хэрэгээр эмээл морёор Зүүн Ториин эхин ошоод, гэртээ хариха гээд оройтобо. Тэндэхи нэгэ баян айлда хонохо гэхэдэн, гэртэй эзэн:

«Ши, Дарбалаа, хулгайша хүнши, би шамайе гэртээ хонуулхагүй!» - гэжэ тэрэниие үлдэбэ. Тэндэнэ намнуулаад гэртээ хүни ерэжэ ябахандаа, Дарбалаа досоогоо

һанаата болон: «Зай байза! Би шамайе шадхал байхаби!» - гэжэ бодолго болоно. Тэрэ айлай хорёо соонь томо гэгшын ууртай хоёр нохойнуудай байхые гаража ябахандаа хараһан байгаа.

Гэртээ ерээд, нэгэ-хэды хоног амараад, Дарбалаа хоёр үхэрэй хүнды эбэр соо шара тоһо хайлуулжа хээд, тэрэнэ хүргэжэ сарсааба. Тиигээд тэрэ хоёр эбэрээ абаад, эмээл мориндоо мордожо, Зүүн Тори тээшэ шдгэн ябаба. Үнөөхи баян айлайнгаа газраа харанхы хахад һүниин үеэр дүтэлжэ ерэбэ. Тэрэ хоёр томо нохойн ууртай урдаһаань угтан ерэхэдэн, хоёр шара тоһотой эбэрнүүдые нэгэ-нэгээрн шэдэжэ үгэбэ. Тэдэн нэгэ-нэгэ эбэрнүүдэ хоёр урда хүлнүүдээрээ тэбэрин-һабһан долёгоод, байһан газартаа абяагүй хэбтэшэбэ.

Тэрэ һамбаандань хотондонь орожо, нэгэ эгээн томо эрье хониинь шүүржэ абаад гараба. Нэгэ заахан саашаа ошоод, үдхэн шугы соо тэрэ хониё элдэжэ, мяхынь уутан соогоо хэжэ, мориндоо ганзагалаад, үглөөнэй үүр сайхын урдахана гэртээ ерээд байгаа юм гэлсэдэг.

Борис ДАМБАЕВ.

Зэдын аймаг, Дээдэ-Тори нютаг.

УЛЬДЭРГЭЭ МАГТА ҺАН ҮНЭТЭ НОМ

2010 ондо Худөө ажахын академиин типографида хэблэгдэнэн «Элдин тоонто Ульдэргэм» гэхэн уран сохоболой ба публицистическэ ном гараа. Энэ ном тухай өөрынгөө һанамжа бэшэнэб.

Хүндэтэ Цырен-Дулма Сандаковна!

Уһанда шэнгэхээр бэшэ, галда шатахаар бэшэ, бата бэхи гадартай, гадар дээрээ Хонти хадын оройһоо Ульдэргээ буулгаһан гоё һайхан панорамна зурагтай номыешни хуудаһа үлөөнгүй хуу бараниень уншаад, багахан тобшолол хэбэб.

1. Энэ ном сооһни 50 гаран фото-зураг орууланхай, 307 хүн өөрынгөө, аба эжынгээ, аха дүүгэйнгээ, анда нүхэдэйнгээ, түрэл гаралайнгаа дүрэ зураг хаража, сэдхэл ханадаг байха.

2. Тус ном 8 бүлэгһөө бүридэнэ:

1. Бурхан багшын шабинар: эндэ

60-аад ламанар ба хубарагуудай нэрэ оруулагданхай.

2. «Нютагай домогууд» гэхэн бүлэг соо 1916 ондо аяар холын Архангельскда, фронтын ара талада ажал хэһэн Ульдэргэ нютагаймнай 17 хүнэй нэрэ оронхой. Баарһад, юу тэндэ үзөөгүйб даа!

Молон багша, Номгон Дугар, Дари хээтэй, Эрдэм Шагдууров г. м. очеркын геройнууд олон байна.

3. «Ажалай ба дайнай ветеранууд» гэхэн бүлэг соо 8 хүн «Бурядай түрүү хүнүүд» гэхэн конкурсно лауреат-геройнууд болонхой. Цырен-Дулма Сандаковна эдэ зон тухай бэшэжэ, өөрөөшье автор-лауреат болоһон юм гэжэ «Дүхэригэй» хуудаһанда тэмдэглэнхэй.

4. «Эрдэм бэлиг – эрхим баян» гэхэн бүлэг соо 12 хүн геройнууд болонхой.

5. «Ажалай түрүүшүүл» гэхэн

бүлэгтэ аяар 40 геройнууд зураглагданхай. Ажалдаа амжалтатай ябаһан бүхы нютагаархиднай, тэрэһэнэ гадна хаяа хаджажа байһан хүшэнэрын хуу барандаа оронхой. Хүн бүхэнэйнь һайн һайхан абари зангые оложо, тэнгэридэ хүрэтэр

магтаха гээшэ автор Цырен-Дулма Сандаковнагай аажам арюухан сэдхэл болоно гээшэ.

6. Энэ бүлэг соо шүлэгүүд ба дуунууд оруулагданхай. Бэшэһэн шүлэгыень композитор Ринчин Бурхиве дуун болгожо дуулаа. Нютагаархидын энэ дууе нютагай гимн болгохо гэлсэбэ. «Ульдэргын магтаал» гэжэ шэнэ дуун эдэлбэ.

7. 8-дахи бүлэг «Бэлшэр хадын хөөрхэн ургыхануудые» бэлэг болгон баринаб. Эндэ Цырен-Дулма Сандаковна аяар 20-ёод хүниие амаршалжа, үрээлэй үнэтэ үгэнүүдые хүн бүхэндэн зориулаа.

«Элдин тоонто Ульдэргэм» гэхэн ном соонь дүн хамта 162 хүн очеркнуудай геройнууд болоо. Цырен-Ханда Сандаковна эды олон очеркнуудай автор боложо, бэрхэ журналист байһанаа гэршэлбэ. Шүлэг дуунуудаа

шуулуулха бэлигтэй поэтесса болоһоноо харуулаа. Нютагайнгаа түүхэ домог суглуулжа, согсолжо, эрхимэй эрхим хизаар ороноо шэнжлэгшэ, краевед байһанаа мэдүүлбэ.

Ямаршье хүнэй хужарлажа, һонирхожо уншамаар, үргэн дэлисэтэй, уран хурса хэлэтэй ном болоо. Журналист, шүлэгшэн, краевед Цырен-Дулма Сандаковнагай хэблэгдэнэн түрүүшын шэнэ номоор үнэн зүрхэнһөө амаршалнаб, үрээшэ!

Энэ һайхан үйлэ хэрэгшн үргэлжэлтэй байл! Нүнэшэгүй хүлдэтэй, буурашагүй буантай, даашагүй даллагатай, дабашагүй хэшэгтэй, мүнхэ нэрэтэй, мүнгэн жолоотой ябахашни болтогой!

Цырен-Ханда ЖАМБЯНОВА, багшын ажалай ветеран.

2011 он.

«Уг изагуурни»

АШАТА НАГАСА ЭЖЫ, АЛДАР ГАБЬЯТА МАЛШАН

Гансахан хүнэй гансахан наһанай Газар дээрэ охорхоншье наа, Угалһан үгэ, үйлэ хэрэгынь Уёын үгэдэ мүнхэ болтогой!

Д.Ульзтүев.

1941 оной зун... Баатарлиг суута нютагаймни наян найман хүбүүд баруун дүлэтэ дайнда мордожо, Баруун Европо, Берлин хүртээр хархис дайсадые даралсан дахин ошоо. Тэдэнэй гушан долоонинь лэ

түрэл тоонтоёо мэндэ бусажа, эхэ эсэгээ, аха дүүгээ баярлуулжа золтой байгаа. Бэшэ таби нэгэниинь хари холын газарта Эхэ ороноо хамгаалан баатарай үхэлөөр алдалан унаа.

Энэ хүрөөтэ дайнай үгэдэ буугай һомондо дайрагдан, аюулта байлдаанай гал дүлэн соо ябаашыгүй наа, нютагтаа үлэһэн хүүгэд, хушгэд, эхэнэрнүүд ами бээ хайрлангүй, хооһо нойтоор Илалтын үдэрые дүтэлүүлээл даа. Саг оной ошохо бүри үнэтэ эрдэни үнгэ орон ялардаг гэдэгтэл нютагайм эжынэрэй дайнай үеын баатар ажал үнэтэй сэнтэй шулуун мэтэ холын холоһоо үеын үгэдэ толорон байхань найдамтай. Эдэ олон эмэгтэйшүүл сооһоо өөрынгөө тон дүтэ, инаг ханагдаха хайрата нагаса эжы тухайдаа үгүүлжэ – минии нангин уялга.

Манай эжы **Дулмажап Базаровна Ринчинова** мүнөө мэндэ ябаа наа, эдэ үдэрнүүдтэ наян наһа гүйсэхэ байгаа. Эжымни 1931 оной наартай һайхан хабарай үдэр хонин жэлдэ Яруунын аймагай Улхасаа нютагай Алтабалай Энгэр гэжэ газарта мүнхэлһэн байна.

Аюулта тэрэ зун нагаса эжымни – Ринчинэй Дулмажаб – оройдоол 10-тайхан ябаһан байдаг. Түрэлхинь һонор тархитай, номдоо хурса, хүнэй эрхэ ганса басаганшье наа, тэрэ шэрүүн сагай эрхээр хургуулияа

орхижо, эжыдээ хонин ажалдань хамһалсажа эхилһэн юм. Ринчин баабайнь дайнай жэлнүүдтэ заһанай ажалда хүдэлжэ, гэртэжинэшье тэрэ сагай шанга журамаар хараха аргагүй ябадаг байгаа. Гэнтэ хаа-яахан өөрынгөө нормо жараахайһаа нэгэн-хоёрье хоолойгоо зангиран, һамган басаган хоёртоо эльгээхэдэн, урдаһаань эльгээхэ юмэниинь олдодоггүй байһан ааб даа. Иимэ байдалтай байһандаа, нагаса эжымни баабайгаа ехэл хайралдаг һэмби, яажа ябана гэшэб гэжэ сэдхэлээ зободог бэлэйб гэжэ хөөрэдэг һэн. Мун баһал үдэр һүнигий хони дахажа ябаһан эжыгээ хайралха, ажалын хүнжэлэлсэхэ гэжэ оролдохо. Хоёр жэлдэ Рыгдэн эжыдээ хамһалсаад, 1943 оной хабар арбан гурбатайдаа ажал дажа абаад, хонишон боложо, гушан табан жэл угатай ажалайнгаа намтар эхилһэн юм. Наһаар, шадалаар багаханшье наа, түрэлхинь үндэр томо бээтэй, ажалдаа анханһаа үнэншэ сэхээр хандадаг байһан тула хүнэй хойно хээээшье ябаагүй юм. Эхилһэн саһаа урагшаа һанаатай, туһамарша, тулюорые хайралха сэдхэлээрээ сугтаа хүдэлһэн зондоо хүндэтэй, олон нүхэдтэй ябаһан байдаг.

Хэды хүшэр хүндэ, үлэн хооһон, хубсаһа тулюуртай ябаашы наа,

хёморжо ядажа ябаагүй, урдахи ажалаа үнэн сэхээр, үлүү гаратар хээд ябаһан. Дайнай шэрүүн жэлнүүдтэ дүй дүршэлтэй хонишон болоо, өөрөөшье нэгэ бага бордойгоо. Хорёод наһандаа алтан дэлхэйн жама ёһоор нүхэртэй боложо, нэгэ хубүүн, хоёр басагатай болоо. Хайрата хубүүнын гээгдээ. Наһан соонь ямаршье хүшэр хүндэ сагай болоо наа, хэһэн ажалаа эрхимээр хээд лэ, харгыһаа нэгэтэшье хадуураагүй. Эжы, баабайгаа үргөө, хоёр басагадаа хүнөө дутуугүйгөөр хүл дээрэн гаргаа. 60-70-аад оноор ото зуунһаа зуун хурьяа абажа ябаа. Нүнээр үдэрые хэжэ, халуунда халажа, хүйтэндэ дааража, бороодо норожо, ганса бөөрээ түйжэ хүшэр хүндэ хонин ажалда гушан табан жэлдэ хүдэлжэ гараа.

Габьяата ажалын гүрэн түрэмнай үндэр дээрэ сэгнээ: Бурядай АССР-эй Верховно Соведей зургаандахи зарлалай депутат, Бурядай АССР-эй габьяата малшан, Хүндэлэлэй Тэмдэг орден, олон тоото грамота, значогууд – шагнал хайрада хүртэһэн.

Тээд лэ үлэн хооһоор, хүйтэ нойтоор арбаад наһанһаа хабирһаниинь минн үнгэрэһэй – харатайл залуу наһандаа нагаса эжымни хүндэ үбшэндэ нэрбэгдэжэ, алтан дэлхэйтэй хаксаһаниинь харамтай. Мүнөө арбан зээгээ, арбан нэгэн гушаа

хаража хуугаа һаань, гоёл бэлэй даа! Эжымнай мэндэ байхадаа, маанадтаа һонин юумэнүүдые хөөрэхэ, һонирхуулжа, үнэн сэхэ ябахыемнай захиа. Баарһан, эхэ бурханда хүзэгтэй, маанадтаа тарни, маани зааха, һонюуша, дасан дугангаар ябаха, маанадтаа, зээнэртээ, хубсаһа хунар оёхо, маанадайнгаа түлөө баярлаха, маанадтаа, илангаяа намдаа дуратай, намаяа һажааһан гэхэ. Хээээшье, хаанашы ябаа наа, нагаса эжымни һайхан сэдхэл, үнэн сэхэ зангынь зүрхэн соомни мүнхэ байхал!

Хайрата нагаса эжымни!
Үхэлтэ дайнда ябаашыгүй наа, Үнэн сэхэ ажалаараа Эгүүридэ мүнхэ эб найрамдал Энэ дэлхэйдэ хангалсаат, Ошо бадарма ажалай гэршэ Орден медалгаар толотон ябаат. Орон нютаг, үеынгөө нухадтэ Уёын үгэдэ хүндэтэй ябаат!
 Үндэр наһа наһалаашыгүй наа, үнэншэ сэхэ зангаараа, буян бурханда этигэдэг, эльгэ нимгэтэй, үгэлгэшэ һайхан сэдхэлээрээ нагаса эжымни маанадайнгаа дунда али нэгэ эзэдэ түрэл урилан бусажа өрөөнгүй гэжэ бата этигэнэб.

Баирма ЦЫБИКОВА, зээ басаганинь.

Буряадай журналистикын ветеран Раднажаб Бадмаевич БИМБАЕВАЙ 100 жэлэй ойдо

РАДНАЖАБ ХҮБҮҮХЭН шарайд угай малшан, урданай түмэр замай хүдэлмэришэн Бадмын Бимбын бүлэдэ 1911 оной майн 15-да түмэр сагаагшан Гахай жэлдэ Хэжэнгын аймагай Сулхара нутагта түрэн байгаа. Тэрэ гэнэнхэ хойшо тэбхэр 100 жэл үнгэршэлэй.

Тэрэ урда жэлдэн хүршэ Бэлшэр нутагта нээгдэн Сагаан-Нуурай эхин хургуулида хурахаа 1922 ондо ороо хэн. Тиин 1925 ондо хургуулиа дүүргээд, нутагайгаа долоон жэлэй хургуулин багшанарай туһаламжаар хэдэн жэл соо эрдэм мэдэсээ дээшлүүлхэнэй удаа Хориин дунда хургуулида хурахаа ороо бэлэй. Нүүлээрн Раднажаб Бимбаев Дээдэ коммунист хүдөө ажахын хургуулида (ВКСХШ) хурахан юм. Хожомын Буряадай багшанарай институт дүүргээ хэн.

Арбан долоо наһатайдаа тэрэ ажалынгаа намтар эхилжэ, нутагтаа Улаан булангы дагшаар хүдэлжэ захалба. Нутагайгаа эдэбхитэй комсомолшуудтай хамта хүнүүдые үзэг бэшгээ хургадаг, элдэб темээр үдэшнүүдые, хөөрлөөнүүдые үнгэргэдэг, нутагай драматургнуудай, гол түлэб Дээдэ-Хэжэнгын багша Хоца Намсараевай «Дамби жоодшо», «Харанхы мунхаг байдал», «Хубисхал» гэхэ мэтэ зохёолнуудаар сценкэнүүдые табижа, шэнэ байдалда наад ушаруулжа байһан үзэгдэлнүүдые хатуу шангаар шүүмжэлдэг бэлэй.

1929 ондо Р.Бимбаев Хэжэнгын урьһаламжын нүхэсэлэй правлений гэшүүнээр хунгагдаа хэн. Тэрэндэ Худанай-Чисаанын бүлэг нутагууд даалгагдаба. Хүдөөгэй түрүүшын хамжаанай нэгэдэлнүүдтэ хүдөө ажахын оньһон техникээр, элдэб түхээрлэгэ хэрэгсэлнүүдээр, үрэн хүрэнгөөр туһалдаг байгаа. Хойто жэлдэн Хориин райОНО үзэг бэшгүүдэлгыг усадхалгын бүлгэмэй эдэбхитэн байһан залуу хүбүүе Дээдэ-Үдэ хото харын курсада эльгээгээ хэн. Удаан аймаг дотороо үзэг бэшгүүдэлгыг усадхаха талаар инструктораар томилхдонь, хоёр жэлэй туршада хүдэлхэн байгаа. 1932 ондо Раднажаб Бадмаевич аймагайгаа политическэ гэгээрэлэй инспекторээр табигдаа хэн. 1932-1935 онуудта Р.Б.Бимбаев Дээдэ коммунист хүдөө ажахын хургуулин партиан таһагта хураба. Хуралсайнгаа нүүлшын жэлдэ тэрэ хургуулин парткомой секретаряар хунгагдаа хэн.

1936 оной үбэл Раднажаб Бадмаевич Хориин аймаг эльгээгдэжэ, ВЛКСМ-эй райкомой нэгэдэжэ секретаряар хунгагдаа, 1937 оной намар болотор хүдэлхэн юм. Тиихэтээ хамта тэрэ ВКП(б)-гэй райкомой бюрогой гэшүүн, штатнабэшэ секретарь байгаа. Тэрэл жэлэй сентябрь нарада ВКП(б)-гэй Хориин райкомой нэгэдэжэ секретаряар хунгагдаа хэн.

ЭНЭЛ ОНОЙ декабрь нарада залуу хүбүүнэй ажабайдалда ехэ хубилалта боложо, Раднажаб Бадмаевич Бимбаев «Бурят-Монголой үнэн» газетын харюусалгата редактораар бата-

лагдаа хэн. Саг сагтаа, сахилза хүхэдөө гэдэгтэл, тиихэ үедэ редакторнуудай нэрэншье ондоо байгаа: мүнөөнэйхээр «ахамад» бэшэ, харин «харюусалгата» редактор... Саашадаа тэрэ бүхы ами бээе, хуби заяагаа журналистикатай холбоһон юм.

- 1928 ондоо эдэбхитэй хүдөө бэшгээ гэжэ тоологдожо, редакцитай холбоо барисаатай ябааб. Юу хэһэнэймни, ямар ажал ябуулһанаймни түлөө намайе республиканска газетын харюусалгата редактораар томилжо табиһыень мүнөөшье хүрэтэр ойлгогшогүйб даа, - гэжэ Раднажаб Бадмаевич 70 наһанайнгаа ойн баяр дээрэ хэлээгшэ хэн. Теэд түбшэн даруу

Дашипылович Лубсанов, Цыден Цибудеевич Цибудеев, Цырендоржо Жанабадараевич Дамдинжапов, Бадарма Аюшеевич Очиров, Даша Лобсанович Лобсанов) болоһон юм. Ц.Г.Галсанов, Ц.Ж.Дамдинжапов, Д.О.Батожабай, Ч.Ц.Цыдендамбаев болон бусад мэдээжэ пөздүүд, уран зохёолшод болоо хэн.

- 1939 ондо партиин Бурят-Монголой обком намайе ажалай дүршэл олохыемни «Правда» газетын редакцида эльгээгээ хэн. 4 харын туршада тэндэ хурахадаа, хүдэлхэдөө, горитой юумэ ойлгожо, туйлай ехэ юумэ ухаандаа хадуужа абаа бэлэйб. Партиин Центральна Комитедэй орган бо-

дос, Михайлов болон бусад тэрэниие аргалжа, хүл дээрэн табиһан байгаа.

1948 ондо Раднажаб Бадмаевич дахинаа «Үнэн» газетэдэ бусажа, редакциин оршуулгын, агитаци болон пропагандын таһагууды дагшаар, харюусалгата секретаряар хүдэлбэ.

Марксистко-ленинскэ литература оршуулагшадай бүлэг партиин обкомой пропагандын таһагай дэргэдэ 1952 ондо байгуулагдаа хэн. Раднажаб Бадмаевич Бимбаев, Ширав Бодиевич Чимитдоржиев, Цырендаша Бадмаевич Будаев гурбан бүлэгэй инструктор-оршуулагшадар томилгогдожо, тэдэ 1956 он болотор гэхэ гү, али бүлэгэй болуулагда-

шуулагда байхаа гадна, олон үеын журналистнууды, оршуулагшадые хурган хүмүүжуулһан намтартай.

- Тиин 1972 ондоо 1982 он болотор арбан жэл соо оршуулгын таһагта хамта ажаллахадаа, багшааа ехэ хургаал заабари абаа хэм. Раднажаб Бадмаевич үгэ бүхэнэй удхые зүбөөр ойлгодог, үгэ бүхэниие тон наринаар хэрэглэжэ шададаг байгаа. Яһала һайнаар оршуулжархыбаб гэжэ ханахадаш, заһахадаа өө-мөөнь олоод лэ, бүри ойлгосотой, тодо һонор болгоод лэ байдаг хэн, - гэжэ шабины байһан тулааа хэлэжэ шадахаб.

Тэрэ үндэр сээр бээтэй, үнэн сэхэ зантай, гүнээгы бодолтой,

РЕДАКТОР, ОРШУУЛАГША, ҺУРГАН ХҮМҮҮЖҮҮЛЭГШЭ

хүн лэ өөрингөө ажал ябуулгы, хэһэн хэрэгые имэ юрынхээр сэгнэдэг гээшэл хэ.

Редакцида хүдэлхэн түрүүшын жэлнүүдын тон орёо, хүндэ хүшэр байба. 1936-1937 онуудта дүй дүршэлтэй журналистнуудай олонхин хардалга гүрдэлгэдэ, хашалта харшалалтада, хамалган хаалгада ороһон байгаа. Редакцида хэдэн хүн, тусхайлбал, Дарижаб Дугарович Дамдинов, Юмсарай Цыренович Цыренов, Даша Лобсанович Лобсанов, Цыдыб Нимаевич Нимаев, Василий Петрович Галданов, Очигма Гомбоевна Гомбоева үлэһэн байба. Тиймэхэ коллективээ залуу хүдэлмэрилэгшэдөөр нэмээхэ ушар гараа хэн. Эдэнэй олонхид урда тээнэ газетэдэ ажаллаагүй, тон залууханууд, 17-20 наһатайнууд байһан юм. Эдэнэй хэд бэ гэбэл, Цырендоржо Жанабадараевич Дамдинжапов, Цырен Очирович Очиров, Цыден Цибудеевич Цибудеев, Даша Дашипылович Лубсанов, Бадарма Аюшеевич Очиров, Даша Цыренович Ринчино, Гыма Цыбеневна Жабанова, Санжит Цыретаровна Цыретарова, Даба-Цырен Цыденнович Дансарунов, Ойдоб Будаевич Цыбыков, Балдан Дугарович Дугаров, Цыден Бадмажапович Дамбиев, Цымпил Будаевич Цыденов, Жамьян Балданович Балданжапов, Даша-Рабдан Одбоевич Батожабай, Санжа Будаевич Очиров, Чимит Цыдендамбаевич Цыдендамбаев, Баяр Хоршинжапович Хоршинжапов, Дамба Цыбеневич Цыбенев, Цыден Галсанович Галсанов, Намдаг Цыбеневич Цыбенев болон бусад болоно. «Бүхыдөө хорёод залуушуул ажалда абтаа хэн. Теэд бишые залуу ябааб даа. Материалуудые яжа олохоб, тэдэнэ хайшан гэжэ заһажа бэшэхэб, нүүлдэн ягаад газетэдэ толилуулхаб гэжэ бидэ бултадаа ажал дээрэе һураһан байхабди. Абтаһан үгэнүүд, үгышые гэбэл, урда саһаа хойшо буряад арадай дунда хэрэглэгдэжэ байһан хүзэг бишэрэлэй үгэнүүд хадаа хуушарһан монгол гү, али шажан мүргэлэй үгэнүүд болоно гээд хоригдоһон байгаа. Иимэ байдалда хүдэлхэдэшье орёо хүндэ, хэсүү хүшэр хэн даа, - гэжэ Раднажаб Бадмаевич хөөрэдэг хэн. Партиин областной комитедэй шийдхэбэрээр редакцида эльгээгдэн уран зохёолшо, журналист Х.Н.Намсараев залуушуулай мэргэжэл шадабаряа дээшлүүлхэдэн, ехэ туһаламжа, дэмжэлгэ үзүүлдэг байгаа.

Олохон залуу хүдэлмэрилэгшэд мэргэжэлээ түргөөр шудалжа, саашадаа хурса гуурһатай сурбалжалагшад, уран зохёолшод, элитэ ехэ эрдэмтэд, партиан болон совет хүдэлмэрилэгшэд, газетын гээ редакторнууд (Цыден Галсанович Галсанов, Цырен Очирович Очиров, Даша

лохо тон ехэ газетэдэ хураһан, олохон бүхы эрдэм мэдэсээ, дүй дүршэлөө, бүхы баялгаа ажалдаа хэрэглэхые, нүхэдтөө дамжуулхые оролдоһон байхаб. Энээнэй нүүлээр бата найдамтайгаар, ушар ёһо ойлгодогдор хүдэлдэг болоо хэм, - гэжэ наһажаал урдын редактор дурсадаг бэлэй.

1941 оной майн һүүл багта партиин обком Р.Б.Бимбаевые БМАССР-эй Министрүүдэй Советдэй дэргэдэхи Буряад-Монголой гүрэнэй номой хэблэлэй марксистко-ленинскэ литературын таһагы дагшаар эльгээгээ хэн.

ЭСЭГЭ ОРОНОО хамгаалгын Агууехэ дайнай эхилхэдэ, марксистко-ленинскэ зохёолнууды хэблүүлэн гаргуулха хэрэг таһалдуулагдаа хэн. Энэл жэлэй август нарада тэрэ «Бурят-

тар хүдэлөө бэлэй.

1956 ондоо 1967 он болотор гэхэ гү, али нэгдүүлэгдэн «Правда Бурятии» ба «Буряад үнэн» газетэнүүдэй амьарлагшадар Р.Б.Бимбаев «Буряад үнэнэй» харюусалгата секретаряар, 1971 он болотор тус газетын редакторай орлогшоор хүдэлхэн юм.

Энэ үедэ Ц.О.Очиров, Ц.Ц.Цибудеев, М.Н.Нимаев, И.Р.Очиров, Б.Б.Дашиев, С.С.Цырендоржиев, П.Н.Нимаев, Р.Б.Гармаев, Б.А.Гылыков, Д.Ж.Жугдурова, Г.Я.Цыреторов, Н.Ц.Цыбенев, Д.Ц.Цыбенев, Ц.Ц.Цыдыпов, А.Л.Мантаев, Р.Ц.Цыбыков, С.И.Бардамова, Д.О.Эрдынеев, Ц.Ц.Дондогой, Г.Ц.Дашибылов, М.М.Осодоев, Б.Т.Цыремпиллов, М.Д.Намжилов, Б.Н.Намдаков, Ц.Д.Х.Хамаев, В.Э.Токтохоева, Ц.Б.Цырендоржиев, В.Д. Жигжи-

олон үгэгүй, али бүхы асуудалар панамжаа нарибшалан шүүжэ хэлэдэг, онсо өөрын һаналтай, ёһотойл коммунист байһан юм. Байгша ондо 90 жэлэй алдарта ойн баярай тэмдэглэгдэхээ байһан «Буряад үнэн» сониндо имэ хүнтэй сугтаа хүдэлхэндөө омогорхожо, баясажа ябадагби.

Раднажаб Бадмаевич Бимбаев 1932 ондоо КПСС-эй гэшүүн ябаа. Партиин Бурят-Монголой обкомой гэшүүнээр (1938-1941), Улаан-Үдын горкомой гэшүүнээр (1956-1958 онууд), Хориин (1936-1937 онууд) болон Улаан-Үдэ хотын Советскэ райкомудай (1961-1962 онууд) гэшүүнээр, Бурят-Монголой АССР-эй нэгэдхи зарлалай Верховно Советдэй депутатаар, Верховно Советдэй Президиумэй гэшүүнээр (1938-1947 онууд) хунгадһан байгаа.

Р.Б.Бимбаев 1957 ондоо СССР-эй Журналистнуудай холбоной гэшүүн байһан юм. Үнэн шударгаар ажаллаһанайнгаа түлөө тэрэ «Буряадай АССР-эй соёлой габыята хүдэлмэрилэгшэ» гэнэн үндэр нэрэ зэргэдэ хүртөө хэн. Тэрэ 1971 ондоо РСФСР-эй тусхайта пенсионер байгаа. Раднажаб Бадмаевич Бимбаев олон тоото медальнуудаар, Буряадай АССР-эй Верховно Советдэй Президиумэй, КПСС-эй Буряадай обкомой, республикын Министрүүдэй Советдэй, СССР-эй Журналистнуудай холбоной Хүндэлэлэй грамотануудаар шагнагданхай.

РАДНАЖАБ БАДМАЕВИЧ болон Дарибал Цыбжитовна Бимбаевтан 1929 ондо гэр бүл боложо, 3 хүбүү, 1 басага үндылгэжэ, гарыень ганзагада, хулыень дүрөөд хүргэнэн юм. Хүн үхибүүдээрэ жаргалтай гэжэ хэлсэдэг гээшэ. Ехэ хүбүүн Лермонты «Электромашина» заводто мастераар, Владимир хэлхээ холбоондо техникээр, Александр дотоодын хэрэгүүдэй албанда майор зиндаатайгаар хүдэлхэн юм. Бэринүүдын Янжима Намсараевна, Антонина Пурбуевна, Агния Александровна өөр өөрингөө мэргэжэлээр ажаллаһан байгаа. Светлана Раднаевна басаганин Буряадай багшанарай институтта шэн габыятайгаар ажаллаһан алдартай. Тиин мүнөө эбтэй эетэй энэ булын үхибүүд, дээдэ болон дунда хургуулинууды дүүргэн ашанар, гушанар, зээнэр болон зээнэрүүдын үбгэн баабайнгаа 100 жэлэй ойн баярые угтахдаа, үбгэн эсэгэ ба хүгшэн эжынгээ ариун дурасхаалы нангинаар сахижа яванал даа.

Бата-Мүнхэ ЖИГЖИТОВ, журналист, Буряадай АССР-эй, Росийн Федерациин соёлой габыята хүдэлмэрилэгшэ.

Раднажаб Бадмаевич залуу корреспондентүүд Галина Занаевскай, Николай Бадмаринчиновтэй хөөрлөдөг байһа

Монголой үнэн» газетэдэ һөөргөө эльгээгдэжэ, дайнай ара талада шэн габыятайгаар ажаллагдай хэрэгые дары түргэн харуулха бүлэгэй бүридлэдэ оруулагдаа бэлэй. Республикын хото городуудаар, хүдөө нутагуудаар гаража, заримдаа ябагарые ябажа, хүдөөгэйхидэй ажал хэрэгүүдые харуулдаг байгаа.

1942 оной зун тэрэ Улаан Армиин албанда татагдажа, Забайкалийн сэрэгэй округой Политическэ хүтэлбэрээр ПУРККА-гай Главкомой дүрбэн харын Дээдэ курсада эльгээгдэ хэн. Курсая дүүргэхэдэн, Монголд байрладаг 17-дохи армиин Политуправленидэ алба хэхээр эльгээгээ бэлэй. Эндэ жэл соо алба хээ. 1943 оной октябрь нарада армиин болон округой врачевнэ комиссийн шийдхэбэрээр, ЗабВО-гой Сэрэгэй Советдэй захиралтаар Р.Б.Бимбаев албанһаа табигдаһан юм.

1943 оной октябрьһаа тэрэ Бурят-Монголой номой хэблэлэй ахамад редактораар, директорээр хүдэлбэ. Тиин 1947 ондо хүндөөр үбшэлжэ, номой хэблэлдэ ажалһаа сүлөөлөгдөө хэн. Эрхүүгэй бэрхэ врачууд-профессорнууд Шипачев, Хо-

тов, Д.Ш.Хубитиев, Д.Г.Дашиев, О.П.Цыренова, Б.Б.Батоев болон бусадтай хамта хүдэлжэ, Р.Б.Бимбаев баян дүй дүршэлөө тэдээндэ дамжуулһан байгаа.

НАНАЙНГАА АМАРАЛТА-ДА гарабашы, Раднажаб Бадмаевич РСФСР-эй тусхайта пенсионер байһан дээрлээ үшөө 11 жэл соо, 1982 он болотор, редакцида оршуулагшадар хүдэлөө хэн.

Тийхэдэ тэрэ В.И. Ленинэй 10 гаран зохёолнууды, мүн партиин съезднүүдэй, пленүүдэй, конференцинүүдэй документнууды, дансанууды, ниитын-политическэ материалуудые буряад хэлэн дээрэ оршуулжа, «Буряад үнэнэй» хуудануудта толилуулхадаа, айхабтар ехэ ажал ябуулдаг байһан гээшэ.

ТҮҮХЫН ХЭШЭЭЛНҮҮД УДХАТАЙ

(Дайнай болон ажалай ветеран М.М.Дмитриев тухай)

Агуухэ Илалтын дайндэргэй урдгээ Хоца Намсараевай нэрэмжэтэ дунда хургуулин 6-дахи классайхид түүхын болон обществозианиин багша Д.С.Самбуевагай хүтэлбэри доро дайнай болон ажалай ветеран Михай Матвеевич Дмитриевтэй уулзаһан, гэртнь ошоһон байна. Мүхөөгөө үгтөөгүй, дорюун, сарюун ветеран үхибүүдые баясан угтаба, бэлэг сэлэгтэнь хүртэбэ.

Аяар долоон жэл соо үргэлжэлһэн дайшалхы зам тухайгаа хөөрөө. Плендэ абтаһан японцууд, филиппинцүүд, румынууд, Польшын еврейнүүд тухай һонёор хүүгэдтэ хөөржэ үгөө. Хитадай хандархан хотонуудые, нэрлэбэл, Харбин, Хайлар хараһан байна. Японцуудай талые баримталһан монголшууд олон байһан юм. Харин буряадууд үсөөн байгаа. Нэгэтэ албанда суг ябаһан нүхэрнь эндэ буряад хүн алба хэнэ гээ ха. Зүгөөр нютагаархид уулзажа шадаагүй: уулзаһын урда тээ хэдэн часай урда тэрэнь алуулһан байгаа бшуу.

Дайнай һүүлдэ хүдөө нютагтаа колхоздоо ажаллаба. Хэжэнгэдээ дүшэ гаран жэл ажаһуугаа. Эгээл дуратай Серафима зээниинь 2-дохи КСШ мүнгэн медалаар дүүргэбэ, БГУ-да нурахаа оробо. Тэндэ нурахадаа, үбгэн абынгаа нютагта практика гараа, тэндээ хадамда гараба, буряад хэлэнэй багшаар ажаллаба. Михай Матвеевич дүрбэн зээнсэртэй, «үшөө олон болохобди» гэжэ баярлана.

Хэды үндэр наһатай болобошье, түрэл Ойхоноо айлшалдаг, дүрбэн дүү басагадтаа, дүү хүбүүндээ, гэр бүлэнүүдтэнь ошодог найхан заншалтай юм. Ветеранда халуун анхаралаа үхибүүдын, зээнэрнь хандуулдаг гэжэ хурагшад сэгнэбэ.

БАЯН НАМТАРТАЙ, БААТАР ЗАМТАЙ

1926 ондо Бар жэлдэ Эрхүүгэй областин Ойхойной районой Таловка нютагта Михай Матвеевич Дмитриев түрэнэн юм. Эхирэд угай, Олзонгууд. Зургаан үхибүүдэй эгээл ахань болоно. Матвей эсэгэнь – колхозой түрүүлэгшэ, хамалган хашалганда ороһон байһан. Михай Матвеевичтэй хөөрэнэй ёһоор, 1929 ондо коллективизациин үедэ долоон гэр бүлэнүүдтэй хамта Красноярскын хизаар сүлэгдэһэн юм. Колхозой түрүүлэгшэ болоһон эсэгэнь гэр бүлээ үхибүүдтэнь нютагаа бусааһан, тушаагдаһан малынь, зөөриень һөөргэнь үгүүлһэн байна. Тиигэжэ Сталиной хамалган хашалгада дахин ороһон юм. Эрхүүгэй «гурбан» тэрэниие сүүдлээ бэлэй. Тэрэшлэн дээдэ хэмжээндэ хүртэжэ, АласДурнада «хулаагуудтаа» туһалһанайнгаа түлөө буудуулаа хэн. Харин 1959 ондо Хабаровскһаа бэшгэ ержэ, нэрэнь сагааруулагдаһан байгаа. Дмитриевтэний гэр бүлэ хорёод жэл соо эсэгынгээ хуби заяан тухай мэдээгүй байһан байна.

1944 ондо 18 наһатай Михай Дмитриев 25 хүбүүдтэй сугтаа албанда татагдажа, Мальта гэхэн станцида нураһалда эльгээгдээ хэн. Тэндэһээ Алас Дурна ябуулагдаһан юм. 1945 оной

августын 8-да совет сэрэгшэдтэй хамта Хинган-Хайлаарай шэглэлээр Хитадай хилэ гараад, Цицикар хотоһоо зүүн тээ бүхэли жэл соо байгаа. 1946 ондо Хабаровск бусажа, дайшалхы чанстин тараагдаһан юм. 1924 онһоо урда тээ түрэнэн зон табигдаа хэн.

Дайнда халаһан харгинуудые, бусад барилгануудые заһабарилха дайшалхы барилгын бригадада Михай Матвеевич оруулагдаһан байна. 1947 ондо Оренбургын область эльгээгдээ, һүүлдэнь гэртээ бусаа.

Гитлеровскэ Германие диилэһэн Илалтые Михай Матвеевич Мальта станци дээрэ угтаба, харин милитарис Японие Илалта Хитада угтаба. Иимэл даа, М.М.Дмитриевтэй дайшалхы баатар замынь. Агуухэ Илалта шэрээлсэһэн ажалай болон дайнай ветеранда ута наһа, удаан жаргал, элүүр энхэ байхыень хүсөөд, үглөө бүхэндэ наранай хайхание хаража, үдэр бүхэндэ үрээлэй хайхание шагнажа байхыень Михай Матвеевичтээ үрээ!

Бэлигма ОРБОДОЕВА,
«Түрэл тоонто Хэжэнгэ» гэхэн журналын оршуулан энэ материал бэлдэбэ.
ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ:
М.М.Дмитриев; М.М.Дмитриев (октябрь, 1946 он); Михай Матвеевич хурагшадтай дунда.

Булын альбомһоо.

Гэрэлтэ дурасхаал

АЖАЛША БЭРХЭ, АЯЛГА ХАЙХАН ХООЛОЙТОЙ АЛТАН «ГУРГАЛДАЙ» БЭЛЭЙЛШИ

Хүнэй наһан бурханай заяагаар үргэлжэлдэг юмэ бэшэ аал даа гэжэ бидэ ханадагбди, ойлгодогбди. Манай хайрата бэри – хонгёо хайхан хоолойтой, хонхо шэнги дабтагдашагүй гоё аялга дуутай Наташамнай (Цыпилма гэжэ өөрын нэрэтэй байһан юм даа) бүхы гэр бүлымнай Дымбрыловтэний ансамблие уран гоёор шэмэглэдэг, ехэ хайн эрдэм мэдэсэтэй хадаа ехэ дэмжэдэг, үргэдэг, заадаг бэлэйл даа.

Анхан Ивалгын аймагай районно газетэдэ хүдэлжэ, харюусалгата секретарь боложо, ехэл эрилтэ ехэтэй газарта Наталья Цырендоржиевна Сульимова (Дымбрылова) хүдэлдэг хэн. Эрхүүгэй гүрэнэй университет дүүргэһэн мэргэжэлтэ журналист хадаа түрүүн «Буряад үнэн» газетэдэ практика гаража, алдар суутай журналист бүхы зоной хурган хүмүүжүүлэгшэ, республикийн арадай поэт, соёлой болон хургуулин таһагые даагша, Россиин болон Буряадай соёлой габьяата хүдэлмэрилэгшэ байһан Цырендулма Цыреновна Дондогойин хүмүүжэлгэ доро орожо, практикаа хайн гараһан, бэлигээ мүлһэн юм. Тэрэл үедэ Томскын политехническ институт дүүргэһэн миние эхир хүбүүн, талаан бэлигтэй инженер-атомщик Бэлигтэ Дымбрыловтэй танилсажа, хуби заяагаа ниилүүлжэ, гурбан хайхан хүүгэдые түрэнэн, бултаниемнай ехэл баясуулаһан юм. Буряадай радиогой сууга «Баян талын аялга», бусад дамжуулгануудые шадамар бэрхээр бэлдэдэг, өөрөөшье гоёор дууладаг хэн.

Сотниково гэр бүлынгөө гал гуламта түхээрһэн, тиихэдэ 10 жэл соо Ивалгын хүгжэмэй хүүгэдэй хургуулида багшалһан Эржэн Васильевна Дымбрылова багша баһал 3 хүүгэдые түрэнэн, Баяртатаймнай Ивалгада хайн ажаһуугаа.

Ивалгын аймагта Дымбрыловтэний гэр бүлын ансамбль байгуулаһан бидэнэр нэн түрүүн бүхы Буряад Республика соогоо суурхажа, 1984 ондо республикийнгаа гэр бүлэнүүдэй ансамбльнуудай дунда түрүү хуури эзэлэбди, удангүй 1994 ондо Москва Бүхэроссиин гэр бүлэнүүдэй ансамбльнуудай 100 гэр бүлын дунда эрхилмээбди, нэгэдхи хуури эзэлэбди.

Уридшалан 1994 ондо «Буряад дуунай конкурсдо» П.Дамирановай «Сэлмэг үдэшэ», удаань 1997 ондо П.Дамирановай «Шинийн түрэнэн үдэр» дуунуудаар бидэ түрүү хуури оперно театр соо эзэлжэ баясаабди. Наталья Цырендоржиевнагаймнай хайхан хоолой шалгаржа, түрүү хуурида гараһандаа булта баяртайбди.

«Баян талын аялга» гэхэн радиожурнал эрхим бэрхээр бэлдэдэг Н.Ц.Сульимовамнай ехэ эрдэм мэдэсэтэй байһандаа 2008 оной «Алтаргана» гэхэн уласхоорондын хайндэрэй үедэ (Эрхүү хото) эгээл бэрхэ радиожурна-

лайнгаа түлөө түрүү хуури журналистнуудай дунда («Алтан саг» конкурсдо) эзэлжэ, 50 мянган түхэригэй шанда хүртэһэн габьяатай байха юм.

Ажалша бэрхэ, аргагүй хайхан хоолойтой Наташамнай дуунууд, гоё хайхан ород романснууд, буряад дуунууд аяар холын Америкэдэ, Монголддо, Хитада, бусад оронуудта ханхинаба. Нэгэтэ бидэ Сэлэнгээр Зоригто Тогочиевтэй гастрольдо суг ябаад гайхаа хэмди: ямар олон ород, буряад, харин романснуудые мэдэхэ байна гэшэб?! Бүхы харгыда таһалгаряагүй ханхинаа, «жэргээ» бэлэй.

Түмэн хүбүүниинь Томскдо ажаллана, харин угыень, бэлигыень үргэлжэлүүлжэ байһан Эрдэм хүбүүниинь морин хуур дээрэ наадана, харин Сарана басаганиинь ВСГТУ-да дизайнерта хурана.

Бэрхэмэргэжэлтэ журналист, баян сэдхэлтэй, шуран шуумар ухаатай, хүбэлгэн, нүхэдтөө хүндэтэй, дабтагдашагүй онсо бэлиг талаантай, буряад хэлээ хайн мэдэхэ, буян хэшэгтэй, Россиингаа, харин, Буряад искусстваяа, оперо, баледээ хайн мэдэхэ байһан Наталья Цырендоржиевнагайнгаа саһаа урид наһа бараһандань, жэлэй үнгэршэнэндэнь, ехэл голхормоор байна.

Буряадай радиогой байгуулагдаһаар 80 жэлэй ойн баярта улгам буряад хэлтэй, урагшаа ханаатай, урма зоригтой, уярма хайхан хоолойтой, түрэл Буряадаа хаанашье түлөөлжэ, нэрыень дээрэ үргэжэ, алдар солыень үргэжэ, ехэхэн хубитаяа Буряадай радиогой алтан жасада оруулжа байһан Наталья Цырендоржиевнагай үүргэ тон ехэ гэжэ хэлэхэ байнабди. Үндэһэн номой сангай мэдэжэ библиотекарь Рэгэма Батомункуева «Буряад үнэн» - «Дүхэригтэ» «Буряадай түрүү хүнүүд» гэхэн конкурсдо («Гуа сэсэн хатан-2005») Н.Ц.Сульимова тухай гоёор бэшэжэ, лауреат болгоо хэн.

Ажалша бэрхэ, аялга хайхан хоолойтой алтан «гургалдай» бэлэйлши: хэды олон түрэн найраа, баяр ёһолол, концерт наада хүтэлбэрлэн, хүнэй сэдхэл баясуулдаг байгаабди даа?!

Сэдхэл баян, сээжэ дүүрэн ябадаг хэнши. Ури хүүгэдыешни үргэжэ, туһалжа ябахабди даа. Бүхы үхибүүдтэй, Эрдэмэйтнай һамган чанзистка Алина Арапчор – тува бэритнай, хөөрхэн жаахан Агван ашатнай нэрыешни нэрлүүлжэ ябаха, үшөө олон аша, зээнэр түрэхэ байха.

Наташа, шамаяа ханажа, хайхан түрэлдөө түрөө гэжэ этигэнэбди, мүргэнэбди. Зохидхон, сэрбэрхэн шарайтай, гоёор моодноор хубсалдаг хэнши.

Залуу зандаа манай зүрхэ сэдхэлдэ үлэбэлши даа. Гэрэлтэ дурасхаалшни манай сэдхэлдэ хэтэдэ мүнхэ байха.

Ум маани багдай хум!

Бэлигма ОРБОДОЕВА.

СҮМЭНҮҮДЫЕ ШЭНЭЛЭЛГЭДЭ МҮНГЭН ХЭРЭГТЭЙ

Одигитриевска сүмэ

Мүнөөдөр эндэ нэльбэн шэнэлэлгын ажалда тон ехэ мүнгэн хэрэгтэй болоод байна. Эрээдүйдэ сүмын воскреснэ хургуулиньше хаагдажа магад. Соёлгүй зонинь эндэ-тэндэ шаг шууяа табижа, хулгайн болон бусад бузарлалгын ушарнуудта оролсонод, аяг аашаяа харуулна.

Иимэ зоной сүмээе ерэжэ,

Хударин сүмэ шэнэлхэн байна. Гүрэнэй федеральна тэдхэмжээр республикын ородой сүмэнүүдые дэмжэжэ шадаа. Тиин Буряад Республика дотор олонхи зон буддын шажанда шүтэдэг юм. Тиимэһээ Василий Кузнецов Ивалгын дасанда гүрэнэй тэдхэмжэ хэлгын талаар ажалаа заншалта ёһоор ябуулһаар. Мүн тиихэдэ

Анхан сагнаа Буряад газарта ажаһуудаг ородууд буддын шажангуудай дасан, дуган руу ошодог заншалтай.

Мүнөө ород шажангай сүмэнүүд улам олоор нэргээгдэжэ эхилээ. Харин тишээ олонхи ородууд ошохо мүргэдэггүй зандаа. Тиимэһээ ородой приход мүнгэ ехээр суглуулжа шаданагүй, эндэхи ород хубийн хэрэг эрхилэгшэдэй дунда буян сахигшадшые үсөөн.

Иимэл байдал тухайгаа Улаан-Удын тойрогой протоиерей Михаил Елагин Гүрэнэй Дүүмын депутат, «Ниитэ нэгэн Росси» фракциин гэшүүн Василий Кузнецовто хөөрөбэ, Одигитрин сүмын нэльбэн шэнэлэлгэдэ гүрэнэй тэдхэмжын талаар тухалыт гэжэ гуйба.

В.Ф.Кузнецов, протоиерей Михаил Елагин

бурхандаа хандажа байхын тула депутат Василий Кузнецов шадалаараа тухалхаб гээд найдуулаа. Тэрэ анхан өөрынгөө хүсөөр нотагайнгаа Байгал-депутат буддын шажантанда хүндэтэй хамба-лама Дамба Аюшеевэй ажал ябуулгые бодотоор сэгнэдэг юм.

БАЯРАЙ БЭШЭГҮҮД БАРЮУЛАГДАА

«Буряад үнэн» Хэблэлэй байшан «Бурятия – территория дружбы народов» («Буряад орон – арадуудай хани барисаанай талмай») гэхэн конкурсоо Россиин Федерациин Гүрэнэй Дүүмын депутат, «Ниитэ нэгэн Росси» гэжэ фракциин гэшүүн Василий Кузнецовой, Бүгэдэ буряадай үндэһэтэнэй хүржэлтын эблэлэй, «Ниитэ нэгэн Росси» гэжэ Буряадай региональна таһагай тэдхэмжэтэйгээр эмхидхээ.

Тус конкурсоо Буряадай гүрэнэй университетэй, Зүүн Сибириин гүрэнэй технологическа дээдэ хургуулин, Буряадай гүрэнэй хүдөө ажахын академиин, Буряадай республиканска багшанарай колледжын оюутад ехэ эдэбхитэйгээр хабаадаа.

Р.Н.БАЗАРОВАЙ фото-зураг.

Түрүүшын нуури абалгандань БРПК-гай оюутан Елена Хлебодаровада ород хэлэ ба литературын багшань Вера Барлукова ехэтэ тухалһан байна.

Нэгэдэхи нуури эзэлэгшэ БГУ-гай харихэлэнүүдэй факультедэй оюутан Саяна Галсановада Гүрэнэй Дүүмын депутат Василий Кузнецов өөрын зүгһөө баярай бэшэг ба микроволново пеэшэн барюулаа.

Гүрэнэй Дүүмын депутат В.Ф.Кузнецовой зүгһөө Баярай бэшэгүүд «Буряад үнэн» Хэблэлэй байшангай генеральна директорэй - ахамад редакторай уялгые дүүргэгшэ Т.В.Самбяловада, «Бурятия» сониной редактор Н.Д.Бадмаринчиновтэ барюулагдаа.

НУРАГШАДАЙ ДУНДА ПАРЛАМЕНТСКА ХЭШЭЭЛ

Кабанскын аймагай Селенгинск посёлго Гүрэнэй Дүүмын депутат, «Ниитэ нэгэн Росси» гэжэ фракциин гэшүүн Василий Кузнецовой хабаадалгатайгаар хэшээл үнгэрөө.

тухайгаа тэрэ хөөрөжэ үгэбэ. Энэ хэмжээ ябуулга хадаа гүрэн дотор эгээл түрүүшын Гүрэнэй Дүүмын 105 жэлэй ойн баярта зориулагдаа. Тиимэһээ Гүрэнэй Дүүмын совет иимэ нээмэл хэ-

хонхо барюулаа. Депутат хонходо, хэшээл эхилээ. Нютагай залуушуул хуули ёһонуудаа найнаар мэдэхэ байгаа. Тиин Гүрэнэй Дүүмын байгуулагдаһан түүхэ тухай хөөрөжэ үгэбэд.

Депутат Байгал-Худари, Брянск, Оймур, Шергино, Корсаково, Селенгинск гэжэ нотагуудай хурагшадтай уулзажа хөөрэлдэбэ. Нэн түрүүн Дүүмэдэ ажаллаһан

шээл гүрэнэй хургуули бүхэндэ хэхэ тухай захиралта гаргаһан байна.

Селенгинск тосхоной хургуулин президент Евгения Попова Василий Федотовичто

Депутадай түрэнэн нотагаань парламентска хэшээлдэ арба гаран хурагшад ерээ. Тэдэнэр өөрын түлэб хамгаална, тэрэн тухайгаа хөөрөжэ үгее.

ВETERАНУУДА – НАЙН ХАНДАЛГАТАЙГААР

Агууехэ Илалтын 66 жэлэй ойн баяртай дашарамдуулан, «Байгалай коммунальна системэнүүд» ООО акци үнгэргэнэ. Акциин гол зорилго - Эсэгэ ороноо хамгаалһан дайнай ветерануудта гэртэн хүйтэн ба халуун уһа хэрэглэгын приборнуудые табижа үгэхэ. Май, июнь нарануудта иимэ приборнуудые Улаан-Удын ветерануудай квартиранууд соо тогтоохо.

Федеральна хуулин ёһоор, 2012 оной январь хүрэтэр олон дабхар гэр байшангууд соо иимэ приборнууд тогтоогдохо ёһотой.

Эгээл түрүүшын иимэ прибор Анастасия Сараевада хээ.

МУНИЦИПАЛЬНА БАЙГУУЛГАНУУДАЙ ҮҮСХЭЛ

Буряад Республикын Россиин гүрэнэй бүридэлдэ ороһоор 350 жэлэй ойн баярта дашарамдуулжа, муниципальна байгуулануудай алба сахигшад спортивна мурьсөө үнгэргэнэ.

Тус үйлэ хэрэг майн 13-14-дэ В.Р.Филипповэй нэрэмжэтэ Буряадай гүрэнэй хүдөө ажахын академиин спорткомплекс соо болохо юм. Буряадай Правительствын болон Президентын Захиргаанай, спортын болон физическэ культурын талаар республиканска агентствын, «Буряад Республикын Муниципальна байгуулануудай совет» гэжэ эблэлэй хүтэлбэри доро хэмжээ

ябуулга эмхидхэгдэнэ.

Президентын болон Правительствын өөһэдэн хүтэлбэриин Хороонуудай команда, тиин аймагуудай муниципальна байгуулануудай, хотын болон хүдөө нуурин газарнуудай, хотын тойрогуудай болон Улаан-Удын аймагуудай захиргаануудай команданууд спортивна мурьсөөнүүдтэ хабаадалсаха.

Спортивна нааданууд 6 конкурсоо бүридэнэ: волейбол, шатар, настольно теннис, мэргэн буудалга, дартс, канат талган.

Шатарай турнир швейцарска системээр болохо.

Р.Н.БАЗАРОВАЙ фото-зурагууд.

Тус хуудаһа Янжама ЖАПОВА бэлдэбэ. Авторай фото-зурагууд.

Понедельник, 16

ПЕРВЫЙ КАНАЛ

06.00 «ДОБРОЕ УТРО»
10.00, 13.00, 16.00, 19.00 «НОВОСТИ»
10.05 «КОНТРОЛЬНАЯ ЗАКУПКА»
10.40 «ЖИТЬ ЗДОРОВО!»
11.50 «ЖКХ»
12.45 «ЖЕНСКИЙ ЖУРНАЛ»
13.20 «МОДНЫЙ ПРИГОВОР»
14.20 «ДЕТЕКТИВЫ»
15.00 «ДРУГИЕ НОВОСТИ»
15.20 «ПОНЯТЬ. ПРОСТИТЬ»
16.20, 05.20 «ХОЧУ ЗНАТЬ»
16.50 Т/С «ОБРУЧАЛЬНОЕ КОЛЬЦО»
17.50 «ФЕДЕРАЛЬНЫЙ СУДЬЯ»
19.15 Т/С «СЛЕД»
19.55 «ДАВАЙ ПОЖЕНИМСЯ!»
20.55 «ПУСТЬ ГОВОРЯТ»
22.00 «ВРЕМЯ»
22.30 Т/С «ВЫХОЖУ ТЕБЯ ИСКАТЬ»
00.30 «НОЧНЫЕ НОВОСТИ»
00.50 Т/С «СЛЕДСТВИЕ ПО ТЕЛУ»
01.40 Х/Ф «ЛЮДИ ИКС»

«РОССИЯ»

06.00 «УТРО РОССИИ»
10.05 «С НОВЫМ ДОМОМ!»
11.00 «О САМОМ ГЛАВНОМ»
12.00, 15.00, 17.00, 21.00 ВЕСТИ
15.30, 17.30, 21.30 «ВЕСТИ-БУРЯТИЯ»
12.50 «МАРШАЛ ЖУКОВ ПРОТИВ БАНДИТОВ ОДЕССЫ. ПРАВДА О ЛИКВИДАЦИИ»
13.50 Т/С «КУЛАГИН И ПАРТНЕРЫ»
15.50 «ВЕСТИ. ДЕЖУРНАЯ ЧАСТЬ»
16.05 Т/С «ЕФРОСИНЬЯ. ПРОДОЛЖЕНИЕ»
17.50 Т/С «ВСЕ К ЛУЧШЕМУ»
18.55 Т/С «ИНСТИТУТ БЛАГОРОДНЫХ ДЕВИЦ»
19.55 «ПРЯМОЙ ЭФИР»
21.50 «СПОКОЙНОЙ НОЧИ, МАЛЫШИ!»
22.00 Т/С «КРУТЫЕ БЕРЕГА»

Вторник, 17

ПЕРВЫЙ КАНАЛ

06.00 «ДОБРОЕ УТРО»
10.00, 13.00, 16.00, 19.00 «НОВОСТИ»
10.05 «КОНТРОЛЬНАЯ ЗАКУПКА»
10.40 «ЖИТЬ ЗДОРОВО!»
11.50 «ЖКХ»
12.45 «ЖЕНСКИЙ ЖУРНАЛ»
13.20 «МОДНЫЙ ПРИГОВОР»
14.20 «ДЕТЕКТИВЫ»
15.00 «ДРУГИЕ НОВОСТИ»
15.20 «ПОНЯТЬ. ПРОСТИТЬ»
16.20, 05.20 «ХОЧУ ЗНАТЬ»
16.50 Т/С «ОБРУЧАЛЬНОЕ КОЛЬЦО»
17.50 «ФЕДЕРАЛЬНЫЙ СУДЬЯ»
19.15 Т/С «СЛЕД»
19.55 «ДАВАЙ ПОЖЕНИМСЯ!»
20.55 «ПУСТЬ ГОВОРЯТ»
22.00 «ВРЕМЯ»
22.30 Т/С «ВЫХОЖУ ТЕБЯ ИСКАТЬ»
23.30 «СВИДЕТЕЛИ»
00.30 «НОЧНЫЕ НОВОСТИ»
00.50 «НА НОЧЬ ГЛЯДЯ»
01.45 Х/Ф «ПРАВДА О КОШКАХ И СОБАКАХ»
03.35 Х/Ф «ОЗЕРО СТРАХА-2»

«РОССИЯ»

06.00 «УТРО РОССИИ»
06.07, 06.35, 07.07, 07.35, 08.07, 08.35, 09.07, 09.35 «ВЕСТИ-БУРЯТИЯ. УТРО»
10.05 «ТАЙЗАН»
10.25 «УЛГУР»
10.40 «САГАЙ СУУРЯАН»
11.00 «О САМОМ ГЛАВНОМ»
12.00, 15.00, 17.00, 21.00 ВЕСТИ
12.30, 15.30, 17.30, 21.30 «ВЕСТИ-БУРЯТИЯ»
12.50 «АЛЕКСЕЙ МАРЕСЬЕВ. СУДЬБА НАСТОЯЩЕГО ЧЕЛОВЕКА»
13.50 Т/С «КУЛАГИН И ПАРТНЕРЫ»
15.50 ВЕСТИ. ДЕЖУРНАЯ ЧАСТЬ
16.05 Т/С «ЕФРОСИНЬЯ. ПРОДОЛЖЕНИЕ»
17.50 Т/С «ВСЕ К ЛУЧШЕМУ»
18.55 Т/С «ИНСТИТУТ БЛАГОРОДНЫХ ДЕВИЦ»
19.55 «ПРЯМОЙ ЭФИР»

Среда, 18

ПЕРВЫЙ КАНАЛ

06.00 «ДОБРОЕ УТРО»
10.00, 13.00, 16.00 «НОВОСТИ»
10.05 «КОНТРОЛЬНАЯ ЗАКУПКА»
10.40 «ЖИТЬ ЗДОРОВО!»
11.50 «ЖКХ»
12.45, 14.50 «ЖЕНСКИЙ ЖУРНАЛ»
13.10 «МОДНЫЙ ПРИГОВОР»
14.10 «ДЕТЕКТИВЫ»
15.00 «ДРУГИЕ НОВОСТИ»
15.20 «ПОНЯТЬ. ПРОСТИТЬ»

00.15 «ГОРОДОК»
01.10 «ВЕСТИ +»
01.30 «ПРОФИЛАКТИКА»

КУЛЬТУРА

08.00 «ЕВРОНЬЮС»
11.00, 16.30, 20.30, 00.30 НОВОСТИ КУЛЬТУРЫ
11.15 «КТО ТАМ...»
11.40, 02.35, 03.50 ПРОГРАММА ПЕРЕДАЧ
11.50 Х/Ф «БЕЗ СОЛНЦА»
13.35 Д/Ф «БЕРЕСТА-БЕРЕСТА»
13.50 «ЛИНИЯ ЖИЗНИ»
14.45 СПЕКТАКЛЬ «ДОМА ВДОВЦА»
16.40 М/С «ПРИКЛЮЧЕНИЯ КАПИТАНА ВРУНГЕЛЯ»
17.10 Т/С «ДЕВОЧКА ИЗ ОКЕАНА»
17.35 Д/С «ПОЛОСАТЫЕ БРАТЯ — БАНДА МАНГУСТОВ»
18.05 Д/С «МАЛЕНЬКИЕ КАПИТАНЫ»
18.35 Д/Ф «АРКАДСКИЕ ПАСТУХИ» НИКОЛА ПУССЕНА
18.45 «МИРОВАЯ ЭЛИТА РУССКОЙ ФОРТЕПИАННОЙ ШКОЛЫ»
19.40 Д/С «100 ВЕЛИЧАЙШИХ ОТКРЫТИЙ»
20.45 «ГЛАВНАЯ РОЛЬ»
21.05 «САТИ. НЕСКУЧНАЯ КЛАССИКА...»
21.45 «ОСТРОВА»
22.25, 02.40 «ACADEMIA»
23.15 «ТЕМ ВРЕМЕНЕМ»
00.00 «КТО МЫ?»
00.55 Х/Ф «ПРЕМИЯ»

АРИГУС

07.00 «НЕОБЪЯСНИМО, НО ФАКТ»
08.00 «СКАМЕЙКА». ПОГОДА
08.25 «УЛАН-УДЭ: ИНСТРУКЦИЯ»
08.55 «ВСЯ БУРЯТИЯ». ПОГОДА
09.30 М/Ф «МАСКА»
10.25, 18.00, 20.00 Т/С «УНИВЕР»
11.30 Т/С «СЧАСТЛИВЫ ВМЕСТЕ»
12.40 М/Ф «МАСКА»

13.05 «ВСЯ БУРЯТИЯ»
13.25 «ЖИЗНЬ И ПРИКЛЮЧЕНИЯ РОБОТА-ПОДРОСТКА»
14.00, 19.00 «УЛАН-УДЭ: ИНСТРУКЦИЯ»
14.20 «НЕФОРМАТ»
14.30 «ДОМ-2. LIVE»
15.40 Х/Ф «ЗНАМЕНИЕ»
18.30, 20.30 Т/С «ЗАЙЦЕВ+1»
19.20 «СПОРТИВНЫЙ ЭКСПРЕСС»
19.30 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС»
21.00 Х/Ф «КАК ПОТЕРЯТЬ ДРУЗЕЙ И ЗАСТАВИТЬ ВСЕХ ТЕБЯ НЕНАВИДЕТЬ»
23.00, 00.30 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС». ПОГОДА
23.35 «ДОМ-2. ГОРОД ЛЮБВИ»
01.00 Х/Ф «АВТОСТОПОМ ПО ГАЛАКТИКЕ»

ТИВИКОМ

06.30, 08.25, 09.25, 10.25, 11.25, 17.25, 18.25, 19.25, 20.25, 22.50, 00.25 «ЗУРХАЙ»
06.30 Д/Ф «ДОРОЖНЫЕ ВОЙНЫ»
07.30 «ВКУСНО»
08.00 «ХУСЕЛ». ПРОГРАММА НА БУР. ЯЗЫКЕ
08.30 Т/С «КАПРИ»
10.30 Т/С «СЕРДЦУ НЕ ПРИКАЖЕШЬ»
12.20 МУЛЬТФИЛЬМ
12.40 «УТУМАТА»
13.00 Х/Ф «ЧЕЛОВЕК РОДИЛСЯ»
15.00 «КРОКОДИЛ»
16.00 М/С «ТРАНСФОРМЕРЫ»
16.30 «ШКОЛЬНОЕ ТВ»
17.00 Х/Ф «ВАРИАНТ «ОМЕГА»»
18.20 «САМАРСКИЕ СУДЬБЫ»
19.00 «ГОРЯЧАЯ ЛИНИЯ»
19.30, 21.30, 23.00, 02.00 «НОВОСТИ ДНЯ»
20.00, 23.40, 02.30 «СЕРЕДИНА ЗЕМЛИ»
20.20 Т/С «ОХОТА НА АСФАЛЬТЕ»
21.25 «ГОРОДСКИЕ ИСТОРИИ»
22.00 Т/С «КОМИССАР»
00.00 «ТОП-МОДЕЛЬ ПО-АМЕРИКАНСКИ»

СТС «БАЙКАЛ»

06.00 М/С «КОСМИЧЕСКИЕ СПАСАТЕЛИ ЛЕЙТЕНАНТА МАРША»
06.55 М/С «СМЕШАРИКИ»
07.00 М/С «ПРИКЛЮЧЕНИЯ МУЛЬТЯШЕК»
07.30 М/С «ПРИКЛЮЧЕНИЯ ВУДИ И ЕГО ДРУЗЕЙ»
08.00, 13.20, 23.45 «6 КАДРОВ»
09.00, 13.30, 18.30 «ДЕТАЛИ»
09.30 Т/С «СВЕТОФОР»
10.00 Т/С «МАРГОША»
11.00 Х/Ф «НОТТИНГ ХИЛЛ»
14.00 Х/Ф «АЛЬФА И ОМЕГА. КЛЫКАЯТА БРАТВА»
15.30 Т/С «ПАПИНЫ ДОЧКИ»
17.30 «ГАЛИЛЕО»
19.00 Т/С «ПАПИНЫ ДОЧКИ»
20.00 Т/С «ВОРОНИНЫ»
21.00 Х/Ф «ЗАКРЫТАЯ ШКОЛА»
22.00 Х/Ф «ЯМАКАСИ. САМУРАИ НАШИХ ДНЕЙ»
00.30 «КИНО В ДЕТАЛЯХ»
01.30 Т/С «ЛЕГЕНДА ОБ ИСКАТЕЛЕ»

НТВ

05.55 «НТВ УТРОМ»
09.30 «СЛЕДСТВИЕ ВЕЛИ...»
10.30, 11.20, 16.30, 19.30 «ЧРЕЗВЫЧАЙНОЕ ПРОИСШЕСТВИЕ»
11.00, 14.00, 17.00, 20.00, 00.15 «СЕГОДНЯ»
11.55, 03.45 «ДО СУДА»
13.00, 02.45 «СУД ПРИСЯЖНЫХ»
14.25, 04.45 «ПРОКУРОРСКАЯ ПРОВЕРКА»
15.40 «ДАВАЙТЕ МИРИТЬСЯ!»
17.30 Т/С «ВОЗВРАЩЕНИЕ МУХТАРА»
20.30 Т/С «БОМБИЛА»
00.35 «ЧЕСТНЫЙ ПОНЕДЕЛЬНИК»
01.25 «ШКОЛА ЗЛОСЛОВИЯ»
02.10 «ФУТБОЛЬНАЯ НОЧЬ»

5 КАНАЛ

07.00, 09.00, 11.00, 13.00, 16.30, 19.30, 23.00 «СЕЙЧАС»
07.10 Д/С «ПОДВОДНАЯ ОДИССЕЯ КОМАНДЫ КУСТО»
08.05 «ЖИВАЯ ИСТОРИЯ»
09.30 «СУД ВРЕМЕНИ»
10.25, 21.00 Д/С «КРИМИНАЛЬНЫЕ ХРОНИКИ»
11.30, 05.35 Д/С «ОПАСНЫЕ ВСТРЕЧИ ЮРСКОГО ПЕРИОДА»
12.10, 13.30 Х/Ф «КОЛЬЕ ШАРЛОТТЫ»
14.10 Х/Ф «ОЧНАЯ СТАВКА»
16.00, 19.00, 21.30 «МЕСТО ПРОИСШЕСТВИЯ»
17.00 «ОТКРЫТАЯ СТУДИЯ»
20.00 Т/С «ОФИЦЕРЫ-2»
22.00 Т/С «ГРАЖДАНИН НАЧАЛЬНИК»
23.30 Х/Ф «ОШИБКА РЕЗИДЕНТА»
02.15 Т/С «БРАТЯ ПО ОРУЖИЮ»
04.20 Д/Ф «МЫ ВЫСТОИМ ВМЕСТЕ»

ДТВ

09.00 МУЛЬТФИЛЬМЫ
11.00 «ТЫСЯЧА МЕЛОЧЕЙ»
11.30, 21.30 «САМОЕ СМЕШНОЕ ВИДЕО»
12.30, 20.00 «СОСЕДИ»
13.00, 19.30 «ВНЕ ЗАКОНА. ПРЕСТУПЛЕНИЕ И НАКАЗАНИЕ»
13.30, 04.45 Х/Ф «МИРОВОЙ ПАРЕНЬ»
15.30, 19.00, 23.30 «ДОРОЖНЫЕ ВОЙНЫ»
16.00, 20.30 «СУДЕБНЫЕ СТРАСТИ»
17.00 Т/С «CSI: МЕСТО ПРЕСТУПЛЕНИЯ НЬЮ-ЙОРК-4»
18.00 «БРАЧНОЕ ЧТИВО»
22.30, 03.30 «УЛЕТНОЕ ВИДЕО ПО-РУССКИ»
00.30 Х/Ф «МИРОТВОРЕЦ»
02.30 «СПОКОЙНОЙ НОЧИ, МУЖИКИ!»

Отдел рекламы: 21-62-62

21.50 «СПОКОЙНОЙ НОЧИ, МАЛЫШИ!»
22.00 Т/С «КРУТЫЕ БЕРЕГА»
00.05 «ВЕСТИ +»
00.25 «БЕРЕЗКА». КАПИТАЛИЗМ ИЗ-ПОД ПОЛЫ»
01.20 «ПРОФИЛАКТИКА»
02.25 «ГОРЯЧАЯ ДЕСЯТКА»

КУЛЬТУРА

07.30 «ЕВРОНЬЮС»
11.00, 16.30, 20.30, 00.30 НОВОСТИ КУЛЬТУРЫ
11.15, 20.45 «ГЛАВНАЯ РОЛЬ»
11.40 Х/Ф «АТАЛАНТА»
13.25 «ФАНТАЗИЯ НА ТЕМУ». Т. КАРСАВИНА
13.55, 19.40 Д/С «100 ВЕЛИЧАЙШИХ ОТКРЫТИЙ»
14.40 «МОЙ ЭРМИТАЖ»
15.05 Х/Ф «УГРЮМ-РЕКА»
16.40 М/С «ПРИКЛЮЧЕНИЯ КАПИТАНА ВРУНГЕЛЯ»
17.00 М/Ф «ВЕРШКИ И КОРЕШКИ»
17.10 Т/С «ДЕВОЧКА ИЗ ОКЕАНА»
17.35 Д/С «ПОЛОСАТЫЕ БРАТЯ — БАНДА МАНГУСТОВ»
18.05 Д/С «МАЛЕНЬКИЕ КАПИТАНЫ»
18.35 Д/Ф «О. ГЕНРИ»
18.45 «МИРОВАЯ ЭЛИТА РУССКОЙ ФОРТЕПИАННОЙ ШКОЛЫ»
21.05 «ВЛАСТЬ ФАКТА»
21.45 Д/Ф «ЕГО ГОЛГОФА. НИКОЛАЙ ВАВИЛОВ»
22.10, 02.55 «ACADEMIA»
22.55 Д/Ф «РЕКА ЖИЗНИ. ВАЛЕНТИН РАСПУТИН»
00.55 Х/Ф «ЗИНА-ЗИНУЛЯ»
02.20 Р. ШТРАУС. СЮИТА ВАЛЬСОВ ИЗ ОПЕРЫ «КАВАЛЕР РОЗЫ»
03.45 Д/Ф «УИЛЬЯМ ГЕРШЕЛЬ»

АРИГУС

07.00 «НЕОБЪЯСНИМО, НО ФАКТ»
08.00, 09.00 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС». ПОГОДА
08.35 «УЛАН-УДЭ: ИНСТРУКЦИЯ». НОВОСТИ ШОПИНГА И РАЗВЛЕЧЕНИЙ. ПОГОДА

09.30 М/Ф «МАСКА»
10.25, 18.00, 20.00 Т/С «УНИВЕР»
11.30 Т/С «СЧАСТЛИВЫ ВМЕСТЕ»
12.40, 23.00, 00.30 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС». ПОГОДА
13.10 МУЛЬТФИЛЬМ
13.30 «ЖИЗНЬ И ПРИКЛЮЧЕНИЯ РОБОТА-ПОДРОСТКА»
14.00, 19.00 «УЛАН-УДЭ: ИНСТРУКЦИЯ». НОВОСТИ ШОПИНГА И РАЗВЛЕЧЕНИЙ
14.20 «СПОРТИВНЫЙ ЭКСПРЕСС»
14.30 «ДОМ-2. LIVE»
15.55 Х/Ф «КАК ПОТЕРЯТЬ ДРУЗЕЙ И ЗАСТАВИТЬ ВСЕХ ТЕБЯ НЕНАВИДЕТЬ»
18.30, 20.30 Т/С «ЗАЙЦЕВ+1»
19.20 «ТОЧКА ЗРЕНИЯ». ПОГОДА
19.30 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС»
21.00 Х/Ф «ЗНАКОМСТВО СО СПАРТАНЦАМИ»
23.35 «ДОМ-2. ГОРОД ЛЮБВИ»
01.00 «КОМЕДИ-КЛАБ»

ТИВИКОМ

06.30, 08.25, 09.25, 10.25, 11.25, 17.25, 18.25, 19.25, 20.25, 22.50, 00.25 «ЗУРХАЙ»
06.35 «СЕРЕДИНА ЗЕМЛИ»
07.00, 09.30, 12.15, 19.30, 21.30, 23.00, 02.00 «НОВОСТИ ДНЯ»
07.30 «ГОРЯЧАЯ ЛИНИЯ»
08.00, 21.25 «ГОРОДСКИЕ ИСТОРИИ»
08.05 МУЛЬТФИЛЬМ
08.30 «В ПОГОНЕ ЗА ДРАГОЦЕННЫМИ КАМНЯМИ»
10.00 «ПРО-НОВОСТИ»
10.30 Т/С «СЕРДЦУ НЕ ПРИКАЖЕШЬ»
12.45, 20.00, 23.30 «СЕРЕДИНА ЗЕМЛИ»
13.05 Х/Ф «ПЕКЛО»
15.00 «КРОКОДИЛ. ИГРОВОЕ ШОУ»
16.00 М/С «ТРАНСФОРМЕРЫ»
16.30 «САМАРСКИЕ СУДЬБЫ»
17.10 Х/Ф «ВАРИАНТ «ОМЕГА»»
18.40 «ЗООПАРК. ИСТОРИИ В ДЕТАЛЯХ»
19.05 «БОЛЬШИЕ ДЕНЬГИ»
20.20 Т/С «ОХОТА НА АСФАЛЬТЕ»

22.00 Т/С «КОМИССАР»
00.00 «ТОП-МОДЕЛЬ ПО-АМЕРИКАНСКИ»

СТС «БАЙКАЛ»

06.55 М/С «СМЕШАРИКИ»
07.00 М/С «ПРИКЛЮЧЕНИЯ МУЛЬТЯШЕК»
07.30 М/С «ПРИКЛЮЧЕНИЯ ВУДИ И ЕГО ДРУЗЕЙ»
08.00, 21.00 Х/Ф «ЗАКРЫТАЯ ШКОЛА»
09.00, 13.30, 18.30, 00.00 «ИСТОРИИ В ДЕТАЛЯХ»
09.30 Т/С «СВЕТОФОР»
10.00 Т/С «МАРГОША»
11.00 Х/Ф «ЯМАКАСИ. САМУРАИ НАШИХ ДНЕЙ»
12.45 «6 КАДРОВ»
14.00 М/С «МУМИЯ»
14.30 М/С «ПИНКИ И БРЕЙН»
15.00 М/С «СКУБИ И СКРЕППИ»
15.30 Т/С «ПАПИНЫ ДОЧКИ»
17.30 «ГАЛИЛЕО»
19.00 Т/С «ПАПИНЫ ДОЧКИ»
20.00 Т/С «ВОРОНИНЫ»
22.00 Х/Ф «КОНГО»
00.30 «ИНФОМАНИЯ»
01.00 Т/С «ТЕОРИЯ БОЛЬШОГО ВЗРЫВА»
01.30 Т/С «ЛЕГЕНДА ОБ ИСКАТЕЛЕ»
02.20 Т/С «КРЕМЛЕВСКИЕ КУРСАНТЫ»

НТВ

05.55 «НТВ УТРОМ»
09.30 «ОЧНАЯ СТАВКА»
10.30, 11.20, 16.30, 19.30 «ЧРЕЗВЫЧАЙНОЕ ПРОИСШЕСТВИЕ»
11.00, 14.00, 17.00, 20.00, 00.15 «СЕГОДНЯ»
11.55, 04.20 «ДО СУДА»
13.00, 03.20 «СУД ПРИСЯЖНЫХ»
14.25 «ПРОКУРОРСКАЯ ПРОВЕРКА»
15.40 «ДАВАЙТЕ МИРИТЬСЯ!»
17.30 Т/С «ВОЗВРАЩЕНИЕ МУХТАРА»
20.30 Т/С «БОМБИЛА»
00.35 Д/Ф «НАСТОЯЩИЙ ИТАЛЬЯНЕЦ»

01.25 «КУЛИНАРНЫЙ ПОЕДИНОК»
02.25 Т/С «БЕЗ СЛЕДА»

5 КАНАЛ

06.10, 07.10 Д/С «ПОДВОДНАЯ ОДИССЕЯ КОМАНДЫ КУСТО»
07.00, 09.00, 11.00, 13.00, 16.30, 19.30, 23.00 «СЕЙЧАС»
08.05 «ЖИВАЯ ИСТОРИЯ»
09.30 «СУД ВРЕМЕНИ»
10.25, 21.00 Д/С «КРИМИНАЛЬНЫЕ ХРОНИКИ»
11.30, 05.25 Д/С «ОПАСНЫЕ ВСТРЕЧИ ЮРСКОГО ПЕРИОДА»
12.15, 13.30 Х/Ф «КОЛЬЕ ШАРЛОТТЫ»
14.00 Х/Ф «ЧЕЛОВЕК БЕЗ ПАСПОРТА»
16.00, 19.00, 21.30 «МЕСТО ПРОИСШЕСТВИЯ»
17.00 «ОТКРЫТАЯ СТУДИЯ»
20.00 Т/С «ОФИЦЕРЫ-2»
22.00 Т/С «ГРАЖДАНИН НАЧАЛЬНИК»
23.30 Х/Ф «СУДЬБА РЕЗИДЕНТА»
02.30 Х/Ф «ОЧНАЯ СТАВКА»
04.05 Х/Ф «СЕМЬ СТАРИКОВ И ОДНА ДЕВУШКА»

ДТВ

06.00 Х/Ф «МИРОТВОРЕЦ»
07.30, 05.30 Х/Ф «ИЗГНАННИК»
09.00 МУЛЬТФИЛЬМЫ
11.00 «ТЫСЯЧА МЕЛОЧЕЙ»
11.30, 21.30 «САМОЕ СМЕШНОЕ ВИДЕО»
12.30, 20.00 «СОСЕДИ»
13.00, 19.30 «ВНЕ ЗАКОНА. ПРЕСТУПЛЕНИЕ И НАКАЗАНИЕ»
13.30 Х/Ф «БЕЗ ПАНИКИ, МАЙОР КАРДОШ!»
15.30, 19.00, 23.30 «ДОРОЖНЫЕ ВОЙНЫ»
16.00, 20.30 «СУДЕБНЫЕ СТРАСТИ»
17.00 Т/С «CSI: МЕСТО ПРЕСТУПЛЕНИЯ НЬЮ-ЙОРК-4»
18.00 «БРАЧНОЕ ЧТИВО»
22.30 «УЛЕТНОЕ ВИДЕО»
00.30 Х/Ф «ПРОБУЖДЕНИЕ СМЕРТИ»
02.30 «СПОКОЙНОЙ НОЧИ, МУЖИКИ!»

Отдел рекламы: 21-62-62

16.25, 05.30 «ХОЧУ ЗНАТЬ»
17.00 Т/С «ОБРУЧАЛЬНОЕ КОЛЬЦО»
18.00 ПРЕСС-КОНФЕРЕНЦИЯ ПРЕЗИДЕНТА РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ ДМИТРИЯ МЕДВЕДЕВА. ПО ОКОНЧАНИИ — НОВОСТИ
19.55 «ДАВАЙ ПОЖЕНИМСЯ!»
20.55 «ПУСТЬ ГОВОРЯТ»
22.00 «ВРЕМЯ»
22.30 Т/С «ВЫХОЖУ ТЕБЯ ИСКАТЬ»
23.30 Д/Ф «ЖУЛЬЕ У МОРЯ»

00.30 «НОЧНЫЕ НОВОСТИ»
00.50 Т/С «БЕЛЫЙ ВОРОТНИЧОК»
01.45 Х/Ф «КАМЕРА»
03.50 Х/Ф «МСТИТЕЛИ»

«РОССИЯ»

06.00 «УТРО РОССИИ»
06.07, 06.35, 07.07, 07.35, 08.07, 08.35, 09.07, 09.35 «ВЕСТИ-БУРЯТИЯ. УТРО»

10.05 «С НОВЫМ ДОМОМ!»
11.00 «О САМОМ ГЛАВНОМ»
12.00, 15.00, 21.00 ВЕСТИ
12.30, 15.30, 21.30 «ВЕСТИ-БУРЯТИЯ»
12.50 «ЗВЕЗДНАЯ ЛЮБОВЬ ВИТАЛИЯ СОЛОМИНА»
13.50 Т/С «ВСЕ К ЛУЧШЕМУ»
14.45 ВЕСТИ. ДЕЖУРНАЯ ЧАСТЬ
15.50 Т/С «ИНСТИТУТ БЛАГОРОДНЫХ ДЕВИЦ»
16.55 «ПРЯМОЙ ЭФИР»

18.00 ПРЕСС-КОНФЕРЕНЦИЯ ПРЕЗИДЕНТА РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ ДМИТРИЯ МЕДВЕДЕВА. ПО ОКОНЧАНИИ — ВЕСТИ
20.25 Т/С «КУЛАГИН И ПАРТНЕРЫ»
21.50 «СПОКОЙНОЙ НОЧИ, МАЛЫШИ!»
22.00 Т/С «ОХРАНЯЕМЫЕ ЛИЦА»
00.50 «ВЕСТИ +»
01.10 «МОНОЛОГ В 4-Х ЧАСТЯХ. СТАНИСЛАВ ГОВОРУХИН»
02.15 «ПРОФИЛАКТИКА»

КУЛЬТУРА

07.30 «ЕВРОНЬЮС»
11.00, 16.30, 20.30, 00.30 НОВОСТИ КУЛЬТУРЫ
11.15, 20.45 «ГЛАВНАЯ РОЛЬ»
11.30, 02.50, 03.50 ПРОГРАММА ПЕРЕДАЧ
11.40 Х/Ф «ПОТОМУ ЧТО ТЫ МОЯ»
13.30 Д/Ф «ХРАНИТЕЛИ МЕЛИХОВА»
13.55, 19.40 Д/С «100 ВЕЛИЧАЙШИХ ОТКРЫТИЙ»
14.40 «ЛЕГЕНДЫ ЦАРСКОГО СЕЛА»
15.05 Х/Ф «УГРЮМ-РЕКА»
16.40 М/С «ПРИКЛЮЧЕНИЯ КАПИТАНА ВРУНГЕЛЯ»
17.00 М/Ф «КОРАБЛИК»
17.10 Т/С «ДЕВОЧКА ИЗ ОКЕАНА»
17.35 Д/С «ПОЛОСАТЫЕ БРАТЯ — БАНДА МАНГУСТОВ»
18.05 Д/С «МАЛЕНЬКИЕ КАПИТАНЫ»
18.30 Д/Ф «САНТЯГО-ДЕ-КУБА. КРЕПОСТЬ ЭЛЬ-МОРО И РЕВОЛЮЦИЯ»
18.45 «МИРОВАЯ ЭЛИТА РУССКОЙ ФОРТЕПИАННОЙ ШКОЛЫ»
21.05 «АБСОЛЮТНЫЙ СЛУХ»
21.45 «ГЕНЕРАЛЫ В ШТАТСКОМ»
22.10, 02.55 «ACADEMIA»
22.55 Д/Ф «РЕКА ЖИЗНИ. ВАЛЕНТИН РАСПУТИН»
00.55 Х/Ф «ЧЕЛОВЕК НА СВОЕМ МЕСТЕ»
02.30 «МУЗЫКАЛЬНЫЙ МОМЕНТ»
03.45 Д/Ф «ЛАО-ЦЗЫ»

АРИГ УС

07.00 «НЕОБЪЯСНИМО, НО ФАКТ»
08.00, 09.00 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС»

Четверг, 19

ПЕРВЫЙ КАНАЛ

06.00 «ДОБРОЕ УТРО»
10.00, 13.00, 16.00, 19.00 «НОВОСТИ»
10.05 «КОНТРОЛЬНАЯ ЗАКУПКА»
10.40 «ЖИТЬ ЗДОРОВО!»
11.50 «ЖКХ»
12.45 «ЖЕНСКИЙ ЖУРНАЛ»
13.20 «МОДНЫЙ ПРИГОВОР»
14.20 «ДЕТЕКТИВЫ»
15.00 «ДРУГИЕ НОВОСТИ»
15.20 «ПОНЯТЬ. ПРОСТИТЬ»
16.20 «ХОЧУ ЗНАТЬ»
16.50 Т/С «ОБРУЧАЛЬНОЕ КОЛЬЦО»
17.50 «ФЕДЕРАЛЬНЫЙ СУДЬЯ»
19.15 Т/С «СЛЕД»
19.55 «ДАВАЙ ПОЖЕНИМСЯ!»
20.55 «ПУСТЬ ГОВОРЯТ»
22.00 «ВРЕМЯ»
22.30 Т/С «ВЫХОЖУ ТЕБЯ ИСКАТЬ»
23.30 «ЧЕЛОВЕК И ЗАКОН»
00.30 «НОЧНЫЕ НОВОСТИ»
00.50 «СУДИТЕ САМИ»
01.50 Х/Ф «ЗИЩПРЕДСЕДАТЕЛЬ»
03.50 Х/Ф «ПОВОРОТ НЕ ТУДА: ТУПИК»

«РОССИЯ»

06.00 «УТРО РОССИИ»
06.07, 06.35, 07.07, 07.35, 08.07, 08.35, 09.07, 09.35 «ВЕСТИ-БУРЯТИЯ. УТРО»
10.05 «ТОЛИ»
10.25 «УРОК БУРЯТСКОГО ЯЗЫКА»
10.30 «БУРЯД ОРОН»
11.00 «О САМОМ ГЛАВНОМ»
12.00, 15.00, 17.00, 21.00 ВЕСТИ
12.30, 15.30, 17.30, 21.30 «ВЕСТИ-БУРЯТИЯ»
12.50 «ДРАМА ИВАНА БРОВКИНА»
13.50 Т/С «КУЛАГИН И ПАРТНЕРЫ»
15.50 ВЕСТИ. ДЕЖУРНАЯ ЧАСТЬ
16.05 Т/С «Е Ф РО С И Н Ь Я . ПРОДОЛЖЕНИЕ»
17.50 Т/С «ВСЕ К ЛУЧШЕМУ»
18.55 Т/С «ИНСТИТУТ БЛАГОРОДНЫХ ДЕВИЦ»
19.55 «ПРЯМОЙ ЭФИР»
21.50 «СПОКОЙНОЙ НОЧИ, МАЛЫШИ!»
22.00 Т/С «ОХРАНЯЕМЫЕ ЛИЦА»

Пятница, 20

ПЕРВЫЙ КАНАЛ

06.00 «ДОБРОЕ УТРО»
10.00, 13.00, 16.00, 19.00 «НОВОСТИ»
10.05 «КОНТРОЛЬНАЯ ЗАКУПКА»
10.40 «ЖИТЬ ЗДОРОВО!»
11.50 «ЖКХ»
12.45 «ЖЕНСКИЙ ЖУРНАЛ»
13.20 «МОДНЫЙ ПРИГОВОР»
14.20 «ДЕТЕКТИВЫ»
15.00 «ДРУГИЕ НОВОСТИ»
15.20 «ПОНЯТЬ. ПРОСТИТЬ»
16.20 «ХОЧУ ЗНАТЬ»
16.50 Т/С «ОБРУЧАЛЬНОЕ КОЛЬЦО»
17.50 «ЖДИ МЕНЯ»
19.20 «ПОЛЕ ЧУДЕС»
20.10 «ДАВАЙ ПОЖЕНИМСЯ!»
21.00 «ПУСТЬ ГОВОРЯТ»
22.00 «ВРЕМЯ»
22.30 «ДОСТОЯНИЕ РЕСПУБЛИКИ: «МАКСИМ ДУНАЕВСКИЙ»
00.45 Х/Ф «НА РЫБАЛКУ!»

08.35 «УЛАН-УДЭ: ИНСТРУКЦИЯ»
09.30 М/Ф «МАСКА»
10.25, 18.00, 20.00 Т/С «УНИВЕР»
11.30 Т/С «СЧАСТЛИВЫ ВМЕСТЕ»
12.40, 23.00, 00.30 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС». ПОГОДА
13.10 МУЛЬТФИЛЬМ
13.30 «ЖИЗНЬ И ПРИКЛЮЧЕНИЯ РОБОТА-ПОДРОСТКА»
14.00, 19.00 «УЛАН-УДЭ: ИНСТРУКЦИЯ»
14.20 «ТОЧКА ЗРЕНИЯ»
14.30 «ДОМ-2. LIVE»
16.35 Х/Ф «ЗНАКОМСТВО СО СПАРТАНЦАМИ»
18.30, 20.30 Т/С «ЗАЙЦЕВ+1»
19.20 «АФИША». ПОГОДА
19.30 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС»
21.00 Х/Ф «СУПЕРГЕРОЙСКОЕ КИНО»
22.20 «КОМЕДИ-КЛАБ. ЛУЧШЕЕ»
23.35 «ДОМ-2. ГОРОД ЛЮБВИ»
01.00 «КОМЕДИ-КЛАБ»

ТИВИКОМ

06.30, 08.25, 09.25, 10.25, 11.25, 17.25, 18.25, 19.25, 20.25, 22.50, 00.25 «ЗУРХАЙ»
06.35, 20.00, 23.30, 02.30 «СЕРЕДИНА ЗЕМЛИ»
07.00, 09.30, 12.15, 19.30, 21.30, 23.00, 02.00 «НОВОСТИ ДНЯ»
07.30 «БОЛЬШИЕ ДЕНЬГИ»
07.50, 21.25 «ГОРОДСКИЕ ИСТОРИИ»
08.00 МУЛЬТФИЛЬМ
08.30 Д/Ф «СОБАЧИЙ ПАТРУЛЬ»
10.00 «ПРО-НОВОСТИ»
10.30 Т/С «СЕРДЦУ НЕ ПРИКАЖЕШЬ»
12.45 «СЕРЕДИНА ЗЕМЛИ»

23.50 «ПОЕДИНОК»
00.50 «ВЕСТИ +»
01.10 «МОНОЛОГ В 4-Х ЧАСТЯХ. СТАНИСЛАВ ГОВОРУХИН»
02.15 «ПРОФИЛАКТИКА»

КУЛЬТУРА

07.30 «ЕВРОНЬЮС»
11.00, 16.30, 20.30, 00.30 НОВОСТИ КУЛЬТУРЫ
11.15, 20.45 «ГЛАВНАЯ РОЛЬ»
11.30, 02.50, 03.50 ПРОГРАММА ПЕРЕДАЧ
11.40 Х/Ф «САМАЯ ПОДХОДЯЩАЯ ДЕВУШКА»
13.25 Д/Ф «ХОР ЖАРОВА»
13.55, 19.40 Д/С «100 ВЕЛИЧАЙШИХ ОТКРЫТИЙ»
14.40 «ТРЕТЬЯКОВКА — ДАР БЕСЦЕННЫЙ!»
15.05 Х/Ф «УГРЮМ-РЕКА»
16.10 Д/Ф «САНТЯГО-ДЕ-КУБА. КРЕПОСТЬ ЭЛЬ-МОРО И РЕВОЛЮЦИЯ»
16.40 М/С «ПРИКЛЮЧЕНИЯ КАПИТАНА ВРУНГЕЛЯ»
17.00 М/Ф «ЛИСА И ЗАЯЦ»
17.10 Т/С «ДЕВОЧКА ИЗ ОКЕАНА»
17.35 Д/С «ПОЛОСАТЫЕ БРАТЯ — БАНДА МАНГУСТОВ»
18.05 Д/С «МАЛЕНЬКИЕ КАПИТАНЫ»
18.35 Д/Ф «ДРЕЗДЕН И ЭЛЬБА. САКСОНСКИЙ КАНАЛ»
18.50 «МИРОВАЯ ЭЛИТА РУССКОЙ ФОРТЕПИАННОЙ ШКОЛЫ»
19.35 Д/Ф «ФРАНСИСКО ГОЙЯ»
21.05 «ЧЕРНЫЕ ДЫРЫ. БЕЛЫЕ ПЯТНА»
21.45 «БОЛЬШЕ, ЧЕМ ЛЮБОВЬ»
22.25, 02.55 «ACADEMIA»
23.10 Д/Ф «ПОЛТОРА КОТА»
23.40 «КУЛЬТУРНАЯ РЕВОЛЮЦИЯ»
00.55 Х/Ф «СТАРЫЕ СТЕНЫ»
02.30 «ПЯТЬ КАПРИЗОВ Н. ПАГАНИНИ»
03.45 Д/Ф «ФРАНЦ ФЕРДИНАНД»

АРИГ УС

07.00 «НЕОБЪЯСНИМО, НО ФАКТ»
08.00, 09.00, 12.40, 00.30 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС». ПОГОДА

13.05 Х/Ф «ТОЧКА ПАДЕНИЯ»
15.00 «КРОКОДИЛ. ИГРОВОЕ ШОУ»
16.00 М/С «ТРАНСФОРМЕРЫ»
16.30 «ЗООПАРК. ИСТОРИИ В ДЕТАЛЯХ»
17.00 Х/Ф «ВАРИАНТ «ОМЕГА»»
18.25 «ГОРОДА МИРА»
19.00 «АКТУАЛЬНОЕ ИНТЕРВЬЮ»
20.20 Т/С «ОХОТА НА АСФАЛЬТЕ»
22.00 Т/С «КОМИССАР»
00.00 «ТОП-МОДЕЛЬ ПО-АМЕРИКАНСКИ»

СТС «БАЙКАЛ»

06.00 М/С «КОСМИЧЕСКИЕ СПАСАТЕЛИ ЛЕЙТЕНАНТА МАРША»
06.55 М/С «СМЕШАРИКИ»
07.00 М/С «ПРИКЛЮЧЕНИЯ МУЛЬТЯШЕК»
07.30 М/С «ПРИКЛЮЧЕНИЯ ВУДИ И ЕГО ДРУЗЕЙ»
08.00, 21.00 Х/Ф «ЗАКРЫТАЯ ШКОЛА»
09.00, 13.30, 18.30, 00.00 «ИСТОРИИ В ДЕТАЛЯХ»
09.30 Т/С «СВЕТОФОР»
10.00 Т/С «МАРГОША»
11.00 Х/Ф «КОНГО»
13.00, 23.50 «6 КАДРОВ»
14.00 М/С «МУМИЯ»
14.30 М/С «ПИНКИ И БРЕЙН»
15.00 М/С «СКУБИ И СКРЕППИ»
15.30 Т/С «ПАПИНЫ ДОЧКИ»
17.30 «ГАЛИЛЕО»
19.00 Т/С «ПАПИНЫ ДОЧКИ»
20.00 Т/С «ВОРОНИНЫ»
22.00 Х/Ф «СКВОЗЬ ГОРИЗОНТ»
00.30 «ИНФОМАНИЯ»

08.30 «УЛАН-УДЭ: ИНСТРУКЦИЯ». НОВОСТИ ШОПИНГА И РАЗВЛЕЧЕНИЙ. ПОГОДА
09.30 М/Ф «МАСКА»
10.25, 18.00, 20.00 Т/С «УНИВЕР»
11.30 Т/С «СЧАСТЛИВЫ ВМЕСТЕ»
13.10 350-ЛЕТИЮ ДОБРОВОЛЬНОГО ВХОЖДЕНИЯ БУРЯТИИ В СОСТАВ РОССИИ ПОСВЯЩАЕТСЯ: «ЦАМ»
13.30 «ЖИЗНЬ И ПРИКЛЮЧЕНИЯ РОБОТА-ПОДРОСТКА»
14.00, 19.00 «УЛАН-УДЭ: ИНСТРУКЦИЯ». НОВОСТИ ШОПИНГА И РАЗВЛЕЧЕНИЙ
14.20 «АФИША»
14.30 «ДОМ-2. LIVE»
16.35 Х/Ф «СУПЕРГЕРОЙСКОЕ КИНО»
18.30, 20.30 Т/С «ЗАЙЦЕВ+1»
19.20 «ТОЧКА ЗРЕНИЯ». ПОГОДА
19.30 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС»
21.00 Х/Ф «КИНОСВИДАНИЕ»
22.20 «КОМЕДИ-КЛАБ. ЛУЧШЕЕ»
23.00 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС»
23.35 «ДОМ-2. ГОРОД ЛЮБВИ»
01.00 «КОМЕДИ-КЛАБ»

ТИВИКОМ

06.30, 08.25, 09.25, 10.25, 11.25, 17.25, 18.25, 19.25, 20.25, 22.50, 00.25 «ЗУРХАЙ»
06.35, 12.45 «СЕРЕДИНА ЗЕМЛИ»
07.00, 09.30, 12.15, 19.30, 21.30, 23.00, 02.00 «НОВОСТИ ДНЯ»
07.30 «АКТУАЛЬНОЕ ИНТЕРВЬЮ»
07.55, 21.25 «ГОРОДСКИЕ ИСТОРИИ»
08.00 МУЛЬТФИЛЬМ
08.30 Д/Ф «КУЛЬТУРНЫЙ ШОК»
10.00 «ПРО-НОВОСТИ»
10.30 Т/С «СЕРДЦУ НЕ ПРИКАЖЕШЬ»
13.05 Х/Ф «ОПАСНЫЕ ДРУЗЬЯ»
14.50 МУЛЬТФИЛЬМ
15.00 «КРОКОДИЛ. ИГРОВОЕ ШОУ»
16.00 М/С «ТРАНСФОРМЕРЫ»
16.30 Х/Ф «ВАРИАНТ «ОМЕГА»»
18.00 «ДНЕВНИК ЭКСПЕДИЦИЙ»
19.00 «РАДАР-СПОРТ»
20.00, 23.30, 02.30 «СЕРЕДИНА ЗЕМЛИ»
20.20 Т/С «ОХОТА НА АСФАЛЬТЕ»
22.00 Т/С «КОМИССАР»

21.50 «СПОКОЙНОЙ НОЧИ, МАЛЫШИ!»
22.00 «ФАКТОР А»
23.30 КОНЦЕРТ Л. ФАБИАНИИ. КРУТОГО ИЗ ГОСУДАРСТВЕННОГО КРЕМЛЕВСКОГО ДВОРЦА
01.30 Х/Ф «ЛЮБОВНИК»

КУЛЬТУРА

07.30 «ЕВРОНЬЮС»
11.00, 16.30, 20.30, 00.30 НОВОСТИ КУЛЬТУРЫ
11.15 «ГЛАВНАЯ РОЛЬ»
11.30, 03.50 ПРОГРАММА ПЕРЕДАЧ
11.40 Х/Ф «УДИВИТЕЛЬНЫЙ МИР БРАТЬЕВ ГРИММ»
13.55 Д/С «100 ВЕЛИЧАЙШИХ ОТКРЫТИЙ»
14.40 «ПИСЬМА ИЗ ПРОВИНЦИИ»
15.05 Х/Ф «УГРЮМ-РЕКА»
16.20 Д/Ф «АБУЛЬКАСИМ ФИРДОУСИ»
16.40 «В МУЗЕЙ — БЕЗ ПОВОДКА»

01.00 Т/С «ТЕОРИЯ БОЛЬШОГО ВЗРЫВА»
01.30 Х/Ф «КАК ОНА ДВИГАЕТСЯ»
03.10 Т/С «КРЕМЛЕВСКИЕ КУРСАНТЫ»

НТВ

05.55 «НТВ УТРОМ»
09.30 «И СНОВА ЗДРАВСТВУЙТЕ!»
10.30, 16.30, 19.30 «ЧРЕЗВЫЧАЙНОЕ ПРОИСШЕСТВИЕ»
11.00, 14.00, 17.00, 20.00 «СЕГОДНЯ»
11.20 «ЖИВУТ ЖЕ ЛЮДИ!»
11.55, 04.20 «ДО СУДА»
13.00, 03.20 «СУД ПРИСЯЖНЫХ»
14.25 «ПРОКУРОРСКАЯ ПРОВЕРКА»
15.40 «ДАВАЙТЕ МИРИТЬСЯ!»
17.30 Т/С «ВОЗВРАЩЕНИЕ МУХТАРА»
20.30 Т/С «БОМБИЛА»
23.25 Х/Ф «МЕСТЬ»
01.20 «КВАРТИРНЫЙ ВОПРОС»
02.20 «ДАЧНЫЙ ОТВЕТ»
05.20 «ЧИСТОСЕРДЕЧНОЕ ПРИЗНАНИЕ»

5 КАНАЛ

06.10, 07.10 Д/С «ПОДВОДНАЯ ОДИССЕЯ КОМАНДЫ КУСТО»
07.00, 09.00, 11.00, 13.00, 16.30, 19.30, 23.00 «СЕЙЧАС»
08.05 «ЖИВАЯ ИСТОРИЯ»
09.30 «СУД ВРЕМЕНИ»
10.25, 21.00 Д/С «КРИМИНАЛЬНЫЕ ХРОНИКИ»
11.30, 05.25 Д/С «ОПАСНЫЕ ВСТРЕЧИ ЮРСКОГО ПЕРИОДА»
12.30, 13.30 Х/Ф «КОЛЬЕ ШАРЛОТТЫ»

00.00 «ТОП-МОДЕЛЬ ПО-АМЕРИКАНСКИ»

СТС «БАЙКАЛ»

06.00 М/С «КОСМИЧЕСКИЕ СПАСАТЕЛИ ЛЕЙТЕНАНТА МАРША»
06.55 М/С «СМЕШАРИКИ»
07.00 М/С «ПРИКЛЮЧЕНИЯ МУЛЬТЯШЕК»
07.30 М/С «ПРИКЛЮЧЕНИЯ ВУДИ И ЕГО ДРУЗЕЙ»
08.00, 21.00 Х/Ф «ЗАКРЫТАЯ ШКОЛА»
09.00, 13.30 «ИСТОРИИ В ДЕТАЛЯХ»
09.30 Т/С «СВЕТОФОР»
10.00 Т/С «МАРГОША»
11.00 Х/Ф «СКВОЗЬ ГОРИЗОНТ»
12.50, 23.50 «6 КАДРОВ»
14.00 М/С «МУМИЯ»
14.30 М/С «ПИНКИ И БРЕЙН»
15.00 М/С «СКУБИ И СКРЕППИ»
15.30 Т/С «ПАПИНЫ ДОЧКИ»
17.30 «ГАЛИЛЕО»
18.30 Т/С «ПАПИНЫ ДОЧКИ». НОВЫЕ СЕРИИ
19.30, 00.00 «ДЕТАЛИ»
20.00 Т/С «ВОРОНИНЫ»
22.00 Х/Ф «АДРЕНАЛИН-2. ВЫСОКОЕ НАПРЯЖЕНИЕ»
00.30 «ИНФОМАНИЯ»
01.00 Т/С «ТЕОРИЯ БОЛЬШОГО ВЗРЫВА»
01.30 Х/Ф «СМЕРЧ»
03.35 Т/С «КРЕМЛЕВСКИЕ КУРСАНТЫ»

НТВ

05.55 «НТВ УТРОМ»
09.30 «РАЗВОД ПО-РУССКИ»
10.30, 16.30, 19.30 «ЧРЕЗВЫЧАЙНОЕ ПРОИСШЕСТВИЕ»
11.00, 14.00, 17.00, 20.00 «СЕГОДНЯ»
11.20 «В ЗОНЕ ОСОБОГО РИСКА»
11.55, 04.50 «ДО СУДА»
13.00 «СУД ПРИСЯЖНЫХ»
14.25 «ПРОКУРОРСКАЯ ПРОВЕРКА»
15.40 «ДАВАЙТЕ МИРИТЬСЯ!»
17.30 Т/С «ВОЗВРАЩЕНИЕ МУХТАРА»
20.30 Т/С «БОМБИЛА»
01.10 «ДЕЛО ТЕМНОЕ»
02.05 ФУТБОЛ. ЛИГА ЕВРОПЫ УЕФА. ФИНАЛ. «ПОРТУ» — «БРАГА»

14.20 Х/Ф «ШЕСТОЙ»
16.00, 19.00, 21.30 «МЕСТО ПРОИСШЕСТВИЯ»
17.00 «ОТКРЫТАЯ СТУДИЯ»
20.00 Т/С «ОФИЦЕРЫ-2»
22.00 Т/С «ГРАЖДАНИН НАЧАЛЬНИК»
23.30 Х/Ф «ВОЗВРАЩЕНИЕ РЕЗИДЕНТА»
02.10 Х/Ф «ЧЕЛОВЕК БЕЗ ПАСПОРТА»
03.55 Х/Ф «МИМИНО»

ДТВ

07.25 Х/Ф «БЕЗ ПАНИКИ, МАЙОР КАРДОШ!»
08.50, 11.30, 21.30 «САМОЕ СМЕШНОЕ ВИДЕО»
09.00 МУЛЬТФИЛЬМЫ
11.00 «ТЫСЯЧА МЕЛОЧЕЙ»
12.30, 20.00 «СОСЕДИ»
13.00, 19.30 «ВНЕ ЗАКОНА. ПРЕСТУПЛЕНИЕ И НАКАЗАНИЕ»
13.30 Х/Ф «ВНИМАНИЕ, ЦУНАМИ!»
15.30, 19.00, 23.30 «ДОРОЖНЫЕ ВОЙНЫ»
16.00, 20.30 «СУДЕБНЫЕ СТРАСТИ»
17.00 Т/С «CSI: МЕСТО ПРЕСТУПЛЕНИЯ НЬЮ-ЙОРК-4»
18.00 «БРАЧНОЕ ЧТИВО»
22.30 «УЛЕТНОЕ ВИДЕО»
00.30, 05.30 Х/Ф «ОРДЕР НА СМЕРТЬ»
02.30 «СПОКОЙНОЙ НОЧИ, МУЖИКИ!»
03.30 «УЛЕТНОЕ ВИДЕО ПО-РУССКИ»
04.05 «ГОЛЫЕ И СМЕШНЫЕ»
04.35 Т/С «ВЫ ЗАКАЗЫВАЛИ УБИЙСТВО?»

5 КАНАЛ

06.15, 07.10 Д/С «ПОДВОДНАЯ ОДИССЕЯ КОМАНДЫ КУСТО»
07.00, 09.00, 11.00, 13.00, 16.30, 19.30, 23.00 «СЕЙЧАС»
08.05 «ЖИВАЯ ИСТОРИЯ»
09.30 «СУД ВРЕМЕНИ»
10.25, 21.00 Д/С «КРИМИНАЛЬНЫЕ ХРОНИКИ»
11.30, 05.20 Д/Ф «САМЫЕ ОПАСНЫЕ ЗМЕИ ИНДИИ»
12.10, 13.30 Х/Ф «ПРЕДСЕДАТЕЛЬ»
16.00, 19.00, 21.30 «МЕСТО ПРОИСШЕСТВИЯ»
17.00 «ОТКРЫТАЯ СТУДИЯ»
20.00 Т/С «КАПКАН»
22.00 Т/С «ГРАЖДАНИН НАЧАЛЬНИК»
23.30 Х/Ф «КОНЕЦ ОПЕРАЦИИ «РЕЗИДЕНТ»»
02.20 Х/Ф «ШЕСТОЙ»
03.50 Х/Ф «ОДИНОЖДЫ ОДИН»

ДТВ

07.25 Х/Ф «ВНИМАНИЕ, ЦУНАМИ!»
08.45, 11.30, 21.30 «САМОЕ СМЕШНОЕ ВИДЕО»
09.00 МУЛЬТФИЛЬМЫ
11.00 «ТЫСЯЧА МЕЛОЧЕЙ»
12.30, 20.00 «СОСЕДИ»
13.00, 19.30 «ВНЕ ЗАКОНА. ПРЕСТУПЛЕНИЕ И НАКАЗАНИЕ»
13.30 Х/Ф «АМНИСТИЯ»
15.30, 19.00, 23.30 «ДОРОЖНЫЕ ВОЙНЫ»
16.00, 20.30 «СУДЕБНЫЕ СТРАСТИ»
17.00 Т/С «CSI: МЕСТО ПРЕСТУПЛЕНИЯ НЬЮ-ЙОРК-4»
18.00 «БРАЧНОЕ ЧТИВО»
22.30, 03.30 «УЛЕТНОЕ ВИДЕО ПО-РУССКИ»
00.30, 05.30 Х/Ф «ЧЕЛОВЕК ПОЛУНОЧИ»
02.30 «СПОКОЙНОЙ НОЧИ, МУЖИКИ!»
04.05 «ГОЛЫЕ И СМЕШНЫЕ»
04.35 Т/С «ВЫ ЗАКАЗЫВАЛИ УБИЙСТВО?»

Отдел рекламы: 21-62-62

02.25 Х/Ф «В ОТКРЫТОМ МОРЕ»
04.15 Х/Ф «451 ГРАДУС ПО ФАРЕНГЕЙТУ»

«РОССИЯ»

06.00 «УТРО РОССИИ»
06.07, 06.35, 07.07, 07.35, 08.07, 08.35, 09.07, 09.35 «ВЕСТИ-БУРЯТИЯ. УТРО»
10.05 «МУСУЛЬМАНЕ»
10.15 «С НОВЫМ ДОМОМ!»
11.10 «О САМОМ ГЛАВНОМ»
12.00, 15.00, 17.00, 21.00 ВЕСТИ
12.30, 15.30, 17.30, 21.30 «ВЕСТИ-БУРЯТИЯ»
12.50 «МОЙ СЕРЕБРЯНЫЙ ШАР»
13.50 Т/С «КУЛАГИН И ПАРТНЕРЫ»
15.50 ВЕСТИ. ДЕЖУРНАЯ ЧАСТЬ
16.05 Т/С «Е Ф РО С И Н Ь Я . ПРОДОЛЖЕНИЕ»
17.50 Т/С «ВСЕ К ЛУЧШЕМУ»
18.55 Т/С «ИНСТИТУТ БЛАГОРОДНЫХ ДЕВИЦ»

16.50 М/Ф «ПРОСТО ТАК». «СКАЗКА О БЕЛОЙ ЛЬДИНКЕ»
17.05 «ЗА СЕМЬЮ ПЕЧАТЯМИ»
17.35 Д/С «ПОЛОСАТЫЕ БРАТЯ — БАНДА МАНГУСТОВ»
18.05 «КТО МЫ?»
18.30 Д/Ф «КУФУ — ОБИТАЛИЩЕ КОНФУЦИЯ»
18.50 «БИЛЕТ В БОЛЬШОЙ»
19.30, 02.55 Д/Ф «МУЗЫКА ДЛЯ МАГАРАДЖЕЙ»
20.45 «СМЕХОНОСТАЛЬГИЯ»
21.15 Х/Ф «МЫ, НИЖЕПОДПИСАВШИЕСЯ»
23.35 «ЛИНИЯ ЖИЗНИ»
00.50 «ПРЕСС-КЛУБ XXI»
01.45 «КТО ТАМ...»
02.10 «ИСКАТЕЛИ»

АРИГ УС

07.00 «НЕОБЪЯСНИМО, НО ФАКТ»
08.00, 09.00, 12.40, 00.30 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС». ПОГОДА

08.30 «УЛАН-УДЭ: ИНСТРУКЦИЯ»
09.30 М/Ф «МАСКА»
10.25, 18.00 Т/С «УНИВЕР»
11.30 Т/С «СЧАСТЛИВЫ ВМЕСТЕ»
13.10 М/Ф «ШЭГГИ И СКУБИ ДУ КЛЮЧ НАЙДУТ!»
13.30 «ЖИЗНЬ И ПРИКЛЮЧЕНИЯ РОБОТА-ПОДРОСТКА»
14.00, 19.00 «УЛАН-УДЭ: ИНСТРУКЦИЯ». НОВОСТИ ШОПИНГА И РАЗВЛЕЧЕНИЙ
14.20 «ТОЧКА ЗРЕНИЯ»
14.30 «ДОМ-2. LIVE»
16.35 Х/Ф «КИНОСВИДАНИЕ»
18.30 Т/С «ЗАЙЦЕВ+1»
19.20 «АФИША». ПОГОДА
19.30 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС»
20.00 «БИТВА ЭКСТРАСЕНСОВ»
21.00, 01.00 «КОМЕДИ-КЛАБ»
22.00 «НАША RUSSIA»
23.00 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС»
23.30 «ДОМ-2. ГОРОД ЛЮБВИ»

№ 18 (21815)

Дүхэрнэ

№ 18 (730)

ТИВИКОМ

06.30, 08.25, 09.25, 10.25, 11.25, 17.25, 18.25, 19.25, 20.25, 22.50, 00.25 «ЗУРХАЙ»
06.35, 23.40 «СЕРЕДИНА ЗЕМЛИ»
07.00, 09.30, 12.15, 19.30, 23.00, 02.00 «НОВОСТИ ДНЯ»
07.30 «РАДАР-СПОРТ»
08.00 «ГОРОДСКИЕ ИСТОРИИ»
08.05 МУЛЬТФИЛЬМ
08.30 Д/Ф «ТАЙНЫ ДРЕВНОСТИ»
10.00 «ПРО-НОВОСТИ»
10.30 Т/С «СЕРДЦУ НЕ ПРИКАЖЕШЬ»
12.45, 20.10, 02.40 «СЕРЕДИНА ЗЕМЛИ»
13.05 Х/Ф «ТОЛЬКО РАЗ»
15.00 «КРОКОДИЛ». ИГРОВОЕ ШОУ
16.00 М/С «ТРАНСФОРМЕРЫ»
16.30 МУЛЬТФИЛЬМ
16.40 «ДНЕВНИК ЭКСПЕДИЦИЙ»
17.40 Х/Ф «ВАРИАНТ «ОМЕГА»»
19.10 «ИНСТРУКТАЖ»
20.30 «ДОРОЖНЫЕ ВОЙНЫ»
21.30 Х/Ф «ТЕСТЫ ДЛЯ НАСТОЯЩИХ МУЖЧИН»

00.00 «ТОП-МОДЕЛЬ ПО-АМЕРИКАНСКИ»
03.00 «НОЧНОЙ КАНАЛ»

СТС «БАЙКАЛ»

06.00 М/С «КОСМИЧЕСКИЕ СПАСАТЕЛИ ЛЕЙТЕНАНТА МАРША»
06.55 М/С «СМЕШАРИКИ»
07.00 М/С «ПРИКЛЮЧЕНИЯ МУЛТЯШЕК»
07.30 М/С «ПРИКЛЮЧЕНИЯ ВУДИ И ЕГО ДРУЗЕЙ»
08.00 Х/Ф «ЗАКРЫТАЯ ШКОЛА»
09.00, 13.30, 19.30 «ДЕТАЛИ»
09.30 Т/С «СВЕТОФОР»
10.00 Т/С «МАРГОША»
11.00 «ЕРАЛАШ»
14.00 М/С «МУМИЯ»
14.30 М/С «ПИНКИ И БРЕЙН»
15.00 М/С «СКУБИ И СКРЕППИ»
15.30, 18.30 Т/С «ПАПИНЫ ДОЧКИ»
17.30 «ГАЛИЛЕО»
20.00 Т/С «ВОРОНИНЫ»

21.00 Х/Ф «ПРОРОК»
22.50 «ДАЕШЬ, МОЛОДЕЖЬ!»
23.50 Х/Ф «СБРОСЬ МАМУ С ПОЕЗДА»
01.30 Х/Ф «БЕШЕНЫЕ СКАЧКИ»
03.20 Т/С «КРЕМЛЕВСКИЕ КУРСАНТЫ»

НТВ

05.55 «НТВ УТРОМ»
09.30 «ИСТОРИЯ ВСЕРОССИЙСКОГО ОБМАНА. ВЫХОД ЕСТЬ!»
10.30, 16.30, 19.30, 21.30 «ЧРЕЗВЫЧАЙНОЕ ПРОИСШЕСТВИЕ»
11.00, 14.00, 17.00, 20.00 «СЕГОДНЯ»
11.20 «СПАСАТЕЛИ»
11.55, 04.00 «ДО СУДА»
13.00, 14.30, 03.00 «СУД ПРИСЯЖНЫХ»
17.30 Т/С «ВОЗВРАЩЕНИЕ МУХТАРА»
20.30 «СЛЕДСТВИЕ ВЕЛИ...»
21.55 «НТВШНИКИ»
23.00 Х/Ф «БЕГЛЕЦЫ»

00.55 Х/Ф «ВНЕ ЗАКОНА»
05.00 «ПРОКУРОРСКАЯ ПРОВЕРКА»

5 КАНАЛ

06.10, 07.10, 05.55 Д/С «ПОДВОДНАЯ ОДИССЕЯ КОМАНДЫ КУСТО»
07.00, 09.00, 11.00, 13.00, 16.30, 19.30 «СЕЙЧАС»
08.05 «ИСТОРИЧЕСКИЕ ХРОНИКИ»
09.30 «СУД ВРЕМЕНИ»
10.25, 21.00 Д/С «КРИМИНАЛЬНЫЕ ХРОНИКИ»
11.30, 05.25 Д/Ф «ПАУКИ С МАРСА»
12.00, 13.30 Х/Ф «ПО ТОНКОМУ ЛЬДУ»
16.00, 19.00, 21.30 «МЕСТО ПРОИСШЕСТВИЯ»
17.00 «ОТКРЫТАЯ СТУДИЯ»
20.00 Т/С «КАПКАН»
22.00 Т/С «ГРАЖДАНИН НАЧАЛЬНИК»
00.00 Х/Ф «ВТОРАЯ ЖИЗНЬ ФЕДОРА СТРОГОВА»
01.55 Х/Ф «ПОД ПЕСКОМ»
03.40 Х/Ф «НАЕМНЫЙ УБИЙЦА»

ДТВ

07.25 Х/Ф «АМНИСТИЯ»
08.45, 11.30, 21.30 «САМОЕ СМЕШНОЕ ВИДЕО»
09.00 МУЛЬТФИЛЬМЫ
11.00 «ТЫСЯЧА МЕЛОЧЕЙ»
12.30, 20.00 «СОСЕДИ»
13.00, 19.30 «ВНЕ ЗАКОНА. ПРЕСТУПЛЕНИЕ И НАКАЗАНИЕ»
13.30 Х/Ф «АГЕНТЫ КГБ ТОЖЕ ВЛЮБЛЯЮТСЯ»
15.30, 19.00, 23.30, 00.00 «ДОРОЖНЫЕ ВОЙНЫ»
16.00, 20.30 «СУДЕБНЫЕ СТРАСТИ»
17.00 Т/С «CSI: МЕСТО ПРЕСТУПЛЕНИЯ НЬЮ-ЙОРК-4»
18.00 «БРАЧНОЕ ЧТИВО»
22.30, 03.55 «УЛЕТНОЕ ВИДЕО ПО-РУССКИ»
00.30, 05.55 Х/Ф «МГЛА»
03.00 «СПОКОЙНОЙ НОЧИ, МУЖИКИ!»
04.30 «ГОЛЫЕ И СМЕШНЫЕ»

Суббота, 21

ПЕРВЫЙ КАНАЛ

06.30, 07.10 Х/Ф «ТРЫН-ТРАВА»
07.00, 11.00, 13.00 «НОВОСТИ»
08.20 «ИГРАЙ, ГАРМОНЬ ЛЮБИМАЯ!»
09.10 «ДИСНЕЙ-КЛУБ»
10.00 «УМНИЦЫ И УМНИКИ»
10.40 «СЛОВО ПАСТЫРЯ»
11.15 «СМАК»
11.50 «ВКУС ЖИЗНИ»
13.15 Д/Ф «БЫТОВАЯ «ХИМИЯ»»
14.20 «МОЙ ОТЕЦ — АКАДЕМИК САХАРОВ»
15.20 Х/Ф «ПО ТУ СТОРОНУ ВОЛКОВ»
19.05 «КТО ХОЧЕТ СТАТЬ МИЛЛИОНЕРОМ?»
20.10 Х/Ф «ВЗРОСЛАЯ ДОЧЬ, ИЛИ ТЕСТ НА...»
22.00 «ВРЕМЯ»
22.15 «ФАБРИКА ЗВЕЗД. ВОЗВРАЩЕНИЕ»
00.25 «Прожекторперисхилтон»
01.00 Х/Ф «МНЕ БЫ В НЕБО»
03.00 Х/Ф «ЧЕРНАЯ ВДОВА»
04.55 Х/Ф «ОПЕКА»

«РОССИЯ»

06.05 Х/Ф «ПРОПАВШИЕ СРЕДИ ЖИВЫХ»
07.45 «ВСЯ РОССИЯ»
07.55 «СЕЛЬСКОЕ УТРО»
08.25 «ДИАЛОГИ О ЖИВОТНЫХ»
09.00, 12.00, 15.00 ВЕСТИ
09.10, 12.10, 15.20 «ВЕСТИ-БУРЯТИЯ»
09.20 «ВОЕННАЯ ПРОГРАММА»
09.50 «СУББОТНИК»
10.30 «ГОРОДОК»
11.05 «ТЕЛЕВИЗИОННАЯ ПРИЕМНАЯ»
11.15 «ТЕЛЕДОКТОР»
11.25 «ЗВЕЗДНЫЙ ШАНС»
11.45 «ЗДОРОВЬЕ НАЦИИ»
11.50 М/Ф «ШЭДИТЭ ХАНЗА»
12.20 ВЕСТИ. ДЕЖУРНАЯ ЧАСТЬ
12.50 «ЧЕСТНЫЙ ДЕТЕКТИВ»

Отдел рекламы: 21-62-62

13.20, 15.30 Т/С «ВЕРА, НАДЕЖДА, ЛЮБОВЬ»
17.15 «СУББОТНИЙ ВЕЧЕР»
19.10 ШОУ «ДЕСЯТЬ МИЛЛИОНОВ»
20.10, 21.40 Х/Ф «Я ДОЖДУСЬ...»
21.00 «ВЕСТИ В СУББОТУ»
00.40 Х/Ф «ДЕВЧАТА»
01.20 Х/Ф «РОМЕО ДОЛЖЕН УМЕРЕТЬ»

КУЛЬТУРА

07.30 «ЕВРОНЬЮС»
11.00, 02.50, 03.50 ПРОГРАММА ПЕРЕДАЧ
11.10 «БИБЛЕЙСКИЙ СЮЖЕТ»
11.40 Х/Ф «НА СЕМИ ВЕТРАХ»
13.20, 02.55 «ЛИЧНОЕ ВРЕМЯ»
13.50 Д/Ф «КУФУ — ОБИТАЛИЩЕ КОНФУЦИЯ»
14.05 Х/Ф «ВЕСЕЛОЕ ВОЛШЕБСТВО»
15.10 М/Ф «ОСТРОВ ОШИБОК»
15.35 «ЗАМЕТКИ НАТУРАЛИСТА»
16.05 «ОЧЕВИДНОЕ-НЕВЕРОЯТНОЕ»
16.35 «ИГРЫ КЛАССИКОВ» С Р. ВИКТИОКОМ
17.35 «ОСТРОВА»
18.15 Х/Ф «В ОДНУ ЕДИНСТВЕННУЮ ЖИЗНЬ»
19.25 «ИСКАТЕЛИ»
20.10 «РОМАНТИКА РОМАНСА»
21.05 Д/Ф «НОСТРАДАМУС — ШАРЛАТАН ИЛИ ПРОРОК?»
22.35 СПЕКТАКЛЬ «ДЯДЮШКИН СОН»
01.15 Х/Ф «ОДИН — ОДИНОКОЕ ЧИСЛО»

АРИГ УС

08.00, 09.00 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС». ПОГОДА
08.30 «УЛАН-УДЭ: ИНСТРУКЦИЯ»
08.50 «АФИША». ПОГОДА
09.40, 11.00 «ЖЕНСКАЯ ЛИГА»
10.15 «НЕФОРМАТ»
10.30 «МУНГЭН СЭРГЭ». ПОГОДА

11.30 «ШКОЛА РЕМОНТА»
12.30 «ЕШЬ И ХУДЕЙ»
13.00 «НЕВОЗМОЖНОЕ ВОЗМОЖНО»
14.00 «СОМЕДУ WOMAN»
15.00 «КОМЕДИ-КЛАБ»
16.00 «БИТВА ЭКСТРАСЕНСОВ»
17.00 «СУПЕРИНТУИЦИЯ»
18.00 Т/С «УНИВЕР»
19.30 «УЛАН-УДЭ: ИНСТРУКЦИЯ. НОВОСТИ ШОПИНГА И РАЗВЛЕЧЕНИЙ. ПОГОДА»
20.00 Х/Ф «ТЕЛОХРАНИТЕЛЬ»
22.30 «НА НОЧЬ ГЛЯДЯ. ПОГОДА»
23.30 «ДОМ-2. ГОРОД ЛЮБВИ»
00.30 «ДОМ-2. ПОСЛЕ ЗАКАТА». ПОГОДА
01.00 «ХУ ИЗ ХУ»

ТИВИКОМ

06.30, 08.25, 09.25, 10.25, 11.25, 17.25, 18.25, 19.25, 20.25, 00.25, 22.50 «ЗУРХАЙ»
06.35, 12.40 «СЕРЕДИНА ЗЕМЛИ»
07.00, 09.00, 12.00 «НОВОСТИ ДНЯ»
07.40 «БОН АППЕТИТ»
08.00, 22.50 «ГОРОДСКИЕ ИСТОРИИ»
08.10 М/С «ТРАНСФОРМЕРЫ»
09.40 «СЕРЕДИНА ЗЕМЛИ»
10.00 «УРОКИ БЕЗОПАСНОСТИ»
10.20 Х/Ф «ГДЕ НАХОДИТСЯ НОФЕЛЕТ?»
13.00 Т/С «ОХОТА НА АСФАЛЬТЕ»
16.30 «УТУМАТА»
17.00 Х/Ф «ТЕСТЫ ДЛЯ НАСТОЯЩИХ МУЖЧИН»
18.30 Д/Ф «МИР БЕЗ ОКЕАНОВ»
19.30 «ВКУСНО»
20.00 Т/С «КАПРИ»
21.00 Х/Ф «КЛУБ ШПИОНОВ»
23.00 «НОЧНОЙ КАНАЛ»

НТВ

06.10 Т/С «ХОЛМ ОДНОГО ДЕРЕВА»
07.55 М/Ф «ДЮЙМОВОЧКА»
08.25 «СМОТР»
09.00, 11.00, 14.00, 17.00, 20.00 «СЕГОДНЯ»
09.20 ЛОТЕРЕЯ «ЗОЛОТОЙ КЛЮЧ»
09.45 «МЕДИЦИНСКИЕ ТАЙНЫ»
10.20 «ВНИМАНИЕ: РОЗЫСК!»
11.20 «ГЛАВНАЯ ДОРОГА»
11.55 «КУЛИНАРНЫЙ ПОЕДИНОК»
13.00 «КВАРТИРНЫЙ ВОПРОС»
14.20 Т/С «ЗНАКИ СУДЬБЫ»
16.05 «СВОЯ ИГРА»
17.20 «РАЗВОД ПО-РУССКИ»
18.20 «ОЧНАЯ СТАВКА»
19.20 «ЧРЕЗВЫЧАЙНОЕ ПРОИСШЕСТВИЕ»
20.25 «ПРОФЕССИЯ — РЕПОРТЕР»
20.55 «ПРОГРАММА МАКСИМУМ»
22.00 «РУССКИЕ СЕНСАЦИИ»
22.55 «ТЫ НЕ ПОВЕРИШЬ!»
23.50 «ПОСЛЕДНЕЕ СЛОВО»
00.55 «НЕРЕАЛЬНАЯ ПОЛИТИКА»
01.25 Х/Ф «СФЕРА»
04.05 Х/Ф «ЛЮБИМЕЦ НОВОГО ОРЛЕАНА»

5 КАНАЛ

07.00 М/Ф «ПРАЗДНИК НЕПОСЛУШАНИЯ», «СКАЗОЧКА ПРО КОЗЯВОЧКУ», «ПОЩУЧЬЕМУ ВЕЛЕНИЮ», «СВИРЕПЫЙ БАМБР»
09.35 Х/Ф «ДЕВОЧКА, ХОЧЕШЬ СНИМАТЬСЯ В КИНО?»
11.00, 19.30 «СЕЙЧАС»
11.10 Х/Ф «ИЩИТЕ ЖЕНЩИНУ»
14.10 Х/Ф «СМЕРТЬ НА НИЛЕ»
16.55 Х/Ф «ЗЕРКАЛО ТРЕСНУЛО»
18.55 Д/С «КРИМИНАЛЬНЫЕ ХРОНИКИ»
20.00 Т/С «ОФИЦЕРЫ-2»
00.00 Т/С «БРАТЯ ПО ОРУЖИЮ»
02.15 Х/Ф «НЕВАДА СМИТ»
04.40 «ВСТРЕЧИ НА МОХОВОЙ»
05.15 Д/Ф «ИСТОРИЯ ЕДИНИЦЫ»

ДТВ

08.15, 01.00 «УЛЕТНОЕ ВИДЕО ПО-РУССКИ»
09.00, 11.30 МУЛЬТФИЛЬМЫ
09.25 Х/Ф «ОБЫКНОВЕННОЕ ЧУДО»
11.00 «ТЫСЯЧА МЕЛОЧЕЙ»
13.00 Х/Ф «ИЩИТЕ ЖЕНЩИНУ»
14.30 Т/С «ИВАН ПОДУШКИН. ДЖЕНТЛЬМЕН СЫСКА-2»
16.30 «САМОЕ СМЕШНОЕ ВИДЕО»
17.30, 18.30 Т/С «БАНДИТСКИЙ ПЕТЕРБУРГ»
19.30 Х/Ф «ПО ПРОЗВИЩУ ЗВЕРЬ»
21.30, 05.00 Х/Ф «БЕЛЬФЕГОР — ПРИЗРАК ЛУВРА»
23.30 «ДОРОЖНЫЕ ВОЙНЫ. ТОП-20»
00.00 «ДОРОЖНЫЕ ВОЙНЫ»
00.30 «УГОН»
02.00 «ГОЛЫЕ И СМЕШНЫЕ»
03.05 «БРАЧНОЕ ЧТИВО»
03.35 Т/С «РЫЦАРЬ ДОРОГ»
04.30 Т/С «ДНЕВНИКИ «КРАСНОЙ ТУФЕЛЬКИ»»

Воскресенье, 22

ПЕРВЫЙ КАНАЛ

06.30 «ХОЧУ ЗНАТЬ»
07.00, 11.00, 13.00 «НОВОСТИ»
07.10 Х/Ф «ИНСПЕКТОР УГОЛОВНОГО РОЗЫСКА»
08.50 «АРМЕЙСКИЙ МАГАЗИН»
09.20 «ДИСНЕЙ-КЛУБ»
10.10 «ЗДОРОВЬЕ»
11.15 «НЕПУТЕВЫЕ ЗАМЕТКИ»
11.30 «ПОКА ВСЕ ДОМА»
12.25 «ФАЗЕНДА»
13.20 «КУМИРЫ. НИКОЛАЙ ОЛЯЛИН»
14.25 Х/Ф «МИРОВОЙ ПАРЕНЬ»
16.00 «ГЛАВНАЯ РОЛЬ ДЛЯ ЛЮБИМОЙ АКТРИСЫ»
17.00 Х/Ф «ЕЩЕ РАЗ ПРО ЛЮБОВЬ»
18.50 «МИНУТА СЛАВЫ»
22.00 «ВОСКРЕСНОЕ «ВРЕМЯ»»
23.00 «БОЛЬШАЯ РАЗНИЦА»
00.00 «ПОЗНЕР»
01.05 Х/Ф «РАЗОМКНУТЫЕ ОБЪЯТИЯ»
03.30 Х/Ф «ЗОМБИ ПО ИМЕНИ ШОН»
05.20 «ДЕТЕКТИВЫ»

«РОССИЯ»

06.00 Х/Ф «ЗЕМЛЯ САННИКОВА»
07.40 «САМ СЕБЕ РЕЖИССЕР»
08.30 «СМЕХОПАНОРАМА»
09.00 «УТРЕННЯЯ ПОЧТА»
09.40 «СТО К ОДНОМУ»
10.25 «ГОРОДА И ВЕСИ»
11.20 «ВЕСТИ-БУРЯТИЯ. СОБЫТИЯ НЕДЕЛИ»
12.00, 15.00 ВЕСТИ
12.10 «С НОВЫМ ДОМОМ!»
12.25, 15.30 Т/С «ВЕРА, НАДЕЖДА, ЛЮБОВЬ»
15.20 «ВЕСТИ-БУРЯТИЯ»
16.55 «СМЕЯТЬСЯ РАЗРЕШАЕТСЯ»
18.55 Х/Ф «ПО СЛЕДУ ФЕНИКСА»
21.00 «ВЕСТИ НЕДЕЛИ»
22.05 Т/С «ДОСТОЕВСКИЙ»
00.05 «СПЕЦИАЛЬНЫЙ КОРРЕСПОНДЕНТ»
01.05 Х/Ф «ЗОДИАК»

КУЛЬТУРА

07.30 «ЕВРОНЬЮС»
11.00, 02.50, 03.50 ПРОГРАММА ПЕРЕДАЧ
11.10 «ОБЫКНОВЕННЫЙ КОНЦЕРТ» С ЭДУАРДОМ ЭФИРОВЫМ
11.40 Х/Ф «МАШЕНЬКА»
12.50 «ЛЕГЕНДЫ МИРОВОГО КИНО. ДЕТСКИЙ СЕАНС»
13.20 М/Ф «ПРИКЛЮЧЕНИЯ ВОЛШЕБНОГО ГЛОБУСА, ИЛИ ПРОДЕЛКИ ВЕДЬМЫ», «ХРАБРЫЙ ОЛЕНЕНОК»
14.50, 02.55 Д/С «ПОИСКИ ЯГУАРА С НАЙДЖЕЛОМ МАРВИНОМ»
15.35 «ЧТО ДЕЛАТЬ?»
16.25 ОПЕРА «САМСОН И ДАЛИЛА»
18.50 Х/Ф «ЖИЛИ-БЫЛИ СТАРИК СО СТАРУХОЙ»
21.00 Д/Ф «ГРИГОРИЙ ЧУХРАЙ. ВЕРНОСТЬ ПАМЯТИ СОЛДАТА»
22.15 «ДОМ АКТЕРА»
23.00 «КОНТЕКСТ»
23.40 Х/Ф «БАЛ»
01.45 «ДЖЕМ-5»

АРИГ УС

08.00 «ЭЙ, АРНОЛЬД!»
08.25 «УЛАН-УДЭ: ИНСТРУКЦИЯ»
08.45 М/Ф. ПОГОДА
08.55 «БЭЙБЛЕЙД»
09.25 «МУНГЭН СЭРГЭ»
09.40 «УЛАН-УДЭ: ИНСТРУКЦИЯ»
10.00 «НА НОЧЬ ГЛЯДЯ» С А. ЛЕВАНТУЕВЫМ (ПОВТОР ОТ 21.05.11) ПОГОДА
11.00 «ТОЧКА ЗРЕНИЯ»
11.30, 19.50 350-ЛЕТИЮ ДОБРОВОЛЬНОГО ВХОЖДЕНИЯ БУРЯТИИ В СОСТАВ РОССИИ ПОСВЯЩАЕТСЯ: «ПЕСНИ ВЕЛИКОЙ СТЕПИ»
11.45 «СКАМЕЙКА»

12.00 «СУПЕРИНТУИЦИЯ»
13.00 «УЧИТЕЛЯ ПРОТИВ УЧЕНИКОВ»
14.00 «ЭКСТРАСЕНСЫ ВЕДУТ РАССЛЕДОВАНИЕ»
16.00 Т/С «ЗАЙЦЕВ+1»
17.00 Х/Ф «ТЕЛОХРАНИТЕЛЬ»
19.30 «ВСЯ БУРЯТИЯ»
20.00 Х/Ф «ПЕРЕВОЗЧИК -3»
21.55 «КОМЕДИ-КЛАБ. ЛУЧШЕЕ»
23.00 «ДОМ-2. ПОСЛЕ ЗАКАТА»
00.30 Х/Ф «ТЕРРИТОРИЯ ДЕВСТВЕННИЦ»

ТИВИКОМ

06.30, 08.25, 09.25, 10.25, 11.25, 17.25, 18.25, 19.25, 20.25, 22.50, 00.25 «ЗУРХАЙ»
06.35, 10.30 «ВКУСНО»
07.05 Д/Ф «ЧЕЛОВЕК И ВРЕМЯ»
08.00, 22.50 «ГОРОДСКИЕ ИСТОРИИ»
08.05 М/С «ТРАНСФОРМЕРЫ»
09.00 МУЛЬТФИЛЬМ
09.10 «ИНСТРУКТАЖ»
09.30 «РАДАР-СПОРТ»
10.00 «ХИТ-ПАРАД ИНТЕРЬЕРОВ»
11.00 Х/Ф «АМЕРИКАНСКАЯ ДОЧЬ»
12.50 Т/С «КОМИССАР»
16.20 «ШКОЛЬНОЕ ТВ»
16.50 Х/Ф «КЛУБ ШПИОНОВ»
18.40 Д/Ф «АЛЕКСАНДРИЯ»
19.40 «ВАШЕ ПРАВО»
20.00 Т/С «КАПРИ»
21.00 Х/Ф «ОТКРЫТЫЙ ОГОНЬ»
23.00 «ТОП-МОДЕЛЬ ПО-РУССКИ»
01.00 «НОЧНОЙ КАНАЛ»

НТВ

06.05 Т/С «ХОЛМ ОДНОГО ДЕРЕВА»
07.45 М/Ф «КОНЕК-ГОРБУНОК»
09.00, 11.00, 14.00, 17.00, 20.00 «СЕГОДНЯ»
09.20 ЛОТЕРЕЯ «РУССКОЕ ЛОТО»
09.45 «ИХ НРАВЫ»
10.25 «ЕДИМ ДОМА»
11.20 «ПЕРВАЯ ПЕРЕДАЧА»
11.50 «ПИР НА ВСЬ МИР»
13.00 «ДАЧНЫЙ ОТВЕТ»
14.20 Т/С «ЗНАКИ СУДЬБЫ»
16.05 «СВОЯ ИГРА»
17.20 «ИСТОРИЯ ВСЕРОССИЙСКОГО ОБМАНА. ВЫХОД ЕСТЬ!»
18.20 «И СНОВА ЗДРАВСТВУЙТЕ!»
19.20 «ЧРЕЗВЫЧАЙНОЕ ПРОИСШЕСТВИЕ»
21.00 «ЧИСТОСЕРДЕЧНОЕ ПРИЗНАНИЕ»
21.50 «ЦЕНТРАЛЬНОЕ ТЕЛЕВИДЕНИЕ»
23.00 Т/С «ГЛУХАРЬ»
00.55 «ИГРА»
01.55 «АВИАТОРЫ»
02.25 «ГЛАВНАЯ ДОРОГА»
03.00 Х/Ф «ЛЕТНЯЯ ЛЮБОВЬ»
04.55 «ДО СУДА»

ДТВ

07.00, 19.30 Х/Ф «КРУТЫЕ: СМЕРТЕЛЬНОЕ ШОУ»
09.00, 11.30 МУЛЬТФИЛЬМЫ
09.25 Х/Ф «ОБЫКНОВЕННОЕ ЧУДО»
11.00 «ТЫСЯЧА МЕЛОЧЕЙ»
11.20 «МЕДИЦИНСКОЕ ОБЗОРИЕ»
13.00 Х/Ф «ИЩИТЕ ЖЕНЩИНУ»
14.30 Т/С «ИВАН ПОДУШКИН. ДЖЕНТЛЬМЕН СЫСКА-2»
16.30, 08.30 «САМОЕ СМЕШНОЕ ВИДЕО»
17.30, 18.30 Т/С «БАНДИТСКИЙ ПЕТЕРБУРГ»
21.30, 05.00 Х/Ф «БАЙКИ ИЗ СКЛЕПА. КРОВАВЫЙ БОРДЕЛЬ»
23.30 «ДОРОЖНЫЕ ВОЙНЫ. ТОП-20»
00.00 «ДОРОЖНЫЕ ВОЙНЫ»
00.30 «УГОН»
01.00 «УЛЕТНОЕ ВИДЕО ПО-РУССКИ»
02.00 «ГОЛЫЕ И СМЕШНЫЕ»
03.05 «БРАЧНОЕ ЧТИВО»
03.35 Т/С «РЫЦАРЬ ДОРОГ»

5 КАНАЛ

07.00 Д/С «В ПОИСКАХ ЗАТЕРЯННЫХ МИРОВ»

БЭЛИГТЭНЭЙ НЭРЭ НЭРГЭЭ

Уран зохёолой түүхэнэ

УРИД ХЭЛЭГДЭХЭ ҮГЭ
 Саг бүхэн өөрын онсо шэнжэтэй. Үнгэрхэн сагай хүшгэгэ сэлнжэ, түрэлхийн хурса бэлигтэй ябахан, уран үгэдэ угаа мээхэй, гэхэ зуура ямар нэгэ шалтагаанаар мүнөө хүртээр муртэй дурдагдагүй үлэ-шэнэ бэлигтэй зон бии гээшэ.
 Тусгаар бүхэл шэнжэлгэ хэжэ, нимэ хүнүүдэ элирүүлжэ, арадайнгаа баялигай нан жасада оруулха гэзэшмэй олзын хэрэг лэ. Энэ удаа Буряад-Монголой соёлой габыята ажал ябуулагша Гүнзэн-Норбо Гунзынов ахатанай Даша-Жамса ахайнгаа зохёохы дэбтэр бүридхэжэ, «Буряад үнэн» хэблэлэй байцанда дурадхаба, намтар, ажабайдал тухайн хөөржэ үгэбэ. Иигэжэ угайнгаа уялгыг Гүнзэн-Норбо ахатан нэрэтэй түрэтэйгөөр бэелүүлбэ бшуу.
 Даша-Жамса Цыренович Гунзынов 1922 ондо Хөөрхэ нотагта гүрөө лэн.
 Ульгэр, туужа, таабари, оньшон үгэ шагнажа үдэнэн түрэлхийн

нонор хурса ухаатай Даша-Жамса Хэжэнгын дунда нургуулийн 7 класс ганса табаар дүүргээд, ехэ зоримгой, юумэннээ айхагүй, һонюуша хүбүүн ябахан ушаараар Гүнхэн нотаг уруу багшын ажалда эльгээгдэжэ, ажалайнгаа намтар эхилээ лэн.
 Даша-Жамса Гунзынов Совет Армида алба хэжэ ерээд, «Буряад-Монголой үнэн» газетын редакцияда корреспондентээр хүдэлхэдөө, Соёлой таһагыг даагша хүртээрөө ургаа.
 Тэрэ 1941-1945 онуудта Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнай һүүлээр шүлэг, расказуудаа амжалтагайгаар бэшэжэ эхилээд, тэднэ республикынгаа «Буряад-Монголой үнэн», «Бурят-Монгольская правда» газетэнүүдтэ, «Байкал» альманахай хууданууд дээрэ саг үргэлжэ хэблэгдэжэ байгаа. Ород хэлэн дээрэ оршуулагдан юм.
 Тиигэжэ 1950 ондо «Бурмонгиз» номын хэблэлээр «Нютагайми

хүнүүд» гэжэ нэрэтэй расказуудай түрүүшын суглуулбарын на-ра харанан түүхэтэй. Тэднэ олон тоото шүүмжэлэгшэдэй анхарал

татажа, үндэр сэгнэлтэдэ хүртэнэн байна.
 Наһанайн харгы зам Совет гүрэнэй түүхэтэ хэрэгүүдтэй нягта холбоотой байһан тула уран зохёолшын сэдхэл соо үнгэрхэн сагай үйлэнүүд бүридлэн, Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дай-най үедэ бэшгэгдэн расказууд соонь олон ондоо үндэнэ яһатан, ород, буряад арадуудай хамтын тэмсэл харуулагданхай. Арадай интернациональна ёһо заншал расказуудайн байгуулгада горитой һуурияа эзлэн байһа. Шүлэг болон расказуудын уд-хынгаа, уран найханайнгааше талаар тэрэ үсын үзэл сурталай, һанал бодолой хэмжээгээр нийтын хүгжэлтэе эли тодоор гэршэлнэ.
 Даша-Жамса Гунзынов ажа-байдалай хүшэр хүндые бэе дээрэ мэдэрхэн, бага балшар һаһанһаа ажалша зоной һуудал-байдалтай дүтөөр танилсаһан, хайраһан хилээмэнэй, хөөрхэн һүний амтыг һайса таниһан бэ-лигтэй уран зохёолшо боложо,

ерээдүйн түүхэтэ хэрэгүүд тухай бодомжолжо, хүн зоной һанал бодолдо шэнэ хүсэ, эршэ зориг түрүүлжэ шадха уялгатай болоод ябатараа, залуу һаһанайнгаа түлэг дунда саһаа урид һаһа бараһан юм.
 Оршолонто юртэмсын гол уд-хые, жама ёһые ойлгохоёо хүсэжэ, эмээлтэ мориной гүйдэл дунда урагшаа даһан зурһан, үе са-гаа өөрынхээрэ мүнхэлһэн Даша-Жамса Гунзынов шүлэг болон расказууд хүн зоной сэдхэл бодолые баясуулан, хэтын хэтэдэ ханхнажа, шэнхинэжэ байһан бодолой!..

Г. БАЗАРЖАПОВА-ДАШЕЕВА,
 «Буряад үнэн»
 сонинной редактор,
 Буряадай арадай ност,
 Россиян
 Федерациян соёлой габыята
 хүдэлмэрилэгшэ.

Дамби-Нима, Гүнзэн-Норбо Гунзыновууд

АЙЛШАН

(РАССКАЗ)

Аажам һонор. Огторгой хаяа-гаар уурал манан бөөгнэрэн, сэн-хирунгөөр будаһан хүшгэгшэнгээр үзэгдэнэ. Пая ургаһан ногоон хонхор-һнор газары жэгдэлжэ, хамаг амитание баясуулна. Жэргэмэлнүүд шэдэгдэн шулуун шэнгээр дээшэ-доошоо шуумайна. Түрүүшынхиэ бэлшэжэ гараһан хургаа, тугалнууд зүлгэ ногоотой тээлнэг соогуур тангаршаалдан, хүдлэбэрэн наадана.
 Эгээл нимэ хабарай нэгэ үг-лөөгүүр «Алдарай зам» гэдэг колхозой Хамнигадйн һу һаалин фермэдэ айлшан бууба...
 Эрдэни хүбүүн абынгаа нё-дондо хотогоо асаржа бэлгэд-һэн велосипедээр гүйлгэжэ яба-на. Нэгэ жаа үгсүүр газарай дайралдамсаар, «мөөритэй мо-риёо» хүлөөрөө забда-забгүй нэ-шэнэ. Хамнигадйн фермын ута сагаан хашаа зүбшан ябахадань, һаяхан һаалгаад гараһан үнэдэи зариманинь үргэжэ, халба һү-рэн, ойро зуура хашыг һаань, һайбарлаад абана. «Хаһа соонь ерөөб. Паалишад үглөөнэйнгөө һаалгаһаа һаяхан ороо», - гэжэ Эрдэни дотороо сэдхэн, педаль-нуудаа улам түргөөр гэшхэн яараба...
 Согтын эжы хамагнаа түрүүн:
 - Энэ хүбүүн нимэ эртэ ха-наһаа хүржэ ерөөб гэжэб? - гэжэ гайханан янзаар айлшанаа угтаба.
 Уданшөгүи фермын Улаан булан соо һаалишад, тугалшад, малаа адуулхаа үшөө гараагүй байһан үхэршэн - хамталаа хори гаран шахуу хүн суларба.
 - Зай, Эрдэни, элидхэлэ хэлэжэ эхилэ, - гээб Согтын эжы.
 Энэ хүгшэн хорбод жэлдэ һаалишанаар ажаллана. Гурбан ордентой юм... Иимэ хүндэтэй хүнэй: «Элидхэлэ хэлэжэ эхилэ», - гэхэднэ, Эрдэни бахардан алдабаһе:
 - Элидхэл хэхэе ерээгүйб... Харин... хэдэн үгсөөр зохёолой номуудые асарааб... Тиигээд таанадта уншуулха, үшөө тиигээд таанадта хэрэгтэй болохо номуудые хожомоо асарха гэнэн зорилготойб... Манай Пионерскэ дружина иимэ үүргэ намда даалгаа юм, - гэжэ тоб байса

хэлээд орхибо. Тиигээд томо сүүмхээ нээжэ, элдэб гоё һайхан гадартай, зузааншье, нимгэхэншье номуудые гаргаба. Паалишад тэрэ дары Эрдэниие тойрошобо.
 «Үүрэй толон», «Залуу гварди», «Нойрһоо һэриһэн тала», «Ажа-лай баяр», «Октябрийн туг дор», «Ази дээгүүр гэрэл сасарна», «Буряад-Монгол арадай онто-хонууд» гэнэн номуудай нэрэтэ үгэнүүд гэр соо, зүгын дүүежэ байһандал, дүүршэнэ.
 - Яагаа һанаамгай пионернүүд гэжэб?! Ном асаржа уншуул-хадаа, угаа ехэ туха хэнэй! - гэжэ марятайхан бээтэй, шарьяа хоолойтой нэгэ эжы тэндэ баяртайгаар дуугарба.
 - Зай, Эрдэни, хайран сагаа дэмы гэлтгүй. Ямар номһоо эхилхэбиди? - гэжэ яаруулна нүгөөдэ нэгэ абгай.
 Тиигээд түрзуура абя шэмээн замхаба. Зарим хүнүүд баряад һуһан номуудаа түргэ-түргөөр иража, саарһа паршагануулна...
 - Хоца Намсараевай «Үүрэй толон» гэжэ романие хамтадаа уншаа, нүхэдүүд! - гэжэ нэгэ басаган дурадхал оруулба.
 Энэ дурадхалын булганда һайшаагдаба. Тиигээд лэ роман-тай түрүүшын хуудан нээгдэжэ, Эрдэни ехэ хүн шэнгээр хоолойгоо запасагагаад, уншажа эхилбэ:
 - Оройгоороо абар-табар нар-һан модотой болдог толгойн баруун хажууда, баруугаараа хүндэлдэнэн нам хонгор ухаа гүбөөгэй зүүн хаяагаар, эндэ - тэндэ хэдэн муухан зуһалангууд харагдана.
 Энэ зуһалангууд ара талаараа тул тулган үмсын түхэрээн тээл-нүүдтэй. Тэрээн бүхэндэн үсөө-үсөөхэн тугал, хурган гэхэ мэтэ бөөрсэмхэн малнууд хорбодой хажуугаар һүүдэрлэн, тииржэ хэбтэхэн харагдаха юм...
 - Угы, байза... Эншын урданай байдал тухай ном ха, - гэжэ нэгэн дурата-дурагуй дуугарба.
 Эрдэни: «Тиимэ», - гэжэ харюусаһын тэды, Согтын эжы:
 - Тиимэ гэжэ дуудлаа һэм... Мү-нөө зуһалангууднай эндэ-тэндэ байдаг бэшэ. Үшөө тиихэдэ... малнууднай халуунда яладагүй, харин пүүдэр ехэтэй тусхай сарай доогуур хорожо, наранай шангыг үнгэрэгдэг ха юм... - гээб.
 - Зүб, зүб! Теэд... урданай байдал... энэ ном сооходол тон адли байгаа бшуу, - гэжэ зүбшөөрбэ үхэршэн үбгэжөөл.
 Малшадай хоёр-нэгэ үгэ хоорондоо андалдамсаар, Эрдэни но-моо уншахаа болбод, яаралгүй хүлээнэ. Зүб даа, Эрдэни хайшаа яараха гэжэб? Нургуулийн дүү-ржэ, сүлөө саг элбэг болоо ха юм. «Бишыхан агитатор» гүүлэн магтуулхада, баһал зохид юм бээ.
 «Эдэнэр һайса өһөд хоорондоо хөөрөлдэг лэ. Пулагуй һонирхо-жо, ханамжатайгаар шанаад, тэрэ хуушанай сагыг мүнөө үе сагайнгаа байдалтай сасуулжа үзэнэ ха юм», - гэжэ Эрдэни баярлан сэдхэнэ... Иигэжэ һанан

Даша-Жамса ГУНЗЫНОВ

Даша-Жамса

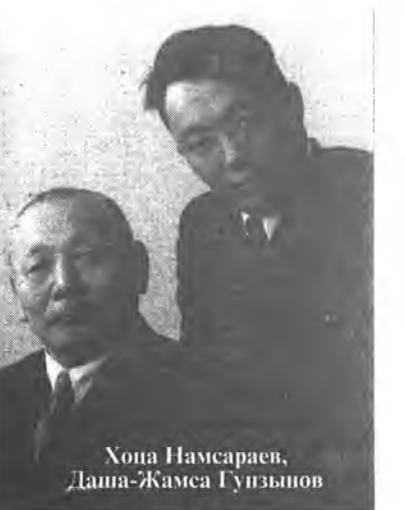
Цэжэб эжытэе Сэлэнгын эрьдэ

байхадаа, урмашан, абяагаа бүри ехээр аянгатуулан байжа, саашань уншадаг болобо...
 Нилээд удаан сагай туршда «Үүрэй толон» хэдэн бүлэг уншаад байхадаа, Эрдэни:
 - Мүнөөдэр энэ тэдыгээр ун-шалгаа дүүргэ! - гээб.
 - Юундэ?.. Саашань уншаал!..
 - Би мүнөө үдэшэ хонишодой отара хүржэ, буряад-монгол үзэг, бэшгэ зааха ёһотой хүнби, - гэжэ «Бишыхан агитатор» сүлөөгүй байһана мэдүүлбэ.
 Тиихэднэ малшад баһал өһөд хоорондоо уран зохёолой ном соохи үйлэнүүд тухай, хуушан сагай байдалые үнэншэмэ го-боор бэшгэдэн тухай зүбшэн хөөрөлдэбэ.
 Эгээл энэ үедэ нэгэ басаган:
 - Угы, нөөхи... Культармесейнай хаана юм? - гэжэ асууба.
 - Культ-армесейнэр манай багша ажалладаг юм. Тиигээд мүнөө шалгалтануудые абахаяа
 ошонхой, - гэжэ Эрдэни замдаа түхэржэ байха зуураа хэлэбэ. - Намда багшамни: «Хүнүүдэйми номоо зүбөөр уншахынь һайса шалгажа һуугаарай», - гээ һэн... Хонишодой номоо уншахадань, би ажаалаад, алдуу хээ һаань, заһажа үгэдэг байхаби!..
 - Зай, тиимэ юумэ бы даа! Теэд, айлшан хүбүүхэн, үдэр бүри маанадтаа ержэ байгыш. Хүлэжэ байхалди! - гэжэ Согтын эжы урматтайгаар хэлээд, малшадаараа суг гасаашаа гаража, Эрдэни хэргы замдань үдэшэбэ...
 Суглуулбари соо нилээд олон шүлэгүүд бии.
 Залуу уран зохёолшод нүхэд Ц. Жимбиев, Д. Гунзынов, Д. Жалсараев гэгшэдэй ургажа ябахые тэмдэглэхэ хэрэгтэй. «Энэ нүхэр - тамиршан» гэжэ Даша-Жамса Гунзыновай шү-лэгынь уншахада, хүнгэн, удхаараа дүүрэнги, хэлбэри маягаараа шэнэ байна.
 Сэдхэлдээ
 Ехэ баяртай,
 Сэожэдээ
 Понор бодолтой,
 Баатарлиг
 Бата шэнжэтэй,
 Багжагар
 Булад балсантай...
 Энэ нүхэр -
 Тамиршан, -
 гэжэ залуу автор совет үсын шэн зоригто залуушуулые үнэншэмэ зүбөөр харуулна.
Ц. ЦИБУДЕЕВ,
Ч. ЦЫДЕНДАМБАЕВ.

«БУРЯД-МОНГОЛОЙ ЗАЛУУ УРАН ЗОХЁОЛШОД»

«Буряад-Монголой залуу уран зохёолшод» гэжэ эхилэн бэшгэгшэдэй суглуулбарин хөөрдохы ном һаяхан Бур-монгизаархэблэгдэнгаргагдаба. Энэниие магтаалта үүсхэл гэжэ тэмдэглэхэ шухала. Үнгэрэгшэ жэлдэ хэблэгдэнэн нэгэдхи номһоо хуудһаараа олон бэшэшье һаа, энэ суглуулбари нилээд олон шэнэ бэшгэгшэдые хабаадуулжа шадаа.
 Хэрбээ түрүүшын суглуул-бари соо оройдоо найман нүхэ-дэй зохёолнууд оруулагдан-һан һаань, тус суглуулбарид хамтадаа хорин гурбан за-луу авторнууд хабаадуулагдаа. Тиихэдэ залуушуулай бэшгэнэн зохёолнуудай удхань нилээд баяханан байна.
 Гэбэшье тус суглуулбари доторхи зарим зохёолнуудын удхаараа гүнзгы бэшэ, ха-лирхай, үгөөрөөмохоо, илангаяа шүлэгүүдын уран зохёолой эрилтыг гүйсэд хангажа ша-даагүй байха юм. Түрүүшын суглуулбарид хабаадалсаһан зарим залуу уран зохёолшодой бэшэнье тус суглуулбарид оруулһан зохёолнуудтайн са-суулжа үзээдэ, тэднэрэй зо-хёохы талаараа ургалтаар бага байһаниин харагдана.

 Суглуулбари соо нилээд олон шүлэгүүд бии.
 Залуу уран зохёолшод нүхэд Ц. Жимбиев, Д. Гунзынов, Д. Жалсараев гэгшэдэй ургажа ябахые тэмдэглэхэ хэрэгтэй. «Энэ нүхэр - тамиршан» гэжэ Даша-Жамса Гунзыновай шү-лэгынь уншахада, хүнгэн, удхаараа дүүрэнги, хэлбэри маягаараа шэнэ байна.
 Сэдхэлдээ
 Ехэ баяртай,
 Сэожэдээ
 Понор бодолтой,
 Баатарлиг
 Бата шэнжэтэй,
 Багжагар
 Булад балсантай...
 Энэ нүхэр -
 Тамиршан, -
 гэжэ залуу автор совет үсын шэн зоригто залуушуулые үнэншэмэ зүбөөр харуулна.
Ц. ЦИБУДЕЕВ,
Ч. ЦЫДЕНДАМБАЕВ.

Хона Намсараев, Даша-Жамса Гунзынов

«БАЙГАЛ» АЛЬМАНАХЫН ТАБАДАХИ БА ЗУРГААДАХИ НОМУУД ТУХАЙ

«Буряад-Монголой Уран зохёолшодой холбоон 1947 онһоо эхилээд, «Байгал» гэжэ альманах хэблэгдэжэ байна. Тус альманах урда жэлнүүдтэ тон үсөөнөөр гарадаг байһанаа, 1951 оной туршда хоёр удаа хэблэгдэжэ гараа.
 Гэхэтэй хамта, Буряад-Монголой залуу уран зохёолшод тоогойнгоо, хэжэ байһан зохёолойнгоо талаар нилээд ехэн хүсэн болоно. Тэднэ-нэй зохёолон расказууд, шүлэгүүд республикын газетэнүүд болон уран найханай суглуулбаринуудта удаа дараа хэблэгдэжэ, арад түмэниие социалис ажалай тэмсэлдэ шэн габыяа, алдар солоёо харуулхынь уряалана.
 Буряад-монгол хэлэн дээрэ хэб-лэгдэнэн энэ альманахын табатахи ба зургаадахи номууд тухайда хэлэбэл, тэдэ удхынгаа ба уран найруулгын-гаа талаар арад зоной ажабайдалда тухатай зарим шухала зохёолнууды хэблэнэн байна. Тэднэй тоодо за-луу уран зохёолшод Д. Жалсанов, Д. Гунзынов, Б. Мунгонов, Ц. Бадмаев, Ц. Цыремпилов ба бусдайд зохёол-нууд ороно.

 Ургажа ябаа уран зохёолшо Даша-Жамса Гунзынов «Габыяа, алдарыеш дууданаб» гэнэн шүлэг соогоо манай оройной түб хото Москвада хандана: Габыяаш, Москва, дууланаб, Газар дээгүүр эдэлүүлэн. Алдар нэрш дурданаб, Ажалай хэшгэ баруулан...
Ж. ТУМУНОВ.

 Набшанууд нигэжэ зугаална. Наашаа долгинууд эбхэрнэ, Набтар эрьсэ гасаална, Намдуу болон хэлэнэ: «Энэ хүбүүн эдиртэ» Эрхим байдал зохёонол. Эрид хурса зоривоороо

Эрдэм суртаал дабуулнал. Хэтэдээ эрхээс эдлэһэн Хэдэн миллион нүхэдтэй. Хэшгэгэ баяртай дэлгэһэн Хэрэм шэнги оронтой. Шэлбэ буурсаг хубилгаад, Шэнэ жэмэс ургуулна. Шарэм булад ашаглаад, Шэжэм оньһо суурхуулна.

ИЛАЛТЫН ҮДЭРЭЙ АМАРШАЛГА
 Түмэр гэнжээрэ Түүхэ бэшэһэн-танкнай Түрүү техникын дээжэ юм. Байтар зориг ороо Байлдан илаһан нүхэрвий Бата байдалай дууша юм.
 Эрчим буладыемнай Эбдэхэ һомон оллоогүйл, -

Эбдэжэ хөншье шадхагүйн! Урагшаа дабахыемнай Удааруулха хүсэн байхагүйл, - Оромнай бата харуултайл!
 Алдарта танкистнууднай Ажалдаа, буралсалда амжажа, Асари хүсээ арьбадхана. Баран арадууднай

Барилга ехээр бүтээжэ. Байгаали дайдаа хубилгана.
 Иимэ гайхамшаг Илалтын үдэрэй түлөө Эхэ ороноо хүндэлнэбди. Эб найрамдалай Эршэ хүсэ шэнгадхан, Эрхим хүбүүдээ амаршалнабди!
 Даша-Жамса ГУНЗЫНОВ.

Халуун аяама зунай хаһа эхилхээ байна. Олонхи манай буряад жиирэй зон холуур аяншалхаяа гарангүй, шадаал хаа Байгалаа ошоод өрөхэ, али хаа, Түнхэнэй аршаан зорихо, нютагайнгаашье аршаангуудта нууха аргатай.

МОЛОР НАЙХАН МОНГОЛ ОРОНДО

Ябаган аяншалагшадай анхаралда

Харин эдэл олонхиднай сэдхэл соогоо Монгол нэгтэ харахаяа ханаһан лэ байха. Тиин нэгтэ намда нэгэ монгол яһатанай хүн: «Танай республикын ажаһуугшад Монгол руу гансал эд бүтээлэй түлөө ошодог заншалтай», - гээд ехэтэ сэсэрхээ юм. Тиин тэрэншье тон зүб байшоо. Манай Буряад Республикаһаа ошоһон аяншалагшад Улаан-Баатарай дэлгүүр болон олон тоото магазинуудай эд бараа яһалашье мэдэдэг болонхой.

Ушарын гэхэдэ, заримашуул олзын хэрэгээр тишээ ошохо, хубсаһа хунар, бусад бүтээлнүүдые нютагаа асаргад, хэдэн зуугаад түхэригээр үнэтэй болгоод, юрын буряад зондо наймаална. Мүнөөшье хүрэтэр зарим ябагалһан наймаашад поездоор, автобусоор, өөрынгөө хүнгэн автомашинаар Монголһоо шэрэнэд. Тиин тэндэ,

хүбүүниинь баһал иишээ ерэхэ, Улаан-Баатарта хубсаһа хунар болон бусад эд абаха дуратай юм.

Поезд соо танилсаһан эхэнэрни «Улан-Удэстальмост» гэжэ предприятида хүдэлнэ, тэрэ амаралтын үдэрнүүдтэ иишээ морилжо, предпрятингаа зонной захилаар ябаад бусана.

Аяншалагша бүхэн ондо ондоо. Жэшээлбэл, Улаан-Удын багша эхэнэр баһал Монгол руу ошохо дуратай. Тэрэ эрдэмэй-практическа конференцидэ хабаадахаяа ошоо хэн.

Түрүүшынхией эрэхэдээ, Монголой талануудта сэдхэлээрээ дурлажа, ото иишээ ошохо байхаяа ханадаг болошоо нэм, - гээд тэрэ намда хэлэнэ.

Үнэхөөрөөшье, Монголой талануудын үргэн, уужам, тиин монгол хүнэй сэдхэлыншье уужам лэ.

Ногооржо байһан талануудын

ктуудта хандаа хаа, дээрэ гээд олонхи аяншалагшад хэлэхэ байна. Тиин Яхадай оюутан басаган, Монголд мэргэжэл шуудалжа ябаһан, гансал долларнуудые абаад ябадагби гээд намда ойлгуулаа. Долларто монголнууд дуратай юм.

Монгол түхэригтэй болоод, буряадууд худалдаа-наймаанай газарнууд руу зоринод.

Улаан-Баатарай түбтэ олон тоото маркедүүд бии. Тэндэ ехэнхидээ хайн шанартай эд бараан наймаалагдана. «Зах» гэжэ дэлгүүр дээрэ монгол жиирэй зон ехэ зохидоор наймаа ябуулна. Тишээ орохын тула монголой 50 түхэриг түлөөд, биледтэй болоод, орохо хэрэгтэй. Тэндэ шаг шууятай, олон тоото эд бараан дэлгэгдэнхэй. Магазинуудһаа бага сага сэнгүүдын доогуур. Тиин амаралтын үдэрнүүдтэ худалдаа-наймаанай газарнууд үдэрэй наранай үндэ жаргашаһан хойно нээгдэнэ. Ушарын гэхэдэ, монголнууд яаралгүйгөөр ажалдаа ерэнэ. Амаралтын үдэрнүүдтэ олонхи зонийн хотоһоо гараад, дачанууд руугаа ябашанад.

Иишээ зорижо ерэгшэд хэрэгтэ хэрэггүй юумэ суглуулжа эхилнэ. Эндэ маанэдые «оросын буряад» гээд нэрлээд, наймаашан залхууржа, халта һуняагаад, аниргүй нууха. Заатагүй аба гээд эндэ бааланагүй. Тиин Манжуурта манай гүрэнэй зонийн дэлгүүр дээрээ алан алдадаг шуу. Тиин хитадууд худалдаа-наймаагаа эршэтэйгээр ябуулхын тула ажалдаа хонодог заншалтай ха юм.

ХУРДАН АВТОМОБИЛЬНУУД...

Автомобильнуудые Улаан-Баатарай захата наймаалдаг. Тиин эндэ жолоошной үнэмшэлгэше абахан үнэгүй. Манай мүнгөөр 12 мянгаар жолоошондо гурба һара соо һуража гарахаар. Эндэхи автомобиллар ябаһан монголнууд морёор ябаһан шэнги иишэ тишээ халта мүргэлдэн һагад ябуулна. Сүхэ-Баатарай үйлсөөр гансал пешеходно зурлаанууд зураатай. Бэшэ бусадтань светфоршье үгы, машинын урда гаража бираа хаа гарахаш, үгы хаа, машинада гэшүүлжэ ами наһантаяа хахасаха саг ерэхэ. Иимэ аюулта ушарай болоод байхада, хаража абааб. Тиин дайраһан жолоошониинь манайхидад адляар автомобилгараа гүйлгөөд эрилшоо.

ХАНАМЖАТАЙ ХАРИЛСААН

Монгол гүрэнхэдэн гүрэнүүдтэй харилсаа хэлсэнүүдые батланхай. Жэшээлбэл, Америкэтэй харилсаан монголнуудта нилээд тэдхэмжэ хээ. Тиин олон гүрэнүүд Монголой экономикын хүгжэлтэдэ нилээд тэдхэмжэтэй. Таможенно налогуудай эндэ бага хадан, эд товарын үнэгүй. Европын, Азийн хүгжэлтэтэй гүрэнүүдтэ монголнууд һуралсалаа дээшлүүлжэ аргатай.

ВИЗЭ

Мүнөөдэр Монгол руу аяншалгын фирмэнүүд визэ хэнэ. Эгээл хямда сэнтэйнэ - 2100 түхэригтэ. Нэгэ дахин энэ визээрээ Монгол гараад ерэхэ аргатай. Оло дахин иишэ тишээ ябалгантай хаа, визэ бага сага үнэтэйшг болохо.

Монголтой визгүй харилсан хээзэ байгуулагдаха юм гээд Гүрэнэй Дүүмын депутат, «Нийтэ нэгэн Росси» гэжэ фракцийн гэшүүн Василий Кузнецовһоо һурахадамин, тэрэ намда иигэжэ харюу үгэбэ.

Энэ асуудал тон орёо. Иимэ асуудалнууд хэдэн дахин Гүрэнэй Дүүмэдэ шагнагдажа, хуули ёһон болгоогдоод хэблэгдэдэг юм. Тиин гэнтэ бүхы Росси гүрэнэе Монголтой визгүй харилсаатай болгоо хаа, хойшолонгуудтай байха. Юуб гэхэдэ, Росси зарим мусульман гүрэнүүдтэй иимэ режим тогтоонхой ха юм. Тэндэһээ хара тамхин трафигаар Монгол руу гаргагдажа эхилээ хаань, хүгжэж үрдээдүй хүршэ гүрэндэ тодхор асархабди.

МОНГОЛ ЭРЭ ШЭХЭЭРЭЭ ШАГНАХА ДУРАТАЙ

Энээн тухай монгол эхэнэр Сайхан намда хөөрөжэ үгэнэ.

Манай эршүүл шэхээрээ шагнаха дуратай юм. Тиимэһээ үдэр бүри монгол эхэнэрүүд эршүүлээ магтажа байдаг. Һайнаар нүхэрөө зоригжуулбал, монгол эхэнэр хайн байха.

Эршүүлдэ зорюулжа худалдадаг хубсаһа хунар олоор монгол дэлгүүрнүүд дээрэ наймаалагдана.

хай. Олонхи аяншалагшад тишээ абиржа, зурагаа буулгахаа ханаа ааб даа. Харин лентэһээ саашаа гаража болохогүй.

МОРИД

Улаан-Баатарай Сүхэ-Баатарай талмай дээрэ морид бэл-

шэжэ, үбһэ химэлжэ байдаг. Холо ошонгүй, аяншалагшад эндэшье мори унаха аргатай.

БИЛЕТ ТУХАЙ

Улаан-Баатар хүрэтэр билет 1 мянган түхэригтэ. Улаан-Үдэдэ үглөөнһөө эхилээд биледгүй үлэшэһэн монголнууд оперо болон баледэй театрай хажууда эрээд зогсонод. Нуури газарай байгаа хаань, тэдэнэр гэртээ ябашаха дуратайнууд. Харин хэдэн хоногой урдур биледээ абаха хэрэгтэй.

Автобусой жолоошон таанда хилэ гаталхын хэрэгтэй саарһануудые хубааха. Зүбөөр бэшэжэ үрдээгүй һаатнай, монголой хилэ сахигша-эхэнэр туһалха.

Тиин Монголһоо бусахадаа,

АРХИ ТУХАЙ

Олонхи монголнуудай архи тиитэрээ уухан харагданагүй. Тиин хаа-яал автомобиль соого пивээ балгаад лэ ябашана. Манай гүрэнэй ород багшанар Монголд ресторануудар ябаад, ехээр архи уудаг гээд намда монгол хубийн эрхилэгшэ Г.Даваахуу хөөрэнэ. Тиимэ зоние тэрэ ажалһаань үлдөө нэн. Тиигэжэ монголнууд залуу мэргэжэлтэдые ажалдаа абана.

БОМЖНУУД

Улаан-Баатарта гансал гурбан бомжнуудые харааб. Тэдэнэр түбэй захара ажаһуунд. Ехэнхидээ монгол зон ямаршье ажал хэжэ ябанад. Үглөөнһөө эхилээд миин жиирэй зон дэлгүүрнүүдтэ, предпрятинуудта ажалаа эхилнэ. Тиитэрээ сэнгэжэ, ажалгүй монголнууд хотын үйлсөөр олоороо харагданагүй.

ПРАВИТЕЛЬСТВЫН БАЙШАН

Сүхэ-Баатарай талмай дээрэ Правительствон байшан болон бусад засаг захиргаануудай эмхинүүд байрлаа. Президентын байшаншье постовойнууд харууһална. Ута лестничэн улаан лентэ-хорюулаар хаагданхай. Тэрэнэй саана гаража болохогүй. Тиин лентын саана Чингисхаанай хүшөө табигдан-

поездоор бусаха арга бии. Биледын мүнөөдэр 1200 түхэригтэ. Хаа-яа биледын дууһашоод байдаг. Автобусоор бусахада, хилэ гарахадаа сүүмхэнүүдэ иишэ тишэнь шэрэхэдэ хашартай гээд олонхи аяншалагшад хэлэдэг. Харин поезд соо сүүмхээ гансал полкконууд дээрэ гаргажа харуула хэрэгтэй.

Мүнөөдэр зарим зон самолёдооршье Монгол руу ниидэдэг болонхой. Тиин поездоор сүүдэ шахуу болошоно. Хэдэн дахин вагонуудыетнай зогсоохо, энэ тэрэ поезднуудые хүлээжэ, сагаа халгаха болонот. Машинааршье ябахада, тиимэшье түргэн бэлэн бэшэ, удаан саг соо хилэ дээрэ зогсоохо аргатай.

Поезд соо шуран түргэн монгол эхэнэрүүд эд товараа гаргажа ябаха. Тэдэнэр мэхэтэйгээр эдээ купе бүхэн руу шэдэжэрихнэд. Шалгалта хэгдэхэдээ, шалгагша тэдэнэрье тоонгүй гарана. Иигэжэ ябаган монголнууд шуранлажа, буряадуудта худалдана. Ажамидарха, олзо хэхэ гэгэн сагта хүн яажашье, ямаршье мэхэ хэхэ зоригтой байна гэшэ. Тиин энэ мэхэнь бэшэ харатай мэхэһээ эгээн баганиинь.

Янжамба ЖАПОВА.

Авторай фото-зурагууд.

нээрээшье, хубсаһа хунарын тон үнэгүй сэнтэй. Манай эндэ ерэхэдээ, тэрэ товарын гурба, али хаа, таба дахин нэмэгдэдэ наймаалагдана. Жэшээлбэл, монголой үндэһэтэнэй малгайсувенир Монголдоо манай Россиин 300 түхэригтэ, иишээ Арбад дээрэхи сувенирна магазин эрэхэдээ, 1500 түхэригтэ болон.

Нэгэ наймаашан эхэнэр иишээ һара бүхэндэ ерэхэ, өөрынгөө дэлгүүр дээрэхи бутик руу залуушуулай хубсаһа суглуулдаг заншалтай юм. Тэрэ Улаан-Үдээ бусахадаа, асарһан хубсаһа хунараа хэдэн дахин үнэтэй болгоод худалдана. Иимэ хубийн хэрэг эрхилэлгэ тон орёо байна.

Харин Росси гүрэнэй ажаһуугшадтаа үнэгүй сэнгээр хубсаһа хунар оёжо бирааһагүй хадань, Монголһоо хитадай ширпотреб асаргадаж байһаар. Юундэ Хитадһаа бэшэ, Монголһоо эд товар асарнабта гэжэ асуухадам, тэрэ хубийн хэрэг эрхилэгшэ эхэнэр намда хэлээ юм: «Монгол орон руу гансал Хитадһаа бэшэ, Солонгос, Энэдхэг болон олон гүрэнүүдһээ эд товар асаргадана. Тиимэһээ эндэ шэлэжэ абахаар олон юумэн олдхо».

Намтай хамта ябалсаһан эхэнэрэй гүрэнэй алба сахигша

обёорон харахада, агаарыншье ондоо шэнги. Тиимэл хадань, иишээ гансашье Россияһа бэшэ, харин Венгри, Япон, Америкэ, Франци болон бусад Европын гүрэнүүдһээ аяншалагшад олоороо зорижо ерэнэд. Тэдэнэр аяншалгадаа хэдэн жэлээр мүнгөө суглуулаад, газар харахаяа ерэнэд.

Тиин ажал хэхээ ерэнэн зоригтойшуул эндэ бии. Венгрийн Аттила гэжэ хүн монголой уурхайн предпрятни хүдэлхээе ерээ. Харин ажалдаа таараагүйдөөд, нютагаа бусахам гээд хэлээ нэн. Тэрэ Монголой элдэб һонирхолтой газарнуудай зураг хээд абаа.

Буряадай фотограф Вячеслав Киплюк Түгэд руу аяншалагшадые шэрэхэдээ, заатагүй Монголоор гарадаг юм. Нёдондо Монгол руу ошон сурбалжалагша басаган баһал Монгол тухай һайнаар хөөрэнэ.

Тэндэхи кафе, ресторан соо эдээ хоолоо обогороор хэдэг, - гээд тэрэ хэлэнэ. - Газаагууршье ябахада, аймшагтай бэшэ. Буряадаар дуугараад ябахадаш, монгол зон һайнаар хандадаг.

Хилэһээ эхилээд, Россиин рубльнуудые монгол түхэриг болгоохоор. Харин заримдаа Улаан-Баатарта мүнгэнэй пун-

ТҮРҮҮШЫН БУРЯД ГЕНЕРАЛ УРЖИН ГАРМАЕВ

ОРОЛТО ҮГЭ

Шэтэ мөжын үргэн талата Бооржын Тогоото нутагай юрэнхы малша буряад айлай бүлэдэ түрэнэн Уржин Гармаев гэшэ Россиин хубисхалай, мүн эрхэтэнэй дайнай хүлгөөтэ сагта урагшаа хилэ гаража, Шэнэхээн нутагта нуурижахан намтартай байгаа. Гармаев хари уласта сэрэгэй алба хэжэ ябахадаа, аша оролдолгын хүсөөр буряад арадай түүхэдэ түрүүшын дээдэ шатын сэрэгэй дарга-генерал-полковник зэргэтэй болотороо дэбжэжэ шадахан хүн шуу.

Уржин Гармаевай 1945 он хүрэтэр япон сэрэгтэ албаяа хэһээр байтарнь, Манжуурта ороhon зүблэлтэ сэрэгтэ бээе тушааһаннаань хойшо тэрээн тухай юуншье дуулдахаяа болижо, тэрэнэй ами наһаниинь 1947 ондо таһараа гэхэн зүблэлтэ уласай аюулгүйе хамгаалха комитедэй бэшэһэн нүүлшын мэдээсэлгээр лэ дүүрэһэнэ. Гэбэшье, тэрэ гашуудалта сагай тутатар Уржин Гармаевай ажаябадал болон ажабайдалдань тодо бэшэ ушарнууд мүнөөшье болотор байһан зандаа. Эдээн тухайн үсөөхэн тэды жэшээ хэлбэл, иимэрхүү юм.

1939 ондо Зүблэлтэ Холбоо болон Япон хоёрой хоорондо ушархан Монголой Халхын голый гэхэ гү, Номон хаанай дэргэдэхи ехэ байлдаанда Уржин Гармаев Хойто Хинганай сэрэгэй тойрогой жанжан байһанаа, барга-буряад хүбүүднээ бүридэһэн сэрэгэй бригада толгойлон хабалсааһан. Японой генерал-лейтенант Камасубарын толгойлһон 6-дахи армиие генерал-полковник Жуковай ударидалга доро зүблэлтэ сэрэгэй 21-дэхи армиин бүлэглэлэй хүрээлэн бүһэлжэ, бута сохиһониинь хэндэшье эли мэдээжэ. Гэбэшье, Уржин Гармаевай толгойлһон барга-буряад бригада дээрэ нэгэшье бомбо унаагүй, нэгэшье үхэр буугай томо һомон тэһэрээгүй. Тэдэнэй позици тээшэ нэгэшье зүблэлтын танк добтоолоогүй, дабшалтада ороһон зүблэлтэ сэрэгшэд тэдэниие дайрангүй, гансал япон-манжын сэрэгшэдые хюдаһаниинь тон гайхалтай гэхээр байна. Барга бригадын сэрэгшэд, бидэ, монголшуд, японцуудай түлөө бөө бээе буудалсан хороолсохо ёһогүйбди гэлдэжэ, тэрэ үедэ нууганууд сооһоо дээгүүр хии буудажэ байһаниинь хожом элирһэн юм. Эдэ олон тоото сэрэгшэд доодо зэргэтэ ганса сэрэгшынгээ үгэдэ ороод, бултадаа огторгой өөдэ буугаа табижа байгаагүй ёһотой шуу.

Хэнэйб даа шадамараар эрхилжэ ябуулһан үргэн идхамжын ажалай аша урын хүсөөр лэ тиимэ ушарал барга-буряад сэрэгэй дунда дайралдан тараа ёһотой. Харин Уржин жанжан болон бусад томо, жэжэ дарганар энээн тухай юушье мэдээгүй байшоо гэжэ хэлэхын огто аргагүй юм. Тэдэнэртэ хэдышье дороһоонь өөдэ энээн тухай элидхэлэй орожо байгаашье наань, сэрэгээ баалажа, зүблэлтэ сэрэгшэд тээшэ буу хүргүүлээгүй байгаа. Энэ ушар гайхалтай, үнэниинь үшөө хүсэд мэдэгдээгүй болоно.

Эгээн һүүлдэ Уржин Гармаевай наһанайн эсэс тухай дуулгаһан СССР-эй Гүрэнэй аюулгүйе сахиха комитедэй дуулгаһан мэдээсэлэй бэшэг бүришье ехээр гайхуулна. Уржин Гармаевай басаган Санжидмаагай КГБ-дэ хандажа тушаагдаһан эсэгынгээ хуби заяан тухай нуража бэшэхэдэнь, 1992 ондо тэрээнэнь харюу үгэһэнэйн ёһоор, 1889 ондо Красноярск хизаарай Макарово тосхондо түрэнэн Уржин Гармаев 1945 ондо баригдаһан, 1947 ондо буудуулһан гээд тэмдэглэгдэнэ.

Энэ бэшэг соо КГБ-гэй албатанай буруу харюу үгэһэниинь лаб сохом байна. Тээд юундэ иигэжэ бэшэхэ байгааг гэхэн баһал гайхалтай асуудал харюугүй үлэнхэй юм.

Уржин Гармаевай түрэнөөр 110 жэлэй ойдо зориулагдаһан "Судьба генерала" гэжэ нэрэтэй статья дотор: "Мүшхүүлжэ байха үедөө Гармаев түрэнэн нутагаа Красноярск хизаарай Макарово тосхон гэжэ нэрлэһэн шалтагынь хадаа Ага нутагта байдалтай түрэлхидеэ хэһээлтэһээ аршалхаяа оролдоо ёһотой, Гармаев ямар зондо мүшхүүлһэнэ тон найн мэдэжэ байгаа", - гээд автор Б. Раднаев тэмдэглэнэ. Иигэжэ бэшэһиень би зүб гэхэгүй байна. Юундэб гэхэдэ, СССР-эй Дээдэ сүүдэй сэрэгэй коллегийн шидхэбэрээр РСФСР-эй гэмнэхэ Кодексын 58-2, 58-4 статьянуудай ёһоор Зүблэлтэ засагай урдаһаа зэбсэгтэ тэмсэл үүдхэһэн, СССР-эй дэбисхэр дээрэ тагнуулай ажал ябуулдаг, зүблэлтэ уласай эбсэхэгүй дайсан гэжэ гэмнэгдээд, дээдэ шатын хэһээлтэдэ хүртэжэ, буудалга абаад, 1947 оной мартын 13-да хороогдоһон дайсанайнгаа хэлэһэн үгэдэнь КГБ-гэй албатад гэнтэ үнэншөөд, ямаршье шалгалтагүйгөөр иимэ саарһа эльгээһэн гэжэ огто үнэншэмөөр бэшэ юм. Тээд юундэ КГБ-хид тиигэжэ худалаар бэшэхэ байгааг, баһал гайхамаар даа.

Мүн баһа Манжа уласта манай тагнуулшанаар удаан ябаһан Жамбал Цыденов наһанайнгаа амаралтада гараад байха үедөө, Гармаевай басаган Санжидмаада эсэгэтнай 1947 ондо буудуулжа алуулһан бэшэ, харин 1967 ондо хүгшэржэ наһа бараа гэжэ дуулгаһан байгаа. Тэрэнь баһал юун гэжэб?

1945 ондо Манжа уласай дэбисхэр дээрэ дээдэ зэргэтэ томо генералнууд - атаман Семёнов Уржин Гармаев хоёр баригдажа, хилын ара тала абаашагдаһан ха. Тиихэдэ зүблэлтэ сэрэгшээ тэрьелжэ үрдээгүй, саазын хэһээлтэ амасахаһаа зайсахагүйгөө лаб мэдэжэ байһан Семёнов гашуудалтайгаар хэлэхэдэ: "Би нутагаа бусажа, яһаа тэндэ хаяха болобо хаб", - гэхэн түүхэтэй.

Харин дайсанһаа зугадахаяа нэдэлгэ гаргаагүй, найн дураараа тэдэндэ бээе тушааһан Гармаевынь: "Маанад мэтын зониие амиды орхижо, дайшалхы дүй дүршэлыемнай хэрэглэһэ наань, үлүү туһа болохо хэн, - гэжэ хэлэһэн байгаа.

Семёновой үгэнүүд амиды үлэхэ найдалгүй хүнэй хэлэһэн үгэ гэжэ мэдэхээр, харин Гармаевай үгэнүүд ямар үндэһэ,

баримтатой хэлэгдэһэн байгааг, мэдэгдэнгүй.

Энэ мэтээр хэлэгдэһэн Уржин Гармаевай садиг дотор хүсэд мэдэгдээ, элирхэйлэгдээгүй "сагаан толбонууд" үшөө олон, саашадаа шэнжлэлгээ хүлээһээр зандаа гэхэ байна. Тиимэһээ би Уржин Гармаевые мэдэхэ, таниха олон зоной хөөрһэн, бэшэһэн жэшээнүүдые суглуулан хэрэглэжэ, тэдэ "сагаан толбонууды" үсөөрүүлхын тула дурасхаал болгон бэшэжэ, олоной анхаралда табижа хүсэлэнтэй байһанаа һаял бээлүүлхэ гэжэ оролдобо.

УРЖИН ГАРМАЕВАЙ АЖАБАЙДАЛ ТУХАЙ ДУРАСХААЛНУУД

Урдань үни сагта хада Хүхэлыбын шэлын үбэрэй Бооржын тала нутагта Моотогоон

Гармаев Уржин (зүүн талаһаа гурбадахи) Мэдэг Намгантаяа (дүрбэдэхинь), Дашинима Хүбүүниинь (зүүн таладань байна), Долгор басаганиинь (баруун талаһаа хоёрдохи)

Харгана угай Набаадай баянайхи гэжэ айл байһан гэхэ. Набаадайхи хото хорёогоор дүүрэн табан хушуу малтайшье наа, уг үндэһэ, гал гуламта залгамжалха үри хүүгэдгүй айл байгаа. Нэгэтэ Набаадай тэмээн хамбыгаар Халха Монголой Богдын Хүрээ ошожо, мүнгэн буилатай зуун сагаан атан тэмээ болдо Жибээн-Дамбада үргэжэ, үхибүү гуйгаа бэлэй.

Тиихэдэнь Богдо гэгээн: - Энэ нутагһаа нэгэ үхибүүтэй, мүн нутагаа бусаһан хойноо үшөө хоёр үхибүүтэй болохот, - гээд, айладалхан байгаа. Набаадай Монголд байхадаа, нэгэ хүүбүү үргэжэ абаа, энэ хүүбүүндээ Хээсэ гэжэ нэрэ үгэһэн юм. Тэрэ Хээсын хойто үе мүнөө Шэнэхээн нутагта Ашатын Үлзэйтэн, Санжын Амгалантан, Шунын Сэдэнтэн гэжэ айлууд байна.

Энэ Набаадайн нутагаа бусаһан хойно өөһэдһөөнь зургаан хургатай хүүбүүн түрэнэн юм. Энэ хүүбүүгээ ехээр бэлэгшээжэ, "Жоргоон" гэжэ нэрэ үгэбэ ха. Жоргооной хойто үе мүнөө баһа Шэнэхээнэ Бэлигэй Шулуунтан, Борогшонэй Жалсарайтан гэжэ айлууд байна. Эдээнэй Жалсарайтаниинь 1939 ондо дүрбэн мүсэдөө зургаан хургатай хүүбүүтэй болоод, тэрээндээ урданай үбгэ-эсэгынгээ "Жоргоон" гэхэн нэрые үгэһэн байна.

Нэгэтэ зунай тунгалаг найхан сагта Набаадайн нэеы гэрэй эзэгүй байхада, гэрэйн баруун ханын тархиһаа мансытай жаа үхибүүн үлгөөтэй байба. Энэ үхибүүе задалжа үзэхэдэнь, ород угай хүүбүүн байгаад, тэрээндээ "Уялга" гэжэ нэрэ үгөө хэн. Энэ гурбан хүүбүүдые "Набаадайн гурбан" гэлсэдэг. Набаадайһаа өөрөөнь эхилээд, хойшонхи гарбалыень тоолохо болбол, иимэ байна: Набаадай, Уялга, Дэлтэ, Зодбо, Лубсан, Буда, Гарма, Уржин, Дашинима, Нашангууд болоно.

Эдээн сооһоо Буда гэшэнь гурбан хүүбүүдтэй байһан. Тэдэнь Гарма, Жаб, Сэрэн болонод. Харин Будын Жаб Болод, Балдан, Бабжа гэжэ гурбан хүүбүүдтэй, Долгор гэжэ нэрэтэй нэгэ басагатай байһан ха. Будын Гарма гэшэнь Уржин, Санжаа, Раднадаза гэжэ гурбан хүүбүүдтэй, Сэндэн, Ханда, Сэмжэд, Дулмажаб нэрэтэйндүү дүрбэн басагатай байгаа.

Уржин Гармаев 1889 оной февралын 8-най үдэр шарагшан үхэр жэлдэ Будын Гармын ехэ хүүбүүн боложо, Дээдэ Бооржын Тогоото Табана гэжэ нутагта түрэнэн юм.

Уржинэй түрэнэн эхэ Бадмын Норбо 1852 ондо түрөөд, 1937 ондо наһа бараһан байна. Будын Гармынхи доодо шадалай айл байһан тула, баян ородой мал харууһалжа, ажаמידардаг байгаа.

үедөө наһа хүсэбэб, гэр бүлэтэй болохо саг ерээ гэжэ Уржин шиддээд, аба эжыдээ хандажа: - Ринчин Дабаагай Мэдэг басагые намда эрижэ үгыт, - гэхэн юм. Тэрэ сагта буряад зоной дунда эхэ эсэгээрэ басага эрюулжэ һамга абадаг гуримтай байгаа.

Тиигээд 1914 ондо Дээдэ Бооржо нутагай айлай Дабаагай Мэдэг басагые һамга абажа, гэр бүлэ боложо түбхинөө хэн. Хожомын Мэдэг эжыһээ үхибүүдэйн:

- Та, яагаад эсэгэтэймнай танилсажа, эжымнай болоһон гэшэ бэлэйт, - гэжэ асуухадань, Мэдэг эжынь:

- Миниаха Шадабламбагайтай эсэгэтнай танилсаад, манайхар үргэлжэ ябадаг болоһон юм. Тэрэ сагта эсэгынтай хурса нүдөөрөө намайе шэртэн хирбэхэдэнь, би мэгдэжэ, орохо газараа олохоёо болин һандардаг байгаа. Тиигэжэ түрүүшынхидэ бидэ танилсаһан бэлэйбди. Иигэжэл саашадаа ябаһаар байжа, хуби заяагаараа ниилдэг лэ юм байгаал даа, - гэжэ харюусаа бэлэй.

Тиигэжэ залуу басаган Мэдэг Табтаанайда багшалжа байһан нүхэрөө дахажа, шэнэ нутаг ошоһон юм. Харин Табтаанайда байхадаа, суугай Алханын обоодо гаража мүргэһэн байгаа.

Уржин Гармаевай Табтаанайда багшалжа байха үедэнь нутагай зон тэрээн тухай иимэ дуу зохёоһон юм ха:

Хадатай Сахали шүүдэртэйл, Хабтагай Табтаанай сэлгээтэйл.
Канцелярай багшанар алдартайл,
Караңдаш, саарһандаа шуналтайл.

Шугьтай Сахали шүүдэртэйл, Шулуугай Табтаанай сэлгээтэйл.
Сургуулийн багшанар алдартайл,
Шугамтай саарһандаа шуналтайл.

Энэ дуун хадаа Уржин багшын ажал, хэшэлыень тэрэ үедэ магтан тэмдэглэһэн удхатай гэхээр юм.

Уржин Гармаев Табтаанайһаа хойшо, саашадаа үшөө Догойдо болон Хада-Булагай хургуулинуудта багшалаа хэн.

Һүүлдэнь 1917 оной декабрь нарада Сүүгэлэй волостьһоо Дэлгэрэй Шойдор гэжэ хүн ерэжэ, Уржин Гармаев Дылык Цыренов хоёр багшанарые Дагуурай станцида байһан Семёновой морин сэрэгэй хургуулида тус тус тэрээнэ дүүргэһэн хойноо, тэндэ үлөөд, багшалһан, мүн оршуулашаар хүдэлһэн байна.

1920 оной үбэл Уржин Гармаевай гэр бүлэнь, мүн дүү хүүбүүниинь болохо Гармын Санжаагайхи, хубараг Жамсаранайхи - хамтадаа зургаан айл - Монголой нутагта оршодог Мэнэнэй тала гэдэг газар зөөжэ нутаглаба. Тэрэ үбэл Бооржоһоо хазаар морёор гэрээ эрьехээ Уржин Гармаев ерэнэн аад, һүүлдэнь Жамсаран хурхайнхихаа мориёо нэлгэжэ унаад, нөөргөө Бооржоёо бусаа хэн.

Гарма-Доди ДАМБАЕВ.

(Үргэлжэлэлын хожом гараха).

«Юнэн тугай хүлдэ» гэгэн конкурсно

УИЛЬЯМ ШЕКСПИРЭЙ ШЭДИТЭ СОНЕДУУД

Агуухэ уран шүлэгшэн, драматург, бүжэгшэн гэж суурхайан Уильям Шекспир 1564-1616 онуудай үедэ алтан дэлхэй дээрэ ажагуужа, үе сагуудай хэдышье үнгэрөө наа, өөрынгөө уянгата шүлэгүүдэй шэдитэ хүсөөр хүн зоной сэдхэл ханаае татан байнаар.

Алдарта зохёолшоной үе саг хэдэн зуугаад жэлэй саана бэшгэдэж, алтан дэлхэй дээгүүр таража, олон түмэн арадуудай хэлэн дээрэ оршуулагдаашье наа, үе сагай эрхээр үшөөл үшөөл оршуулагдан байнаар.

У.Шекспирэй зохёохы бэлиг, маяг түхэл олон тоото эрдэмтэдэй, уран зохёолшодой болон бэлигтэнэй олон ондоо ханамжа, шэнжэлэгэнүүд байдагшье, байхашье, үшөө олоор мүндэлхэ бээ. Юуб гэхэдэ, үе сагай эрхээр үндэнэ яхатан бүхэн бэлиг түгэлдэр зохёолнуудын өөрынгөө хэлэндэ тааруулжа оршуулдаг ба тэрэнэй шэдитэ шүлэгүүдэй охиной эршэ хүсье

дамжуулха гэжэ оролдодог гэшэ бээ. Тиймэнээл оршуулгын орёо хүндэ, арсалдаата асуудалнууд ямаршье арадай уран хайханай хүдэлмэрлэгшэдые ходоодо дайран байдаг гэшэ бэшэ гү. Ямаршье бэлиг түгэлдэр оршуулгашан өөрынгөө бэлиг талаангаар үндэнэ хэлэн дээрэ оршуулхадаа, тон адли найнаар, хэб маягаарнь адлихан зохёол болгожо шадахагүй байдаг. Тиймэнээл оршуулга гэшэмнай гансашье хэб маягынь нажаалдажа гэхэ гү, али дууряжа зохёохо бэшэ, мүн баһа эхэ бэшэ зохёол дээрэ үндэнэ хэлэн гараһан, зохёохы ехэ эд захата болоно ха юм даа. Агуухэ англин зохёолшон байһан У.Шекспирэй зохёолнууды өөрынгөө үе сагта арадай уран зохёолшод оршуулһан байдаг. Агуухэ үхибүүдэй уран зохёолшон гэжэ алдаршаһан С.Я.Маршак өөрынгөө бэлиг шадабари мүн лэ баһа У.Шекспирэй сонедүүд

болон шүлэгүүдые оршуулха гэжэ оролдоһон байдаг.

Бэлигтэй зохёолшон Н.Гербель өөрынгөө бэлиг шадабари мүн лэ баһа харуулжа, ород хэлэн дээрэ суута сонедүүдын оршуулһан байха. Манай буряад литературата оршуулгын орхигдошогүй орёо хүндэ ажал ямаршье сагта хэгдэн байһан, байдагшье гэшэ бээ.

Буряад уран зохёол соо өөрынгөө бэлиг түгэлдэр зохёолнуудаараа элирэн гараһан М.Ж.Батоин мэдээжэ драматург, уран зохёолшон гэжэ мэдэнэ ха юм библи.

М.Ж.Батоин гансашье жүжг домогууды зохёодог бэшэ, мүн баһа өөрынгөө бэлиг талаан оршуулгада зорюулһан байна. Н.Гербельэй оршуулжа, ород хэлэн дээрэ гараһан У.Шекспирэй сонедүүдэй зуун табин дүрбэн зохёолнуудые буряадшалһан байха юм.

Сонедүүдэй хэб, маяг түхэлын, шүлэгэйн мүнүүд

өөрын эмхи гуримтай болон заал наа арбан дүрбэн шүлэгэй мүнүүдхэ бүридэнэ байха ёһотой байдаг. Мүн тийхэдэ шүлэгэй гурим түхэл соо уянга болон хүнэй оюун ухаанай гү, али сэдхэлэй бодолнууд алдагдангүй толоржо байха ёһотой ха юм даа. Эндэ сонедүүды зохёохо маяг түхэлэй түрүүшын эрилтэ ааб даа, тийхэдэ шүлэгэй мүнүүдэй хэб янза баһа өөрынгөө гуримтай байдаг.

Тийгээ яагаашье наа, М.Ж.Батоин өөрынгөө бэлиг шадабари харуулжа, суута шүлэгшэнэй зуун табин дүрбэн сонедүүдые буряадшалхадаа, түрэл хайхан буряад хэлэмнай ямаршье хэлэн дээрэ зохёогдоһон зохёолнууды өөрынгөө уян нугархай бэлиг баянаар дамжуулжа шадаха гэжэ гэршэлнэ гэшэ бэшэ гү?

Мүн баһа энэ номой гэхэ гү, али У.Шекспирэй сонедүүдэй онсо шэнжэ гэшэ хадаа сонот бүхэн өөрынгөө эхэ хэлэн дээрэ

болон ород хэлэн дээрэнэ гадна зэргэлээд буряад хэлэнэй оршуулгатай байна.

Мүнөө сагай эрхэ байдалаар англи хэлэ шудалжа байһан хүн өөрынгөө ойлгогдоогүй үгэнүүды ород хэлэн дээрэ олохо болоод, саашан буряад хэлэн дээрэ уншаха аргатай болобо гэшэ бээ. Тиймэнээл энэ номой сэгнэшгүй аша туһыень англи, буряад хэлэ шудалагшад онсолон тэмдэглэхэ байха гэжэ бодомжолхоор. Мүн тийхэдэ оршуулгын орёо хүндэ эрилтэнүүдхэ тунхарингүй өөрынгөө бэлиг шадабари харуулжа шадаһан М.Ж.Батоин республикынаа магтаал шанда хүртэхөөр байна ха гэжэ найдалгатай байнабди.

Виктор ЖАПОВ,
хэлэ бэшгэй эрдэмэй кандидат, «Байгал» журналы редактор,
Буряад Республикын Уран зохёолшодой холбоной гэгшүүн.

ХААНАБШИ, ТҮРҮҮШЫН ДУРАН?

«Минии мүшэн шинии мүшэнтэй»

...Ямаршье нэм нэгэ хайндэртэ зорюулагдаһан үдэшэ манай хургуули нютагайнаа соёлой байшан соо арад зоной анхаралда концерт наада табиба.

Тэрээнэй һүүлээр ахмад классайд үлөөд, хатар наадаа үргэлжлүүлбэ. Би концертдэ гитараар наадажа хабаадалсаһан хүн хэдэн нүхэдтэйгөө ханын хажуугаар борсойлдобди. Вальс эхилһэн байгаад, нэгэ-хоёр наһа эгэшэ, бэээр үндэр томо басагады хатарта урихаа аягуйрхалдөө гэбди даа, хүлөө урилан зогсонобди. Манай хажуугаар гоё хайханаар хубсалһан ахмад классай хүбүүд, басагад ээрэмэлдэл эрьелдэн, вальс хатаран үнгэрнэ.

Тэдэнэй дунда нэгэ басаган нюдэндэм гэнтэ торолдошобо. Вальсын зөөлхэн хүжэм доро жэрбэгэр ута хүлөөрөө наартайханаар гэхшэлэн, урин нарин матаргайгаа хоёр тээшэнэ нахилзуулан, нара нараар сасарһан хурса хайхан шарайтай, одо мүшөөр ялалзаһан шэршүү ногоон платитай гоохон хайхан дангина багжагар сэмсэгэр хүбүүнтэй зулгыханаар энеэбхилдэн, хайхан гэгшээр хатаржа ябаба. Минии зүрхэн гэнтэ түг гээд, тогтошоһондол болошобо. Тэрэ басага хараһан шэгтээ зарсашоо нэн хаб. Хажуудам байһан нүхэдни, Бэлигтэ Базаржаб хоёр, хажуу тээһэн түлхижэ, яһан хээһием асууба, мүрһөөм баряад нэжэрбэ. Би үргөөрөө тэрэ дангиные зааж:

- Арюуна бэлэй гү арбадахи классай? - гэжэ соохоршуу мэдээн соогоо асууһанаа ханадагби.

Хоёр нүхэдни ушар шалтагаанием ойлгоо гэбди тийхэдэ, хоёр тээһэн нугадаад, үүдэн тээшэ шэрэбэ. Би ябаха дурагүй, гэдэргээ таталдажа:

- Байгыт, яана гэшэбта? - гэнэ хаб.

Тэрэшье бээ, хүжэм талдалдажа, вальсын сагаан хатар сонсохогоод, басагад хүбүүдые уриха эхилбэ. Нүхэдөөрөө носолдоһоор байтарни, хажуудамнай Арюуна гэнтэ бии болонхой намай хатарта урижа

байба.

- Шамай уринаб... хүбүүн. Хоёр нүхэдни шууяатайгаар амьяа татан сошоод, намһаа түргэн хобхорон халаба. Би тээлмэрдэшоод, яаха хээхээшье мэдэхэээ болишонхой, басаганай урдаһаа хараад, гараа унжуулан зогсоноб.

- Зай, хатарая. Шадаха гүш вальс? Арюуна дарууханаар энеэбхилэн, баруун гарыем ташаан дээрээ табяад, зүүн гарыем аджажа, хажуу тээшэнэ дэлибэ. Тийгээд намай вальсын гурбанжан алхамда дүмүүхэнээр оруулжа, нэгэ жэгдэхэнээр дахуулан хатарба.

- Наймадахиин бээшэ? - гэжэ тэрэ хангал хайхан үнэрөөр анхилан асууна.

Ойрохоном басаганай хайханаа хайхан атлас сагаан шарай задаржа байһан сэсэг мэтээр энеэбхилнэ, ирагуу хайхан хоолойн шэхэнэй үзүүртэ дуулдана, боложо байгаа үйлэ хэрэг зүүдэн мэтээр ханагдана.

- Тиймэ, - гэжэ толгойгоо үлүүсэ ехээр дохин харюусанаб.

- Хэр хуранабши? Арюуна хургуулиимнай эрхим хурагшадай нэгэн нэмнай гэжэ агшан зуураа ханаадхибаб. Хургуулин коридор соо эрхимлэгшэдэй түрүүдэ тэрээнэй дүрэ зураг үлгөөтэй байдаг.

- Э... бараг.

- Бараг? Тийхэдэ гурбатай гүш?

- А-а. - Найн хураха хэрэгтэй, саашаа найн байха гэе наа. Юугээр гурбатайбши?

- Э... алгебраар...

- Ушөө?

- Геометри, хими, - гэжэ би өөрөөшье мэдэнгүй тооложо оробоб, - э... тийгээд дүүрээ.

- Хэлэ бэшгээрээ ямарбши?

- Гэмгүй.

- Гэмгүймнай ямар юм?

- Таба.

- О! Тийбэл найн! - энеэбхилгэнэ ямар хайхан гэшэб, муу амитанай мууража унамаар, найн поэдэй шүлэг бэшэмээр! Жэшээнэ, «Минии мүшэн шинии мүшэнтэй тохёолдоо...», али үгы наа, «Я помню чудное мгновенье...». - Нэршэни Сэрэндаша

бээшэ? - Би абяагүй толгойгоо дохиноб. - Сэрэндаша, би шамда... э... математика, химеэр туһалаа наам... болохо гү? Гансал ши бү гомдоорой, зай?

Сагаан хатарай хүжэм дүүрбэ.

- Сэрэндаша, би нээрээ хэлэнэб. Гайхангүй ерээрэй, зай гү? - гэжэ Арюуна энеэбхилэн хэлээд, саана байһан басагад тээшэ түргэн ябашаба...

Би соёлой байшанһаа гараһан ошоһоноо ханадаггүйб. Тийхэдэшье үглөөдэрынэ ханажа ядаа нэм. Газаа хүлөөжэ байһан нүхэдтөө наадалуулһанаа, шог ёто хэлүүлхэнээ ханаа болодогби. Ямар нэгэн һиирэг зөөлэн манан соогуур хии агаараар хөөрэн ябаһан мэтээр ханаханаа бэшэ юмэн ойндом бэшэ ондоо юуншье торолдонгүй үнгэршөө бэлэй.

Һүни гэнтэ нойрмоглоод, ехээр уйлажа байтараа, гэнтэ нэгэ орошоо нэм. Айһан мэгдэһэн эжымни нойтон аршуулар толгойдом жэн табижа, абамни мүрьем даран номгоруулжа байгаа бэлэй.

- Хүбүүн, яагаабши? Юун болооб? Хэн гасаалааб?

Үглөөдэртөө халуураад, хургуулидаа ошоогүй нэн хаб. Үдэшэ багта Базаржаб Бэлигтэ хоёр манайда ерээ нэн. Энэ тэрые хөөрлөдөөд, үсгэлдэр үдэшэнэй намтай болон ушар энеэлдэжэ байжа дурсаад, гэрэйм даабари орхёод, тэдэм ябаа нэн ха.

Үдэшөөд ерэнэн эжымни орон дээрэм хүл үзүүрээрни хуугаад, иигэжэ хэлэ бэлэй:

- Үбшэнэйшни шалтагаан сэдхэлхэшни юм байна. Нүхэдһөөшни хурагшаладаал тухайлбаб. - Эжым ханаа алдажа, гарыем эльбэбэ. - Хүбүүн, ши түрэхын угаа эльгэ нимгэн хүнши. Хайрлахы сэдхэлээр даншье наа халима дүүрэн. Дан уян сэдхэлтэйш, хайхашаагдаһан басаганай гэнтэ дүтэлхэдэ, сошоһондоо эльгэ зүрхэншни дорьбоод, иигэжэ үдэшэнэш... Би эшэнэндэ халуу бусалһан нуураа хүнжэлөөрөө хушаад хэбтээ нэн хаб. - Дурлахаар наһаншни ерээшье юм гэбди, теэд зүрхэнэйнгөө хахархаа наһатар дурлашаха гэжэ юун

С.Ринчиновэй зураг.

байха юм? Миин лэ нүхэсөөд ябахата болохогүй юм гү? Арюуна басаган хайханшье, найньше, бэрхэшье басаган лэ даа... Арбадахиин бэлэй гү? Нэгэ-хоёр наһа эгэшэ. Тийхэдэ дээрэшье юм гү гэжэ ханааб...

Эжын тийхэдэ хэлэнэн бэшэшье үгэ ханагдадаг.

- Ажабайдал гэшэмнай хирэ ехэтэй. Зууралдахаш даа нилээн. Сэдхэлээ зобохош даа найса. Гансал, хүбүүмни, зүрхөө бү мохоорой. Шүдөө зуугаад, урдахия туйлажа ябаарай...

Тэрэ гэгшээр олон жэлнүүд үнгэрөө. Би үглөөдэрынэшье, бүри һүүлдэ хожомыншье Арюунада дүтлөөгүй нэм. Хургуули соогуураа гү, али тосхойн үйлсэдэ хаа-яа харахадаа, ехэтэ гоёшоогоод, ехэтэ хайхашаагаад, дүүб гэжэ голхорһондоо юм гү, хажуугаарнь эрьелдэдэг ехэ хүбүүдэй хажууда өөрыгөө голоһондоо юм гү, ойронь ошохоо зүрхэлдэггүй бэлэйб. Харин хабарын тэрэ гоохон басагамни хургуулия дүүргэжэ, хото город саашаа хурахаа ошоод, мартагдан татажа, бүхэли тэрэ намар, үбэл болон хабартаа янгийн үбдэнэн үрэ зүрхэмни амархадал гэе бэлэй. Тиймэшье хаань, би гансал тэрэ басаганда дурланхай зандаа, инэг дураа гансаараа бөөмэйлжэ, үндэр хайхан тэрэ мэдэрэлдээ хүрэхын түлөө алишье талаараа тэгшэ ябахаа оролдожо ябагша нэм.

Тэрэ саһаа хойшо табан жэлэй үнгэрөөд байхада, дээдэ хургуулин нэгэдэхи курсын оюутан болоод ябаһан намай нэгэтэ үдэшлэн Арюунадал

угаа адлихан шарайтай гүлмэр залуухан гоохон дангина сагаан хатарта уряа бэлэй. Түрүүшынгээ дуранай эршен бусажа ерэнэндэл, һаруул сэлмэг мэдэрэлдэ би дахин абгашоо нэм. Айдар залуу наһандаа бусалтагүйгөөр гээгдээ гэжэ ханажа ябаһан дурамни дахинаа бурьялан орьёлоо бэлэй.

Тэрэ басаган уданшьегүй минии наһанай нүхэр боложо, хоюуландаа үхибүүдтэйгээ суг хүнэй жаргал эдлэжэ ябадагди. Арюунашье багжагар хайхан нүхэртэйгөө ажабайдалайнгаа арюун харгыгаар энеэбхилэн ябадаг. Гэнтэ нэгэ тээ уулзахадаа, нэгэ нютагай хүнүүд мэтээр хөөрэлдэдэгди. Гансал түрүүшынгээ дуран тухай би хэндэшье хэлэдэггүйб. Харин хирэ-хирэ, илангаа намарай хайхан сагта, һиирэг хүнгэнэн гунигай сэдхэлдэм тунаадхихада, анха түрүүшым аригуун сэбэр дуран гэнтэ ханагдаад, аалихан зүрхыем хахаадхидаг. Би тийхэдэнэ хүнгэнэн гунигаар эзэлэгдэн, хажуудам ябаһан басагандаа үшөө ехээр дурлаһан мэтэ болодогби.

- Найнта даа, манай басагад, - гэжэ би бүгэдэ эхэнэрнүүдтэ дотороо хандадагби. - Манай гал гуламта нэргээн шэнэлжэ, үгыемнай залгуулжа, харгыемнай тэгшэлжэ, үдэ жэгүүр ургуулжа ябадаг гоохон хайхан дангина, найнта даа! Таанараа бидэ эршүүл хээздэшье үндэгэн мэтээр үргэжэ, нюдэнэй сэсэгдэл хамгаалжа ябахабди...

Сөргөй ДОРЖИЕВ.

Духовное

гистрации №119/97). В последующем на основании федерального закона «О свободе совести и о религиозных объединениях» 14 мая 1999 года дацан прошел перерегистрацию в Министерстве юстиции Республики Бурятия как местная, религиозная организация «Хойморский буддийский дацан «Бодхидхарма» за номером 216/99. «Бодхидхарма» - санскритское название дацана. Тибетское название храма - «Миндагжанчуболин». В переводе на русский язык «Обитель Благостного Святого Учения Будды».

Таким образом, Хойморский буддийский дацан «Бодхидхарма» на законном основании занимает свою историческую нишу, то есть официально становится правопреемником (продолжателем) дореволюционного Хандагайтского дацана. Сейчас исторические буддийские да-

ского районов. Шэрээтэ-ламы дацанов участвуют в конференциях, в том числе международных. Проводятся беседы, круглые столы с верующими, со студентами Тунки и Оки, где обсуждаются вопросы духовности, нравственности, экологии и др.

В 2006-2009 годах наши Дацаны совместно с академическими институтами Бурятии провели международную научно-практическую конференцию «Экологические проблемы и духовные традиции народов Байкальского региона», посвященную памяти ламы-гелонга Данзан-Хайбуна Самаева. Конференции проходили в Улан-Удэ и на курорте «Аршан». В работе приняли участие ученые, религиозные и общественные деятели из России, Монголии, США, Чехии и Украины.

Диалог между религиозными буддийскими деятелями и учеными по-

гие буддийские сакральные объекты в двух районах издревле почитались нашими предками. И сейчас, мы, потомки, приняли эстафету сохранения и почитания священных традиций нашего народа. Наши уникальные духовные, культурные традиции помогают нам сохранить физическое и душевное здоровье. Для этого необходимо разработать программу развития, провести работу по включению святых мест района в реестр памятников истории, культуры, достопримечательных мест. Статус памятника или достопримечательного места дает, во-первых, возможность сохранения подлинности объекта, его целостности. Во-вторых, возможность использования как ресурса - для религиозно-культурных целей, экологического туризма и др. В-третьих, особый режим охраны с указанием границ охраняемого объекта, буферной зоны.

Исторические буддийские дацаны Саянского нагорья как фактор национального развития в Тункинском и Окинском районах Бурятии

В XIX - в начале XX века буддизм становится наиболее значимой силой в духовной жизни бурятского общества. Буддийское мировоззрение влияло на формирование духовной культуры бурят. Именно в дацанах появляются первые учителя и ученые в области буддийской философии, монгольской и тибетской письменности и литературы, астрономии и астрологии, восточной медицины, буддийского искусства, творцы культовых изделий, мастера книгоиздательского дела и т.п.

Что касается Саянского нагорья, то первый буддийский дацан появился в 1817 году в окрестностях села Кырен Тункинского района. Это был Кыренский дацан «Дэчинравжалин» (современное название «Тушита»), который следовал традициям северного буддизма Махаяны. Ровно через 100 лет после строительства первого дацана у подножия священной горы Мундара основали второй дацан, впоследствии получивший известность как Хандагайтский (сейчас Хойморский дацан «Бодхидхарма» с. Аршан). Его строительство активно содействовал Ценшаб-Хамбо Ринпоче Агван Доржиев, видный буддийский деятель, наставник и советник XIII Далай-ламы Тибета, политик, реформатор буддизма в царской и советской России. Он имел ученую степень доктора буддийской философии.

Лучшие представители тункинских и окинских бурят и сойотов связывали свою судьбу с буддизмом. В смутное время - тридцатые годы прошлого века черная волна репрессий накрыла и буддийские храмы, тысячи самых лучших лам погибли в мрачных лагерях и тюрьмах. Все движимое и недвижимое имущество дацанов перешло в собственность государства.

По окончании Великой Отечественной войны, в 1946 году правительство СССР приняло решение о создании Центрального Духовного управления буддистов СССР (ЦДУБ СССР). В ведомстве этой организации находились только два дацана: Иволгинский и Агинский. Их деятельность строго контролировалась властями через Совет по делам религий Совмина СССР и его местных уполномоченных. Практически на все действия священнослужителей требовалось разрешение властей. Штаб-квартира ЦДУБ СССР находилась в Иволгинском дацане, который в одном лице представлял все традиционные буддийские общины этнической Бурят-Монголии, Калмыкии и Тувы.

Несмотря на гонения и репрессии, те из священнослужителей, которые уцелели после репрессий и вернулись живыми, свято хранили традиции великого учения Будды. Тайно они продолжали молиться, удовлетворяя религиозные потребности прихожан. Следует отдать должное всем Хамбо-ламам, возглавлявшим в те годы ЦДУБ СССР, таким, как Лобсан-Нима Дармаев, Эши-Доржи Шарпов, Жамбал-Доржи Гомбоев, Жимба-Жамсо Эрдынеев, Мунко Цыбиков, а также многим другим буддийским священнослужителям, прошедшим суровые трудовые лагеря и тюрьмы. Не сломленные тяжелыми испытаниями, они оставались до конца своей жизни истинными носителями Учения Будды.

Так вот в конце XX века взаимоотношения между государством и буддийскими дацанами, церквями кардинально изменились. После многих лет атеистического забвения дацаны получили право на развитие. В 1990 году под духовным руководством ламы-гелонга Данзан-Хайбуна Самаева (1954-2005) исторические буддийские дацаны Саянского нагорья возобновляют свою деятельность.

В Тункинском районе в местности «Святая поляна» в окрестностях курорта «Аршан» верующие Хоймора: сел Номто-Хобок (Хурай-Хобок), Тагархай, Галбай, Таблангут, Тунка, Аршан в 1991 году восстановили Хойморский (Хандагайтский) буддийский дацан. Строили его всем миром, на пожертвования населения, меценатов. Основными организаторами строительства дацана были известные и авторитетные люди, такие как, А.Л.Ангархаев, Н.Б.Манзаев, В.Ж.Сыренов, Г.Д.Ункуев, Д.О.Прушенов, Г.Б.Фомкинов, А.Д.Прушенов, габжа-лама Л.Баторов, габжа-лама Ш.Баторов, лама П.Шалбаев, лама Т.Распутинов, Е.Майдарханов, строители: М.Малзунов, Б.Маланханов, Н.Будаев, В.Дарбалаев, С.Сагалуев и многие другие. Священный сосуд - «Бумба» - заложил сам Хамбо-лама ЦДУБ СССР Мунко Цыбиков. Министр культуры Далай-ламы 14 - Камтрул Ринпоче благословил строительство дацана, посетив Тункинский и Окинский районы по приглашению ламы Д-Х.Самаева и народного депутата СССР А.Л.Ангархаева в 1990 году.

Что примечательно, до наших времен сохранился личный дом хамбо Агвана Доржиева. Согласно российскому законодательству это сооружение является памятником истории и культуры. В 30-е годы прошлого века личный дом цанид-хамбо был вывезен в село Номто-Хобок для использования под почту. Об этом я слышал от многих хойморских лам: Паршина Шалбаева, Тапхай Распутинова, Енжи Майдарханова, Шойдора Баторова, а также от бабушки Балжин Будаевой - жительницы села Номто-Хобок. Бабушка Балжин Будаева в 1990-95 гг. работала сторожем и поваром в строящемся дацане на курорте «Аршан». Она очень вкусно готовила рис и специальный чай для лам.

По настоянию верующих колхоз «Восточные Саяны» передал этот дом буддийской общине, которая сделала его основным молитвенным зданием Хойморского дацана. Здание было освящено в 1991 году Данзан-Хайбуном Самаевым, настоятелем Санкт-Петербургского буддийского дацана «Гунзэчойнэ».

В 1996 году, после пяти лет обучения под руководством моего Учителя - Д-Х. Самаева в Санкт-Петербургском буддийском монастыре, я по настоянию местных жителей и с благословения моего Наставника, на общем собрании верующих Хоймора был избран настоятелем Хойморского дацана «Бодхидхарма».

Третьего марта 1997 года дацан зарегистрирован в Министерстве юстиции г. Улан-Удэ Республики Бурятия (свидетельство о государственной ре-

гистрации №119/97). В последующем на основании федерального закона «О свободе совести и о религиозных объединениях» 14 мая 1999 года дацан прошел перерегистрацию в Министерстве юстиции Республики Бурятия как местная, религиозная организация «Хойморский буддийский дацан «Бодхидхарма» за номером 216/99. «Бодхидхарма» - санскритское название дацана. Тибетское название храма - «Миндагжанчуболин». В переводе на русский язык «Обитель Благостного Святого Учения Будды».

Таким образом, Хойморский буддийский дацан «Бодхидхарма» на законном основании занимает свою историческую нишу, то есть официально становится правопреемником (продолжателем) дореволюционного Хандагайтского дацана. Сейчас исторические буддийские да-

цаны Саянского нагорья - Кыренский дацан «Тушита», Хойморский дацан «Бодхидхарма», Окинский дацан «Пунцогнамдоллин» (с. Орлик) зарегистрированы в Министерстве юстиции РБ. Прошли перерегистрацию в Минюсте РБ в качестве местной религиозной организации. Они заняли свою нишу как преемники дореволюционных дацанов. Дацаны «Бодхидхарма» и «Тушита» Тункинского района обладают духовным богатством, созданным нашими предками и развитым ламой-гелонгом Д-Х.Самаевым. Двери наших храмов открыты для всех. В дацанах ежедневно проводятся хуралы (службы), а 8, 15 и 30 дня лунного месяца проводятся специальные службы. Исполняются личные просьбы, проходит отпевания умерших, выезды на дом, проводятся астрологические консультации. Шесть главных хуралов года проводятся соответственно лунному календарю. В наших дацанах - согласно методике ламы Д-Х. Самаева - многие ритуальные обряды преобразованы. Например, вместо водки мы преподносим хранителям учения Будды, хозяевам местностей молоко или чай, на территории дацанов построены современные ритуальные сооружения для вывешивания флажков Хи-морин и лоскутков ткани (зурмадахан). Традиционно флажки Хи-морин и зурмадахан люди вывешивают на деревья и кусты. Со временем они падают на землю, гниют, что создает мусор, а когда их много, могут привести к иссушению деревьев.

Вообще срок астрологической годности Хи-морин один год, до следующего цикла Хи-морин. Со сменой цикла старые флажки теряют свое предназначение, и в конце года служители дацанов должны сжигать их. Саянские дацаны в 1993 году ввели новшество по организации специально отведенных для вывешивания хи-морин мест. В этих действиях мы видим смысл большой, чем просто изменение религиозной практики, это следование изначальным истокам буддизма с его экологическим подходом, пониманием природы как нашего общего Дома.

Люди приходят к нам с различными вопросами и проблемами, и мы стараемся им помочь. Помимо этой традиционной для буддийских служителей практики сегодня мы практикуем и другие формы. Ежегодно (в течение 13 лет) в дни Сагаалгана - нового года по лунному календарю - ламы дацанов через спонсоров находят деньги и оказывают благотворительную помощь школам, школе-интернату, детским садам, Дому ветеранов, санаторию внегородского туберкулеза, детям из малоимущих семей (сел Аршан, Толтой, Тагархай, Торы, Зун-Мурино, Монды, Шимкинский интернат) ежегодно на общую сумму 30 тыс. рублей в виде сладостей, вещей, одежды и духовной литературы. Издано несколько книг, под руководством ламы Д-Х. Самаева и с участием дацанов Саян сняты три документальных фильма, рассказывающих о буддийских святынях этнической Бурятии и России. Духовенство дацанов совместно со своими членами организуют фотовыставки и видео-просмотры фильмов о буддийских святынях Тункинского и Окин-

лучился содержательным и конструктивным. Участники конференции высказали единодушное мнение об организации циклов лекций по экологическим проблемам и духовным традициям народов Байкальского региона в Улан-Удэ и селах Бурятии с привлечением ведущих ученых, специалистов, буддийских практиков.

В июле 2007 г. ламы Тункинского и Окинского районов - Хойморский «Бодхидхарма», Кыренский «Тушита» и «Пунцогнамдоллин» совместно с академическими институтами Бурятии и России, с участием представителей РАН г. Москвы и МО «Тункинский район», организовали и провели в с. Аршан Международный круглый стол на тему: «Священные ландшафты Саянского нагорья: экологические, экономические, социальные и культурно-исторические аспекты». В работе приняли участие известные ученые, религиозные и общественные деятели Бурятии, России, Монголии, США, Украины. Незабываемые впечатления подарили участникам круглого стола артисты Монгольского фольклорного ансамбля «Тэмужин», джаз-группа «Баян Монгол» из Монгольской государственной филармонии и артисты Монгольского цирка. А на заседаниях обсуждались вопросы охраны и рационального использования природных, сакральных объектов, находящихся под духовным патронажем исторических буддийских дацанов Тункинского и Окинских районов.

В 2007 году знаменательным и радостным событием для верующих тункинцев было то, что через 84 года историческую родину посетил великий сын Тункинского района - Кентул Лама Ринпоче, перерожденец Лэгдэна Аржигарова. Тункинская природа встретила своего сына, Хамбо-ламу Гоман дацана Тибета, красивой радугой. Это поистине хороший знак для тункинцев, символизирующий неразрывную связь прошлого и настоящего и продолжение традиций, заложенных нашими предками. Лама Лэгдэн Аржигаров, в 1923 году с группой бурятских молодых лам был отправлен в Тибет Хамбо-ламой Агваном Доржиевым. Лама Лэгдэн - первый из бурятских лам, который в 1955 году стал Хамбо-ламой Гоман дацана, одного из самых престижных монастырей тибетского буддизма.

В июле 2009 г. в Окинском районе в сойотском с. Сорок, прошли «Вторые Самаевские чтения» - международная научно-практическая конференция: «Наследие ламы-гелонга Данзан-Хайбуна Самаева: опыт, практика и перспективы применения в духовном и социально-экономическом развитии Байкало-Саяно-Хубсугульского региона». В работе приняли участие известные ученые, религиозные и общественные деятели из Бурятии, Якутии, России, Монголии, Канады, Польши, США и Украины. Доклады участников изданы в сборнике.

Чрезвычайно большое значение придаем сакральным местам - они восстанавливаются и благоустраиваются. Величайшая природно-культурная и буддийская святыня бурят и сойотов Бурэн-Хан (гора Мунку-Сардык) и дру-

Сейчас, к сожалению, немало случаев, когда те же религиозные объекты разрушаются, а на их месте ставится новодел, не имеющий никакой исторической ценности.

Источник Шумак всегда освящался ламами дацанов Саянского нагорья. В 1997 году под руководством ламы Д-Х. Самаева там был построен буддийский моленный дом (дуган). Ежегодно проводятся обряды почитания согласно традиции Саянских дацанов. При осуществлении этой деятельности дацаны плодотворно сотрудничают с МО Окинским и Тункинским районами, а также с Тункинским национальным парком.

Одной из наших задач является юридическое закрепление святых мест, подведомственных историческим дацанам Саян. Именно последние, имея за плечами 200 лет истории, обладают в отличие от вновь созданных буддийских организаций (дуганов) безусловным историческим и правовым преимуществом во всех вопросах. Разницу между историческими и вновь созданными дуганами сегодня должны знать и понимать не только верующие и само буддийское духовенство, но и главы сельских поселений, районов, регионов, представители интеллигенции.

Также необходимо понимать то, что именно исторические дацаны следуют древним, можно сказать, «наработанным» духовным традициям, что в этих храмах даже сама аура способствует просветлению и очищению от скверны. В наши дни, как грибы после дождя, появляется множество разного толка религиозных организаций.

И не всегда они искренне заботятся о духовности и верующих, подчас ищут простую экономическую выгоду. Обычному верующему трудно разобраться: где дацаны, являющиеся правопреемниками дореволюционных дацанов, а где новые религиозные группы.

Сейчас в Тункинском районе существуют несколько буддийских организаций: два дореволюционных дацана это Хойморский (Хандагайтский) «Бодхидхарма» (п. Аршан на Святой поляне) и Кыренский «Тушита» (при въезде п. Кырен), в с. Ниловка - 1. Новые дуганы: в Кырене - 1 (в центре поселка строится), 1 дуган в с. Хужир организовал Сотников И.В., на Аршане - 1 дуган (напротив санатория «Саяны»).

Дорогие друзья! Наше счастье и страдание зависит только от нас - от нашего ума и поступков. Старайтесь правильно жить и честно зарабатывать на жизнь. Стремитесь к знанию и образованию. Давайте все помогать друг другу, особенно детям из малоимущих семей.

Завершаю свою статью словами Его Святейшества Далай-ламы - 14: «Важнее в настоящее время - образование. Возрождение культуры - не только строительство дацанов, но и освоение философии буддизма. Духовность определяется не числом дацанов, а уровнем людей, которые будут нести веру».

Даша ШАГЛАХАЕВ, шэрээтэ-лама Хойморского (Хандагайтского) дацана «Бодхидхарма», Почетный академик Монгольского университета имени Чингисхана.

СҮЛӨӨ САГ - СЭНТЭЙ САГ

РАСПИСАНИЕ ХУРАЛОВ ИВОЛГИНСКОГО ДАЦАНА

Молебны проводятся в Иволгинском дацане ежедневно. Каждого 8, 15 и 30 дня по лунному календарю служат молебны «Отошо», «Ламчог Нинбо» и «Мандал Шива». Каждый понедельник и пятницу проходит обряд по ушедшим «Лного намше».

Каждый 29 день лунного месяца проходит хурал «Арбан Хангал», посвященный десяти Защитникам Учения.

Приглашаем всех желающих принять участие в молебнах.

СОГЧЕН ДУГАН

Чт. 12 Мая (9) - Запалай найман ном. Начало в 9:00.

Чт. 12 Мая (9) - Лусад (почитание хозяйки воды). Начало в 11:00.

Пт. 13 Мая (11) - Пуга намши (за ушедших). Начало в 9:00.

Сб. 14 Мая (12) - Сундуй. Начало в 9:00.

Вс. 15 Мая (13) - Алтан гэрэл. Начало в 9:00.

Пн. 16 Мая (14) - Дончод хурал (декламация Ганжура). Начало в 9:00.

Вт. 17 Мая (15) - Дончод хурал (в этот день все желающие могут встретиться, поклониться и получить благословение от XII Пандито Хамбо Ламы Даши Доржо Этигэлова до 20:00). Начало в 9:00.

Ср. 18 Мая (16) - Дончод хурал (Гомбо, Лхамо, Жамсаран сахюусан). Начало в 9:00.

Чт. 19 Мая (17) - Бэрин Заһал (для молодежи). Начало в 9:00.

Пт. 20 Мая (18) - Пуга намши (за ушедших). Начало в 9:00.

Сб. 21 Мая (19) - Табан Харюулга. Начало в 9:00.

Вс. 22 Мая (20) - Цэдо (за долголетие). Начало в 9:00.

Вс. 22 Мая (20) - Намсарай (за финансовое благополучие). Начало в 11:00.

САХЮУСАН ДУГАН

Ежедневно с 8:00 проводится служба «Балдан Лхамо ба Жамсаран Сахюусан».

22 Мая - Намсарай (финансовое благополучие). Начало в 11:00

ЖУД ДУГАН

Ежедневно проводятся службы: «Ямандага». Начало в 9:00. Табан харюулга (Сагаан Шухэртэ, Хамчу Нагво, Дорже Намжом, Шераб Нимбу, Ногоон ба Сагаан Дара Эхэ) на бурятском языке. Начало в 14:00.

Пт. 13 Мая (11) - Сандуйва Зажуд. Начало в 9:00

Вс. 15 Мая (13) - Ямандага, Лхамо сахюусан. Начало в 9:00.

Вт. 17 Мая (15) - Банзарагша (для детей). Начало в 9:00 и 14:00.

Ср. 18 Мая (16) - Дэмчог идам. Начало в 9:00.

Ср. 18 Мая (16) - Цэдо (за долголетие). Начало в 14:00.

Пт. 20 Мая (18) - Сандуйва Зажуд. Началов 9:00.

Сб. 21 Мая (19) - Мандал Шива. Начало в 9:00.

Вс. 22 Мая (20) - Ямандага, Намсарай сахюусан. Началов 9:00.

ГУНРИГ ДУГАН

Ежедневно проводится служба «Гунриг хурал». Начало в 10.30 (В Дари Эхын Сумэ). Будда Вайчорана (бур. Гунриг, тиб. Нампар Нангдзэ, букв. Солнечный), «Лучезарный» - один из пяти Дхьяни-Будд, Будда Самбхогакаи, символизирующий изначальную мудрость абсолютного пространства.

Амаршалга

Майн 12-го Бүхэдэлэйнь медсестрануудай үдэр тэмдэглэгдэдэг. «Аршаан» курортдо олон жэл амжалтатай хүдэлжэ байдаг диетсестра Любовь Сыренова Самбялова, дүү басаган Хандама Сергеевна Маланханова, Улаан-Удын 5-дэхи ТМО-до хүдэлдэг медсестра Туяна Базаровна Токуренова энэ мэргэжэлтэ хайвдэрөөр үнэн зүрхэньөө амаршалнади!

Ажалдаа, гэр бүлдөөр түбшэн тэнюун, олзотой омогтой, нүхэд соогоо хүндэтэй явакынь хүсэнэди.

Самбяловтанай, Маланхановтанай, Токуреновтэний гэр бүлэ.

Гунригай хуга намши - служба за ушедших. Основной целью ее проведения является помощь ушедшему в достижении чистых измерений Будд или же обретение им благоприятного рождения.

ЧОЙРА ДУГАН

Ежедневно проводится служба, посвященная Защитникам Учения Гомбо и Гонгор Сахюусанам. Начало в 9:00.

Гомбо Сахюусан (Шестирукий Махакала) - проявление Бодхисаттвы Авалокитешвары в гневной форме.

Гонгор Сахюусан (Белый Махакала) считается не только подателем богатств, но и силы, знания и духовности.

С понедельника по субботу проводится хурал на бурятском языке:

«Табан харюулга» (Сагаан Шухэртэ, Хамчу нагбо, Доржо Намжом, Шэрнин, Ногоон ба Сагаан Дари Эхэ). Начало в 14:00.

Можно заказывать обряд: «Шэрнин Дуйдод», «Мандал Шива».

МААНИН ДУГАН

Чт. 12 Мая (9) - Найман Гэгээн, Даши Эгбэ. Начало в 14:00.

Пт. 13 Мая (11) - Зургаан юрөөл. Начало в 14:00.

Сб. 14 Мая (12) - Табан харюулга (Сагаан Шухэртэ, Хамчу нагбо, Доржо Намжом, Шэрнин, Ногоон ба Сагаан Дари Эхэ). Начало в 14:00.

Вс. 15 Мая (13) - Цэдо, Зугдэр Намжалма, Сагаан Дара Эхэ (за долголетие). Начало в 14:00.

Вс. 15 Мая (13) - Гомбо Сахюусан, Дорма Часум. Начало в 18:00.

Пн. 16 Мая (14) - Нюнэй хурал (Арья Баалын маани). Начало в 9:00.

Пн. 16 Мая (14) - Ритуал подношения 108 Зула. Начало в 19:00.

Вт. 17 Мая (15) - Нюнэй хурал (Арья Баалын маани). Начало в 9:00.

Ср. 18 Мая (16) - Нюнэй хурал (Арья Баалын маани). Начало в 5:00.

Чт. 19 Мая (17) - Юрөөл. Начало в 14:00.

Пт. 20 Мая (18) - Юрөөл. Начало в 14:00.

Сб. 21 Мая (19) - Табан харюулга (Сагаан Шухэртэ, Хамчу нагбо, Доржо Намжом, Шэрнин, Ногоон ба Сагаан Дари Эхэ). Начало в 14:00.

Вс. 22 Мая (20) - Алтан Гэрэл. Начало в 14:00.

ЭТИГЭЛЭЙ ХАМБЫН ОРДОН

Ежедневно проводится «Шалши Сахюусан». Начало в 8:00.

Шалши Сахюусан - это Четырехликий Махакала.

ДАРА ЭХЫН СУМЭ

Ежедневно проводится служба «21 Дари Эхэ». Начало в 9:00.

Практика Зеленой Тары помогает преодолеть страх и беспокойство; почитающие ее также верят, что она способна исполнять желания, устранять все виды страдания и приносить счастье. Когда к Таре обращаются с призывом, она немедленно спасает от восьми видов бедствий.

Телефон горячей линии: 8-800-100-3-108.

АФИША

ГОСУДАРСТВЕННЫЙ БУРЯТСКИЙ ДРАМАТИЧЕСКИЙ АКАДЕМИЧЕСКИЙ ТЕАТР ДРАМЫ им. Х. НАМСАРАЕВА

14, суббота 18:00 Г.Башкуев «ВОЗДУШНЫЙ ПОЦЕЛУЙ» спектакль идет на русском языке комедия Колледж искусств им.П.И. Чайковского

21, суббота 18:00 Д. Сулыгимов «ЭРТЫН ХАБАР» (Ранней весной) притча Колледж искусств им.П.И. Чайковского

23, понедельник 18:00 Д. Мэндсайхан «ЭХЭ» (Мать) драма ГРДТ им. Н.А.Бестужева

24, вторник 18:00 Раффи Шарт «СЕ ЛЯ ВИ» простая французская история ГРДТ им. Н.А.Бестужева

25, среда 18:00 Н.Шабаев «ГЭРТЭЭ БАЙДАГ БОЛОХОМНИ» (ОТНЫНЕ Я БУДУ ЖИТЬ ДОМА) почти комедия В ГРДТ им. Н.А.Бестужева

28, суббота 18:00 Г.Башкуев «ВОЗДУШНЫЙ ПОЦЕЛУЙ» спектакль идет на русском языке комедия В Колледже искусств им.П.И. Чайковского.

Справки по тел.: 22-25-37, 66-80-41

ГОСУДАРСТВЕННЫЙ РУССКИЙ ДРАМАТИЧЕСКИЙ ТЕАТР им. Н.А. БЕСТУЖЕВА

12, четверг 17.00 ЗАКРЫТИЕ «Малая академия театрального искусства» «ЧУДО-КОЛОКОЛ» мюзикл в 2-х действиях А. Зайцевский

13, пятница 16.30 Юбилей заслуженного деятеля искусств РСФСР БРОЙКО Вадима Михайловича «ГОРЕ ОТ УМА» комедия в 2-х действиях А. Грибоедов

14, суббота 12.00 «ЦАРЕВНА-ЛЯГУШКА» сказка в 1-ом действии Е. Черняк

18.00 «ON, ONA, OKNO, РОКОИНИК» angliska comedia v 2-h actah P. Куни

15, воскресенье 12.00 «ЧУДО-КОЛОКОЛ» мюзикл в 2-х действиях А. Зайцевский

18.00 «ВОСЕМЬ ЛЮБЯЩИХ ЖЕНЩИН» детектив в стиле а-ля-франс в 2-х действиях Р. Тома

20, пятница 18.30 ЗАКРЫТИЕ ТЕАТРАЛЬНОГО СЕЗОНА «ДОРОГАЯ ПАМЕЛА» фарс в 2-х действиях Дж. Патрик

Касса: 23-50-10, 23-51-71

БУРЯТСКАЯ ГОСУДАРСТВЕННАЯ ФИЛАРМОНИЯ

12, четверг 18:30 Александр ЧУДНОВСКИЙ аккордеон (г. Иркутск) заслуженный артист России, лауреат премии губернатора Иркутской области

14, суббота 15:00 Концерт детской филармонии из цикла «УЧИТЕЛЬ И УЧЕНИК» играют учащиеся Музыкально-гуманитарного лицея имени Д. Аюшеева

18, среда 18:30 ВПЕРВЫЕ! Гастроли популярной рок-группы «ЭКСТРАВЕРТ» (г. Иркутск)

19, четверг 18:00 Концертные прослушивания и гала-концерт РЕСПУБЛИКАНСКОЙ ХОРОВОЙ АССАМБЛЕИ (совместно с РЦНТ)

25, среда 18:30 «ВЕНСКОЕ КАПРИЧЧО» концерт солиста Иркутской филармонии, лауреата Международного конкурса АННЫ ВАРУТИНОЙ (скрипка) и заслуженного артиста России БОРИСА ИЗАКОНА (фортепиано)

31, вторник 18:30 ЗАКРЫТИЕ ТЕАТРАЛЬНОГО СЕЗОНА Саян и Эржена ЖАМБАЛОВЫ представляют концерт-презентацию нового компакт-диска «100 ПЕСЕН ЗАПАДНЫХ БУРЯТ»

Справки по тел.: 21-51-27

БУРЯТСКИЙ РЕСПУБЛИКАНСКИЙ ТЕАТР КУКОЛ «УЛЫГЭР»

13, пятница 14:00 О. Шуст «ДОРОЖНЫЕ ПРИКЛЮЧЕНИЯ» /для детей младшего и среднего возраста/ В рамках социальной акции «Осторожно, дети!»

14, суббота 12:00 14:00 «МАШЕНЬКА И МЕДВЕДЬ» по мотивам русской народной сказки /для детей младшего возраста/

15, воскресенье 12:00 14:00 Г.-Х. Андерсен «ДЮЙМОВОЧКА» /для детей дошкольного возраста/

19, четверг 14:00 Ш. Нимбуев «ЗАРХАЙ - СЫН ТАРХАЯ» /для детей младшего и среднего школьного возраста/

20, пятница 12:00 О. Шуст «ДОРОЖНЫЕ ПРИКЛЮЧЕНИЯ» /для детей младшего и среднего возраста/ В рамках социальной акции «Осторожно, дети!»

21, суббота 14:00 А. Павлоскис «ЛИСЕНОК-ПЛУТ» /для детей младшего возраста/

22, воскресенье 14:00 Ш. Перро «КРАСНАЯ ШАПОЧКА» /для детей младшего возраста/

25, среда 16:00 Э. Жаланов «ПОД ВЕЧНЫМ СВЕТОМ КУМАЛАНА» /для детей младшего и среднего школьного возраста/ лауреат национальной театральной премии «Золотая маска-2010»

26, четверг 14:00 Г.-Х. Андерсен «РУСАЛОЧКА» /для детей дошкольного и младшего школьного возраста/

27, пятница 14:00 Г.-Х. Андерсен «РУСАЛОЧКА» /для детей дошкольного и младшего школьного возраста/

28, суббота 14:00 «СКАЗКА О РУКОДЕЛЬНИЦЕ И ЛЕНИВИЦЕ» По мотивам русской народной сказки «Морозко» /для детей младшего и среднего возраста/

29, воскресенье 14:00 «ЗАЯЦ, ЛИСА И ПЕТУХ» Белорусская народная сказка

Справки по тел. 21-37-64, 66-80-20

Театр «Байкал» представляет гала-концерт самых ярких номеров театрального сезона.

Русский драмтеатр 16, 17, 18 мая, нач. 18.30. Тел: 21-30-22, 30-56-30, 43-77-88.

ИНФЕКЦИИ, ПЕРЕДАВАЕМЫЕ ПОЛОВЫМ ПУТЕМ

Серьезные последствия для здоровья населения в целом имеют уrogenитальные инфекции «второго поколения». Уrogenитальный хламидиоз, как правило, имеет минимальные клинические проявления, может длиться годами, вызывая при этом серьезные нарушения мочеполовых и других органов.

Из истории болезни:

Молодая девушка в возрасте 25 лет, незамужняя, работает.

Неоднократно вступает в случайные половые связи. Однажды почувствовала рези при мочеиспускании, выделения гнойного характера. Ее друзья посоветовали принять таблетки. Как будто все прошло. Однако вскоре почувствовала боли в области половых органов. Прошло еще несколько месяцев, прежде чем она обратилась к специалистам. После полного обследования была обнаружена хроническая гонорея. Теперь для выздоровления потребуется длительный срок и более дорогостоящее лечение.

Данное обстоятельство можно объяснить широко распространенным самолечением, бессистемным, нерациональным приемом антибиотиков, свободно продающихся в аптеках, а также частнопрактикующихся врачей в лечении воспалительных процессов мочеполовых органов без полноценной диагностики заболевания.

Заражение хламидиозом может произойти в детском возрасте при рождении от больной хламидиозом женщины или бытовым путем, что встречается значительно реже.

Заболевание у детей может проявиться поражением органов дыхания, зрения, органов опорно-двигательного аппарата. В ряде случаев у больных хламидиозом развивается болезнь Рейтера, которая характеризуется определенной триадой: поражение мочеполовых органов, суставов, конъюнктивы глаз. Таким образом, хламидиоз по своим последствиям представляет серьезную угрозу репродуктивному здоровью населения в целом и с учетом трудностей диагностики стоит на одном из первых мест среди сложных проблем современной медицины.

К слову сказать, хламидиоз считается одним из самых «дорогих» уrogenитальных заболеваний. Так, например, в США ежегодно затраты на диагностику, лечение и исследования в этой области составляют более 2 млрд. долларов.

Из года в год возрастает роль вирусов в развитии различных поражений мочеполовых и других органов. Среди которых вирус простого герпеса занимает ведущее место. Герпетическая инфекция может протекать как в скрытой так и в активной, нередко тяжелой форме. По последним данным, вирус простого герпеса может находиться в ассоциации с ВИЧ и возбудителями других инфекций, передаваемых половым путем, усиливая их размножение, стимулирует выкидыши, преждевременные роды, врожденные уродства, а по некоторым пока неподтвержденным данным и развитие детского церебрального паралича.

Возможна передача герпеса и развитие заболевания у новорожденных, которое часто протекает молниеносно, с поражением нервной системы, до 70% - с летальным исходом.

Папилломавирус, вызывающий у взрослых бородавки и остроконечные кондиломы, может приводить к злокачественному перерождению эпителий шейки матки. Многочисленные зарубежные и отечественные исследователи рассматривали инфекции женщин вирусом, особенно в сочетании с другими возбудителями ЗППП, в первую очередь, с хламидиозом, как потенциальный фактор риска в развитии рака шейки матки.

Таким образом, уrogenитальные заболевания, передающиеся половым путем, могут вызывать стойкие поражения мочеполовых органов, приводящих к бесплодию, разрушительно действовать на организм плода и новорожденного.

Врачи РКВД уделяют огромное внимание профилактике венерических заболеваний.

Семейная жизнь и супружеская верность - самая надежная гарантия против заражения венерической болезнью.

При желании можно обратиться в кабинет анонимного обследования и лечения по ул. Коммунистическая, 5 или в Республиканский кожно-венерологический диспансер по адресу: ул. Смолина, 69, где вам окажут квалифицированную помощь.

Часы приема с 8.00-17.00 кроме воскресенья, обед с 13.00-14.00.

Н.ЕРМОЛАЕВ, главный врач РКВД, заслуженный врач РБ, врач высшей категории.

ХVII ЖАРАНАЙ САГААГШАН ТУУЛАЙ ЖЭЛ

**ЗУНАЙ ЭХИН ХАРАГШАН МОГОЙ НАРА,
5 ШАРА МЭНГЭТЭЙ, ШОРОЙ ЁУУДАЛТАЙ**

Балигэй 14, майн 16, сагаагшан хонин үдэр, понеделънигтэ дайсанье номгоруулха болоно. Луу, хулгана, хонин, нохой, гахай, туулай жэлтэндэ хайн. Хэшэг даллага абаха, эм найруулха, хубсаһа эсхэхэ, бэри абаха, мал худалдажа абаха, мал тараажа үгэхэ, буянай үйлэ хэхэдэ ехэ хайн. Дайсанье намнаха, тэнгэри, лусые тахиha, дасан, дуган ба шүтээн бодхохо, мандал байгуулха, наһанай даллага абаха, ном номлохо, санваар хүртэхэ, дээдэнүүдтэ айлдхал хэхэ, эд үргэхэ, өөрын хэрэгые түргэн бүтээхэ үйлэ, лама болохо, ехэ үйлые эхилхэ, «Цэдүб», «Намсарай» уншуулха, бурхание тахиha, газар малтаха, эдэ олохо, хурим хэхэ, хаан, түшмэлтэй уулзаха, бурхание тахиha, «Жабтуй» бүтээхэ, угаал хэхэ, нүгэлөө наманшалха, эд таваар, үри зээли абаха, агуулха зөөри байгуулха, худалдаа хэхэ, шадал хорихо, үрээ нэхэхэ, модо тайраха, шэнэ гэртэ орохо, хүрэг дүрсэ ниилхэхэ ба бүтээхэ, засаг захиргаанай ажалшан болохо, нангай гэр барихада хайн. Тахья, үхэр жэлтэндэ муу. Эд агуурһа газашан үгэхэ, нүүдэл хэхэдэ ехэ муу. Ном сонсохо, замда гараха, шэнэ хубсаһа үмдэхэ, таряалангай үйлэ, ажалшание абаха, ханаха, төөнхэхэ, саг мүүсье шэнжэлхэ, туһа хэрэгые бүтээхэ, хии морин дарсаг хийдхэхэ, үбшэнтэние анха газашан гаргаха, дээбэри табиha, нохой худалдажа абаха, гашуудаха, буртаг хэхэ, бузар хэхэ, үнэлхэ, эм ууха, үбшэние эмшлэхэ, тушаал хүлээн абаха, худалдаанай ажалаар холо ябахад муу. Найн сагынь: 8 ч 40 м – 10 ч 40 м, 14 ч 40 м – 16 ч 40 м, 20 ч 40 м – 22 ч 40 м. **Үнэ абахад, түгэс жаргалан болохо.**

шэмэг зүүхэ, бүжэг хатар, наадан хэхэ, худалдаа аралжаа, бурхание тахиha, хэшэг даллага абаха, эм найруулха, буянай үйлэ, таряалангай үйлэ, замда гарахада ехэ хайн. Баяр хурим хэхэ, эдые бүтээхэ, үзэг, зурхайда нураха, өөрын хэрэгтэй үйлэ, хубсаһа эсхэхэ, мал абаха, түргэн бүтээхэ үйлэ, ажалшание абаха, урлаха, үбшэнтэндэ операцн хэбэл, аршаан болохо, модо нуулгаха, туһа хэрэгые бүтээхэ, номын үүдэндэ орохо, пурбын харюулгаар дараха, адуу нургаха, байшангай нуури табиha, найман лусые тахиha, хубсаһа урлаха, гэр бариха, дэгэл эсхэхэ, нэрэ үгэхэ, үрээ нэхэхэ, будаха, модон оро абаха, нургуулида орохо, багша шаби болохо, малын нүрэгтэ илгалта хэхэдэ хайн. Хүдөөлхэдэ муу, үзэл үзэхэдэ ехэ муу.

Балигэй 17, майн 19, хүнэ нохой үдэр, четвергдэ аюул ерэнэ. Бар, морин жэлтэндэ ехэ хайн. Туулай, хулгана, бэшэн, тахья жэлтэндэ хайн. Замда гараха, буянай үйлэ, агнахада ехэ хайн. Хулгай, дээрмэнэ нэргылхэхэ, үзэгэй эрдэм ухаан, шэдин хүшэндэ нураха, ном номлохо, сонсохо, эм найруулха, бэри абаха, лама болохо, равнайла, «Цэдүб», «Намсарай» уншуулха, нургуули хэхэ, малай үйлэ, хатуу үйлэ, худалдаа аралжаа хэхэ, нүхэрие эрижэ олохо, үхибүү тээжэхэ, урлаха ухаанда нураха, хурал суглаа хэхэ, заргалдаха, зальбарал табиha, бурхание тахиha, шэмэг зүүхэ, модо нуулгаха, байшангай нуури табиha, лусые тахиha ба эмтэй газарай ээние тахиha, аюулһаа зугадаха, ламатай ушарха, гэрий хэлсээ хэхэ, жуулшалха, эмшлэхэ, загана бариха, бэшэг үргэхэ, хулгайшание барихада хайн. Луу жэлтэндэ ехэ муу. Үхэр, могой, хонин, нохой жэлтэндэ муу. Модо таһалхад ехэ муу. Хубсаһа эсхэхэ, хүдөөлхэ, «Жинсрэг» бүтээхэ, туһа хэрэгые бүтээхэ, нүүдэл хэхэ, нууса зүблөө хэхэ, дэмы яриха, хөөрэхэ, үнэ угааха, тангариглаха, газар малтаха, шулуу хобхолхо, сөөрэм байгуулха, худаг малтаха, шэнэ гэр бодхохо, тэрээндэ орохо, нан нэхэхэдэ муу. Найн сагынь: 8 ч 40 м – 10 ч 40 м, 14 ч 40 м – 18 ч 40 м, 20 ч 40 м – 22 ч 40 м. **Үнэ абахад, үнэ зүйнэ доройтохо.**

Балигэй 18, майн 20, хүрэгшан гахай үдэр, пятницада эдые олохо болоно. Хонин, тахья жэлтэндэ ехэ хайн. Могой, бэшэн, морин, туулай жэлтэндэ хайн. Баяр хурим хэхэ, лама болохо, эм найруулха, бэри абаха, харюулга балин гаргаха, дайсанье номгодохо, ваан үгэхэдэ ехэ хайн. Ехэ хэргэм зүүхэ, хубсаһа үмдэхэ, шэмэг зүүхэ, бүжэг хатар, наада хэхэ, сахюусание тахиha, замда гараха, ухаанда нураха, хүдөөлхэ, шүтээн бодхохо, «Цэдүб», «Намсарай» уншуулха, худалдаа хэхэ, ажалшание абаха, хатуу үйлэ, буянай үйлэ, шүдхэрие дараха, хэрүүл, тэмсэл хэхэ, ном номлохо, милаан хэхэ, тарни тоолохо, ногтуу галзуе номгоруулха, харалеые дараха, бусааха, операцн хэхэ, «Жабтуй» бүтээхэ, угаал хэхэ, эм ууха, эмшлэхэ, хулгайшание мүрдэхэ, захиргаанай ажалшан болохо, тушаал хүлээн абахад хайн. Бар жэлтэндэ муу. Үри зээли

түлэхэ, нүүхэ, хобхолхо, зураг зураха, худаг малтаха, мори урилдуулха, тангариглаха, хурал суглаа хэхэ, гашуудаха, һүни ябаха, бурхание тахиha, хүрэнгэ зараха, нургуулида орохо, багша шаби болохо, үри зээли абаха, эд таваар үгэхэ, газар хүндэхэ, эхэнэр хүние төөнхэхэ, модо ба тарья тариха, бусадһаа мал абаха, хүрэг дүрсэ зурахада муу. Найн сагынь: 6 ч 40 м – 8 ч 40 м, 10 ч 40 м – 14 ч 40 м, 18 ч 40 м – 22 ч 40 м. **Үнэ абахад, эд малда гарза болохо.**

Балигэй 19, майн 21, улаан хулгана үдэр, субботодо унаа олдохо. Бэшэн жэлтэндэ ехэ хайн. Үхэр, бар, туулай, луу, хонин жэлтэндэ хайн. Баяр хурим хэхэ, «Цэдүб», «Намсарай» уншуулха, худалдаа аралжаа хэхэ, замда гараха, амаргай нүхэр болохо, буянай үйлэ хэхэдэ ехэ хайн. Ехэ хэргэм зүүхэ, хубсаһа үмдэхэ, шэмэг зүүхэ, бүжэг хатар, наадан хэхэ, эд малые абаха, худаг малтаха, таряалан, барилгын үйлэ, ажалшание абаха, нүхэрие шүтэхэ, байшангай нуури табиha, ваан үгэхэ, равнайла, «Жинсрэг» бүтээхэ, урлаха ухаанай үйлэ хэхэ, шүдхэрие дараха, ехэ үйлые эхилхэ, шэнэ гэр бариха, туһа хэрэгые бүтээхэ, түмэр, шабарые шүдхэхэ, шэмэг тарааха, «Жабтуй» бүтээхэ, угаал хэхэ, бурхан, лусые тахиha, үзэг, зурагта нураха, дайсанье номгоруулха, агнаха, шаби болохо, бэшэг үргэхэ, будаха, шорой малтахада хайн. Хулгана, морин, гахай жэлтэндэ муу. Эдые газашан үгэхэ, мори урилдуулха, хүдөөлхэ, бэри абахад ехэ муу. Үхибүү абаха, үзэл үзэхэ, зохилдохо, найрамдаха, нялха үхибүүние хүлдэ оруулха, модо таһалха ба гэмтээхэ, уулада абирхада муу. Найн сагынь: 10 ч 40 м – 12 ч 40 м, 14 ч 40 м – 16 ч 40 м. **Үнэ абахад, бодин түрэл олохо, хайн хүнтэй ушарха.**

Балигэй 20, майн 22, улаагшан үхэр үдэр, воскреснидэ дайсан хүдэлнэ. Луу, могой, тахья, гахай, бэшэн, хонин жэлтэндэ хайн. Тарья түмэсэ тариха, шүтэение бодхохо, эд мал абахад ехэ хайн. Дайсанье дараха, равнайла, ваан үгэхэ, түшмэлдэ тушааха, хурим найр хэхэ, мори нургаха, эм найруулха, лама болохо, буянай үйлэ, ном номлохо, сонсохо, шэнэ гэр бариха, нүхэрлэхэ, ажалшание абаха, нүүдэл хэхэ, түшмэл болохо, сээрлиг хүрээлэн (тоогоной хашаа), баясхангай хүрээлэн байгуулха, бата ба үни оршохо үйлэ, дэлгэрүүлхэ үйлэ, Дашизэгбэ», «Хатадондуб» номуудые уншаха, худаг урлаха, дарханай үйлэ, модо нуулгаха, шүдхэрие дараха, байшангай нуури табиha, үнэлдэхэ, зүблэлдэхэ, «Цэдүб» уншуулха, хэшэг даллага дуудуулха, дасан, дуган, субарга бодхохо, хурал суглаа хэхэ, шадал хорихо, шэнэ дэгэл үмдэхэ, гэр байшан шэнээр бариха, модо абаха, нургуулида орохо, үхибүү абаха, үрээ нэхэхэ, зураг зураха, хүрэг дүрсэ ниилхэхэ ба бүтээхэ, шорой малтаха, гэрий хэлсээ хэхэдэ хайн. Бар жэлтэндэ муу. Бэри абаха, хүдөөлхэ, эрдэни газашан үгэхэ, гаргахада ехэ муу. Байшангай нуури табиha, хубсаһа эсхэхэ, ханаха, төөнхэхэ, замда гараха, худалдаа аралжаа хэхэ, ухаанда нураха, «Жабтуй» бүтээхэ, угаал хэхэ, зальбарха, эмгэн, үбгэн үхэбэл, хэшэгэй хүрээлэн эбдрэхэ – муу. Найн сагынь: 8 ч 40 м – 10 ч 40 м, 14 ч 40 м – 16 ч 40 м, 20 ч 40 м – 22 ч 40 м. **Үнэ абахад, үлдэхэ, ундаасаха.**

Буддын шаханай Сангын зурхайша лама Лобсан Чойнзин (Сотников И.В.)

ПОМОЖЕМ ВСЕМ МИРОМ!

Свою историю Усть-Ордынский дацан начинает в 1912 году. Тогда был построен Кыргызский дуган. Он находился возле деревни Олужино. По воспоминаниям Дашана Буддаевича Зугеева Кыргызский дуган отличался особой роскошью и красотой. Дуган строили в три этажа, на крыше высились высокая стела. Внутри дуган был покрашен в красный цвет, увешен разноцветными шелками. На северной стороне находился алтарь со статуями будд, выполненные из бронзы, глины, дерева, привезенные Агваном Доржиевым из Тибета.

Когда дуган был построен, службы в нем проводили 5-6 монахов. По рассказам старожилов в этом дацане были хорошие лекари, которые собирали целебные травы в окрестностях. В то время медицина была плохо развита и люди обращались к эмчи-ламам. В 1932 году дацан был закрыт, бронзовые статуи Будд увезены в Иркутск на переплавку, другие материальные ценности разграблены, ламы арестованы. В советское время на территории дацана располагалась силосная яма.

В 2005 году на территории п.Усть-Ордынский мэрия выделила землю для строительства дацана. Был построен Сахюусан-дуган и дом для лам. В 2010 году был построен основной корпус. Сейчас ведутся работы по строительству второго этажа и кузницы. За это лето будут построены субурган, юрта для Хамбо Ламы, 4 больших хурдэ, центральные ворота, а также мастерские народных промыслов.

4 августа состоится рамнай (освящение) дацана ширээтэ ламами дацанов этнической Бурятии во главе с Пандито Хамбо ламой Д.Аюшеевым. Это первый визит Хамбо Ламы за всю историю буддизма.

Сейчас, когда в нашей стране идет возрождение духовных ценностей строительство этого буддийского монастыря очень актуально. Дацан всегда являлся и будет являться очагом возрождения национальной культуры через религиозное воспитание молодежи и обучение родному языку.

Просим Вас оказать посильную помощь в этом благом деле! Строительство дугана является самым большим благодеянием среди пяти видов подношений и люди, которые примут посильное участие в этом благом деле, укрепляют свои корни, и род их в дальнейшем будет приумножаться. Болезни будут обходить их стороной, а семейный досток приумножаться!

Да благословят Вас Три Драгоценности!
Ом сайн амгалан болтогой!

Местная религиозная организация Усть-Ордынского окружного дацана «Тубдэн-Даржилин»
ИНН 850 600 566 4 / КПП 850 601 001 ОГРН 110 380 000104 0
р/с 407 038 104183 500 020 01
Иркутское городское отделение ОСБ 8586/0152
к/с 301018109 000 000 006 07 БИК 042 520 607.

Степанида Николаевна ХАМГУШКЕЕВАГАЙ шэнэ гэрий толлолгондо зориулагдана

Хүндэтэ Степанида Николаевна!
Хүрэгэ ерлэн ехэ баяраартай, Шэнэ гэрий гэрлэтэмэ толлолгоортнай Шамайгаа үнэн зүрхэнөөн амаршалнабди!
Энхэ элүүр ходоодо, Энээдэтэй, зугаатай, Хул хүнгэн, хөөрүү зандаа Хүхюутэй, зугаатай ябыт! Наһанай жаргал эдлэжэ, Нарар дүүрэн шэнэ Наартай дулаан гэртээ Наарлажа золтой!

Үржэлтэй хайн ажаллана. Тээли хүбүүн Коля - лауреат Тэбхэр Дүшөөд жэлдэ Ново-Ленинэй дунда хургуулида Тренерээр бэрхэ ажаллана. Евдокия басаган - лауреат, Библиотекар мэрэгжэлтэй. Бур-Янгут нотагтаа Бэрхэ хайн ажаллана. Лева хүбүүн - Хүүхэлдэн театрай артист. Актер, дуушан, мүнөө наһанайнгаа Амаралтада гаранхай. Тоня басаган - Дээдэ гарай багша. Дүшөөд жэлдэ нотагтаа багшалаа, амаралтада гаранхай.

Аша, гушаяа хаража, Амар жаргажа хуугты! Жэл сагуудай нэлгээн соо Жэншэдгүй алхалан ябагты! Хатарша мориной жолоо барижа, Хүлһэ гаратараа хүдэлмэри хэжэ, Агуу холотороо ажал хэжэ, Алуу ажабайдалай жаргалда хүртөөд, Энэ унтарин зөөлнөөр нюргаа жэгнүүлжэ, Эдээнэй зөөлнөөр хотоёо эльбүүлжэ, Үгын зөөлнөөр сэдхэлээ баясуулжа, Үглөө бүри улаан нараяа угтажа, Сэсэн нургаалаа уринэртөө заажа, Сээжэ һонор, сэдхэл арюун ябагты. Хүрэгэ бэрээдтээ хүндэлүүлжэ, Хүбүү, басагадтаа ямбатай ябагты! Үнгэтэ дэлхийн эрьдэдэжэл байхада, Үгтэнэн наһан ошокол байна. Эдлэлэн энээхэн наһанда Эрвэжэл байна зол жаргал! Арбан хоёр үхибүүдтэй амжалтатай хайн ажаллана, Эхэ, эсэгэ, түрэлхидтөө Эхэ орондоо түһатай! Одохон басаган Изольда, Одоол түрэл нотагтаа, Эдир бага үхибүүдтэ Эрдэм ном заана. Митя хүбүүн - лауреат, Мэдээжэ мэрэгжэлтэн - юрист, Оһын голой - Одоол бэрхэ судья. Оля басаган - Одоол психолог мэрэгжэлтэй, Үбэсын дунда хургуулида

Аграфена басаган - Амжалтатай ажаллаа. Корсук нотагтаа артистааршые, КБО-гой ударидагшааршые. Люба басаган - Библиотекар мэрэгжэлээрээ Бэрхэ ажаллана Кырен хайхан нотагтаа. Саша хүбүүн - инженер, Сахилгаан галай дарга, Буряад драмтеатрай Бэрхэ ажалшан. Мэри басаган - поэт, прозаик, Хэлэ бэшэгэй эрдэмэй кандидат, РФ-гэй дээдэ эрдэм нуралсалай Хүндэтэ хүдэлмэрилэгшэ. Хүбүү, басагадаа түшлэн, Толотомо үдэрйүүдтэй Амжалтатай хайн ажаллана, Тоомгүй ашанараа үргэжэ, Хүхюутэй, баяртай хуугаарай! Хүбүү, басагадаа хаража, хүхижэ, Хүрэгэ бэрээдэ хаража, баярлажа, Аша эзэнэрэ, гушаяа үргэжэ, Ажабайдалдаа золтой жаргаарай! Дэмбэрэл ехэтэ дэлхийн Дүүрэн жаргал хүсэгшэд: Баир, Вера, Намжил, Соёлма, Мэри Доро дохин үлэнэ, Танаа амаршалан!

Нимбуевтанай, Хамгушкеевтанэй, Базаровтанай гэр бүлэнүүд.

Учредители: Президент, Народный Хурал, Правительство Республики Бурятия

И.о. гендиректора-гл. редактора - Т.В. САМБЯЛОВА

Редактор - Г.Х. ДАШЕЕВА

Редакционная коллегия:

И.М.Егоров, Б.Г.Бальжиров, П.Л.Носков, М.В.Калашников, И.В.Смоляк (Правительство РБ), А.С.Коренев, Ц.Б.Батуев, В.Р.Булдаев, Ц.Э.Доржиев (Народный Хурал РБ), Д.Б.Гуродармаева (зам. редактора), С.Б.Байминова (ответсекретарь), Н.Д.Бадмаринчиков, Л.В.Очирова, А.А.Фадеева, В.Г.Гомбоева, Б.В.Балданов, В.Д.Дамдинова.

АДРЕС:

670000, г. Улан-Удэ, ул. Каландаришвили, 23. ГУП «Издательский дом «Буряад унэн». Учредитель - Правительство Республики Бурятия

Подписной индекс 73877

Газета зарегистрирована ФГУ «Восточно-Сибирское межрегиональное территориальное управление». Регистрационный №50079 e-mail: unen@mail.ru

Газета набрана и сверстана в компьютерном центре Издательского дома «Буряад унэн». Отпечатано с готовых диалитивов в ОАО «Республиканская типография» тиражом 4500 экз. Объем 6 п.л. Заказ №730. 670000, г. Улан-Удэ, ул. Борсоева, 13. Подписана в печать 24.02.2011 в 17.00. Общий тираж изданий ИД «Буряад унэн» - 18000 экз. Цена свободная.

ТЕЛЕФОНЫ: 21-54-54 - приемная, 21-68-08 - первый замгендиректора, 21-64-36 - редактор, 21-60-21 - замредактора, 21-60-21 - ответсекретарь, секретариат, 21-66-76 - компьютерный центр, 21-54-93 - отдел культуры и истории, 21-54-93 - отдел молодежи, 21-23-67 - бухгалтерия, 21-54-93- отдел социальных проблем, 21-63-86 - отдел экономики и политики, 21-55-97 - издательский отдел, 21-54-93 - редакция журнала «Одон», 21-50-52 - подписка и распространение.

Редакция принимает печатные рукописи. Рукописи и фото не возвращаются. Автор несет ответственность за предоставленные материалы. За содержание объявлений редакция ответственности не несет. Все справки у рекламодателя.

* Материалы на платной основе. **ОТДЕЛ РЕКЛАМЫ - каб. 1, 13 (1 этаж), Тел.: 21-62-62, тел./факс: 21-54-54**

Үндээн литературын үнэтэ жасаһаа

ЗАЛИТАЙХАН ЗАРХАЙЕ УГТАН АБЫТ

«Тархайн хүбүүн Зархай» гэнэн эхин ба дунда нургуулин шабинарта зориулһан ном гурбадахия хэблэгдэб. Ушарын гэхэдэ, 1957 ондо Шираб Нимбуевай бэшээн энэ шүлэглэмэл хөөрөөн – далан худалай сууриан гэнэн шог тайлбаритай ном түрүүшынхээ хэблэгдээн һаа, 1965 ондо удаадахя «Буряад-Монгол ном» гэнэн хэблэлээр толилогдоо һэн. 2011 ондо Зархай дахинаа «нара хараба», ханаанда орошогүй найхан шэмэглэлтэй шэб шэнэ ном соо хоймор нуури эзэлжэ, хоморой түрэлөө шэнээр олобо ха юм.

Хүүгэдэй үзэгдөөгүй гоё шэмэглэлтэй энэ номые үүехэн бүтээлгын автор хадаа Шираб Нимбуевай басаган Любовь Ширабовна БАЗАРОВА (Нимбуева) мүн болоно. Тус проектые ударидагша, республика соогоо шэнэ хэблэлүүдые бэлүүлэгшэ гэжэ мэдээжэ болоһон Жанна Чимитовна ДЫМЧИКОВА мүн.

Дээрэ дурсагдаһан хэблэлэй мэргэжэлтэн Николай Цыремпилов, Дмитрий Гармаев гэгшэд энэ ном бүридхэн бэлдэжэ, ород оршуулгатайгаар үгэһэн байна.

Байгша оной апрелин 15-да Эрдэни Жалцановой хүтэлбэри дор хөөрөөгөөр хүүхэддэй театр зүжэг табигдаа.

Урдын буряад маягтайгаар шэнэ номой, шэнэ зүжэгэй бэлдэн гаргагдаһан ушараар нээдэй басаган Любовь Ширабовна нигэжэ хөөрөө бэлэй:

- Хоргод оноор Яруунын гурбан хүбүүд, тэдэнэй тоодо Нимбу бабай Монгол ябагаар ошоно, Богдо гэгэндэ мүргэһэн гэхэ. Нютагаа бусаха үедөө нэгэнинь хүлөө гэмэлтээ. Тинхэдэнь Нимбу нурган дээрээ үргэлжэ, нютагын хүргэһэн юм. Энэ буанинь, магад, манай бүлэдэ, илангаяа Шираб эсэрын, Намжил дүүгэймни зохёохы ажалые мүнхэлхэдэмни тунхатай байжа болоо гэжэ сэдхээд үзөө һэм, - гэжэ Любовь Ширабовна хөөрөө бэлэй.

Зохёохы зоноймнай нэрье нимэ үргэнөөр үргэдэг үринэр, түрэл гарал байгаа һаа, хэды дэмбэрэлтэйб даа гээд ханагдаһанинь гайхалгүй.

Галина ДАШЕЕВА.

ЗҮҮН ЗҮГЭЙ
ЗҮНТЭЙХЭН
ЗҮГЫ

ТАРХАЙН ХҮБҮҮН ЗАРХАЙ

НИМБУУГАЙ Шираб

Танилсая, нүхэд!
Тархайн хүбүүн
Зархай гээшэб!
Зарпагархан амандам,
Зантагархан тархидам
Эгээл тааруу
Энээхэн нэрэ
Эжымни үгөө юм.
Тажаарһан бэетэй,
Тарзагархан хадамни
Шадалгүйхэн ха гэжэ
Шамарлажа байлайт.
Шандааһааршые шангахан,
Шадалааршые пуглихан,
Шанартайхан лэ байхаб.
Ухаагааршые хүнүүд
Урдэмни ороогүй юм.
Урьхадашые, ургадашые
Оруулжа шадгагүй юм.

Түрэнөөр битнай
Түмэн жэл болобошые,
Залуухан, хүхюүхэн
Зандаал ябадагби.
Яахадаа гэнэ гүт?
Яһалал зүб асуубат.
Ушарын таанартаа
Уудалжа хэлэхүү.

Хоритойдоо гү, али
Хорин нэгтэйдээ
Агаһаа гаража,
Алайр хүрөөд,
Алайрай хүүлээр
Ахаар зайгаад,
Захаамин ошохо
Замдаа ябатараа,
Мүнхэ Парьдагай
Орой дээрэнээ
Мүнхын уха
Олохо хүртөөд,
Палбаржа ябаһан
Пайхан наһамни
Тогтон мүнхэржэ,
Тохоршоо юм шуу.
Эды удаан
Амиды ябахадаа,
Элдэбын лэ юумэ
Үзэгдөө даа.
Шэхэнэйтнай
Шэмэг болгожо,
Уршагта нэгэн
Ушарал тухайгаа
Яаралгүйхэнөөр
Ярижа үгэһүү даа...
Уйда уйдаһаар
Ухаанинь балартажа,
Уймаршаг болоһон,

Найр зугаашые,
Наада хатаршые,
Абата агнууришые,
Албата зоноошые
Хэрэгсэхээ болижо,
Хэрзэгы болошоһон,
Хара ханаатай
Харлай гэжэ хаан
Гайхалтай соносхол
Гаргаһан байба.
«Хөөрөөгөөр намайе
Хүхэжэ гү, али
Айлгажа шадһан,
Аманинь
Адалга,
Хэлэнинь
Хэдэргэ,
Үргэнинь
Үлирбэ хүндэ
Арбан тулам
Алта үгэхэб!
Хөөрөөгөө эхилээд,
Хөөргэдэжэ байтараа,
Эдэлдээд хэлэнинь
Ээршоо наань,
Тархиень тэрээнэй
Таһа сабшуулжа,
Саг дарыдань
Саазалан алахаб!»—
Гэжэ бэшүүлээд,
Гэрэйнгээ урда
Хабтагай дээрэ
Хадуулан байба.
«Зантагар тархим
Ухаатай хаям,
Зархай нэрэм
Суутай хаям.
Энээхэн тэнэгтэй
Эдилдээд гарахаб!
Эрын бэрхээр
Эдэгүй наам,
Тархимни таһаруужан
Тагалсагни хухаруужан!
Пүрхэйтэхын болжуулжа,
Пүрын дараад,
Үгынгөө хурсаар
Үрсэлэн үүсэлээд,
Арбан тулам
Алтын абажа,
Үгытэй хүнүүдтэ,
Үншэн хэнэнэртэ
Хуу бараниень
Хубаахаб!» - гэжэ
Эрын ёһоор
Эрид шиндэбэб.
Тиигээд битнай
Тэндэхи ойһоо
Шингтэй бүдүүхэн
Шэнэнэн шиидам
Отолжо баряад,
Ошобоб хаанайда.

Шандааһа шангатай,
Шадалтай ябаһандаа
Дабаанай нэгые
Дабааб гэжэ
Зосоогоо баярлан,
Зориг оробоб.

Тарган мяха
Тамшаан эдижэ,
Арза уужа,
Амарад гээд,
«Үни удаан
Үгэлжэ зобонгүй,
Далан худалһаа
Дабһа ехэтэй
Үсөөн бүлэгөөр
Үнсэгдэн унагаажа,
Үрсэлхэб» гэжэ
Өөртөө найдаад,
Хөөрөөгөө битнай
Хөөргэдэжэ эхилэб.

-Арбан найматай
Айдархан ябааб...
Алдагдан ошоһоор
Арбаад хоноһон
Тэмээгээ бэдэржэ,
Тэрэлжэтын гол руу
Ошоно ябатарни,
Орой болошобо.

Харанхы хүни
Хайшаа ошохобши -
Хооллоод, сайлаад,
Хонохо гэжэ
Мойһоной эшэдэ
Мориёо дүнгэбэб.
Галаа носоогоод,
Гаһаа аһаатарни,
Модонһоо дүнгөөшэ
Моримни хуухиран,
Шэрэгдэһэн юумэдэл,
Шэрэнги руу оробо.
Хүлэйнгөө хурданда
Хүсэжэ ошоходоо,
Гуранай тархин
Гушан халаатай
Эбэртэнь мориёо
Эгэлдэрһэн байжа,

Тайлажа асараад,
Табибаб шүдэрлөөд.

Сайлсагүй хараар
Сайгаа шанаад,
Ууха гэн гээд
Ухаангүй сошобоб!
Саймни харин
Сай бэшэ,
Шүлшэг, тоһолиг
Шүлэн байшаба!

Худжа үзөөд,
Хуухым үһэн
Хуу бодошоо.
Алгана, сурхайн
Араг яһанай
Гаража ерэхэдэ,
Гайхан сошоод,
Гал руу шэдэбэб.
Уһа харанхыда
Удхажа байхадан,
Тушаан боложо,
Тогоо руумни
Олоороо заһаад
Ороһон байшоо.

Амандаа золтойдоо,
Азатайдаа
баярлаад,
Үлтирһэн заһанай
Өөхэтэй мяха
Садатараа эдижэ,
Санхатан алдаад,
Аманайнгаа тоһо
Баруун түриидөө,
Арбан хургаа
Зүүн түриидөө
Аршажа сэбэрлээд,
Амаржа хэбтэртээ,
Эдихэндээ

дилдэжэ,
Эбһээлэ эбһээлһээр,
Уруугаа хараад,
Унтаһан байбаб.

Үүрэй сайжа
Үдэр боллогноор
Хажар муухай
Хашхараа дуулаад,
Тонуулаад намайе
Тойроо гэжэ
Панаад, хүхээ
Парбайн абажа,
Харайн бодоод,
Харан гэнэйм,
Ходолоод табиһан
Хоёр гутални
Хэмгүй ехээр
Хэрэлдэжэ байба,
Хахара хүүрэ
Хазалсажа байба.
Хагзара удара
Таталсажа байба.

«Ганса жалбагар
Аманай тоһо эдэб,
Гарай арбан
Хурганай тоһо эдэш!» -
Гээд нэгэнинь хашхарна.
«Дуугай бай,
Дурбиһан солиг!
Ходол иигэжэ
Хомхойрхоо боли!» -
Гээд нүгөөдэнь шангарна.

Уурни хүрэжэ,
Уухилан ошоод,
Нэгээрн абажа,
Нүгөөдыень сохин,

Баггүй шангаар
Бадан гэнэйм,
Галайм хажууһаа
Гансала пурьелдэн,
Шууялдан олоороо
Шубууд нийдэшэб!
Хэлэхгүй үгэ
Хэлэн сошошобоб!

Хартаганаан соогуур
Харанхыда түүжэ,
Асараа болоһон
Аргалхануудни харин
Тон бүхөөр унтаһан
Торхируунууд байшоо!

Пэрхэ ойртожо,
Нэргэгшээд хэбтэһэн аад,
Абяһаан хэрээд
Арилшаба хаям.

Болоһон ушарые
Бодон ханажа,
Эльгээ тэбэрин,
Энээжэ байтарни,
Уулын саана
Унтажа хэбтэһэн
Ууртай солгёон
Улаан наран
Сошон нэрижэ,
Собхорон бодоод,
Тэбжэгэнэсэ гүйжэ,
Тэнгэридэ гараад,
Бэлхэлзэһэн нүдөөр
Бэлтын гэгэшоод,
Шанга гэгшээр
Шаража хунаба.

(Үргэлжэлэһын удаахи дугаарта).